

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

HİKÂYET-İ HÂCE SA'İD
(İNCELEME - METİN - DİZİN - TİPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKAN KORKMAZ

İSTANBUL 2013

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

HİKÂYET-İ HÂCE SA'İD
(İNCELEME - METİN - DİZİN - TİPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKAN KORKMAZ

TEZ DANIŞMANI:
PROF. DR. GÜLDEN SAĞOL YÜKSEKKAYA

İSTANBUL 2013

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek lisans öğrencisi Türkan KORKMAZ'ın "Hikâyet-i Hâce Sa'îd (İnceleme - Metin - Dizin - Tıpkıbasım)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Gülden SAĞOL YÜKSEKKAYA
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Prof.Dr. Gülşen SEYHAN ALIŞIK
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Doç.Dr. Osman Gazi ÖZGÜDENLİ
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun ...10.../06.../ 2013 tarih ve 2013/11-5... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Gülşen SEYHAN ALIŞIK
Müdür

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	IV
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	IX
I. BÖLÜM.....	1
İNCELEME	1
1. ESER.....	1
1.1. Eserin Adı	1
1.2. Konu ve İçerik.....	1
1.3. Hikâyenin Özeti	2
1.4. Yazar-Müstensih-Mütercim	10
1.5. Eser Üzerinde Yapılan Çalışmalar	10
1.6. Eserin Söz Varlığının İncelenmesi.....	11
1.7. Sahası ve Dili	13
1.8. Nüshanın Tavsifi	13
2. İMLÂ ÖZELLİKLERİ.....	14
2.1. Ünlülerin İmlâsı	15
2.1.1. “a” Ünlüsünün Yazılışı:	15
2.1.2. “e” Ünlüsünün Yazılışı:	16
2.1.3. “ı” Ünlüsünün Yazılışı:	17
2.1.4. “i” Ünlüsünün Yazılışı:	18
2.1.5. “o, ö” Ünlülerinin Yazılışı:	20
2.1.6. “u, ü” Ünlülerinin Yazılışı:	21
2.2. Ünsüzlerin İmlâsı	22
2.3. Harekeler	26
2.4. Tamlamalar	27
3. SES ÖZELLİKLERİ	28
3.1. Ünlüler	28
3.1.1. Ünlü Uyumu.....	28
3.1.2. Ünlü Değişmeleri	30
3.2. Ünsüzler	31
3.2.1. Ünsüz uyumu	31

3.2.2. Ünsüz değişimleri.....	32
3.3. Ses Hadiseleri.....	33
3.3.1. Orta Hece Ünlüsünün Düşmesi.....	33
3.3.2. Kelime Başındaki “y” Meselesi: Metinde bir yerde tespit edilmiştir.	33
4. ÇEKİM EKLERİ.....	33
4.1. İsim Çekim Ekleri	33
4.1.1. Çokluk Eki: +lar, +ler	33
4.1.3. Aitlik Eki : +ki	37
4.1.4. Datif Eki: +a, +e.....	37
4.1.5. Akkuzatif Eki: +n, +(ı)n, +(i)n, +(y)ı, +(y)i.....	37
4.1.6. Lokatif Eki: +da, +de	38
4.1.7. Ablatif Eki: +dan, +den.....	38
4.1.8. Genitif Eki: +ın, +in, +un, +ün, +nın, +nin, +nun, +nün; +ıñ, +iñ, +uñ, +üñ, +nıñ, +niñ, +nuñ, +nüñ	39
4.1.9. İstrumental Eki: +la, +le.....	39
4.1.10. Ekvatif Hâli: +ca, +ce	40
4.1.11. Direktif Hâli: +ra, +re, +ru, +rû, +arı, +eri, +aru, +erü	40
4.1.12. Soru Eki: +mı, +mi.....	40
4.2. Fiil Çekim Ekleri.....	41
4.2.1. Haber Kipleri.....	41
4.2.1.1. Geniş Zaman: -r; -ar, -er; -ur, -ür	41
4.2.1.2. Geniş Zamanın Menfisi: -mas, -mes; -maz, -mez	43
4.2.1.3. Belirli Geçmiş Zaman: -dı, -di, -du, -dü.....	43
4.2.1.4. Belirsiz Geçmiş Zaman: -mı, -miş; -muş, -müş.....	45
4.2.1.5. Gelecek Zaman: -aca, -ecek	47
4.2.1.6. Şimdiki Zaman: -yor	47
4.2.2. Dilek Kipleri.....	47
4.2.2.1. Şart Eki: -sa, -se	47
4.2.2.2. Emir Eki:	48
4.2.2.3. İstek Eki: -a, -e	49
4.2.2.4. Gerekliklik Eki: -malı; gerek	50
4.2.3. İsim Fiili	50
4.2.3.1. Şimdiki Zaman:	51
4.2.3.2. Belirli Geçmiş Zaman: idi-m, idi	52
4.2.3.3. Belirsiz Geçmiş Zaman: imiş	52
4.2.3.4. Şart: ise.....	52
4.2.3.5. İsim fiilinin Menfisi:	53
4.2.4. Birleşik Kipler.....	53
4.2.4.1. Hikâye	53
4.2.4.2. Şart	54
4.2.5. Kuvvetlendirme ve İhtimal eki: -dır, -dir; -dur, -dür	55
4.2.6. Soru Eki: -mı, -mi	55
4.2.7. Partisipler	55
4.2.8. Zarf-Fiiller.....	57
5. YAZILIŞI BİTİŞİK OLAN EKLER VE KELİMELER.....	59

6. YAZILIŞI AYRI OLAN EKLER VE KELİMELER	60
7. METNİN KURULUŞU VE TRANSKRİPSİYONLANMASINDA İZLENEN YOL	61
8. KISALTMALAR VE İŞARETLER	63
9. ÇEVİRİYAZI ALFABESİ	64
10. BİBLİYOGRAFYA	65
II. BÖLÜM	68
METİN	68
III. BÖLÜM	106
DİZİN	106
1. DİZİN BÖLÜMÜNÜN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL.....	107
2. GENEL DİZİN	109
3. ARAPÇA UNSURLAR DİZİNİ	244
IV. BÖLÜM	245
TIPKIBASIM	245
ÖZGEÇMİŞ	265

ÖN SÖZ

Hikâye, sözlüklerde “anlatmak, nakletmek, tekrar etmek, aktarmak; taklit etmek” anlamlarına gelir. Arapçadan türeyen bu kelime “anlatma, benzetme, tarih, destan, kıssa, masal, rivâyet” anlamlarını da ifade eder. Genel söyleyiş ile; gerçek veya hayali birtakım olayların, maceraların, kendine özel bir üslupla nakledilmesidir. Türk edebiyatında hikâye geleneği İslamiyetten önceki devirlere kadar iner. İlk devirlerde hikâyecilik ağızdan ağıza anlatılan masallarla başlar. Daha sonra hikâyelerimiz yazıya geçmeye başlamıştır.

Başlangıçta hikâyelerin bağımsız bir kimliği yoktur. Masal, fabl, menkıbe, kıssa gibi diğer türlerle karıştırılmaktadır. Bu kadar değişik isimlerle anılmasının sebebi de budur. Daha sonra bağımsız bir tür olma özelliği kazanmıştır. Hikâyeler bağımsız özellikler kazandıktan sonra da hem dünyada hem de Türk kültürü içerisinde hızla gelişmeye devam etmişlerdir. Divân edebiyatı döneminde Arapça, Farsça ağırlıklı bir dille ve genelde dini konular ön plana çıkarılarak eserler verilir. Ayrıca bizim şâirlerimiz, İran edebiyatında yer alan hikâyelerin kişilerini alarak olayı yeniden kurgulamış, kendi kültürümüzün özelliklerini de katarak özgün eserler ortaya çıkarmışlardır.

Tanzimat döneminde ise Batı edebiyatından yapılan çeviriler yoluyla modern hikâyecilik yolunda adımlar atılmıştır. İlk başta modern olarak yazılan hikâyelerde de bizim kültürümüze ait meddahlık, hikâyeyi kesip bilgi ve öğüt verme gibi teknikler kullanılmaya devam eder. Gerçek anlamda modern hikâyeler yavaş yavaş

oluşur. Bugünkü hikâyelerde ise hayali unsurlara yer verilmez. İnsan, tabiat tüm canlılığı ile ele alınır. Karakterlerin ruhu ve psikolojileri irdelenir.

Üzerinde yüksek lisans tezi yaptığımız Hâce Sa'îd Hikâyesi de Arap harfleri ile yazılmış mensur bir halk hikâyesidir. Bilinen tek nüshası İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü'nde TY 00250 numara ile kayıtlıdır. Eser üzerinde yaptığımız çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır: İnceleme, Metin, Dizin, Tıpkıbasım.

İnceleme bölümünde; eserin adı, konusu ve içeriği, hikâyenin özeti, yazar-müstensih-mütercim, eser üzerinde yapılan çalışmalar, eserin söz varlığının incelenmesi, sahası ve dili, nüshanın tavsifi, imlâ özellikleri, ses özellikleri, çekim ekleri, yazılışı bitişik olan ekler ve kelimeler, yazılışı ayrı olan ekler ve kelimeler, kısaltmalar ve işaretler, çeviriyazı alfabesi, bibliyografya konuları ele alınmıştır.

İkinci bölüm olan Metin bölümünde; eserin transkripsiyonlu metni yer almaktadır.

Üçüncü bölüm olan Dizin bölümünde; eserin söz varlığını ortaya koyan gramatikal dizini (Dizin programı olarak Cibakaya 2.3. kullanılmıştır.), ayrıca Arapça Unsurlar Dizini yer almaktadır.

Dördüncü bölüm Tıpkıbasımdır. Bu bölümde, eserin İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü'nde TY 00250 Demirbaş numarası ile kayıtlı olan tek yazma nüshasının resimleri yer almaktadır.

Tez çalışmam süresince değerli bilgileri ile rahat bir şekilde ilerlememi sağlayan danışman hocam Prof. Dr. Gülden Sağol Yüksekaya'ya çok teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışma esnasında ara ara bilgilerine başvurup fikir alışverişinde bulunduğum, maddi ve manevi destekleri ile yanımda olan, bize ışık tutan bütün değerli hocalarıma çok teşekkür ederim. Bilgisayar, teknoloji gibi konularda yardımlarını esirgemeyen, manevi destekleri ile her zaman yanımda olan çok değerli arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Tez konusunu belirlemekte bana yardımcı olan ve yol gösteren sevgili ağabeyim Şenol Korkmaz'a, her zaman yanımda olan, beni her türlü maddi ve

manevi konularda destekleyen, huzur içinde yaşamamı ve çalışmamı sağlayan çok değerli babam Kanber Korkmaz'a ve çok değerli annem Zekiye Korkmaz'a çok teşekkür ederim.

TÜRKAN KORKMAZ

İstanbul, 23 Mart 2013

ÖZET

Hikâyet-i Hâce Sa'îd isimli bu çalışma Arap alfabesiyle yazılmış, Klasik Osmanlıca dil özellikleri taşıyan bir halk hikâyesidir. Yüksek lisans tezi olarak çalıştığımız bu eserin bilinen tek nüshası İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü'nde TY 00250 numarası ile kayıtlıdır. 47 varaklık bir yazma içerisindeki iki hikâyeden biri olarak bulunan Hâce Sa'îd Hikâyesi, yazmanın 19 varaklık ilk kısmında yer almaktadır. Satır sayısı düzensiz olmakla birlikte, her sayfasında en az yirmi satır bulunmaktadır. Eser harekesiz bir metindir ve “rika” hat yazısı ile yazılmıştır.

Eserin başlığına ismini veren Hâce Sa'îd isimli bir padişahın hayatını ve yaşadıklarını anlatan bu eserde, küçük hikâyeler de yer almaktadır. Hâce Sa'îd'in ortaya çıkışı eserin ortalarında yaşanır daha öncesinde Mısır'da yaşayan tüccar bir baba olan Hâce Zekeriyâ'nın akıllı ve bilgili oğlu Yahyâ Çelebi'nin “hâce” ismini almayı çok istemesi, babasını ikna ederek Nil Nehri üzerinde sefere çıkması ve birçok çile çektikten sonra Hâce Sa'îd şehrine gitmesi anlatılır. Bunun dışında; Hâce Zekeriyâ'nın oğluna öğüt vermek istemesi amacıyla anlattığı ufak hikâyeler de bu eserde yer almaktadır.

Bu eser, tasavvufî çizgide olan bir eserdir. İçinde dinî unsurlar çokça yer alır. Örneğin; namaz kılmak, Kâbe'yi ziyaret etmek, duâ etmek, fakirlere yardımlarda bulunmak, padişahların Kâbe'ye her sene yardımlar göndermesi gibi vb. Ayrıca, insanlara çeşitli öğütler de vermektedir; büyük sözü dinlemek, Allah'ın verdiği

zenginliklerle şırmarmamak ve varlığımızı başkaları ile paylaşmak, vefalı olup bize yardım edenlerin ihtiyaç duyduklarında yanlarında bulunmak...

Eserde, klasik eserlerde bulunan motiflerin olmasının yanı sıra yerel halk özellikleri taşıyan unsurlar da mevcuttur. Bir anda kocaman bir şehrin yok olması, ve yine bir gece içerisinde eski hâline kusursuz bir şekilde dönüşmesi gibi olağanüstü unsurlara da rastlanmaktadır. Bu durum hikâyeyi masal türüne yaklaştırmaktadır.

Eserin dili oldukça anlaşılır ve akıcıdır. Hikâye, insanları sıkmayacak şekilde, merak uyandırarak devam etmektedir. Yer tasvirleri bazı yerlerde çok uzatılmıştır fakat metni sıkıcı hâle getirmez tam tersine anlatılan mekânlar, okuyanın gözünde resim hâlinde canlanır. Arapça, Farsça kelime ve tamlamalar çok kullanılmakla birlikte, Türkçe kelime ve unsurlar da yoğun olarak kullanılmıştır. Eserin sonu; bu eseri okuyan, dinleyen, esere emeği geçen herkese dualar edilerek bitirilmiştir.

Hikâyet-i Hâce Sa'îd çalışması dört ana bölümden meydana gelmektedir. İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım. İnceleme bölümünde; eserin adı, konusu ve içeriği, hikâye özeti, yazar-müstensih-mütercim, eser üzerinde yapılan çalışmalar, eserin söz varlığının incelenmesi, sahası ve dili, tavsifi, imlâ özellikleri, ses özellikleri, çekim ekleri, yazılışı bitişik olan ekler ve kelimeler, yazılışı ayrı olan ekler ve kelimeler, kısaltmalar ve işaretler, çeviriyazı alfabesi, bibliyografya konuları ele alınmıştır. İkinci bölüm olan Metin bölümünde; eserin transkripsiyonlu metni yer almaktadır. Üçüncü bölüm olan Dizin bölümünde; eserin söz varlığını ortaya koyan gramatikal dizini, ayrıca Arapça Unsurlar Dizini yer almaktadır. Dördüncü bölüm Tıpkıbasımdır. Bu bölümde, eserin tek yazma nüshasının resimleri yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler

1. Türk Dili_Klasik Osmanlı Türkçesi 2. Hikâye_Mensur Halk Hikâyesi 3. Halk Edebiyatı 4. İslâmiyet 5. Masal 6. Menkıbe 7. Kıssa 8. Rivayet 9. Tasavvuf 10. Öğüt.

ABSTRACT

This study which named *Hikâyet-i Hâce Sa'îd* was written in Arabic script, it's a story of people which has Classical Ottoman Turkish language features. The only known copy of this work which we studied as a master thesis is at the department of Rare Books in the İstanbul University Central Library and it's registered as TY 00250. Two written stories consisting of 47 pages, one of them is named Hâce Sa'îd story, starting within the first pages of the first 19 pages. Although the number of rows are irregular, there are at least twenty lines on each page. The story is a text which hasn't got vowel point and it's written "Rika" by handwriting.

In the beginning of this work the life and experiences of sultan called Hâce Sa'îd is written, the name of the sultan is given to the story, at the same time short stories take place. Hâce Zakariyâ is living in Egypt and a trader, his smart and intellectual son Yahyâ Çelebi wants to get named "hâce". By convincing his father he makes a trip crossing the river Nil, suffering a lot during the trip and reaching then the city Hâce Sa'îd. Besides this; within the story it is written that Hâce Zakariyâ tells his son little stories with the intention to give his son advises.

This work is a work in mystical line, there are a lot of religious elements in it. For example; prays, visit to Kaaba, giving help to poor people; sultans sending fringe benefits to Kaaba every year, etc. Also includes various advices to people; obey adults, not to spoil fort he wealth given by god and sharing wealth with others, being loyal and helping people who helped us when we needed support.

The story includes characteristics of motifs from classic stories, also elements that are characteristics of the local community are available. Within one moment a big city gets lost, and again within one night it gets without exception authentic as before, these are elements of the story. This situation makes the story closer to a fairy tale.

Language of the work is understandable and fluent. The story is avoking interest without boring the reader. Location depictions are extended in some parts of the story and not boring, the contrary is the case, mentioned places become to images within the readers eyes. Besides using much Arabic and Persian words and phrases, Turkish words and elements were used as well intensivly. The end of the work; the story was finished by praying to everyone who read, listened and contributed to this work.

The work *Hikâyet-i Hâce Sa'îd* consists of four major parts. Analysis, Text, Index, Facsimile Edition. In the section of Analysis; title, subject and contents of work, story summary, author-copyist-interpreters, studies on work, analyzing the letters of the story, field and language of the work, qualities of the work, spelling features, audio features, suffixes, spelling words and attachments that are written together, the adds and words written separate, abbreviations and markings, alphabetic translation and bibliographies were discussed. In the section of Text; there is text in transcription. In the section of Index; there are grammatical index that creates the presence of words, also there are Arabic elements in the section of index. Fourth part is Facsimile Edition; in this part pictures take place being the only copy of the story.

Key Words

1. Turkish Language_Classical Ottoman Turkish 2. Story_Folk Story in Prose 3. Folk Literature 4. Islam 5. Fairy Tale 6. Legend 7. Parable 8. Rumor 9. Islamic Mysticism 10. Recommendation

I. BÖLÜM

İNCELEME

1. ESER

1.1. Eserin Adı

Eserin ismi, “Hikâyet-i Hâce Sa’îd”dir. İran edebiyatında da aynı isimle hikâyeler bulunmakla birlikte bu hikâyeye onlardan ayrı bir içeriğe sahiptir. Hikâyedeki yer isimlerine bakıldığında genellikle İran’a yakın coğrafyalar yer almaktadır. Bu eser de büyük ihtimalle Fars hikâyelerinden etkilenilerek ortaya çıkarılmıştır. Eser ismi de aynı şekilde Fars eserlerinden alınmıştır. Fakat yukarıda da belirtildiği gibi içerik kendine özgüdür.

1.2. Konu ve İçerik

Hâce Sa’îd Hikâyesi, esas olarak benzersiz bir zenginliğe sahip olup onu kaybeden ve sonra tekrar elde eden bir padişah olan Hâce Sa’îd’i anlatır. Fakat eserin başlangıcı, Hâce Zekeriyâ isimli bir tüccarın oğlu olan Yahyâ Çelebi’nin, “hâce” ünvanı alabilmek için gemi ile yola çıkmasını ve başından geçen olayları anlatarak başlar. Esas kahraman olan Hâce Sâ’îd ise daha sonra Yahyâ Çelebi’nin sattığı miski alıp onun zengin olmasını sağlayarak hikâyeye girer.

Eserin içeriğinde tasavvuf hâkimidir. Çeşitli öğütler verilmektedir. Yahyâ Çelebi’nin hikâyesinin geçtiği kısımda; anne baba sözünün çok önemli olduğu, evlatların onlara saygı duyup her zaman sözlerine itaat etmeleri gerektiği nasihat edilir. Hâce Zekeriyâ, oğlu Yahyâ Çelebi’den sefere çıkmamasını ister. Çünkü; onun için korkmaktadır. Büyük sözü dinlemezse başına neler geleceğini hissettirmek üzere bir hikâye anlatır: Babasının sözünü dinlemeyen bir çiftçi oğlunun okçuluk sevdasıyla başını belaya sokup her şeyini kaybettiğini ifade eder.

Hâce Sa’îd hikâyesinin geçtiği kısımda ise; Allah’ın her şeyin sahibi olduğu, zenginleri fakir, fakirleri ise bir anda mal mülk sahibi yapabileceği, o yüzden ne olursak olalım onun varlığını unutmamamız gerektiği, kimseye haksızlık yapılmaması gerektiği öğütlenir. Ayrıca Hâce Sa’îd, her işine mutlaka namaz kılıp dua ederek başlar. Sık sık Kâbe’yi ziyaret ederek fakirlere yardımlarda bulunur. Tüm bunlar dine gösterilen saygıyı ifade etmektedir.

Eserde çeşitli motiflere rastlanmaktadır. En göze çarpan motif, “rüya” motifidir. Hâce Sa’îd, babası öldüğünde fakirlik çekmiş ve borç içinde kalmıştır. Kâbe’ye gidip dua ederek Allah’tan yardım ister ve o gece rüyasında bir yerde gömülü kimya tabakları olduğunu ve onun bir zerresinin binlerce kova altına dönüşebileceğini öğrenir. Sabah uyandığında rüyasında gördüğü kimya tabaklarını bulur ve benzersiz zenginliğe sahip olur. Yine ülkesi Nuh Tufanı gibi sular altında kalacağı zaman rüyasında bir ses Hâce Sa’îd’e, “şehirden çıkması gerektiğini, bütün şehrin yok olacağını” söyler ve bu sayede ölmekten kurtulur.

Nil nehri¹, sıklıkla “Nîl-i Mübârek” şeklinde anılmaktadır. Nil, geçtiği yerlere hayat veren çok uzun bir nehirdir. Her zaman çok önemli bir yere sahip olmuştur. Bu metinde de önemli bir unsurdur. Yahyâ Çelebi, yolculuğunu Nil üzerinde yapmış, diğer olaylar Nil etrafında geçmiş, Hâce Sa’îd şehri ise yine Nil’in kenarında kurulmuştur.

İran edebiyatında da aynı adda hikâyeler bulunmakla birlikte bu hikâye onlardan ayrı bir muhtevaya sahiptir.²

1.3. Hikâyenin Özeti

Sekiz yüz doksan yedi tarihinde Mısır şehrinde Hâce³ Zekeriyâ isimli bir tüccar vardı. Çok bilgili, zengin ve herkesçe hürmet edilen bu tüccar, Mısırdaki çok ulu ve değer gören biri olmakla beraber tüm dünyada da meşhurdur. Hâce Zekeriyâ’nın Yahyâ isminde, olgun, hünerli, iyi yetişmiş, devamlı âlimlerle görüşmeyi seven bir oğlu vardı.

Bir gün Nil Nehri başında çadırlar kurulmuştu. Hâce Zekeriyâ tüm tüccarlar ile hoş sohbetler edip eğlenirken, oğlu Yahyâ Çelebi’nin ay gibi güzel yüzü gülmüyordu. İnsanlar ona da “hâce” ismiyle hitap etsinler istiyordu. Erken yaşta bu ismi vermezler diye saç sakal bırakmıştı. Yine de insanlar ona Yahyâ Çelebi, diye sesleniyordu bu

¹ Nil Nehri: Afrika’nın ve dünyanın en uzun ırmaklarından olan Nil, Ekvator’un güneyindeki dağlardan çıkar, Afrika’nın kuzeydoğusu boyunca çeşitli dallara ayrılarak kuzeye doğru akar ve Akdeniz’e dökülür. Uzunluğu 6648 km’dir. Nil, Mısır’ın hayat kaynağı olarak kabul edilir. Eski Mısırlılar Nil’i tanrı kabul edip ona ibadet etmişler ve ayinler düzenlemişlerdir. (Yıldırım 2008: s. 551)

² Hasan Kavruk (1998), *Eski Türk Edebiyatında Mensûr Hikâyeler*, İstanbul: M.E.B. Yayınları, s. 107.

³ Hâce: İslâm ülkelerinde, özellikle Türkiye’de ve İran’da eğitim, bürokrasi, ticaret ve maliye alanlarında çeşitli meslek erbabı için kullanılan bir ünvan. (DİA XVIII 1998: s. 186-187).

da onu oldukça üzdüğü için kederlenmişti. Alt yanında oturan irfan sahibi, tecrübeli bir tüccar onun bu derece üzüntülü olduğunu farkedip sorar. Yahyâ Çelebi artık gönlündeki sırrını saklamak istemez ve anlatır. Tüccar ise, “hâce” nâminin sadece bilgi ve zenginlik ile alınamayacağını, bu ismi hak edebilmek için gurbet elleri gezip, tecrübe kazanması gerektiğini söyler. Yahyâ Çelebi gitmek ister fakat babası oğlunun yanından ayrılmasına karşıdır. Tek oğlu olduğu için onu yanından ayırmak istemez ve onu ikna etmek için eski bir hikâye anlatır. Bu hikâye şöyledir:

“Acem diyarında, Fîrûz-âbâd⁴ şehrinde bir çiftçi oğlu varmış. Bu çiftçi oğlu babasının yolundan gitmeyip ok atmak sevdasına düşmüş. Babası ne yaptıysa da oğlunu bu sevdadan vazgeçirememiş en sonunda onu yanından kovmuş. Çiftçi oğlu da babasına “bunak” diyerek okunu ve yayını alıp o civarlarda bulunan çok ıssız, sadece bir yolu olan, çeşit çeşit hayvanlarla dolu bir dağa çıkmış. Oraya vardığında, bir kayanın içinin oyularak saray yapılmış olduğunu görür. İçine girip gördüklerine inanamaz elmaslarla, altınlarla dolu bu sarayın belki Hz. Adem'de bile olmadığını düşünür. Allah'a şükürler eder ve biraz altın para alıp kendisine gerekli şeyleri alır, kimse yanaşmasın diye de demirden kapı yapar. Çiftçi oğlu, gündüzleri ava giderek hoş vakitler geçirirdi. Fakat yalnızlıktan canı sıkılır olmuştu.

Bir gün gezinirken yolu, çok büyük, övmeye kelime bulamayacak kadar güzel bir bağa uğradı. Bu bağda padişahın kızı, cariyeler, ve dayeler hep birlikte eğlenip, havuza girip, oynaşmaktadırlar. Çiftçi oğlu, padişah kızını görür görmez âşık olur. Kız sıcaktan bunalıp o tarafa doğru gelince sırtına aldığı gibi kızı dağa kaçarır. Herkes kızı arar, padişaha haber verirler o da gelip kızını bulmaya çalışır fakat bulamayınca üzüntüyle sarayına geri döner. Sonra İsfahan⁵ şehrinde çok ünlü bir büyücü olduğunu duyar onu çağdırtmak için adam gönderir.

⁴ Fîrûz-âbâd: “Zafer şehri” anlamındadır. Fârisistan’da Gûr şehrine, bu Farsça ismin (Gûr “mezar”) mânasında meymenetsizlik görüldüğü için Buvayhî ‘Azûd al-Davla tarafından tesis edilmiş ve Şiraz ile Sîrâf kadar büyük olmadığı halde, Ardaşîr-Hurra eyaletinin merkezi olarak kalmıştı. Çevresi hendekli bir sûr ile çevrilmişti. Şehrin Mihr (Güneş), Behrâm (Merih), Hormuz (Müşteri) ve Ardaşîr isimlerinde dört kapısı vardı. Fîrûz-âbâd’da gül yağı istihsâl edilerek şarkın her tarafına gönderilirdi. (İA IV 1977: s. 652).

⁵ İsfahan: İran’ın dördüncü büyük şehri ve aynı adı taşıyan eyaletin merkezi. Bazı eski Farsça kaynaklarda Sîpâhân şeklinde geçer. Genellikle kabul edildiğine göre kelimenin sözlük anlamı “atlı askerler” olup şehir, Sâsânî ordusu bir savaş çıktığında önündeki düzlükte toplandığı için bu adla anılmıştır. (DİA XXII 2000: s. 497).

Diğer taraftan padişah kızı korkudan bayılmıştır. Çiftçi oğlu, kız ayıldığında onu zengin biri gibi görüp, aslını sormasın diye kızın etrafına altınlar, elmaslar saçar ve ava gidip iki aslanı ok ile öldürür. Kız uyanınca etrafındaki zenginliği görür, “Beni buraya kim bıraktı?” diye düşünürken çiftçi oğlu gelir, öldürdüğü aslanların başlarını birbirine vurarak parçalayıp atar. Sonra da kızın eline bir okçu yüzüğü verir ve karşısında durmasını ister. Bir ok atar ve kızın elinde tuttuğu yüzükten geçirdikten sonra “Benden daha iyi bir okçu gördün mü?” diye sorar. Kız da görmediğini söyler. Oğlandaki bu gücü ve zenginliği gören kız, onun ya bir şah ya da bir padişah olduğunu düşünür ve direnmez. Günler bu şekilde geçerken, büyücü padişah ile konuşur “Kızını getireceğim.” diyerek dağa gider. Kız bulduğunda ona; “Senin gibi bir güzelin burada ne işi var, seni ananın babanın yanına götürüyüm.” der. Kız da bunu istemektedir, çünkü bu oğlanın düşündüğü gibi biri olmadığını anlamıştır. Büyücü kıza bir hile anlatır. Kız, çiftçi oğluna Bağdat padişahının çok daha iyi bir okçu olduğunu, onun yanında kendisinin pek de yetenekli sayılmadığını söyler. Böyle deyince çiftçi oğlu; “Gidip o adamı öldürüp seni önüne atacağım.” diyerek hırslanır ve kızı da babasının sarayına bırakır.

Padişah kızı olanı biteni babasına anlatır. Babası adamlarını yollayıp dağdaki hazineyi alır. Kızını da bir şehzade ile evlendirir. Böylelikle çiftçi oğlu hırsı yüzünden hem güzeller güzeli bir padişah kızını, hem padişah damadı olma fırsatını, hem de büyük bir zenginliği kaçırmıştır.”

Hâce Zekeriyâ bu hikâyeyi anlatarak oğlunun baba sözünü dinlemesi gerektiğini yoksa başına kötü işler gelebileceğini söylemek istemiştir. Ama Yahyâ Çelebi bu hikâyelerin eski devir adamlarından kalan boş sözler olduğunu, Süleymanların, İskenderlerin sefer yaparak dünyayı zaptettiklerini, mutlaka gitmek istediğini babasına söyler, “Allah hakkı için bana engel olma.” der. Sonunda, adam oğlunun bu yeminini görünce kabul eder ve onu Tanrıya emanet eder. Hâce Zekeriyâ oğlu için bir gemi yaptırır, içine saf misk doldurur, yanına bir sürü adam verir. Bütün hazırlıklar tamam olduktan sonra, Mısır halkı hep birlikte Yahyâ Çelebi'yi uğurlamaya gelirler. Hâce Zekeriyâ, oğluna Nil Nehri'nin sonuna kadar gitmesini öğütler. Yahyâ Çelebi, herkesle görüşüp vedalaştıktan sonra yola çıkar.

Üç sene yetecek yiyecekleri vardı. Üç sene boyunca rahatça yolculuk yaptılar. Fakat insanların çoğu misk adını bile işitmemişlerdi. Gemiye yaklaşanlar kokuyu duyunca kaçıyorlardı. Miski satın alan kişilerse çok az almışlardı. Bu şekilde miski satamadan üç yıl gittiler. Artık yiyecekleri de azalmıştı. Hâce Yahyâ; “Babam bilerek bana misk verdi, satılamayacağını biliyordu, onu dinlemedim diye beni bu şekilde utandırmak istedi.” diye içten içe sitem ediyordu. Geri dönmeye karar verdiler, fakat gece olduğundan dolayı sabahı beklemek gerektiğini düşünerek gemiyi yavaş yavaş kenara çektiler. Sabah olduğunda çok büyük ve ihtişamlı bir şehir gördüler. Sarayları, camileri türlü türlü sanatlarla, altın ve elmaslarla yapılmıştı. Gemi içindekiler gelip; “Hemen geri dönelim altından gümüşten şehir yapmak insan işi değildir. Burası cinler, periler şehridir.” dediler. Sonra da; “Eğer peri iseler bizi çoktan görmüşlerdir. Bize düşmanlık etmesinler, en iyisi kendi ayağımızla gidelim.” diye kararlaştırırlar.

Şehre yanaşınca, insanlar olduğunu görüp, gönüllerindeki korkudan kurtuldular. Küçük kayıklarla hoş ve güler yüzlü birileri gelip, sattıkları malın misk olduğunu öğrenince hiç sormadan miski taşımaya başlarlar. Hâce Yahyâ, bunların harami olabileceğini düşünür. Bir şey derse ölmekten korkar ve sesini çıkarmaz. Adamlar, Hâce Yahyâ'yı dinlenmesi için bir köşke götürürler. Bir süre sonra da “Padişahımız Hâce Sa’îd, sizinle görüşmek ister.” diyerek onu çeşitli yollardan geçirirler. Hâce Yahyâ, gördüğü sarayın, bağların, bahçelerin, köşklerin sanatına inanamaz. Dışarı baktığında adamların onun getirdiği miski alıp, harca karıştırıp bir saraya sıvadıklarını görür ve şaşırır. İçinde gezdikleri saray dokuz katlıdır. Her katında yüz oda vardır. Her odada devlet büyükleri, cariyeler, görevliler bulunmaktadır. Böyle bir sarayı ne gözler görmüş ne kulaklar işitmiştir.

En sonunda Hâce Sa’îd'in yanına götürülür. Hâce Sa’îd, onun Hâce Zekeriyâ'nın oğlu olduğunu öğrenince sevinir ve “Baban benim aziz dostumdur.” der. Dualar okunur, yemek yenir. Hâce Yahyâ, mücadele isteyip kendi köşküne gider. Üçüncü gün Hâce Yahyâ korkarak da olsa hicap ile gitmeyi diler. Hâce Sa’îd, sabah izin vereceğini söyler. Diğer gün yemek yenir. Hâce Sa’îd, yemeğini hep yalnız başına ve kara tabaklara koydurarak yedi. Nar tanelenmiş bir tabaktaki narları yedi. Tabağı

dört parçaya bölüp Hâce Yahyâ'ya “Getirdiğin misk yetmedi ama ben sana babanın hatırı için malının değerinden daha fazlasını veriyorum” diyerek elindeki tabak parçalarından birini uzatır. Hâce Yahyâ, “Ben bunu almasam verdiğimi beğenmedi, bahanesiyle beni öldürür. Maldan olduk bari candan olmayalım.” diye düşünerek tabak parçasını alıp öperek bağılığı içine sokar ve herkesle vedalaşıp yola çıkar.

Gemideki mürettebat, Hâce Yahyâ'ya miski ne kadara sattığını sorduklarında, utancından gerçeği söyleyemez. “Misk yetmedi, bir gemi misk daha getireceğiz hepsinin karşılığını birden verecekler.” dedi. Hâce Yahyâ, elem ve keder içinde Mısır'a vardı. Akrabalar Hâce Zekeriyâ'nın yanına koşarak oğlunun geldiği müjdesini verdiler. Hâce Yahyâ, akrabalarını görünce gemiden dışarı utanarak çıktı, herkesle merhabalaştı. Hâce Zekeriyâ oğlundaki üzüntüyü farkedip ne olduğunu sordu. Hâce Yahyâ; “Bir gemi yükü miski “hâce” nâmına verdik” diyip daha fazla konuşmadı. Babası herkes gidince oğlunu bağrına basar ve neler yaşadıklarını anlatmasını ister. Hâce Yahyâ, neler olduğunu anlatır. Babası; “Ben Hâce Sa'îd'i tanırım o, malının değerinin üç katı fazlasını vermiştir. Verdiği şey, senin gözüne değersiz görünmüş olabilir ama o değerlidir.” der. Hâce Yahyâ iyice sinirlenerek “Verdiği budur.” der ve babasına tabak parçasını uzatır. Hâce Zekeriyâ, tabak parçasını görünce öpüp başına koyar ve “Behey oğlum, sana miskin değerinin beş kat fazlasını vermiş.” der. Bakır getirir, ateş yaktırır. Bakırı erittikten sonra tabak parçasının bir zerresini bakırın içine atar ve hepsi altın olur. Hâce Yahyâ, gördükleri karşısında hayretler içinde kalarak parmağını ısırır. Babası da Hâce Sa'îd'in kimya⁶ sahibi bir insan olduğunu ve acayip bir hikâyesi olduğunu söyler. Hâce Zekeriyâ, Hâce Sa'îd'in hikâyesini anlatmaya başlar:

“Hâce Sa'îd, Şiraz ülkesinden bir padişahın oğludur. Babası ölünce onun yerine geçer fakat kader kendisine izin vermediğinden dolayı altını tutsa toprak olurdu, bu şekilde malı tükenip kalmadığından, bir sürü borca girdi. Sonunda şahlıktan azledilip İran tarafına gider ve İran padişahından yardım ister. Padişah ona bir memuriyet verir ama görür ki bu iş onun derdine derman olmaz. Bir gece tek başına Kâbe'ye gider.

⁶ kimya: Cisimlerin temel yapılarını, birbirleriyle olan etkileşimlerini ve yeni bileşimler meydana getirmelerini inceleyen bilim dalı. (DİA XXVI 2002: s. 26-30).

Allah'a, eğer dünyalık nasip ederse hem borcunu ödeyeceğine hem de ihtiyacı olanlara yardım ederek kalan ömrünü geçireceğine söz verir ve uyuya kalır. Bir rüya görür, rüyasında “Falan yerde mezar gibi bir bina olduğunu, orada gömülü bir sandıkta yirmi toprak tabak olduğunu, o tabakların bir zerresinin yüz, belki de bin kova bakırı, altına çevireceğini öğrenir.” Uyandığında orayı bulur, kimya tabaklarına ulaşır, birazını altına çevirdikten sonra Kâbe'ye gidip tekrar dua eder, fakirlere yardımlarda bulunur.

Daha sonra Mısır'a gelerek ne kadar köle varsa isimlerini not alır. İlimden anlayanı, âlim yapar. Ticaretten anlayanı tüccar yapar. Hiçbir şey bilmeyeni hizmetkâr yapar. Gemiler yaptırarak bu insanlar ile yola çıkar. Yolda görür ki çok değerli madenlerden yapılmış bir bina yıkıntısı vardır. Bunu nimet sayarak Allah'a şükürler eder ve şimdi oturduğu şehri yaptırır. Kırk yıldır kendisi, yedi evladı ve halkıyla burada oturur. Her sene Kâbe'ye yardımlar gönderir. Fakir fukaraya para verir. Bu zamana kadar yirmi tabağın sadece altısı gitmiştir, on dördü ise hâlâ durmaktadır. Allah, bereketini vermiştir. Hâce Sa'îd, yemeğini hep bu tabaklarla yemektedir.” Hâce Zekeriyâ, Hâce Sa'îd'in hikâyesini anlattıktan sonra oğlunun kimya tabağını bakır içinde eritip hepsini altına çevirdikten sonra Hâce Yahyâ, babasının ona verdiği miskin karşılığını öder. Geri kalan altınlar ise artık onundur ve babasından daha zengin olmuştur.

Hâce Yahyâ, dönüşünden yaklaşık bir yıl kadar sonra hamamdan dönerken, yolu bir paçacı dükkânına uğrar. Orada çok fakir, zavallı, üstünde kıyafeti bile olmayan bez parçalarını kendine dolamış bir ihtiyara rast gelir, başı açık, yalın ayak odun yarar. Onun bu yaştaki sıkıntısını görüp çok üzülür. Ona bakarken, Hâce Sa'îd'e çok benzediğini farkeder. Şaşırp kalır, hemen babasına koşar. Babası “Kaybolanı Allah'tan başkası bilmez.” diyerek onun Hâce Sa'îd olabileceğini söyler. Oğlu Hâce Yahyâ ise, “Onun malı durmadan Nil nehrine dökse bile tükenecek bir mal değildir” diyerek buna ihtimal vermez. Hâce Zekeriyâ, oğluna “Sen feleğin sillesini yememişsin. Nice şahları aç, nice muhtaçları ise taç sahibi yapmıştır” diyerek öğüt verir. Sonra “Ona bir tabak paça yaptırıp yollayalım eğer Hâce Sa'îd ise ben tanırım, değilse de yardım edip göndeririz.” diyerek oğluyla karar alırlar.

Bir uşak yollayıp hile ile yaşlı adamı getirtirler. İhtiyar, Hâce Zekeriyâ ve Hâce Yahyâ'yı görünce hicabından hemen başını aşağı eğer. Hâce Zekeriyâ onu tanıyıp kolundan tuttuğu gibi hamama götürür. Gül suları ile yıkar. İpekten giysiler giydirir. Sonra evinin büyük odasına alıp, başköşeye oturtur. “Hoş geldiniz, sultanım.” diyerek elinden öpüp görüşürler. Hep birlikte yemek yedikten sonra ona hâlini sorarlar. Hâce Sa'îd başına gelenleri anlatmaya başlar:

“Hâce Yahyâ, bir gemi misk getirince kendim için yaptırdığım sarayı tamamlatıp, evlatlarım ve hatunum ile içine yerleştim. Kırk yıldır, ülkemde kimse haksızlık görmemişti. Bolluk, bereket ve neşe vardı. Halkın işlerine kendim bakar büyük bir özen gösterirdim. Fakat artık yaşlandım işleri vezirlere bırakarak yeni sarayımda biraz rahat edeyim dedim. Kırk gün geçmeden rüyamda; “Hemen dışarı çık, şehrin sular altında kalacak!” diye bir ses duydum. Dama çıkıp baktım ki her şey yerli yerinde duruyor. Şeytan vesvesesidir, diye düşünerek tekrar uyudum. Yine aynı ses geldi, baktım bir şey yok abdest alıp, namaz kılıp dualar ettim. Yerime gelip yattığımda zelzele oldu. Uyandığımda kendimi kapının yanında buldum kimya tabakları da heybe ile başucumda duruyordu. Onları kaptığım gibi aşağı indim ne evlatlarım, ne kullarım kimse aklıma gelmedi. Baktım ki merdiven dibinde her zaman bindiğim katırım durur, katıra binip Nil tarafına doğru gidip yüksek bir yere çıktım ve sonra arkaya baktığımda ne insandan ne de hayvandan bir ses seda yoktu. Az sonra büyük bir gürültü koptu arkada duran yüce dağ ikiye yarıldı. Ortasından bir deniz çıktı ve bütün şehri içine alıp Nil'e döktü. Sanki Nuh Tufanı⁷ gibiydi. Kendimden geçtim, uyandığımda sabah olmuştu. Şehrin yerine baktım ki bir iz bile kalmamıştı. “Allah'ım, verdiğini yine sen aldın.” diyerek bu mihnete katlandım.

Nil tarafına doğru gidip önce Mısır'a varayım, oradan da Kâbe'ye gidip fakir fukaraya yardım edeyim diye düşündüm. Üçüncü gün bir gemiye rast geldim. “Katırımla beni Mısır'a götürün.” dedim, onlar da kabul ettiler. Kaza ve kaderi gör ki; katırı gemiye çekerlerken, üstündeki tabaklar ile Nil Nehrine düştü. Elden ne

⁷ Nuh Tufanı: Tufan, rivayetlere göre milattan dört bin yıl önce Mezopotamya'da gerçekleşmiş. Nuh, asırlar boyunca içlerinde yaşadığı insanları Allah'a inanmaya çağırılmış, ancak onlar çağrısını kabul etmemişler ve bunun üzerine Allah, ona bir gemi yapmasını emretmiştir. Tufan günü göklerden sular boşaldığında yerden de yaşlı bir kadının evindeki tandırdan sular kaynamış ve her taraf su ile kaplanmıştır. Nuh'un gemisindekiler bu tufandan kurtulmuşlardır. (Yıldırım 2008: s. 554).

gelir! Gemiye bindim. Üç ay sonra Mısır'a vardık benden gemi yolculuğunun ve yediğim yemeklerin parasını istediler. Benim ise, verecek bir çekirdeğim bile yoktu. Yattığım elbiseler ile çıkmıştım. Umudum tabaklardı fakat onlar da Nil'e düştü. Üstümdeki kıyafetleri alıp beni çırlıçıplak dışarı attılar. Nil Nehri kenarındaki bez parçalarıyla vücudumu kapattım. Sonra yolum bir paçacı dükkânına uğradı, çok acıktığım için kokuya doğru gitmiştim. Dükkân sahibi; eğer çalışırsam bir tabak yemek vereceğini söyledi. Ben de onun işlerini yaptım. O sırada Hâce Yahyâ beni görüp sana haber verdi.”

Hâce Zekeriyâ bunları dinledikten sonra; “Neyimiz var ise senindir, kalan ömrümüzü birlikte geçirelim.” der. Fakat Hâce Sa’îd kabul etmez. Birkaç akçe sermaye verilerse, bir dükkân köşesinde kalan ömrünü geçirmeyi diler. Hâce Zekeriyâ, bir dükkân ve sermaye verir. Hâce Sa’îd, dükkânda kendi hâlinde olur. İnsanların yardımı için Allah'a nice dualar ve şükürler eder. Sabah Kadıdan adamlar gelip onu davet ederler. “Dün senin dükkânının önünde bir Arap, bir Müslüman'a hakaretler etmiş o da Kadı Efendiye şikâyet edip şahit olarak seni söyleyince, Kadı Efendi seni davet etti.” derler. Hâce Sa’îd onlarla gider. Orada Müslüman Hâce Sa’îd'in kulağına bir şeyler söyler. Kadı Efendi, bu kulaktan söyleşmeyi görünce “Bunlar benim başıma bir hâl getirecek.” diye endişelenir çünkü kadılar arasında düşmanları vardır. Bu sebeple Hâce Sa’îd'e beddualar ederek, onu kovdurur.

Hâce Sa’îd bir yandan Nil başında yürürken diğer yandan kötü talihine kızılıyordu. Bir yerde oturup dinleneyim derken suda bir şey gördü yakından baktı ki ölmüş bir katır var. Kenara çekeyim bari diyip, tuttu. Baktı ki suya düşen katırdır ve kimya tabakları da üstünde durur. Allah aldığı tabakları bana geri verdi, belki şehrimi de verir diyerek, kimya tabaklarını altına çevirdi ve hazırlıklarını yaparak gemilerle yola çıktı. Şehrinin yerine gelince ustalara sermayelerini verip “Siz şehri yapın, ben bu gece dışarda kalacağım. Eğer gelmezsem bitince girip mutlulukla yaşayın.” dedi. Yerle bir olmadan önce yeni yaptırmış olduğu sarayın bulunduğu mevziye geldi. Sabaha kadar ağlayıp, dualar edip uyuya kaldı. Sabah kalktığında kendini yeni sarayının odasında bulmuştu. Bütün şehir insanı ve hayvanı ile noksansız yerindeydi. Hâce Sa’îd sevincinden önce ağlayıp sonra gülerek şükürler etti. Halkına olanı biteni

anlattı, vezirler yaptıkları kötülöklere tövbe etti. Hâce Zekeriyâ ve Hâce Yahyâ'ya nice armağanlar gönderdi. Bundan sonra Hâce Sa'îd kırk yıl daha yaşadı. Şehri gittikçe büyüyerek Mısır'a yaklaştı. Birgün vefat etti ve yerine evlatları geçti. Bu şehir her zaman “Hâce Sa'îd iklimi” diye hatırlanır.

1.4. Yazar-Müstensih-Mütercim

Eserin katalog bilgisinde “Mollazade Süleyman Şeyhi Efendi Köstendilî” eserin yazarı olarak gösterilmesine rağmen, eserde böyle bir kayıt görülmemiştir. Söz konusu Süleyman Şeyhi Efendi Köstendilî, bir tasavvuf âlimidir. Bu eserdeki basit imla hatalarına düşmeyecek kadar, Arapça ve Farsça bilgisine sahiptir. Ayrıca bu yazarın eserlerini incelediğimizde, üzerinde çalıştığımız bu esere rastlanmamıştır.⁸

Hasan Kavruk da yaptığı incelemede; Hikâyenin tesbit edebildiğimiz tek nüshası acemi bir müstensihin kaleminden çıkmış olmalı ki birçok yazım hatası vardır, şeklinde ifade etmiştir.⁹

1.5. Eser Üzerinde Yapılan Çalışmalar

Kavruk 1998: Hasan Kavruk, *Eski Türk Edebiyatında Mensûr Hikâyeler* adlı kitabında bu eserin içeriği hakkında bilgiler vermiştir ve eserin olay özetini yapmıştır.¹⁰

⁸ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri C.I*, İstanbul: Meral Yayınevi, s. 190-191.

⁹ Hasan Kavruk (1998), *Eski Türk Edebiyatında Mensûr Hikâyeler*, İstanbul: M.E.B. Yayınları, s. 107.

¹⁰ Hasan Kavruk (1998), *Eski Türk Edebiyatında Mensûr Hikâyeler*, İstanbul: M.E.B. Yayınları, s. 106-107.

1.6. Eserin Söz Varlığının İncelenmesi

a) Madde Başlarının Alfabetik Dağılımı

Ön Ses	Madde Başı	
	Sayı	Oran %
a	138	7.82
b	147	8.33
c	37	2.09
ç	25	1.41
d	103	5.83
e	71	4.02
f	26	1.47
g	75	4.25
h	126	7.14
ı	7	0.39
i	73	4.13
k	141	7.99
l	16	0.90
m	148	8.39
n	47	2.66
o	36	2.04
ö	13	0.73
p	37	2.09
r	27	1.53
s	124	7.02
ş	45	2.55
t	109	6.17

u	18	1.02
ü	12	0.68
v	37	2.09
y	87	4.93
z	39	2.21
Toplam	1764	% 100

b) Madde Başlarının Dillere Göre Dağılımı

	Madde Başı	
Dil	Sayı	Oran %
Türkçe	700	39.68
Arapça	746	42.29
Farsça	315	17.85
Yunanca	2	0.11
İtalyanca	1	0.05
Toplam	1764	% 100

c) Madde Başlarının İsim / Fiil Olma Durumuna Göre Dağılımı

	Madde Başı	
Kelime Türü	Sayı	Oran %
İsim	1554	88.09
Fiil	209	11.84
Toplam	1764	% 100

1.7. Sahası ve Dili

Metnin dili; Klasik Osmanlıca Dönemi özellikleri göstermektedir. Kelimelerde düzlük-yuvarlaklık uyumu bulunmaktadır. Fakat bu uyum çok istikrarlı değildir. Bazı kelimelerin uyuma girmiş ve girmemiş şekilleri bir arada bulunmaktadır. Ekler de genellikle dar ve yuvarlak şekilleriyle mevcuttur.

Eserin dili sade ve akıcı bir dildir. Arapça ve Farsça kökenli kelimeler sık kullanılmakla birlikte ağır ve süslü diyebileceğimiz bir dil yoktur. Eserde bazı yabancı kökenli kelimeler Türkçeleştirilerek yazılmıştır. Meselâ; “ümîd” ya da “üslûb” gibi kelimelerde “ü harfi” sözlükte, sadece elif ile başlamaktadır, ama bu metinde Türkçe kelimelerde olduğu gibi elif ve vav harfi ile yazılmaktadır.

1.8. Nüshanın Tavsifi

Eserin kapağı vişne çürüğü renkli ve bez ciltten oluşan bir kapaktır. Kapağın sağ üst köşesinde yatay olarak “Hünkâr Mustafâ - مصطفیٰ حنکار” yazmaktadır. Aynı şekilde bu yazı kitabın yan tarafında da mevcuttur. Başlangıçta boş bir sayfa bulunmaktadır. Hâce Sa’îd Hikâyesi’nin başladığı sayfanın sol üst köşesinde birbiriyle aynı iki mühür vardır. Bu mühürlerin üstündeki yazı okunmamaktadır. Yazmanın sayfaları kalın ve dayanıklı bir kâğıttandır. Bu nedenle fazla tahribata uğramamıştır. Yazılarda pek silik yoktur ve okunaklıdır.

Eser, 47 varaktan oluşmaktadır. İçerisinde iki hikâye mevcuttur. Bizim Yüksek Lisans Tezi olarak çalışmış olduğumuz “Hikâyet-i Hâce Sa’îd” metni 19 varaklık kısımdır. Eserin boyutları 164×236 mm'dir. Sayfadaki satır sayısı düzensizdir. Fakat her sayfada en az 20 satır bulunmaktadır. Eserin yazıldığı hattın cinsi “Rika”dır. Siyah mürekkep ile istinsah edilmiştir. Eserin bilinen tek nüshası bizim çalıştığımız nüshadır ve İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü'nde kayıtlıdır. Kayıtlı olduğu numaralar ise şöyledir:

Sınıflama No: 297.7

Demirbaş No: TY 00250

Yer No: 001242

2. İMLÂ ÖZELLİKLERİ

Hikâyet-i Hâce Sa'îd metninde dikkatsiz bir yazım tarzının olduğu görülmektedir. Arapça ve Farsça kelimeler genellikle aslına uygun olarak yazılmıştır ama kimi zaman onların yazımında bile eksikler ve hatalar tespit edilmektedir, bu da müstensihin çok özenli davranmadığını göstermektedir. Türkçe kelimelerin yazımında ise zaman zaman yerel ağız özelliklerinin yazıya geçirildiğini görmek mümkündür. Ancak Türkçe kelimelerin yazımında da tutarsızlık görülmektedir.

Müstensihin yazı stili çok değişiktir. Bazı harfler birbirine çok benzemektedir, özellikle dal (د) ve re (ر) harfi çok karışmakta ve okumada güçlük çıkartmaktadır. Noktaların çok belirgin olmaması da metnin okunmasını güçleştirmektedir. Zı harfi (ظ) kimi zaman noktası unutulmuş tı harfi (ط) gibi, kimi zamanda dat (ض) harfinin yerine kullanılarak yazılmıştır. Dat harfi (ض) ile yazılan bazı kelimeler noktası unutulmuş sat harfi (ص) ile yazılmıştır. Ha (ح) ve hı (خ) harfleri yazılırken de noktaların unutulması veya ihmal edilmesi durumu ile sıkça karşılaşılmaktadır. Ayrıca harflerin altındaki iki nokta bazen tek bir nokta gibi, üç nokta ise bazen iki nokta gibi gözükmemektedir.

Metnin imlâ özellikleri şöyle sıralanabilir:

2.1. Ünlülerin İmlâsı

2.1.1. “a” Ünlüsünün Yazılışı:

a) Kelime başında “a” ünlüsünün yazılışı: Metinde kelime başındaki “a” ünlüsü sadece elif (ا) harfî ile yazılmıştır. Bu harfî belirtmek için hem Türkçe kelimelerde, hem de yabancı kökenli kelimelerde herhangi bir hareke ve medli elif (آ) kullanılmamıştır.

Örnekler:

aç	اچ	(16b/07)
açılmaya	اچلميه	(4b/10)
āb	اب	(16b/18)
ābādān	ابادان	(9a/04)
aḥbāb	احباب	(3b/01)
aḥmer	احمر	(6b/18)

b) Kelime ortasındaki “a” ünlüsünün yazılışı: Kelime ortasında “a” ünlüsü genellikle elif (ا) ile yazılmış olmakla birlikte, bu harfin gösteriminde bazen harf veya hareke kullanılmadığı da görülür.

Örnekler:

aḥvāl	احوال	(8a/21)
aḳrabā	اقربا	(2b/13)
helāk	هلاک	(13a/13)
ḳoparup	قوپاروب	(13b/01)
şulayup	صولايوب	(10b/09)
ṭabaḳa	طبقه	(11a/08)

c) Kelime sonunda “a” ünlüsünün yazılışı: Kelime sonunda “a” ünlüsünü belirtmek için elif (ا) veya güzel he (آ) kullanılmıştır.

Örnekler:

ammā	اما	(3a/19)
------	-----	---------

bunda	بونده	(10a/08)
ḥaṭā	خطا	(6b/23)
ma‘nā	معنا	(3a/12)
oda	اوده	(11a/17)
oraya	اورايه	(12b/07)

2.1.2. “e” Ünlüsünün Yazılışı:

a) Kelime başında “e” ünlüsünün yazılışı: Kelime başındaki “e” ünlüsü elif harfi (ل) ile gösterilmiştir.

Örnekler:

efkār	افكار	(3b/04)
ekābir	اكابر	(11a/14)
eliñ	الك	(6a/06)
emretti	امراتدى	(8b/10)
engüşt	انكشت	(12a/05)
eyvāniñ	ايوانك	(7b/07)

“e” harfi sadece bir kelimedede üstün işareti gösterilerek yazılmıştır.

etdik	أتدك	(13b/17)
-------	------	----------

b) Kelime ortasında “e” ünlüsünün yazılışı: Kelime ortasında “e” ünlüsü genellikle hiç işaret konulmadan gösterilmiştir, bazı yerlerde ise güzel he (•) kullanılmıştır.

Örnekler:

‘ādet	عادت	(7a/23)
defter	دفتر	(15a/17)
güneş	كوئش	(9b/11)
kenāra	كناره	(9b/01)
maḥzeninden	محزه نندن	(12b/15)

siperin سپرين (4a/16)

c) **Kelime sonunda “e” ünlüsünün yazılışı:** Kelime sonundaki “e” harfi sadece güzel he (هـ) ile gösterilmiştir.

Örnekler:

bilge	بلکه	(2a/05)
galebe	غلبه	(15a/03)
hegbe	هکبه	(18a/03)
mertebe	مرتبه	(2b/08)
pīrāste	پیراسته	(2a/09)
tövbe	توبه	(20a/12)

2.1.3. “ı” Ünlüsünün Yazılışı:

a) **Kelime başında “ı” ünlüsünün yazılışı:** Kelime başındaki “ı” sesleri elif (ا) harfi ile gösterilmiştir.

Örnekler:

ırmak	ارماق	(10b/08)
ışmarladı	اصمرلدى	(8b/13)
ıştılāhāt	اصطلاحات	(3a/12)
ızlāl	اظلال	(7a/10)

b) **Kelime ortasında “ı” ünlüsünün yazılışı:** Kelime ortasındaki “ı” harfi için genellikle hiçbir işaret kullanılmamıştır. Bazı yerlerde ye (ی) harfi ile gösterilmiştir.

Örnekler:

altıncı	التتجى	(16a/02)
hāṭırına	خاطرینه	(16a/19)
qarındaşım	قرنداشیم	(16a/03)
sābık	سابق	(6b/09)
taşra	طشره	(7a/24)

vāşıl واصل (11a/13)

c) Kelime sonunda “ı” ünlüsünün yazılışı: Kelime sonundaki “ı” harfi, ye (ی) ile gösterilmiştir.

Örnekler:

‘aklı	عقلی	(5b/12)
altı	التي	(9a/14)
ba‘zı	بعضی	(4b/16)
cayırıtı	جايرطی	(6b/05)
dağı	دخی	(2b/04)
kanı	یقنغ	(2b/15)

2.1.4. “i” Ünlüsünün Yazılışı:

a) Kelime başında “i” ünlüsünün yazılışı: Kelime başında “i” ünlüsünü belirtmek için; yabancı kökenli sözcüklerde daha çok sadece elif (i) harfi kullanılırken, Türkçe kökenli sözcüklerde ise elif ve ye (ی) kullanılmıştır. Fakat Türkçe kelimelerde de sadece elif (i) kullanıldığı olmuştur.

Örnekler:

içerü	ايچرو	(5a/07)
içün	ايچون	(2a/21)
iş	ايش	(17b/17)
icāzet	اجازت	(13a/04)
iftirāk	افتراق	(3b/13)
istikbāl	استقبال	(13b/11)
imdi	امدى	(3a/10, 4a/04, 8a/13)
incindi	انجندى	(19a/07)
inilti	انلتي	(17b/11)

b) Kelime ortasında “i” ünlüsünün yazılışı: Kelime ortasındaki “i” harfini göstermek için umumiyetle hiçbir harf ya da işaret kullanılmamıştır. Bazı kelimelerde ise ye (ى) harfi ile belirtilmiştir.

Örnekler:

kimlik	كملىك	(9b/20)
şenlikleri	شەنلىكلرى	(9a/04)
tenbihinden	تەنبھەندەن	(9a/21)
virdi	ويردى	(6a/07)
yine	ينە	(3a/08)
zigiri	زىگىرى	(6a/05)

c) Kelime sonunda “i” ünlüsünün yazılışı: Kelime sonunda “i” ünlüsünü göstermek için ye (ى) harfi kullanılmıştır.

Örnekler:

şimdi	شىمدى	(5b/12)
müşterî	مىشتىرى	(3a/07)
kişi	كىشى	(3a/12)

hepsi	هېسى	(15b/03)
gemi	گمى	(8b/11)

2.1.5. “o, ö” Ünlülerinin Yazılışı:

a) Kelime başında “o, ö” ünlülerinin yazılışı: Kelime başındaki “o, ö” harflerini belirtmek için genellikle elif ve vav (و) kullanılmıştır. Birkaç örnekte sadece elif (ل) ile de belirtilmiştir.

Örnekler:

oda	اوده	(11a/17)
oğlan	اوغلان	(5b/11)
ok	اوق	(7b/14)
otuz	اوتوز	(12a/19)
ödetdükden	اداتدکدن	(16a/10)
öldürüp	اولدوروب	(6b/04)
öbür	اوبر	(11a/11)
öpdi	اوبدى	(13b/14)
öylece	اويلجه	(3b/18)

b) İlk hecede “o, ö” ünlülerinin yazılışı: Kelime ortasındaki “o, ö” harflerini göstermek için vav (و) harfi kullanılmıştır.

Örnekler:

boynı	بوينى	(5b/10)
hoş	خوش	(14b/04)
dost	دوست	(2a/21)
korqarlar	ارلرقورق	(9a/13)
dökdi	دوکدى	(17b/14)
göñüllerinden	گوکلرنندن	(10a/01)

kövlü	كوولو	(8a/09)
söylemege	سويلمه	(10a/16)

2.1.6. “u, ü” Ünlülerinin Yazılışı:

a) Kelime başında “u, ü” ünlülerinin yazılışı: Kelime başında “u,ü” harflerini göstermek için genellikle elif ve vav (و) kullanılmıştır. Bazı yerlerde ise sadece elif (ل) kullanılmıştır.

Örnekler:

ufk	افق	(9b/06)
‘ubāb	اباب	(11b/14)
uçup	اوچوپ	(5b/01)
uğındılar	اغنديلر	(13b/07)
uğradı	اوغرادى	(4b/17)
üstüne	اوستونه	(9a/04)
üç	اوج	(8b/23)

Bazı yabancı kökenli sözcükler aslında elif harfî (ل) ile yazılması gerekirken genellikle Türkçe kelimelerde olduğu gibi elif ve vav (و) ile başlamıştır.

Örnekler:

ümīdim	اوميديم	(18a/09)
üslūb	اوسلوب	(11b/09)
üstād	اوستاد	(4b/04)

b) Kelime ortasında “u, ü” ünlülerinin yazılışı: Kelime ortasındaki “u,ü” harflerini belirtmek için genellikle vav (و) kullanılmıştır, bazen de hiçbir harf ve işaret kullanılmamıştır.

Örnekler:

bunda	بونده	(10a/08)
buçuk	بچق	(19b/03)

ġulām	غلام	(7a/06)
geçürüp	كچوروب	(6a/09)
kürk	كورك	(10a/12)
mübārek	مبارك	(9a/18)

c) Kelime sonunda “u, ü” ünlülerinin yazılışı: Kelime sonundaki “u,ü” harflerinin yazımı için (و) kullanılmıştır.

yazu	يازو	(15b/19)
şaķallu	صقّللو	(11a/21)
libāslu	لباسلو	(11b/24)
berü	برو	(2b/10)
içerü	يچروا	(5a/07)
kemerlü	كمرلو	(11b/24)

2.2. Ünsüzlerin İmlâsı

2.2.1. “p” Ünsüzü: “p” ünsüzü kelime başında pe (پ) ile gösterilmiştir. Kelime ortasında çoğunlukla pe (پ) ile, bunun yanı sıra be (ب) ile yazılmıştır. Kelime sonunda ise genellikle be (ب) ile gösterilmiştir. Ancak noktalar yeterince belirgin değildir.

Örnekler:

paça	پاچه	(16b/08)
pādiṣāh	پادشاه	(7b/11)
pāre	پاره	(14b/04)
peder	پدر	(4a/10)
hepsi	هپسی	(15b/03)
iplik	اپلك	(16a/15)
kapu	قپو	(4b/10)
ķoparup	قوپاروب	(13b/01)
büyüyüp	ببيويو	(20a/13)
gālīp	غالپ	(7b/16)
küp	كوب	(4b/05)
top	طوب	(13b/08)

2.2.2. “ç” Ünsüzü: “ç” ünsüzü cümle başında, ortasında ve sonunda umumiyetle cim (چ) harfî ile yazılmakla beraber çim (چ) harfî ile de gösterilmiştir.

Örnekler:

çāk	چاك	(11b/12)
çāre	هچار	(5b/08)
çār-deh	چارده	(2a/16)
çeşm	چشم	(14b/11)
açık	اچق	(4b/19)
baḥçeyi	بحجیي	(10b/09)
barça	بارجه	(14a/21)
içün	ایجون	(2a/21)
içinde	ایچنده	(9b/12)
aç	اچ	(17b/20)

genç	کنچ	(5b/21)
güç	کوج	(13a/14)
üç	اوج	(8b/23)

2.2.3. “h” Ünsüzü: “h” ünsüzü yazılırken sık sık imlâ hataları yapılmış ha (ح) ve hı (خ) harfleri konusunda karışıklıklar yaşanmıştır.

Örnekler:

h ^v ācegān (خواجگان)	metinde: حواجکان (2a/02)
hazīnesine (خزینسنه)	metinde: حزینسنه (2a/04)
halk (خلق)	metinde: حلق (2b/02)
baḥṣā (بخشی)	metinde: بحشی (2b/15)
harīfden (حریفدن)	metinde: خریفدن (3a/17)
huḏūra (حضوره)	metinde: حظوره (3b/11)
hıfz (حفظ)	metinde: خفط (3b/17)

2.2.4. Kef Ünsüzü: Metinde kef harfi “k,g,ñ” seslerine karşılık olarak kullanılmıştır.

a) kef harfinin “k” sesini karşıladığı örnekler:

keder	کدر	(4a/14)
mülk	ملك	(12b/02)
kemāl	کمال	(2a/10)
sekiz	سکز	(2a/02)
kimse	کمسه	(2b/05)
tekrār	تکرار	(13b/20)
köşk	کوشک	(8b/11)

b) kef harfinin “g” sesini karşıladığı örnekler:

begenüp	بكنوب	(15a/14)
bilge	بلكه	(2a/05)
geceleri	كجلىرى	(4b/14)
gök	كوك	(5b/21)
nigār	نكار	(7a/24)
yigit	يكت	(6b/07)

c) kef harfinin “ñ” sesini karşıladığı örnekler:

biñ	بيك	(4b/04)
deñlü	دكلو	(17b/06)
göñüllerinden	كوكلرنندن	(10a/01)
öñüne	اوكنه	(10b/01)
yeñi	يكي	(19b/08)

2.2.5. “s” Ünsüzü: Türkçe kelimelerde genellikle kalın sıradan kelimelerde sat (ص), ince sıradan kelimelerde ise sin (س) kullanılmakla birlikte metinde bazen ince sıradan kelimelerin yazımında sin (س) yerine sat (ص), kalın sıradan kelimelerin yazımında ise sat (ص) yerine sin (س) kullanılabildiğini görmekteyiz.

İnce sıradan olup sin (س) ile yazılan kelime örnekleri:

eski	اسكى	(8a/17)
sefer	سفر	(8a/14)

İnce sıradan olduğu halde sat (ص) ile yazılan kelime örnekleri:

üslüb	اوصلوب	(7a/11)
-------	--------	---------

Kalın sıradan olup sat (ص) ile yazılan kelime örnekleri:

kaşaba	قصبه	(9a/04)
başdı	بصدى	(13b/21)

Kalın sıradan olduğu halde sin (س) ile yazılan kelime örnekleri:

şavurun	سورون	(19a/04)
---------	-------	----------

şirtına	سرتنه	(5a/23)
aşıp	اسب	(7a/23)
şāfī	سافی	(8b/14)
şāhib	ساخب	(14b/12)
şıvaşın	سواسین	(19b/17)

Bir örnekte ise sin (س) yerine şın (ش) yazılmıştır.

Örnekler:

şikest	شکست	(6b/17)
--------	------	---------

2.2.6. “t” Ünsüzü: Türkçedeki kalınlık-incelik uyumuna bağlı olarak genellikle kalın sıradan kelimelerde tı (ط), ince sıradan kelimelerde te (ت) kullanılmıştır. Ancak kalın sıradan kelimelerde tı (ط) yerine te (ت) ile yazılan örnekler de görülmektedir.

te (ت) ile yazılan kelime örnekleri:

terkide	ترکیده	(18a/03)
tefekkürde	تفکوره	(5a/18)
teklîf	تکلف	(7b/02)

tı (ط) ile yazılan kelime örnekleri:

toprak	طوپراق	(14a/21)
tokuz	طقوز	(11a/08)
tarafda	طرفده	(3a/18)

Kalın sıradan olup te (ت) ile yazılan kelime örnekleri:

tabancaşın	تبنجصین	(16b/06)
tapu	تاپو	(10a/20)
taş	تاش	(15b/19)

2.3. Harekeler

Metin harekesiz yazılmıştır, sadece bazen şedde kullanıldığı görülmektedir. Kelimelerdeki ünlü harfler genellikle gösterilmiştir fakat ünlü harflerin belirtilmediği

örneklere de sıkça rastlamaktayız. Bu örneklerin kimi zaman metni okumayı zorlaştırdığı söylenebilir. Doğru okuma yapabilmek için, kelimenin cümle içindeki anlamına bakmak gerekmektedir.

Şedde örnekleri:

ammā	أَمَّا	(3a/19)
evvel	أَوَّل	(5b/14)
kerre	كَرَّة	(3b/11)
ķuvvet	قَوَّة	(7a/21)
meccānen	مَجَّان	(6b/18)

2.4. Tamlamalar

Farsça tamlamalarda muzâf olan kelimenin sonu he (ه, -a, -e) veya ye (ی-î) ile bitiyorsa, izâfet kesresini göstermek üzere bu harfler üzerine bir hemze konur.¹¹

Örnekler:

nāşīye-i pāk	نَاصِيَةُ پَاک	(2b/03)
avāne-i civāne	اَوَانَةُ جَوَانِيَه	(2b/19)
ħurde-i mīnā	خَرْدَةُ مِيْنَا	(2a/04)

Bazı Farsça tamlamalarda izâfet kesresi gösterilmemiş onun yerine tamlama “î”si harf ile yazılarak belirtilmiştir.

¹¹ Faruk Kadri Timurtaş (1999), *Osmanlı Türkçesi Grameri III*. İstanbul: Alfa Basım-Yayım-Dağıtım, s. 260.

Örnekler:

ṭūfān-ı Nūḥ	طوفانی نوح	(17b/11)
şehir-i Mıṣr	شهری مصر	(13b/08)
ehl-i dükkān	اهلی دکان	(15a/18)
Kerīm-i Zül'-Celāl	کریمی ذالجلال	(19b/14)
Cenāb-ı Kibriyā	جنابی کبریا	(7b/17, 15b/08, 20a/04)

3. SES ÖZELLİKLERİ

3.1. Ünlüler

3.1.1. Ünlü Uyumu

Kalınlık-incelik uyumu, bir kelimedeki vokallerin kalınlık-incelik bakımından birbirine uygun olmasıdır. Türkçe bir kelimedeki vokallerin hepsi ya kalın ya da ince olabilirler. Bu sebeple eklerin de hem kalın hem ince ünlülü şekilleri vardır. İnce ünlü ile oluşmuş bir kelimeye ince ünlülü ek, kalın ünlü ile oluşmuş bir kelimeye kalın ünlülü ek getirilir. Türkçede bazı istisnalar dışında bu kurala uyulur.¹² Bu metinde de kalınlık-incelik uyumunun sağlam olduğunu görmekteyiz.

Kalınlık-Incelik Uyumuyla İlgili Örnekler:

aramakdan	ارامقدن	(5b/04)
bildirdi	بلدیردی	(20a/05)
gösterince	کوسترنجه	(7a/24)
kapusından	قیوسندن	(11a/10)

Düzlük-yuvarlaklık uyumu Türkçede, bir kelimedeki düz vokalleri düz vokallerin, yuvarlak vokalleri ise dar-yuvarlak veya düz-geniş vokallerin takip etmesi hadisesidir. Düzlük-yuvarlaklık uyumu Eski Anadolu Türkçesinde sağlam değildi. Batı Türkçesinin son devirlerinde daha sağlam olarak karşımıza çıksa bile bu uyum, tam olarak oturmamıştır. Metnimizde de köklerde ve eklerde bu uyuma uyan ve uymayan örnekler bulunmaktadır. Kelimelerden bazısı uyuma girmiş, bazısı ise uyuma girmemiş şekilde karşımıza çıkar.

¹² Muharrem Ergin (1993), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım-Yayın-Tanıtım, s. 68.

Düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyan ve uymayan kelimeler ile ilgili yaptığımız istatistik şöyledir. İsimlerde:

Uyuma uyan yaklaşık; 1183 kelime,

Uyuma uymayan yaklaşık; 130 kelime,

Ünlüsü yazılmamış; 550 kelime bulunmaktadır.

Fiillerde:

Uyuma uyan yaklaşık; 888 kelime

Uyuma uymayan yaklaşık; 469 kelime

Ünlüsü yazılmamış; 313 kelime bulunmaktadır.

Metnimizde hareke bulunmadığından dolayı ünlüsü yazılmamış kelimelerin ünlüsü yazılmış örnekleri var ise, ona uygun olarak okunmuştur. Eğer ünlüsü yazılmamış kelimelerin, ünlüsü olan örnekleri yok ise, yukarıdaki istatistiğe bakılarak uyuma uygun olarak okunmuştur.

Düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyan örnekler:

odun	اودون	(16a/17)
doyurayın	دویراین	(18a/15)
gündüzler	کوندوزلر	(4b/12)
oturlar	اوتورولر	(11b/04)
düşünürken	دوشونورکن	(19a/11)

Düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymayan örnekler:

altını	التونى	(4b/05)
göyündirdi	كويندىردى	(6b/01)
öpdi	اوبدى	(13b/14)
alurlar	الورلر	(10a/16)
söylemeyüp	سويلمىوب	(13b/02)

Hem uyuma girmiş hem de girmemiş şekliyle kullanılan örnekler:

verdiğimde	وردىكمده	(3b/08) / virdügi	ويردوكى	(14b/04)
yuğarı	يوقارى	(6a/06) / yuğarudan	يوقرودن	(11b/06)
huzûrına	حضورينه	(18b/16) / huzûruna	حظورونه	(8a/01)
eyi	ايي	(13b/22) / eyüsi	ايوسى	(9b/21)
kendi	كندى	(9b/21) / kendü	كندو	(2a/14)
bilmesinler	بلمسينلر	(16b/13) / bilsünler	بلسونلر	(9a/19)

3.1.2. Ünlü Değişmeleri

i-e

Türkçede kelime başında ve ilk hecelerdeki bazı e'lerin i, bazı i'lerin e olma temayülü vardır. Türkçenin her devrinde bu iki değişme yan yana ve karışık bir şekilde meydana gelmiştir. Metnimiz harekeli olmadığı için bu hususta kesin bir fikir ileri sürmek zordur, ama en azından ikili bir yazımın bulunduğu söylenebilir.

Örnekler:

gice	كيجه	(6b/22) / geceleri	كجلرى	(4b/14)
iderken	ايدركن	(3a/05) / etdügi	اتدوكى	(18b/08)
vermiş	ويرمش	(19b/19) / vermiş	ورمش	(7b/19)
didi	ىديد	(2b/15) / derse	درسه	(7a/14)
girü	كيرو	(9a/11) / gerü	كرو	(16a/08)

ü-i

Bu değişiklik seyrek görülen bir değişmedir. Metnimizde fazla örneği yoktur.

Örnekler:

demürden	دموردن	(4b/10) / demirin	دمرن	(13b/01)
eyüsi	ايوسى	(9b/21) / eyi	ايي	(13b/22)
geçürüp	كجوروب	(6a/09) / geçirüp	كجروب	(16b/20)
getürdüp	كتوردوب	(14b/08) / getirdelim	كتردلم	(5b/08)
kendü	كندو	(2a/14) / kendi	كندى	(9b/21)

u,ü-a,e

İkinci veya umumiyetle sondaki açık hecelerin u,ü'lerinin a,e'ye çevrilmesi hadisesidir. Metnimizde sadece bir örnekte karşılaşmaktayız.

Örnekler:

göndürüp	كوندوروب	(20a/04) / gönderelim	كونده ره لم	(16b/10)
----------	----------	-----------------------	-------------	----------

3.2. Ünsüzler

3.2.1. Ünsüz uyumu

Türkçe kelimelerde, yan yana gelen konsonantların seda bakımından birbirlerine uyması hadisesidir. Metnimizde bu uyum tam olarak sağlanmış değildir. Uyuma girmiş ve girmemiş örnekler birlikte görülür.

d/t'li örneklere baktığımızda eklerde genellikle d'li biçimlerin tercih edildiği görülmektedir.

Örnekler:

atdı	اتدى	(6a/02)
emretti	امراتدى	(8b/10)
getürdüp	كتوردوب	(14b/08)
gitdikden	كتدكدن	(7b/23)
işitdügi	اشتدوگى	(7b/22)

3.2.2. Ünsüz değişimleri

b-p Değişimi: Kelime başında görülür, aslında “b” ile başlayan bazı kelimeler sonradan “p”ye dönmüşlerdir. Metnimizde iki örnekte bu değişime rastlamaktayız.

Örnekler:

bahā	بها	(14a/20) / paḥasın	پحاسن	(13a/10)
būsī	بوسى	(13a/20) / pūse	پوسه	(8b/08)

ḳ-ğ Değişimi: Bu değişim metinde sadece bir örnekte kelime içinde yer almaktadır.

Örnek:

ḳanḳı	قنقى	(14a/02) / ḳanḳı	قنقى	(2b/15)
-------	------	------------------	------	---------

ḳ-ḥ Değişimi: Kelime içinde ve sonunda görülen bir değişikliktir. Metnimizde sadece bir örnekte vardır.

Örnek:

yoksa	يوقسه	(13a/03) / yoksa	يوخسه	(10a/15)
-------	-------	------------------	-------	----------

t-d Değişimi: Eski Anadolu Türkçesinde kelime başlarında yaşanan t > d değişimine bu metinde de üç örnekte rastlamaktayız. Bu örneklerden ikisi kalın sıradan ve bir örnek de ince sıradandır. Bu örnekler hem t’li hem de d’li şekilleri ile metinde geçmektedir.

Örnekler:

tağ	طاغ	(17b/12) / dağ	داغ	(15b/13)
-----	-----	----------------	-----	----------

taşra	طشره	(7a/24) / daşra	دشره	(5a/12)
tört	ورت	(13a/09) / dört	دورت	(15b/16)

3.3. Ses Hadiseleri

3.3.1. Orta Hece Ünlüsünün Düşmesi

İkiden fazla heceli kelimelerde sonunda konsonant olmayan orta hece vokalinin çok defa düştüğü görülür. Metnimizde de bu olaya rastlamaktayız.

Örnekler:

bağır: bağrına	بغرینه	(7b/06)
göñül: göñlümünden	گوکلومدن	(3a/01)
oğul: oğlum	اوغوم	(8b/18)
beniz: benzim	بنزم	(6b/21)

3.3.2. Kelime Başındaki “y” Meselesi: Metinde bir yerde tespit edilmiştir.

yigit	يکت	(6b/07) / igit	ایکت	(5b/21)
-------	-----	----------------	------	---------

4. ÇEKİM EKLERİ

4.1. İsim Çekim Ekleri

4.1.1. Çokluk Eki: +lar, +ler

Örnekler:

kapular	قپولر	(10b/13)
kimseler	کمسالر	(2a/14)
libâslar	لباسلر	(11b/16)
peşkeşler	پشکشلر	(4b/16)
eṭrāflarına	اطرافلرینه	(12b/10)
evlâtlarına	اولاتلرینه	(20a/15)
fukarâlara	فقرالره	(15b/05)
iḥvānlar	اخوانلر	(11a/12)

4.1.2. İyelik Ekleri: İsmin karşıladığı nesnenin bir şahsa veya bir nesneye ait olduğunu ifade eden eklerdir.

I. Tekil şahıs iyelik ekleri: +m, +(ı)m, +(i)m, +(u)m, +(ü)m

Örnekler:

evlādımı	اولادیمی	(17a/04)
göñlümden	گوکلومدن	(3a/01)
karındaşım	قرنداشیم	(16a/03)
aşlım	اصلم	(5b/12)
dīdem	دیدم	(8b/05)
ümīdim	اومیدیم	(18a/09)
üstümdeki	اوستومدکی	(18a/10)

II. Tekil şahıs iyelik ekleri: +n, +(ı)n, +(i)n, +(u)n, +(ü)n, +ñ, +(ı)ñ, +(i)ñ

Bu ek eskiden -ñ şeklinde idi. Ağızların büyük bir kısmında bugün de -ñ şeklindedir. Yalnız İstanbul Türkçesi arka damak n'sini attığı için son devirlerde yazı dilinde ikinci şahıs iyelik eki -n şekline geçmiştir.¹³ Bu metinde, ikinci şahıs iyelik ekinde arka damak n'si (ñ) ile yazılmış örnekler olmakla birlikte, önüne ünlü almış şekillerinde ünlüler açıkça yazılmamıştır. Fakat sadece n ile yazılmış örnekler baktığımızda ünlü almış şekillerin de açıkça yazıldığını görmekteyiz. Buna dayanarak ñ ile yazılmış şekillerinde de düz ve yuvarlak ünlülü şekillerin olduğunu söyleyebiliriz.

Örnekler:

dizinden göbeline setr-i ‘avret etmiş: göbeline كویکنه (16a/15)

ey māder ger bu ğileñ kār iderse seni cānımdan ‘azız şutam: ğileñ حیلک (7a/20)

niçün benzin şararmış ve hāşırın şikest: benzin بنزن / hāşırın حاطرین (6b/16)

¹³ Muharrem Ergin (1993), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım-Yayın-Tanıtım, s. 211.

medğ etdüğĩ ğarĩfĩ eli bağlu ğuzũruna getũrũp vireyim: ğuzũruna حظورونه
(8a/01)

senĩn oğlun geldi ve misk getũrdi: oğlun اوغلون (17a/03)

senĩn pederin Ĥ^vāce Zekerıyyā ‘azız dostumdur: pederin پدرین (12a/12)

III. Tekil şahıs iyelik ekleri: +ı, +i, +u, +ũ, +sı, +si

Metinde +su, +sũ şekline örnek yoktur fakat –u, –ũ şekillerinin bulunmasından dolayı düzlük yuvarlaklık uyumuna doğru bir gidiş vardır diyebiliriz. Nitekim diğer eklerde de yuvarlak şekillere rastlamaktayız.

Örnekler:

oğlu	اوغلو	(4a/08)
pederi	پدری	(4a/14)
‘aqlı	عقلی	(5b/12)
umũru	اومورو	(2a/20)
sevdāsı	سوداسی	(5a/10)
borcı	بورجی	(15a/01)
boynı	بوینی	(5b/10)
ķulı	قولی	(15a/16)
yolı	یولی	(4b/17)

I. Çoğul şahıs iyelik ekleri: +mız, +miz, +(ı)mız, +(i)miz

Bu ekin yuvarlak şekillerine metinde rastlanmamıştır.

Örnekler:

şāhımız	شاهمز	(14a/15)
efendimiz	افندیمز	(10a/20)
müsāfirimizsin	مسافریمزسین	(11a/15)
seferimizde	سفرمزده	(14a/01)

II. Çoğul şahıs iyelik ekleri: +ñız, +ñiz, +ñuz, +ñüz, +(ı)ñız, +(i)ñiz, +(u)ñuz, +(ü)ñüz

Bu ekin içindeki ünlü harf, yazıda gösterilmemiştir ve herhangi bir hareke yoktur. Fakat metindeki eklerde hem düz hem yuvarlak şekillerin olduğunu göz önünde bulundurup, metni okurken buna göre okuduk.

Örnekler:

ķuluñuz	قولکز	(18a/21)
taalluķātıñızdandır	تعلقاتکزذنذر	(2b/13)
vaṭanınıza	وطننزه	(19b/06)
yanıñızdan	یانکزذن	(8b/01)

III. Çoğul şahıs iyelik ekleri: +ları, +leri

ḥāṭırların	حاترلرین	(16b/22)
göñüllerinden	گوکللرنندن	(10a/01)
kirāların	کیرالرین	(19b/07)

4.1.3. Aitlik Eki : +ki

bu günki	ﺑﻮﮔﯜﻧﻜﻪ	(3b/04)
dünki	ﺩﯗﻧﻜﻪ	(3b/11)
evvelki	ﺍﯞﻟﻜﻪ	(10b/08)

4.1.4. Datif Eki: +a, +e

Kelime gruplarında ve c mlede fiilin kendisine doğru yaklaştığını, y neldiğini ifade etmek i in isim datif haline sokulur.

 rnekler:

m�la	ﻣﺎﻟﻪ	(16a/10)
niy�za	ﻧﯩﻴﺎﺯﻩ	(5a/11)
p�re	ﭘﯩﺮﻩ	(16b/08)
y�r�na	ﻳﺎﺭﺍﻧﻪ	(3a/20)

4.1.5. Akkuzatif Eki: +n, +(i)n, +(i)n, +(y)i, +(y)i

Kelime gruplarında ve c mlelerde fiilin doğrudan doğruya etkilediği isimler akuzatif halinde bulunurlar. Bu hal, ismin ge işli bir fiilin tesirinde olduğunu g sterir. Metnimizdeki  rneklerde, III. teklik şahıs iyelik ekinden sonra sadece “n” akuzatif eki kullanılmıştır. Zamirlerden sonra gelen “-nı, -ni” akuzatif eki ise sadece “bunı” kelimesinde d z  nl l  olarak ge mektedir.

 rnekler:

adın	ﺍﺩﯨﻦ	(9a/06)
adamı	ﺍﺩﻣﯩ	(19a/04)
ağb�sın	ﺍﺣﺒﺎﺳﯩﻦ	(13b/11)
ağv�lin	ﺍﺣﯩﯟﺍﻟﻦ	(18b/06)
bunı	ﺑﯘﻧﯩ	(11a/03, 13a/14)
cigerlerin	ﺟﯩﮕﯩﺮﻟﯩﺮﯨﻦ	(5b/16)

duhteri	دوختري	(5a/16)
dünyâyı	دونيایي	(17b/13)
pederin	پدرن	(13b/11)

4.1.6. Lokatif Eki: +da, +de

Fiilin meydana geldiği yeri gösteren haldir, bulunma ifade eder.

Örnekler:

cennetde	جنتده	(11a/01)
maḥalde	محلده	(6a/06)
şahrāda	صحراده	(9b/24)
vaḳtde	وقتده	(6a/22)

4.1.7. Ablatif Eki: +dan, +den

Bu ek uzaklaşma ifade eden bir ektir. Fiilin gösterdiği hareketin kendisinden uzaklaştığını ifade etmek için isim ablatif halinde bulunur.

Örnekler:

ḳulaḳdan	قولقدن	(19a/01)
oḡlāndan	اوغلاندن	(6a/12)
vüzerādan	ووزه رادن	(12a/06)
cevherden	جوهردن	(12b/06)

4.1.8. Genitif Eki: +ın, +in, +un, +ün, +nın, +nin, +nun, +nün; +ıñ, +iñ, +uñ, +üñ, +nıñ, +niñ, +nuñ, +nüñ

Genitif ekinin nun (ن) ile yazılmış şekillerinde, yuvarlak ünlünün yazıldığı yerler vardır. Fakat nun ve kef (ك) ile yazılan şekilde aradaki ünlü genellikle yazılmamıştır, sadece bir örnekte düz ünlü gösterilmiştir. Ama biz yuvarlak şekillerin nun (ن) ile yazılan örneklerde olmasına dayanarak, nun ve kef (ك) ile yazılan kısımları okurken de düzlük- yuvarlaklık uyumuna dikkat ettik.

Örnekler:

müselmānıñ	مسلمانیک	(18b/20)
şoқаğın	صوقاغك	(10b/19)
pederiniñ	پدرينك	(13b/13)
bunuñ	بونك	(4b/18)
bu on iki ırmağın öñünde bir havuż var: ırmağın	ارماغن	(15b/15)
bunun bir kerpici altun ve bir kerpici gümüşden: bunun	بونون	(11a/02)
ol kūhun yuқarusına çıқdı: kūhun	كوھون	(4b/09)

4.1.9. Instrumental Eki: +la, +le

Instrumental eki fiilin ne ile, nasıl, ne zaman yapıldığını ifade etmek için isme getirilen ektir. Asıl fonksiyonu vasıta ifade etmektir. +n eki Eski Türkçede işlek bir ek iken Batı Türkçesine geçince işlekliliğini kaybetmiş ve kelimelerin bünyesine dahil olmuştur. Kalıplaşmış kelimelere örnek olarak metnimizde sadece “içün” kelimesi vardır. +n eki işlekliliğini kaybederken vazifesini “ile” edatı üstüne almıştır. Zaman içinde edat halinde kalarak veya ekleşerek tamamen vasıta hali eki yerine geçmiştir.¹⁴

Örnekler:

aḥbāşıyla	احبابيله	(13b/14)
cevābımızla	جوابمزله	(8b/06)

¹⁴ Muharrem Ergin (1993), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım-Yayın-Tanıtım, s. 226.

ismle اسمله (3b/08)

4.1.10. Ekvatif Hâli: +ca, +ce

Cümlede fiilin oluş ve yapılış tarzını ifade etmek için isim eşitlik haline girer. Eşitlik ekleri eşitlik, gibilik, benzerlik ifade ederler. Bu metinde sadece +ca, +ce eşitlik hâli eki vardır.

Örnekler:

böylece	بويلجه	(9a/13)
hoşca	خوشجه	(8b/07)
muhtaşarca	محتصرجه	(9a/03)
tenhāca	تنهاجه	(5a/19)

4.1.11. Direktif Hâli: +ra, +re, +ru, +rū, +arı, +eri, +aru, +erü

Yön ekleri fiilin meydana geldiği yönü gösterir. Metinde yön gösterme ekinin hem yuvarlak hem de düz ünlülü şekillerini görmekteyiz. Fakat düzlük-yuvarlaklık uyumunun bulunmadığı da görülmektedir.

Örnekler:

daşra	دشره	(5a/12)
gerü	كرو	(16a/08)
içerü	ايچرو	(5a/07)
içre	ايجره	(12b/12)
yuğarusuna	يوقروسنه	(4b/09)
yuğarı	يوقاری	(6a/06)
ilerüye	ایلرویه	(4b/20)

4.1.12. Soru Eki: +mı, +mi

Soru eki, ismin soru şeklini yapan işletme ekidir. Metinde soru ekinin sadece düz şekilleri mevcuttur.

Örnekler:

insān mıdır	اينسانمدر	(9b/05)
ķapusı mıdır	قيوسمدر	(4b/20)
var mıdır	وارميدر	(7a/12)
perīler midir	پريلميدر	(9b/03)

4.2. Fiil Çekim Ekleri

4.2.1. Haber Kipleri

4.2.1.1. Geniş Zaman: -r; -ar, -er; -ur, -ür

Geniş zaman, her zamanı içine alan, fiilin her zaman ortaya çıktığını ve çıkacağını ifade eden zamandır.

I. Teklik Şahıs: -ür-in; -ur-un; -ur-um, -ür-üm

Örnekler:

bilürin	بلورين	(7a/15)
ķalurun	قالورون	(19b/05)
getürürüm	کتورورم	(6a/22)
götürürüm	کتوروروم	(7a/18)

II. Teklik Şahıs: -r-sin; -ar-sın, -er-sin; -ur-sun, -ür-sün

Örnekler:

gidersin	كدرسين	(7a/10)
şanursun	صنورسون	(7b/10)
virirsin	ويريرسين	(13a/02)

III. Teklik Şahıs: -r; -ar, -er; -ur, -ür

Örnekler:

der	در	(2a/10)
oğ atar	اوق اتار	(6b/23)
başlar	باشلر	(7a/05)
benzer	بنزر	(16b/01)
bulur	بولور	(5b/08)
diler	ديلر	(3a/16)

I. Çokluk Şahıs: -r-iz

Örnekler:

veririz	ويريرز	(18b/18)
---------	--------	----------

II. Çokluk Şahıs: -ur-sınız, -ür-siniz

Örnekler:

bilürsünüz	بلورسنز	(8b/09)
------------	---------	---------

III. Çokluk Şahıs: -r-lar, -r-ler; -ar-lar, -er-ler; -ur-lar, -ür-ler

Örnekler:

alurlar	الورلر	(10a/16)
çıkarlar	جقارلر	(5a/16)
derler	درلر	(7b/12)
dururlar	دورورلر	(11a/20)

4.2.1.2. Geniş Zamanın Menfisi: -mas, -mes; -maz, -mez

I. Teklik Şahıs: Metinde tespit edilememiştir.

II. Teklik Şahıs: -maz-sın

Örnekler:

şalmazsın صالْمَزْسِين (2b/11)

uğramazsın اوْغْرَامَزْسِن (2b/11)

bilmezsin بِلْمَزْسِن (3b/15)

III. Teklik Şahıs: -mas-dur; -maz, -mez

Örnekler:

olmasdur اولْمَسْدُور (4b/03)

bulunmaz نَمَزْبُولُو (7b/10)

şığmaz صِغْمَز (14a/23)

bilmez بِلْمَز (20a/07)

I. Çokluk Şahıs: Metinde tespit edilememiştir.

II. Çokluk Şahıs: -mez-siz

Örnekler:

istemezsiz اِسْتَمَزْسِز (8b/01)

III. Çokluk Şahıs: -mes-ler; -maz-lar, -mez-ler

Örnekler:

ta'yîn etmesler تَعْيِيْن لِرَاتْمَس (3a/06)

almazlar الْمَزْلَر (11b/20)

dimezler دِيْمَزْلَر (2a/21)

4.2.1.3. Belirli Geçmiş Zaman: -dı, -di, -du, -dü

Bu ek geçmişte göz önünde olup biten bir hareketi bildirmek için kullanılan bir şekil ve zaman ekidir.

I. Teklik Şahıs: -dım, -dim; -dum, -düm

Bu ekin yuvarlak şekillerinde ekteki ünlünün yazıldığı örnekler olmakla birlikte yazılmadığı örnekler de vardır. Fakat düz şekillerinin hiçbirinde ekin ünlüsü yazılmamıştır ve herhangi bir hareke de yoktur. Biz metindeki diğer eklere ve örneklere bakarak bu ekin, düz şekillerinin de olduğunu düşünebiliriz.

Örnekler:

buldum	بولدوم	(17b/05)
gördüm	كوردوم	(14a/02)
bildim	بلدم	(3a/06)
çağırdım	چاغردم	(18a/02)

II. Teklik Şahıs: -dın, -din; -dın, -diñ; -dun, -dün

Örnekler:

yem̃in etdin	يمين دينات	(8b/05)
işitdin mi	اشتدنى	(7a/03)
terk etdiñ	ترك اتدك	(4a/11)
viridiñ	ويردك	(17b/20)
gördün mi	كوردونمى	(6a/10)
‘ārif oldun	عارف اولدون	(2b/18)

III. Teklik Şahıs: -dı, -di; -du, -dü

Örnekler:

ağladı	اغلدى	(19b/20)
bildi	بلدى	(12a/08)
durdu	دوردو	(11a/03)
düşdü	دوشدو	(18a/06)

I. Çokluk Şahıs: -dı-ķ, -di-k; -du-ķ, -dü-k

Bu ekin düz şekillerinde ek ünlüsü yazılmamıştır. Fakat biz diğer eklerde düz ünlülü örneklerin var olduğunu göz önünde bulundurarak okuduk.

Örnekler:

iş etdik	ایش آتدک	(13b/17)
geldik	کلدک	(14a/11)
gördük	کوردوک	(14a/08)
berī olduk	بری اولدوک	(13a/17)

II. Çokluk Şahıs: -dınız, -diniz; -dünüz

Örnekler:

geldiniz	کلدینز	(16b/21)
geldünüz	کلدوکز	(16b/21)

III. Çokluk Şahıs: -dı-lar, -di-ler; -du-lar, -dü-ler

Örnekler:

başladılar	بشآدیلر	(5b/03)
didiler	دیدیلر	(10a/21)
geldiler	کلدیلر	(12b/13)
ma‘kūl gördüler	معقول کوردولر	(14a/07)
öpdüler	اوپدولر	(13b/16)

4.2.1.4. Belirsiz Geçmiş Zaman: -mış, -miş; -muş, -müş

I. Teklik Şahıs: Metinde örneği bulunmamaktadır.

Örnekler:

II. Teklik Şahıs: -mış-sın, -miş-sin

Bu ek sadece iki örnekte geçmektedir. Örneklerin birinde ünlüsü yazılmış şekilde bulunmaktadır. Diğer örnekte ise ünlüsü yazılmamıştır, herhangi bir hareke de yoktur. Fakat metnimizde yaptığımız düzlük-yuvarlaklık uyumu ile ilgili

istatistiğe göre fiillerin çoğunluğu uyuma uymaktadır. Dolayısıyla biz de ünlüsü yazılmamış bu örneği düzlük-yuvarlaklık uyumuna olarak okuduk.

Örnekler:

yimemişsin يَمَمَشْسِين (16b/06)

anlamışsın اَنَلَامَشْسِن (3b/20)

III. Teklik Şahıs: -miş, -miş; -muş, -müş

Örnekler:

bilmiş بَلَمَش (3b/19)

dönmüş دُونَمُوش (6b/19)

görmüş كُورَمُوش (11a/09)

Bu ekten sonra -dır, -dir eki sıklıkla kullanılmıştır.

Örnekler:

murād etmiştir مُرَاد اَتَمَشْدِير (13a/13)

gelmemiştir كَلَمَمَشْدِر (7a/04)

hācet kalmamıştır حَاجَت قَلَمَامَشْدِر (3b/20)

gitmiştir كَتَمَشْدِر (6b/13)

virmiştir وِيرَمَشْدِر (6b/21)

I. Çokluk Şahıs: -muş-uz

Örnek:

mānī^c olmuşuz مَانَع اَوْلَمَشُوز (3b/11)

II. Çokluk Şahıs: Metinde örneği bulunmamaktadır.

III. Çokluk Şahıs: -mış-lar, -miş-ler; -muş-lar, -müş-ler

Örnekler:

akıtmışlar	اقتمشلر	(12b/08)
doldurmuşlar	دولدورموشلر	(12b/04)
aşmışlar	اصمشلر	(10b/13)
çekmişler	جگمشلر	(10b/02)
oturmuşlar	اوتورموشلر	(11b/25)

İki örnekte bu ekten sonra -dır, -dir eki kullanıldığı görülmektedir.

Örnekler:

görmüşlerdir	کورمشلردر	(9b/17)
cem' olmuşlardır	جم اولمشلردر	(2b/14)

4.2.1.5. Gelecek Zaman: -acaq, -ecek**Örnek:**

gidecekdir	کیده جکدر	(17a/18)
------------	-----------	----------

4.2.1.6. Şimdiki Zaman: -yor

Metinde iki yerde tespit edilmiştir.

Örnekler:

elem çekiyor	الم رچکیو	(2b/10)
geliyor	کلیور	(6b/07)

4.2.2. Dilek Kipleri**4.2.2.1. Şart Eki: -sa, -se****I. Teklik Şahıs: -sa-m, -se-m****Örnekler:**

disem	دیسم	(10a/17)
etsem	اتسم	(5a/14)
varsam	وارسم	(5a/15)

II. Teklik Şahıs: -se-n**Örnekler:**

görsen كورسن (7a/15)

III. Teklik Şahıs: -sa, -se

Örnekler:

su'āl etse سؤال اتسه (13a/01)

gelse كلسه (4b/11)

olsa اولسه (12b/13)

I. Çokluk Şahıs: Metinde örneği tespit edilememiştir.

II. Çokluk Şahıs: Metinde örneği tespit edilememiştir.

III. Çokluk Şahıs: -se-ler

Örnekler:

dökseler دوکسلر (16b/04)

4.2.2.2. Emir Eki:

I. Teklik Şahıs: -ayın; -ayım, -eyim

Metnimizde I. Teklik şahıs eki olarak -ayım, -eyim şekli genelleşmiş durumdadır. Eski Anadolu Türkçesinde sıklıkla kullanılan –ayın şekli ise sadece bir örnekte geçmektedir.

Örnekler:

doyurayın دویوراین (18a/15)

hikāyet eydeyim حکایت ایدیم (4a/05)

geçüreyim کجوریم (15a/03)

oturayım اوتورایم (19a/09)

II. Teklik Şahıs: Eksizdir, fiile herhangi bir ek gelmez.

Örnekler:

gör	کور	(5a/07)
getür	کتور	(13b/05)

III. Teklik Şahıs: -sün

Örnekler:

çäre eylesün	چاره ايلسون	(6a/08)
götürsün	کتورسون	(16b/09)

I. Çokluk Şahıs: -alım, -elim; -elüm

Örnekler:

geçürelüm	كجوره لوم	(18a/20)
getirdelim	كتردلم	(5b/08)
gidelim	كیده لیم	(9b/01)
varalım	وارلم	(9b/20)

II. Çokluk Şahıs: -iñ; -un

Örnekler:

geliñ	كلک	(9b/13)
varun	وارون	(19b/06)

III. Çokluk Şahıs: -sünler

Örnekler:

bilsünler	بلسونلر	(9a/19)
-----------	---------	---------

4.2.2.3. İstek Eki: -a, -e

I. Teklik Şahıs: -a-m, -e-m; -(y)a-m

Örnekler:

görem	کورم	(8a/01)
anmayam	انميام	(9a/23)
şatmayam	صتمايم	(9a/22)

‘azīz tutam عزیز طوتام (7a/21)

II. Teklik Şahıs: -e-sin

Örnekler:

bilesin بله سین (8a/14)

taḥṣīl idesin تحصیل ایدہ سین (8b/08)

III. Teklik Şahıs: -a, -e

Örnekler:

ala اله (8b/20)

ḳahrın çeke قهرین جکه (3b/10)

giye کیه (9a/19)

şoguda صوغده (3a/16)

ṭatdura طاتدوره (3a/14)

I. Çokluk Şahıs: Metinde örneği tespit edilememiştir.

II. Çokluk Şahıs: Metinde örneği tespit edilememiştir.

III. Çokluk Şahıs: -e-ler

Örnekler:

getüreler هکتور لَر (11b/06)

dimeyeler دیمیلر (3a/08)

4.2.2.4. Gereklilik Eki: -malı; gerek

Metinde gereklilik ifadesine sadece iki örnek vardır. Bunlardan biri bugün kullandığımız “-malı” ekini almış bir kelimedir. Diğer örnekte ise “gerek” kelimesi kullanılmıştır. “gerek” kelimesi şart ekiyle birlikte kullanılarak gereklilik ifade edilmiştir.

olmalı اولمالی (6b/18)

olsa gerek اولسه كرك (17a/15)

4.2.3. İsim Fiili

4.2.3.1. Şimdiki Zaman:

I. Teklik Şahıs: Metinde örneği tespit edilememiştir.

II. Teklik Şahıs: -sin

Örnekler:

sensin سن سين (6a/11)

müsāfirimizsin مسافريمزسين (11a/15)

III. Teklik Şahıs: -dır, -dir, -dur, -dür

Örnekler:

kelāmdır كلامدير (8a/17)

māhirdir ماهردر (5b/08)

fenadır فنادير (8a/15)

nāmdır نامدر (3a/02)

yoğdur يوقدور (4a/12)

meşğöldür مشغولدور (7b/13)

niçündür نجوندور (6b/19)

I. Çokluk Şahıs: Metinde örneği tespit edilememiştir.

II. Çokluk Şahıs: Metinde örneği tespit edilememiştir.

III. Çokluk Şahıs: -dirler

Örnekler:

ķādirdirler قادردرلر (9b/21)

4.2.3.2. Belirli Geçmiş Zaman: idi-m, idi

Metinde belirli geçmiş zamanın sadece I. teklik şahıs ve III. teklik şahıslarına örnek bulunmaktadır.

I. Teklik Şahıs:

Örnekler:

pādiṣāh idim پادشاه ایدم (17a/10)

çıkmış idim جقمش ایدم (18a/09)

III. Teklik Şahıs:

Örnekler:

mālik idi مالک ایدی (2a/04)

ulaşmış idi اولاشمش ایدی (9a/05)

var idi وار ایدی (10a/06)

4.2.3.3. Belirsiz Geçmiş Zaman: imiş

Sadece III. teklik şahısta çekimi tespit edilmiştir.

Örnekler:

pādiṣāhının imiş پادشاهنین ایمش (5a/03)

gelmişler imiş کلمشلر ایمش (5a/04)

4.2.3.4. Şart: ise

Metinde sadece I. teklik şahıs ve III. teklik şahıslarına örnek bulunmaktadır.

I. Teklik Şahıs:

Örnekler:

gelmez isem کلمز ایسم (19b/06)

III. Teklik Şahıs:

Örnekler:

gösterdi ise کوستردی ایسه (4a/10)

vardılar ise یلروارد ایسه (9a/05)

geldim ise كلددم ايسه (19b/05)

4.2.3.5. İsim fiilinin Menfisi:

“değil” kelimesiyle yapılan menfi şeklin şimdiki zaman ve şart çekimleri metinde tespit edilmiştir.

Şimdiki zamanın menfisi:

Örnekler:

ķādir degilim قادر دكلم (8b/03)

ķādir degilsin قادر دكلسين (7b/24)

işî degildir ايشى دكلدر (9b/14)

zāhir degildir ظاهر دكلدر (17b/07)

Şartın menfisi:

Örnekler:

Ḥvāce Sa‘īd degilse خواجه سعيد دكلسه (16b/10)

4.2.4. Birleşik Kipler

4.2.4.1. Hikâye

a) Belirli Geçmiş Zamanın Hikâyesi: -di-y-di

Örnekler:

bildiydi بل دیدى (16b/14)

b) Belirsiz Geçmiş Zamanın Hikâyesi:

-me-miş-di, -mişler idi, -muş idi

Örnekler:

vāḳi' olmuş idi واقع اولمش ایدی (2b/08)

eylemişler idi ایلمش‌لر ایدی (4a/20)

murād etmemişdi مراد اتمم‌شدی (9a/17)

c) Geniş Zamanın Hikâyesi:

-r-di, -ar-dı, -er-di, -ur-lar idi, -er-di-m, -maz-dı

Örnekler:

elem çekerti الم جکردی (2a/18)

çıkardı جقاردی (4b/14)

dirler idi دیرلر ایدی (8b/13)

yanaşurlar idi یاناش‌ورلر ایدی (9a/09)

ihtimām iderdim اهدمام ایدردیم (17a/11)

kādir olmazdı قادر اولمزدی (13a/01)

4.2.4.2. Şart**a) Geniş Zamanın Şartı:****Örnekler:**

olursa اولورسه (8b/09)

derse درسه (7a/14)

gözüme görünürsen کوزومه کورونورسن (4a/12)

isterse استرسه (3a/15)

işlerlerse işlerlerse (10b/23)

hizmet idersen خ‌زمت رسن‌اید (18a/14)

4.2.5. Kuvvetlendirme ve İhtimal eki: -dır, -dir; -dur, -dür

Bu ek metinde genellikle öğrenilen geçmiş zamana gelmiştir. Bir örnekte gelecek zamana, bir örnekte ise geniş zamanın olumsuzuna gelmiştir.

Örnekler:

şāhib-i tāc etmiştir شاديراتم (16b/07)

gelmemiştir كلممشدر (7a/04)

gidecekdir كیده جکدر (17a/18)

görmüşlerdir کورمشلردر (9b/17)

olmasdur اولمسدور (4b/03)

4.2.6. Soru Eki: -mı, -mi

olmadılar mı اولمادیلر می (8a/21)

vardı mı واردیمی (15b/10)

gider misin کيدر مسين (13a/03)

gördün mi کوردونمی (6a/10)

4.2.7. Partisipler

-an, -en: Geniş zaman ifade eden bir partisip ekidir.

Örnekler:

gören کورن (2a/10)

bilen بلن (3b/16)

bulunan بولونان (18a/11)

çıkan جقان (10b/22)

olan اولان (3b/01)

-mış, -miş, -muş, -müş: Geçmiş zaman ifade eden bir partisip ekidir.

Örnekler:

‘Arabī ḥaṭ ile bulup okudı dimiş ki bilmiş ol ki ben Süleymān zamāndayım:

bilmiş بلمش (15b/20)

bir serāydir ki her bir řabaķasın gözler görmüş değil:

görmüş كورמוש (11a/09)

-dıķ, -dik; -duķ, -dük: Geçmiş zaman ifade eden bir partisip ekidir. Bu ekin hem yuvarlak hem de dar ünlülü şekilleri bulunmaktadır. Fakat ünlüsü yazılmış örneklerin çoğunluğu yuvarlak ünlü ile yazılmış olduğundan ünlüsü yazılmamış örnekleri istisnalar dışında yuvarlak okuduk.

Örnekler:

aldığı الديعى (8a/03)

çoğaldığından جوغلدى غندن (20a/13)

dokunduķda دوقوندقده (9b/10)

durduğu دوردوغو (19b/08)

etdigi اتديكى (7b/02)

virdügi ويردوكى (14b/04)

-acak, -ecek: Gelecek zaman ifade eden partisip ekidir.

Örnekler:

vesā'ir binā ālātın getürecek ķadar gemiler peydā idüp:

getürecek كتوره جك (15a/20)

-maz, -mez: Menfi geniş zaman ifade eden partisip ekidir.

Örnekler:

duķterin 'aķlı gelmezden evvel defīneden buldığı cevāhir ve altun getürüp

duķterin eřrāfına ĥarman gibi döküp:

gelmezden كلمزدن (5b/14)

4.2.8. Zarf-Fiiller

-a, -e: Genellikle gerundium tekrarlarında görülen bir ektir. Tek olarak kullanıldığı şekiller çok azdır.

Örnekler:

çeke çeke	جكه جكه	(19a/15)
dura kaldı	دوره قلدى	(14b/11)
düşe kalka	دوشه القهق	(3a/13)
çıka geldi	جقه كلى	(5b/22)

-i; -ü:

Örnekler:

diyü	ديو	(2a/19)
götürü	كوتورى	(9a/20)
irişi	ايرشى	(3a/18)

-up, -üp:

Örnekler:

diyüp dururken	ديوب دوروركن	(12a/06)
döküp	دوكوب	(5b/15)
ağup	اقوب	(11b/14)
bağup durdu	باقوب دوردو	(16a/18)

-erek:

Örnekler:

seyr iderek	سير ايده رك	(5a/01)
gezerek	كزرك	(4b/04)

-ınca, -ince; -unca, -ünce:

Örnekler:

bulunmayınca	بولنماينجه	(9a/20)
ayağa kalkınca	اياغه قالقتجه	(12a/10)
haber virince	خبر ويرنجه	(18b/14)
olunca	اولونجه	(14a/24)
görünce	كورونجه	(13a/13)

-alı, -eli:

Örnekler:

ayrılalı	ايريللى	(16b/04)
kağem başalıdan	قدم بصلدن	(2b/20)
geleliden	كللدن	(2b/10)

-meden:

Örnekler:

cevāb etmeden	جواب اتمدن	(16b/14)
---------------	------------	----------

-ken:

Örnekler:

gelürken	كلوركن	(4b/14)
giderken	كدركن	(4b/17)
zāyi‘ etmiş iken	ضايع اتمش ايكن	(19a/18)
bakarken	بقركن	(14b/08)

-duķça, -dükçe: Bu ekin yuvarlak ünlü ile yazılmış örneği mevcut olduğundan, ünlüsü yazılmamış örneği de buna göre yuvarlak okuduk.

Örnekler:

karīn olduķça	نقري اولدوقجه	(9b/23)
gitdükçe	كتدكجه	(13b/18)

-dikde; -duḡda, -dükde: Bu ek genelde yuvarlak şekilde yazılmakla beraber bazı ünlüsü yazılmış örneklerde -dık, -dik eki dar şekillerde mevcut olduğu için -dıkda, -dikde ekinin de dar olarak geçtiğini düşünerek buna göre okuduk.

Örnekler:

didikde	دیدیکه	(3b/12)
ḡalāṣ olduḡda	خلاص اولدوقده	(15a/10)
gördükde	گوردوکه	(5a/19)
etdükde	اتدوکه	(14a/11)

5. YAZILIŞI BİTİŞİK OLAN EKLER VE KELİMELER

Bazı kelimeler ayrı yazılması gerektiği halde bitişik yazılmıştır. Metinde bu tür yazılışlar çok fazladır.

Örnekler:

ne miḡdār	نمقدار	(13a/02)
hep ḡulum	هبقولوم	(17a/06)
yoḡ mı ṣanursun	یوق مصنورسون	(7b/10)
bir şey dimezler	بر شیدیمزله	(2a/21)
aḡladı ki	اغلایکه	(19b/10)
ol ḡadar	اولقدر	(3b/19, 5a/21, 19b/10)
ey yār	اییار	(2b/10)
getürecek ḡadar	کتوره جکقدر	(15a/20)
ol gün	اولگون	(3a/17, 4a/15)
var idi ki	وار ایدیکه	(4a/16)
ḡarman gibi	خرمنکیبی	(5b/15)
yol yoḡ idi	یولیوق ایدی	(4a/19)
ol kūḡa	اولکوهه	(4a/19, 4a/20)
ol maḡal	اولمحل	(5b/17)

didi kim	دیدیکم	(6a/04)
sen daḥı	سندەخی	(7a/12)
birkaç kez	برقجکز	(8b/21)
baş kaldurup	باشقالدوروب	(9b/06)
olduğıçun	اولدوغيچون	(10b/06)
etdikden şoñra	اتدكدنصكره	(10b/09)
oldukdan şoñra	اولدوقدنصكره	(10b/10)
kaçan kim	قجنگم	(11b/06)
bildikleri gibi	بلدكلریگی	(10a/11)
‘arż-ı ḥāl	عرضحال	(14b/19)

6. YAZILIŞI AYRI OLAN EKLER VE KELİMELEK

Metinde bazı kelimelerde harfler bitişik yazılabildiği halde bitleştirilmeden yazılmıştır. Özellikle de güzel he (ه)’nin vokal olarak kullanıldığı kelimelerde, bu harften sonraki kısmın bitleştirilmeden yazıldığı örnekler oldukça fazladır.

Örnekler:

uğramaşun	اوغره مصون	(4a/18)
pāreleyüp	پاره لیوب	(5b/16)
ḥazīnesine	خزینه سنه	(8a/07)
ol zamān	اولزه مان	(8b/03)
işitdikden şoñra	اشتدكدنصكره	(8b/04)
kürkcilerin	كوركجی لرین	(8b/12)
çıkmakdan	جقمق دن	(9a/13)
tabaḳasın	طبقه سین	(11a/09)
çevresinde	جوره سندە	(11a/21)
odalarınıñ	اوده لرینك	(11b/01)
şāh-niṣīnlerde	شاه نشین لردە	(12a/16)

menârelerin	مناره لرين	(12a/20)
dökseler	دوك سئلر	(16b/04)
bildiydi	بل ديدى	(16b/14)
gidecekdir	دهكى جكدلر	(17a/18)
sensin	سن سين	(6a/11)
iqlîm-i Şîrâz	اقلئ مى شيراز	(14b/14)

7. METNİN KURULUŞU VE TRANSKRİPSİYONLANMASINDA İZLENEN YOL

1. Metnin tespitinde bilimsel eserlerde uygulanan transkripsiyon sistemi kullanılmıştır. (*bk.* Transkripsiyon Harfleri)
2. Her satırda satır numarası verilmiş, varak geçişleri ise köşeli parantez ile gösterilmiştir.
[12a/01] oturmuşlar, altun ve gurus dökülmüş hisâb ve kitâb iderler. Ve'l-hâşıl (02) bu bir dîvândır ki gûyâ dîvân-ı âl-i ‘Osmân kurulmuş ve sağ tarafında (03) mücevher bir taht kurmuşlar.
3. Metnin transkripsiyonunda imlâ kurallarına uyularak noktalama yapılmıştır ve gerekli yerlerde büyük harfler kullanılmıştır.
[02a/01] Hikâyet-i H^vâce Sa‘îd (02) Sekiz yüz toksan yedi târihinde, şehir-i Mısrda bir h^vâcegân var idi.
4. Arapça ve Farsça birleşik kelime ve tamlamalarda araya kısa çizgi “-” konulmuştur: “âb-dest, âf-tâb, ‘ale'l-ğuşûş, elem-nâk, fi'l-cümle, gül-âb, lâ-ya‘kıl.”
5. Bağlama edatı olan “و” u, ü, ve şeklinde gösterilmiştir.
6. Müstensih tarafından yapılan eksik yazılışlar tamir edilirken < > işareti ile gösterilmiştir.
7. Metinde geçen vav-ı ma’dûleler (h^vâ) şeklinde gösterilmiştir. Metinde bu işaret sadece “Hâce” kelimesinde geçmektedir: “H^vâce, h^vâcegân, h^vâcelik.”

8. Metinde yapılan tamirler dipnotlarla gösterilmiştir.
9. Arapça tamlamalar yazılırken harf-i tarif şu şekilde gösterilmiştir: “fi'l-ḥāl, şeyḥü'l-islām, ṭarfetü'l-‘ayn, vācibü'l-vücūd.”
10. Farsça ikili tekrarların yazılışında, tekrarlanan kelimeler arasına kısa çizgi konulmuştur: “leb-ber-leb, kūşe-ber-kūşe.”
11. ki, kim gibi edatlar bazı yerlerde kelimeye bitişik yazılmıştır. Fakat yazılışı nasıl olursa olsun daima ayrı gösterilmiştir.
- ağladı ki اِغْدِيكَ (19b/10)
- didi kim دِيْدِيْكُمْ (6a/04)
12. “ile, için” edatlarıyla “idi, iken, imiş, ise” vb. i- fiilinin aldığı şekiller, metinde bitişik ve ayrı olmak üzere karışık şekillerde yazılmışlardır. Bu tip yapılar fonetik zorunluluk olmadığı sürece yazılışı nasıl olursa olsun ayrı olarak gösterilmiştir. Fonetik bir sebeple bitişik yazılması gereken yapılar ise kelimeye bitişik olarak yazılmışlardır.
- ile**
- 16b/09 ṭabaḳ **ile** virüp götürsün.
- 8b/06 Lākin ba‘zı mertebe cevābımız**la** ‘amel idüp bu sene mehl vir.
- içün**
- 9a/17 ben kelāmın redd etdügim **içün** benim metā‘m misk etdi.
- idi**
- 9b/04 altı ay **idi** kim, min-ba‘d nev‘-i beşerden ve arz-ı ma‘müredde bir nesne görmediler **idi**.
- iken**
- 19a/06 kelām-ı bār işitmiş adam değil **iken** bir pāre iş oldu.
- imiş**
- 5a/03 Firūz-ābād şehriniñ pādişāhının **imiş**.
- ise**
- 9b/17 perī şehri **ise** bizi çokdan görmüşlerdir.

8. KISALTMALAR VE İŞARETLER

Ar.	Arapça
F.	Farsça
Ar.+F.	Arapça ve Farsça
F.+Ar.	Farsça ve Arapça
F.+T.	Farsça ve Türkçe
E.T.	Eski Türkçe
EAT	Eski Anadolu Türkçesi
Yun.	Yunanca
İt.	İtalyanca
C	Cilt
s.	Sayfa
<i>bk.</i>	Bakınız.
+	İsim tabanını gösterir.
-	Fiil tabanını gösterir.
↔	Karşılaştırınız.
()	Dizinde tekrar gösterilmesi gereken kısımları belirtir.
/	Bir kelimenin farklı şekillerinin arasına konulmuştur.
< >	Eksik yazılan ve tamir edilen unsurları gösterir.
“ “	Alıntı ve vurgulanan anlamı gösterir.
%	Oransal dağılımları gösterir.

9. ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

Harf	Transkripsiyon	Harf	Transkripsiyon
ا, آ	ā, a, e	ض	ḏ, ž
ء	’	ط	ṭ
(İşaretsiz)	e	ظ	ẓ
ب	b, p	ع	‘
پ	p	غ	ġ
ت	t	ف	f
ث	ṯ	ق	ḳ
ج	c, ċ	ك	k, g, ñ
چ	ċ	نک	ñ
ح	ḥ	ل	l
خ	ḫ	م	m
د	d	ن	n
ذ	ẓ	و	v, o, ö, u, ū, ü
ر	r	ی	y, ı, i, ĩ
ص	ṣ		

10. BİBLİYOGRAFYA

- Ayverdi, İlhan - Ahmet Topaloğlu (Redaksiyon- Etimoloji) (2005), *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, I-II-III, İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- Bursalı Mehmed Tâhir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, I. Cilt, İstanbul: Meral Yayınevi.
- Clauson, Sir Gerard (1972), *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford: Oxford University Press.
- Çağbayır, Yaşar (2007), *Ötüken Türkçe Sözlük*, I-V, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Dankoff, Robert (2004), *Evliya Çelebi Seyahatnamesi Okuma Sözlüğü*, (Katkılarla İngilizceden Çeviren: Semih Tezcan), İstanbul: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi.
- Demirci, Ümit Özgür - Şenol Korkmaz (2008), *Yûsuf u Zelihâ (Şeyyâd Hamza), Giriş - Metin - Günümüz Türkçesine Aktarma - Dizin ve Sözlük - Tıpkıbasım*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Deny, Jean (1941), *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)*, (Çeviren: Ali Ulvi Elöve), İstanbul: Maarif Matbaası.
- Devellioğlu, Ferit (2012), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilçin, Cem (1983), *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dilçin, Cem (1991), *Mes'ûd Bin Ağmed, Süheyl ü Nev-Bahâr, İnceleme-Metin-Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Divanü Lûgati't-Türk Dizini* (1972), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Elçin, Şükrü (1969), “Kitâbî, Mensur, Realist İstanbul Hikâyeleri”, *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, C. I, S. I, s. 74-106.
- Elçin, Şükrü (1993), *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Erdal, Marcel (1991), *“Old Turkic Word Formation: A Fuctional Approach to the Lexicon I-II*, Wiesbaden: Harrassowitz.
- Ergin, Muharrem (1993), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım, Yayın, Tanıtım.
- Ersoylu, Halil (1996), *Kız Destanı*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Fîrûz-âbâd (1977), *İslâm Ansiklopedisi*, C. IV, s. 652.

- Hançerlioğlu, Orhan (1957), *Türk Hikâyeciliği*, İstanbul: Kardeşlik Mahfili Yayınları.
- Hikâye (1971), *Meydan Larousse Büyük Lûgat ve Ansiklopedi*, C. V, s. 850-851.
- Hikâye (1971), *Türk Ansiklopedisi*, C. XIX, s. 231-239
- Hikâye (1998), *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 17, s. 479-501
- Hoca (1998), *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 18, s. 186-187
- İsfahan (2000), *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 22, s. 497-506
- Kanar, Mehmet (2003), *Örnekli Etimolojik Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul: Derin Yayınları.
- Karaağaç, Günay (2008), *Türkçe Verintiler Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kavruk, Hasan (1998), *Eski Türk Edebiyatında Mensûr Hikâyeler*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Kaya, Ceval (1994), *Uygur Harfli Rızvan Şah ile Ruh-Afza Hikâyesi (Giriş-Tıpkıbasım-Metin-Çeviri-Notlar ve Dizinler)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kimya (2002), *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 26, s. 26-30
- Koç, Aylin (2010), *Hâşim-nâme, Giriş-Metin-Dizin-Tıpkıbasım*, Konya: Palet Yayınları.
- Korkmaz, Şenol (2012), *Eski Anadolu Türkçesine Ait Bir Manzum Hikâye Mecmuası (Basılmamış Doktora Tezi), İnceleme-Metin-Çeviri-Dizin ve Tıpkıbasım*, İstanbul.
- Köseoğlu, Ayşe Elif (2007), *Hikâye-i Kûhî, Dil İncelemesi-Metin-Dizin-Tıpkıbasım (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, İstanbul.
- Kültürel, Zuhâl - Latif Beyreli (1999), *Şerîfî Şehnâme Çevirisi I-IV*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Mazıoğlu, Hasibe (2009), *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özkan, Mustafa (2000), *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Redhouse, Sir James W. (1987), *A Turkish and English Lexicon*, Beirut.

- Sağol, Güliden (1993-99), *An Inter-Linear Translation of The Qur'an into Khwarazm Turkish*, Introduction, Text, Glossary and Facsimile: I. Introduction and Text, II. Glossary, III. Facsimile of the MS Süleymaniye Library, Hekimoğlu Ali Paşa No.2, Section One: 1b-300b, Section Two: 301a-587b. Harvard University: The Department of Near Eastern Languages and Civilizations.
- Steingass, F. (1975), *A Comprehensive Persian-English Dictionary. Including The Arabic Words and Phrases to be met with in Persian Literature*, Beirut: Librairie du Liban Publishers.
- Şemseddin Sâmî (1985-86), *Temel Türkçe Sözlük I-III. (Sadeleştirilmiş ve Genişletilmiş Kâmûs-ı Türkî)*, İstanbul: Tercüman Gazetesi Yayınları.
- Şemseddin Sâmî (1989), *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Tietze, Andreas (2002), *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lûgatı I: A-E*, İstanbul-Wien: Simurg Yayınları.
- Tietze, Andreas (2009), *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lûgatı II: F-J*. Wien Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Timurtaş, Faruk Kadri (1994), *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl, Gramer- Metin-Sözlük*, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Türk Dil Kurumu (1965), *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, I-XII, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (2005), (10. Baskı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Vursun, Pınar (2008), *Tercüme-i Tefsîr-i Ebu'l-Leys-i Semerkandî (Ahmed-i Dâ'î), Giriş- Metin-Dizin-Tıpkıbasım (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, İstanbul.
- Yıldırım, Nimet (2008), *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, İstanbul: Kabalcı Yayınları.

II. BÖLÜM

M E T İ N

[02a/01] Hikāyet-i H^vāce¹⁵ Sa‘īd

(02) Sekiz yüz toksan yedi tārīhinde, şehir-i Mısrda bir h^vācegān¹⁶ var (03) idi. Cem‘iyyet-i dīnār katında hayl-i encüm ya etrāfa saçılmış hurde-i (04) mīnā veyāhūd cevāhir hazīnesine¹⁷ mālīk idi. Felekde nümāyān olup (05) ve bu h^vācenīñ ismine H^vāce Zekerīyyā dirlerdi ve ana bir bezirgān bilge (06) şehir-i Mısr ikrām ve ihtirām bābında olurlardı. Hind ve Yemende bilge, (07) cümle dünyāda meşhūr olmuşdı ve Kāhire ve Mısr bāzergānlarıñ ulusı (08) ve yüzi şulusı ve ser-firāzları idi.

Ve bu H^vāce Zekerīyyāñ fütüvvet ile (09) ārāste ve kemāl-i hūner ile pīrāste “Yaḥyā-nām” bir şāhib-kemāl evlā- (10) -dı var idi. Her gören “Yūsuf-ı şānī” der idi ve ‘ilm ve kemāl ve ma‘rifet ve fażīletine (11) cihāndan sebķ tūtmuşdı. Ve dāim ‘ārifler ile görüşmegi severdi. Ve bir gün (12) Mısr bāzergānları Nīl-i mübāregīn kenārına çatırlar ve otaqlar¹⁸ ve dürlü dürlü sāye-bānlar (13) kurup nice eyyām ‘ayş ‘işret ve zevķ-i şoḥbet iderleridi.¹⁹ Ve'l-hāşıl, (14) ol arada H^vāce²⁰ Zekerīyyā ve kendü mānendi birez kimseler ile şoḥbet iderlerdi. (15) Birbirilerine envā‘-ı nevāziş iderlerdi. Lākin H^vāce Zekerīyyā-zādenīñ ol maḥalde, (16) çār-deh gibi tābān olan çehresi etrāfına mürçeler yol etmiş ve nām (17) maḥbūbı ki bir ser-māye iken kıl kadar cirm ile zümre-i hūbāndan maḥv etmiş- (18) -di. Ve bu eyyāma dek kendüye “h^vāce” nāmı olmaduğundan elem çekerti. “Tāzelikde (19) h^vāce nāmı olmaz.” diyü saç şaḳal şāhibi oldu. İsterdi ki bāzer- (20) -gānlar ve cem‘-i ḥalk kendüye h^vāce diyeler. Fe-ammā gördi kim kimseniñ umuru (21) değıl, dost düşman Yaḥyā Çelebiden gayrı bir şey dimezler. Ol ḥāl içün [02b/01] birez hicr²¹ fikrine ve mevc-i

¹⁵ H^vāce: جواجه

¹⁶ h^vācegān: حواجكان

¹⁷ hazīnesine: خزینسنه

¹⁸ otaqlar: اتاقلار

¹⁹ İderleridi: ایدرلردی

²⁰ H^vāce: جواجه

²¹ hicr: حجر

deryā-yı hayrete dalup kendüye eytdi: “Cemāl-i tābānım ki (02) halk²²-ı cihānda velvele virüp bir gören māl ve gencini belki cānını fedā (03) iderken ve nāşīye-i pākım ‘āleme şa‘şa‘a virüp belki insān degil (04) melā’ike-i semā dağı fe-tebāreke- Allāh aḥsenü'l-ḥālīkīn ile nidā iderken (05) şindi bir kimse merḥamet etmeyüp elemiñ su’āl etmeye.” Ve'l-ḥāşıl, bu (06) endīşe kendüye gerçekten te’şīr idüp sükūt, ihtiyār etdi.

Alt (07) yanında ‘ārif-i ‘irfān, zarīf, cihān-‘ālem-dīde ve miḥnet-keşīde bā- (08) -zergān vāķī‘ olmuş idi. Çelebiniñ bu mertebe elem-nāk olduğun (09) görüp bildi ki; kendüye ḥ^vāce demeyüp, çelebi dediklerine gāyet (10) elem çekiyor. Eytdi: “Ey yār, bu meclise gelediden berü görürün ki min-ba‘d (11) dāire-i neşāta uğramazsın ve zevk-i şādī dāiresine sāye şa- (12) -lmazsın. Ve bu meclis ki ‘ayyārdan mu‘arrā ve a‘dādan müberrādır. Ekşeri baban (13) kulları ve iḥsān-dīdeleridir ve birazı aḳrabā ve taalluḳātınızdandır. Fi- (14) -l-cümle baban ḥāṭırı için cem‘ olmuşlardır. Sen bu maḥa<l>de zevk (15) etmeyince kaṅgı meclisde şafā-baḥşā²³ olursun?” didi. Yahyā (16) Çelebi, ḥarīfiñ cevābını maḥallinde olmak ile redde ḳābil olmadığından, (17) göñlündeki sırrın dağı ketm etmeyüp eytdi: “Ey birāder-i cān-berāberim, çün (18) sırr-ı nihānıma vāķıf ve elem-i ḳalbime ‘ārif oldun belki, benim bu meclisde (19) olan ḥüznüme sebep budur ki; ‘ālem-i tıflīden ḥalāş olup avāne-i civānīye²⁴ (20) ḳadem başalıdan berü bu ḥāṭır²⁵-ı derūnumda müstemirdir. Baḳup görürün ki ḥizmetkār- [03a/01] -larımıza²⁶ ḥ^vācegi²⁷ ve babama ḥ^vācegi tesmiye iderler. Göñlümde eytdim; (02) bu bir nāmdır ki, bāzergāna

²² halk: خلق

²³ baḥşā: بخشى

²⁴ civānīye: جوانيه

²⁵ ḥāṭır: خاطر

²⁶ ḥizmetkārılarımıza: حزمكارلریمزه

²⁷ ḥ^vācegi: جواجگی

tesmiye iderler. Ya'nî harîd ve fûrûhta²⁸ kâdir, (03) emti'a ve akmîşe ve cevâhir bahâsın ma'lûm idene dirler. Ol ecluden, heves-i (04) bey' ve şirâ itdim. Az zamânda metâ'-ı zemîn degil belki, dibâce-i eflâkda (05) vaqı' olan altun biteklerin kangısı tohum²⁹ ve kangısı rücûm iderken (06) bildim. Ve'l-hâşıl, cümle bâzergân-ı Mısr bir metâ'ın bahâsın ta'yîn etmesler. (07) Benim nazarımda hâzır³⁰ idüp kesdügüm bahaya, bâyi' ve müştērî rāzî³¹ olurlar (08) iken yine bana h'vâce nâmin dimeyeler, lâyıkımdır.” didi. Bu kerre ğamın sebebiñ (09) su'al iden 'arif eytdi: “Ey Çelebi, bi-hamdi'llâh ki bu haberi muqaddem benden (10) istifsâr itdin. İmdi ma'lûm-ı devletin olsun ki; h'vâcelik nâmi, (11) māl ile ve haseb ile ve ma'rifet ile olmaz. Belki māl ma'rifet olmayınca (12) kişi adam olmaz velâkin ma'nâ-yı h'vâce ve ıstılâhât cihân-dîde, kâr- (13) -âzmûde, miñnet-çeşîde ola. Nice kerre düşe kalka, niceler dahı³² kendü murâ- (14) -dı tîğ ve sinânı³³ tatdura. Yıllarca ğurbetde yetmiş ola. Eger Cenâb-ı Şerîfin (15) h'vâcelik nâmin tahşîl isterse, bârî bir def'a sefer-i bahra ve bir tahşîl-i sevdâ (16) zarar³⁴-ı ihtiyâr ile andan şoguda, H'vâce Zekerıyyâ-zâde H'vâce Yahyâ diyeler.” (17) didi. Yahyâ Çelebi, harîfden³⁵ bu cevâbı istimâ' idince hemân ol gün (18) irişi esbâb ve sefere hâzır³⁶ oldu.

Bu tarafda H'vâce Zekerıyyâ, oğlunun (19) nûr-ı dîdesiniñ birez telâşisin gördi. Ammâ meclis telh olmasun içün (20) muqayyed olmadı. Velî kendüye halecân vâkı' olmağıla yârâna verâ' ve ihyâya [03b/01] yâhû diyüp gitdi. Pervîn gibi olan cem'iyet-i ahbâb bir ânda tağıldı (02) ve herkes hânesine gitdi. H'vâce Zekerıyyâ dahı sa'âdet hânesine gelüp, (03) oğlun yanına da'vet idüp eytdi: “Ey rûşenây-ı

²⁸ fûrûhta: فرخته

²⁹ tohum: تھوم

³⁰ hâzır: حاضر

³¹ rāzî: راضی

³² dahı: داخلی

³³ sinânı: سینانی

³⁴ zarar: ضرر

³⁵ harîfden: خریفدن

³⁶ hâzır: حاضر

çeşmim ve ey ārām-ı cānım, (04) bugün sana ne hāl oldu. Birez birez efkār sana yol buldı. Ve bu günki meclis (05) ğam-zidā³⁷ iken seniñ kalb-i münevverine neden tağ miñnet oldu.” H^vāce Yaḥyā (06) daḥı min-ba‘d ketm etmeyüp, mā-vaḳa‘ ‘alā vuḳū‘ihi i‘lām babasına efhām etdi. (07) “H^vācelik ismiyle tesmiye olunmaduğuma fikr iderken aḳrabāmızdan fülān (08) h^vāce, fikrim su‘āl idüp ben daḥı cevāb verdiğimde ol ismle müsemmā olmaḳ (09) istersin bir zamān eyyām-ı şart-ı rāha taḥammül idüp ve felegin zehr ve ḳahrın (10) çeke, tā şāḥib-i tecrube olup h^vācelik nāmına liyāḳat taḥşīl eyleye, (11) didi. Bu kerre istimā‘-ı sefere beni mübtelā etdi. Dünki gün ḥużūra³⁸ māni‘ olmuşuz. (12) ‘Uḳūḳ buyurup bende-i sefere icāzet³⁹ buyurun.” didikde, H^vāce Zekerıyyā (13) cān pāresinden bu cevābı iftirāk istimā‘ idince eytdi: “Ey veled-i pākīze,⁴⁰ (14) niçün bī-hūde ḥayāl idersin ve niçün Ḥudā-i Zū'l-celālīñ sana virdügi (15) devletin şükrin bilmezsin. H^vācelik nāmından murād; ticāret bīninde bahā-yı (16) metā‘ bilmedür. Ve bahā-yı metā‘ bilen kimse hergiz sevdādan ḥālī olmaz ve eger Ḥudā (17) ḥıfz⁴¹ eylesün bir şāiḳa sebep ile ser-māyesin elinden gitse, bā- (18) -zergānlar öylece kimseye ser-māye vermezler. Ḥamd-Allāh Te‘ālā küçük yaşından (19) berü bizim fūrūht⁴² etdügümüz met‘a ve ḳomşuların bahālarıñ ol ḳadar bilmiş (20) ve anlamışsın ki, ğurbet görüp taallüme ḥācet ḳalmamışdır. Bir daḥı bu ḳadar za- [04a/01] -māndan berü ğurbet gezmiş ve nice ‘ālem görmüşdür diyü, reāyā ḥātırı (02) ile muḳayyed olurlar. Seniñ kim olsa riāyet etmemek değıl, riāyet senden u- (03) -marlar. Gel bu sevdādan fāriğ ve bu tāzelikde böyle zarūretligi⁴³ irtikāb etmez. Gel (04) imdi lūtf et. Pend-i pederi, gūş-i cāna mengüş et

³⁷ ğam-zidāy: غمزدای ای

³⁸ ḥużūra: حضوره

³⁹ icāzet: اجازت

⁴⁰ pākīze: پاکزه

⁴¹ ḥıfz: حفظ

⁴² fūrūht: فروخت

⁴³ zarūretligi: ضرورتگی

ve ihtiyārıyla zevk ve (05) şād-ı gama tebdīl eyleme. Yoksa⁴⁴ sana bir hikāyet eydeyim ‘ibret⁴⁵ (06) al.” didi. Yaḥyā Çelebi, buyurun dinleyelim⁴⁶ didi. H^vāce Zekerıyyā eytdi:

(07) “Diyār-ı ‘Acemde, şehir-i Fīrūz-ābādda, kıy-e hoş-ābda bir dihkānīn (08) bir oğlu gelüp yetişdükde min-ba‘d tarīk-i pederi riāyet etmeyüp ok (09) atmak ve yay tutmak sevdāsına düşdi. Her ne kadar babası tarāvet⁴⁷ (10) ve zarāfet⁴⁸ tarafın gösterdi ise kâil olmadı. ‘Ākıbet peder eytdi: (11) “Ey bed-baht,⁴⁹ çün baban derin, yerin terk etdiñ min-ba‘d bundan sana (12) dermān yokdur ve eger bir daḥı gözüme görünürsen katlinde tereddüt etmem.” (13) didi. Hemān dihkān-zāde daḥı pederinden bu günā mu‘āmeleyi görüp (14) pederi kendüyi yanından sürdükte ziyāde elem ve keder çeküp hoş etmedi. (15) Ma‘tūh,⁵⁰ diyüp hemān ol gün tīr ü kemānıñ eline ve tīğin miyānına ve (16) siperin koluna alup ol etrāfda bir kūh bir şükūfe var idi ki dürlü (17) dürlü meyve ile memlū ve envā‘-ı şayd u şikār ile meşhūr olduğından (18) ğayrı, ol ceylan canavarları pāy-māl ve adam uğramaşun isüz (19) bir yolundan ğayrı yol yok idi. Hemān ol kūha cān atdı ve gelüp (20) ol kūha yetdükde sanki hārādan⁵¹ bir şarāy binā eylemişler idi. Ya‘nī (21) bir ‘azīm kıyanıñ içini oyup bir serāy etmişler ve her yerine nice şan‘atlar [04b/01] harc etmişler idi. Dihkān-zāde, ol maḳāmı görünce be-ġāyet zevk idüp (02) bana bundan i‘lā maḳām olmaz diyüp gelüp evin içine girdi ki egerçi binā- (03) -sı belki Ḥāzret⁵²-i Ādem ‘aleyhi's-selāmdan ol binā olmasdur. Lākin gū- (04) -yā üstād⁵³ elinden bugün çıkmış. Daḥı gezerek bir

⁴⁴ yoksa: يوقسه

⁴⁵ ‘ibret: ابرت

⁴⁶ dinleyelim: دينميلم

⁴⁷ tarāvet: طرافت

⁴⁸ zarāfet: زرافت

⁴⁹ bed-baht : بد بخت

⁵⁰ ma‘tūh: مطوح

⁵¹ hārādan: حارادن

⁵² Ḥāzret: حصرت

⁵³ üstād: اوستاد

 apuya geldi ve bi  d rl  (05) za met ile i ine gir p g rdi ki bir k p  olu altun
 hem n-dem altun  g r- (06) -d kde  ud ya ‘a  m   kr id p y z n yerlere s rdi. Bu
 k hu  bir (07)  araf   ehr-i F r z- b d’dır ve bir  araf   arye-i  o - bd . Biraz flori
 (08) alup  ehre indi. F r z- b d’da, kendiye ve   neye l z m olan m himm t (09)
 aldı ve v fir ‘amele g t r p ol k hun yu arusuna   k dı ve yolunda bir (10)  apu
 yaptırd  dem rden   yle ki; r z sıyla⁵⁴ a ılmaya, cih n  alk  (11) bir yere gelse k ha
   kma a   dir olmayalar. Ba’de gel p ol k hda  ar r (12) eyledi ve g nd zler  ayd u
   kar id p zev   af lar iderdi. Vel kin yal- (13) -n zl kdan⁵⁵   li olmazdı ve her g n
  eheri  ehre gel p ta’  m-i (14) t r iderdi ve geceleri k ha   kardı. Birg n  ehre
 gel rken v lide- (15) -si   t r na gel p k y ne gitmek mur d eyledi. Ve ma dem
  ehre gel p v - (16) -lidesine ba’z  pe ke ler ted rik id p,   k p  ehr derv ze- (17) -
 sinden giderken yolu bir b  a u rad . Ve i inde h y h y  ad - (18) -s  cih n 
 velveleye virm   bi<r> de ‘aceb  bunu  a lı ne ola diy p (19) gel p dola up  apus n
 buldı. Ve da ı ol b  n  apus n a  k g - (20) -r p; ey  bu b  n   apus  mıdır? diy p
 iler ye vardu da g rdi ki bu bir b  d r (21) ki; nih yetine g z irmez.  a a  ola biraz
 na ar id p g rdi ki bir ‘ac y b [05a/01] b  d r ki vass flar va f nda ‘ c z, hele e raf 
 seyr iderek an  g rdi kim; bir (02) ‘a  m  av n⁵⁶ i inde m h-r lar   v za gir p
 oyna urlar. Meger bu b   (03) F r z- b d⁵⁷  ehrini  p di  h n n imi  ve du ter⁵⁸-i
 m h u a ter  bir mi d r (04) c riyeler ile seyre gelmi ler imi . Ve b  lar n    li bell 
 ki her ki i kend z   anda (05) olurlar, ol eclden yiy p i  p yatup r  at olmu lar idi.
 Ancak B - (06) -n ,  ar ret-i hev dan    b ile  av za gir p kend   af s n icr 
 iderken (07)  az ⁵⁹ g r ki  apu a  k bulundu undan di   n-z de i er  gird kde ve

⁵⁴ r z sıyla: رطاسيله

⁵⁵ yalnızlı dan: ينزلقن

⁵⁶  av n: حوصين

⁵⁷ F r z- b d: فروز اباد

⁵⁸ du ter: دوختر

⁵⁹  az : قصا

rāst (08) havz başına gelüp bunları bu hâlde görüp hemân kendüyi bir dıraht⁶⁰ ardına (09) nihân eyledi. Ve çün dāyeler⁶¹ arasından Bānū-yı devrāna nazar eyleyüp biñ (10) cān ile ‘āşık olup ve hemân kalbine duhterin⁶² şayd-ı sevdāsı düşdi. (11) Lākin havz içinde kâbil değil, diyüp hezār dil ve cān ile niyāza başlayup (12) dururken bu eşnāda nigār-ı ‘ālem havzından⁶³ daşra çıkup ve tez esbabını giyüp (13) dihkān-zāde nihân olduğu tarafa gider. Meger teşāşür iktiza etmiş. (14) Dihkān-zāde eyā neylesem ne etsem diyü bu fikri iderken, Bānū havzda (15) iken varsam olmaz eger havzdan çıkma lāzım gelse ondan urus dā- (16) -yesi var evvel çıkarlar anları tağıdup duhteri⁶⁴ alınca sā’ir tavāşī (17) ve mevāşīye haber olur, bir alay hayvān tā’ifesi beni pāre pāre iderler (18) ve koyup gitmek de kâbil değil⁶⁵ diyüp bu endīşe ve tefekkürde iken anı gör- (19) -di kim; duhter⁶⁶ havzdan çıkup kendüden tarafa tenhāca geldiğin gör- (20) -dükde hemân ‘aklı başından gidüp az kaldı ki arkası üzere yıkıla. (21) Hele biñ belā ile ‘aklıñ cem’ idüp ol kadar şabr eyledi ki duhter kendüyi (22) bī-muhāb gördü ve feryād eylemek murād eyledükde bir kez aslan-veş yerinden (23) atılup ve duhteri belinden kavrayup sırtına urdı ve kandasın kūha, diyüp [05b/01] yel gibi uçup gitdi.

Ez-İn cānib havzda olan dāyeler duhter gözlerinden nihân (02) olduğu yola bir kez hāy diyüp gayrı şadā gelmedi. Nice oldu diyüp cümle cā- (03) -riyeler havzdan çıkup esbabların giyüp duhteri aramağa başladılar. Min-ba’d (04) işr āsārın görmediler. Aramağdan ‘āciz olup ‘ākıbet şāha haber vird- (05) -iler. Şāh dahı bāğa gelüp diḳḳat-i tāmle ol kadar aradı ki cānından bīzār olup (06) melūl maḥzūn serāyına gitdi. Erbāb-ı ricāl, şāhın melūl olduğın (07) haber alup “Şāhım, elem çekme

⁶⁰ dıraht: درخت

⁶¹ dāyeler: دایا

⁶² duhterin: دوخترين

⁶³ havzından: حوصندن

⁶⁴ duhteri: دوختری

⁶⁵ değil: ديل

⁶⁶ duhter: دوختر

Işfahānda⁶⁷ bir sāḥir vardır. Adam gönderüp (08) getürdelüm. Ġāyetle sihrde māhirdir elbetde buna bir çāre bulur. Bu dürlü (09) keder etmen.” diyüp tez şāh, fermān idüp ol sāḥire adam göndürdiler.

(10) Ez-Ġn cānib bu tarafda dihkān-zāde Bānūyı boynı üzerine alup bir nefesde (11) ṭağa götürüp kudu. Bānū ḥavfından lā-ya‘kıl olmuşdı. Oğlan eytdi: (12) “Bu kızın şimdi ‘aklı başına geldükde benim aşlım sū‘āl idüp dihkān (13) -zāde olduğım bilüp min-ba‘dını kabūl etmez.” diyüp duḥterin ‘aklı (14) gelmezden evvel defīneden buldığı cevāhir ve altun getürüp duḥterin eṭrā- (15) -fına ḥarman gibi döküp ve kendüsi ālāt-ı ḥarbin⁶⁸ kendüye ārāste⁶⁹ idüp (16) şikāra gitdi. Ve iki şīr-i ḥūn-ḥ‘ārın birer tīğ ile cigerlerin pāreleyüp (17) birin bir eline ve birin bir eline alup geldi. Ol maḥal, duḥterin ‘aklı (18) başına gelüp gördi ki bir yüce ṭağın başında kesme kayadan bir (19) ot içine gelmiş velākin eṭrāfında ol kadar altun ve cevāhir var ki ḥisāba (20) gelmez. “Eyā beni bunda kim götürdi ve bunları bunda kim koydı ve bu maḥām ne makamdır.” (21) derken anı gördi kim; bir genç iğit gök āhına ġarḳ ve çīn⁷⁰-i pūlāda⁷¹ müstağrak (22) olup⁷² ve iki şīri birer eline alup çıka geldi ve Bānūnun ‘aklıñ [06a/01] başında gördükde hemān iki elinde olan şīrlerin başların birbirine (02) urup ḥurd idüp ve götürüp yābāna atdı. Bānū daḥı oğlanı bu ḥalde görünce (03) bildi ki kendüyi bu araya götüren ḥarīf budur. Hemān kalkup taazzum idince, (04) dihkān-zāde daḥı Bānūnuñ kendüye taazzum etdügin gördükde Bānūya ‘azamet gö- (05) -stermek içün didi kim: “Ey ārām-ı dil ü cānım şu zigiri eline al ve fülān yere (06) var. Ol maḥalde ṭurup eliñ yukarı ṭutup dur ve bu zigiri tīr ile elinden almak (07) kolay işdir.” diyüp zigiri eline virdi. Ol nāzenīn ḥavfından çok (08) niyāz

⁶⁷ Işfahānda: اضفهانده

⁶⁸ ḥarbin: خربن

⁶⁹ ārāste: اراسده

⁷⁰ çīn: جن

⁷¹ pūlāda: پولاته

⁷² olup: الوب

eyledi. Ammā fā'ide olmadı. Ne çäre eylesün zigiri eline alup didigi (09) maħalde durdı. Bu daħı eliñ tır ü kemāne urup bir tır atup zigiri geçürüp (10) dönüp duħtere eytdi: “Ben kaçadar tır-endāz işitdin mi ve yāhūd gördün mi?” didi. (11) Duħter⁷³ pesend idüp eytdi: “Tır-endāz olursa ancak sensin, eşiniz yo- (12) -kđur.” didi. Fi'l-vākī' oğlandan duħter bu zebr-destligi görünce ğulāma muħā- (13) -lefet etmedi. ‘Aqlınca didi ki bu hünerden şöñra bu ħarīf⁷⁴ ya şāhdır (14) ya pādişāhdır diyüp ol eelden kendüyi teslīm eyledi ve nice eyyām (15) dihkān-zāde ol Bānū ile ser-kūhda şafā ile oldılar.

Ez-Īn cānib (16) bu tarafından Bānūnun babaşı sāħir içün adam gönderdi. Bir gün İşfaħā- (17) -na dāħil olup kendüyi da‘vet içün geldüğün ‘arż⁷⁵ idüp sāħir daħı (18) bilā-tereddüd “da‘vete icābet lazımdır.” diyüp, giden adam ile maan duħterin (19) vilāyetine gelüp ve şāha buluşup şāh daħı duħterin ne minval üzere (20) ğa’ib⁷⁶ olduğın ħaber virdi. Ol mel‘ün ibn-i mel‘ün daħı siħr kuvveti (21) ile duħteriñ kanda olduğın bilüp şāha eytdi: “Şāhım elem üzere olma, (22) duħterin yābānda değıldir. Ben sana duħterini tez vaktde getürürüm.” diyüp ve kanda- (23) -sın kūhda, diyüp çekilüp gitdi ve gelüp duħter ile görüşdi. Ve duħtere nevāzişler [06b/01] eydüp, duħterin özin göyündirdi ve duħterin aħvālinden su’āl idüp: (02) “Ey ciger-ğüşem, bu nā-ħalk oğlan ile bu kūh başında sana yazık (03) değıl mi ve felek seniñ bir meşelini dünyāya getürmemiş.” diyüp bunuñ emşāli nice dūr- (04) -lū kelimāt söyledi ve eytdi: “Ey ārām-ı cānım, gel bu oğlanı öldürüp seni baba- (05) -na götüreyim.” didikde anı gördi kim mīşe-zār arasında bir cayırıtı zühür eyledi. (06) Ğüyā bir ejderhā⁷⁷-yı hef<t>-serdir. “Ħay kızım bu cayırıtı nedir?” didi. Duħter daħı (07) “İşte sana vaşfıñ eytdiğim yigit geliyor.” diyüp hemān ayak üzere durunca, (08) ol mel‘ün

⁷³ duħter: دوختر

⁷⁴ ħarīf: خريف

⁷⁵ ‘arż: عرص

⁷⁶ ğa’ib: عاب

⁷⁷ ejderhā: اچدرها

dağı kendüyi bir tarafa atup pinhân eyledi. Dihkân-zâde dağı (09) üslûb⁷⁸-ı sâbık üzere gelüp gine iki elinde iki şîri,⁷⁹ başların birbir- (10) -ine urup hûrd eyledi. Götürüp yâbâna⁸⁰ atdı ve ol mel'ûn dihkân-zâdede (11) bu mehâbet gördükde, “Buna devler tākāt getürmez.” diyüp, hemân-dem karar-ı firâra (12) tebdîl eyledi ve irtesi gün gelüp gördi ki ol yigit yokdur. Bildi ki (13) şikâra gitmişdir. Hemân duhterin yanına gelüp eytdi: “Ey gözüm nûri (14) kızım, böyle bir heves⁸¹-i hûb u sîm ü zer ü cevâhir māl-â-māl ve her zaman sînene (15) şardığın şöyle bir yigit ki kâhramân-ı zamân veyâ nerîmân-ı zamân (16) veyâ sām-süvâr öyle iken niçün benzim şararmış ve hâtırın⁸² (17) şikest,⁸³ öyle bir yigit içün dünyâ hūrîleri birbirine düşerler (18) sense meccânen elinde iken rāhların⁸⁴ der-i aḥmer gibi olmalı iken ḥazāna⁸⁵ (19) dönmüş niçündür, bana beyân eyle.” didikde, Bânū dağı eytdi: “Ey mader, ger- (20) çek⁸⁶ dirsın. Allāh Te‘ālā ben kûluna böyle bir civân u pehlevân-ı zamân (21) bir yigit virmişdir. Ḥamd olsun nice yüz biñ kerre ammā benzim ḥazān⁸⁷ (22) gibi olmanın aşlı budur ki; bu yigit her gice gelüp zigirin elime virüp (23) beni karşısına fülân kadar yerde tûrdurup ok atar. Egerçi bir kerre dağı ḥaṭā [07a/01] etmemişdir ammā ben ziyāde ḥavf etdügümden benzim şararmış.” didi. Ol (02) mel'ûn eytdi: “Okı atdıktan şoñra sana ne su’âl ider?” didi. Duhter (03) eytdi: “Bana der ki; ben kadar tîr-endāz kimse görüp işitdin mi? dir. Ben (04) dağı görmedim ve işitmedim ve sen kadar tîr-endāz cihāna gelmemişdir ve gelmegi (05) dağı muḥâldir didim, gelüp oturup ‘ışka başlar.” didi. Pes ol (06) mel'ûn eytdi: “Çün bu kadar eyyamdır, bu

⁷⁸ üslûb: اوسلوب

⁷⁹ şîri: شری

⁸⁰ yâbâna: يابانه

⁸¹ heves: هواس

⁸² hâtırın: خاطرين

⁸³ şikest: شكست

⁸⁴ rāhların: رخلرين

⁸⁵ ḥazāna: حزانه

⁸⁶ gerçek: كرشك

⁸⁷ ḥazān: حزان

ğulam ile bir yerde siz gene safā- (07) -da olun.” diyince, duhter feryād idüp eytdi: “Ey zālime, sen bana didin ki; (08) seni babanıñ ve ananıñ yanına götürüyim, ana baba yanında olan (09) zevk şafā bir yerde olmaz ve bu adı şanı yok oğlandan şana fāide (10) yokdur, diyüp⁸⁸ beni ızlāl etdin. Şindi burağup nesün gidersin.” (11) didi. O mel‘ün eytdi: “Öyle ise üslūb⁸⁹-ı sâbık üzere tîri (12) atup gene ben kadar tîr-endāz var mıdır? didikde, sen dağı cevāb (13) eyle ki; belī vardır sen kadar degül belki seni kemāne koyup tîr yerine atar- (14) -dı. Ol su‘āl idüp; kimdir? derse, sen de ki; Bağdād Pādīşāhı bir ‘aceb (15) kimsedir, sen anı görsen eline bir dağı tîr ü kemān almazdın, di. Ben bilü- (16) -rin, oğlān gayrı qarār etmez. Gider ve ol tarafa giden bir dağı gelmez, (17) gelse dağı bir dağı sen eline girmezsin.” didi. “Ben de seni (18) bu aradan alup baban evine götürürüm ve seni bir şeh-zādeye virir, (19) şafāya vāşıl olursun.” didi. Duhter dağı bu şafālı sürür⁹⁰ haberi (20) işidüp mel‘ūna āferīn etdi ve eytdi: “Ey mader, ger bu hīleñ kār ider- (21) -se seni cānımdan ‘azīz tutam.” didi. Mel‘üne dağı sihr kuvvetiyle gözden (22) nihān olup bir köşede müteraqqīb oldu. Ez-īn cānib bu taraftan dihkān- (23) -zāde dağı ‘ādet-i ma‘hūdu üzere iki şīr asup eline alup çıka (24) geldi. Nigār dağı kapudan taşra baş gösterince, ol şīrlerin başını [07b/01] birbirine çarpup helāk eyledi. Yābāna atup, ba‘de atından inüp, (02) parmağından zigiri çıkarup duhtere her bār etdiği gibi teklīf⁹¹ idüp, (03) duhter dağı hezār havf ile zigiri eline alup durdu. Fi'l-vāki‘ tîri (04) zigirden güzār etdüdügin ol mel‘ün görüp, hezār taḥsīn ve āferīn⁹² (05) didi. Ba‘de dihkān-zāde, sāz ve selebin üzerinden çıkarup ve asup, (06) bād-pāsını bağlayup, atdan duhter-i māh u aḥteri⁹³ bağına başup (07) eytdi: “Ey cānım, bu ‘aşıq-ı eyvānıñ kadar kemān-keş dilāver

⁸⁸ diyüp: دويوب

⁸⁹ üslūb: اوصولوب

⁹⁰ sürür: سورور

⁹¹ teklīf: تكلف

⁹² āferīn: افريم

⁹³ aḥteri: اوختري

gördün mi?” (08) diyince, duhter daḥı mel‘undan ta‘līm etdügi üzere eytdi: “Ey ārām-ı dil, (09) bu aḥvālī sen bana her zamān su‘āl idersin. Kendün gibi bir pehlevān (10) bulunmaz muḳayese⁹⁴ idersin ve seniñ ḳadar tīr-endāz yok mı şanur- (11) -sun. Hālā şehir-i Bağdād’da bir pādişāh vardır ki; ḡāyet yavuz ismine (12) şāh-ı zālīm derler ve şimdilik taḥtūñ⁹⁵ oḡluna virüp kendü bir bā- (13) -ḡda ‘ibādete meşḡuldür. El‘ān yedi zigiri dizer her biriniñ (14) arası bir oḳ atımı ḳadar uzak ḳuru bir oḳda cümlesinden geçürür.” (15) didikde, diḥḳān-zāde ise bu āna dek ḡurūr-ı civānī ile rūz- (16) -ḡarda kendüye ḡālīp kimse yok ḳıyāsında iken bir ‘avratıñ (17) zebūnı olup, cāhiliyyet-i ḥasbī ile Cenāb-ı Kibriyānın (18) kendüye bu devleti iḥsān⁹⁶ ve böyle bir nāzenīn ‘avrat (19) vermiş iken ve kendü ‘āleminde olup şayd-ı şikār ider (20) iken, fi-l-cümle böyle bir zevḳın ḳadrini bilmeyüp, irtikāb⁹⁷ (21) sefer etdügi içün gör ki başına ne geldi. Ve'l-ḥāşıl diḥḳān- (22) -zāde, şāh-ı zālīmī işitdügi birle eytdi: “Ey nigār-ı cān-berāberim, (23) bilürin ki ben gitdükden soñra ḡayrı sen bu taḡda ḳarāra ḳādir (24) deḡilsin, gel seni baban evine götüreyim. Ben varup şāh-ı zālīmī [08a/01] görem ve medḥ etdügiñ ḥarīfi eli baḡlu ḥuzūruna⁹⁸ getürüp vireyim.” (02) diyü hemān tedārike başladı. Ve nigārı nice yük altun ve cevāḥīr (03) ile aldığı bāḡa götürdi ve kendüsi vedā‘ idüp ‘azm-i Bağdād (04) ve şāh-ı zālīm diyüp gitdi.

Bu taraftan duhter⁹⁹ babasına gelüp ba- (05) -şından geçēñ ser-encāmını ḥikāyet eyleyüp ve taḡdaki olan (06) ḥazīneyi ḥaber virdükde, pederi daḥı ol taḡa adamlar göndürüp bi'l- (07) -külliye māl ve cevāḥiri alup ḥazīnesine ḳoydı ve duhteri

⁹⁴ muḳayese: مقياسه

⁹⁵ taḥtūñ: تحتك

⁹⁶ iḥsān: احسان

⁹⁷ irtikāb: ارتكار

⁹⁸ ḥuzūruna: حظورونه

⁹⁹ duhter: دوختر

bir ere virüp, (08) zevk-i şafāya ta'yīn oldu. Ve bu bed-baht¹⁰⁰ irtikābı sefer-i bī-ma'nā (09) için hem māl dan ve hem dünyā değer bir cānāndan çıkup bir kövlü iken (10) şāh dāmādı olmuş iken, kendü kıymetiñ bilmeyüp ve hem şāhın (11) bir ğayrı evlādı yok idi; belki pādīşāh olmak ba'īd değil iken,¹⁰¹ ihtiyā- (12) -rī sefer etmekle bu belāya giriftār oldu ki, ğayrı iklīmine ve şehrine (13) gelmeyüp berr-i 'Arabda nā-būd, nā-peydā¹⁰² oldu.

Pes imdi bu hikāyeyi (14) anıñ için söyledim ki; tā bilesin bi'z-zarūrī sefer irtikāb etmek (15) fenadır.” dedi. Yaḥyā Çelebi, bu kadar hikāyeti pederinden istimā' idince (16) dönüp eytdi: “Ey sa'ādetim ata, lūṭf-ı kerem it, bu bī-hūde pendı ferāġat (17) et ve eski zamān adamlarından şādır olan köhne kelamdır, anları (18) terk eyle.” Bu sefere gitmek şöyledir böyledir, bu iki taraftan katı (19) çok 'acāyib ve ġarā'ib hikāyeler birbirilerine nakl eylediler ve Yaḥyā (20) Çelebi didi ki: “Ale'l-ḥuṣūṣ¹⁰³ İskenderler ve Süleymānlar sefer ile cihāngīr¹⁰⁴ (21) olmadılar mı ve bu erbāb-ı ticāret gezmeyüp evleri içinde ne aḥvāl (22) tecrube iderler, ancak siz bizi seferden māni'¹⁰⁵ etmeniz şefkat-i pederdir (23) bunca māl ve mülkden ve bizden ğayrı evlādınız olmadığından [08b/01] yanıñızdan dūr olduğum istemezsiniz. Fe-ammā laşfınız olup bu bendeñizi görün. (02) Ne didim ol Allāh-ı 'azīmü's-şān ḥaḳḳıçun ki sevdā-yı sefer derūnumda¹⁰⁶ (03) kaldı. Bu seferden rücū'a¹⁰⁷ kādır değilim.” dedi. Ol zamān Ḥ'āce Zekerıyyā ve- (04) -led-i pākinden böyle yemīn işitdükden soñra dönüp eytdi: “Ey nūr-ı (05) didem, çün böyle yemīn etdin yūri var seni Ḥudāya

¹⁰⁰ bed-baht: بد بخت

¹⁰¹ iken: ایدن

¹⁰² peydā: پیداح

¹⁰³ 'ale'l-ḥuṣūṣ: على الخصوص

¹⁰⁴ cihāngīr: جهانگر

¹⁰⁵ māni': منع

¹⁰⁶ derūnumda: دروننده

¹⁰⁷ rücū'a: رجوعه

emānet eyledim. (06) Lākin ba‘zı¹⁰⁸ mertebe cevābımızla ‘amel idüp bu sene mehl vir ki tedā- (07) -rikin görem ve her işiñ bir hoşca görem, tā ki bir seferde nām-ı h^vāce (08) taḥṣīl idesin.” didi. Yahyā Çelebi daḥı dest-i pederi pūse idüp; (09) “Her ne ki fermānınız olursa, siz bilürsünüz.” diyüp kendü zevk-i şafāsına (10) meşgūl¹⁰⁹ oldu.

Andan şöñra¹¹⁰ H^vāce Zekerıyyā daḥı emretti. On sekiz (11) oturak bir gemi yapdurup ve kaçan bir bī-naẓīr köşk yapırdı, (12) ve cümle kürkcilerin kullarından etdi ve bir üstād¹¹¹ -ı mellāḥa gemiyi ana (13) ısmarladı. İsmine Raḳḳa dirler idi, ve tūblar ve tırabzanlar gemiyi tönadup (14) ve anbarın¹¹² şāfī¹¹³ misk ile doldurup ve cümle levā- (15) -zımātın görüp, göndermege ‘azīmet etdükde cem‘-i Mısr ḥalkı ayağa (16) kalkup, Yahyā Çelebi yollamağa ta‘zīm ve tekrīmle¹¹⁴ gemi başına (17) gelüp H^vāce Zekerıyyā Yahyā Çelebi’yi yanına çağırup eytdi: “Ey (18) oğlum, bil ve āgāh ol, küllī¹¹⁵ ḥaḳḳ-ı pederi ve ğayret-i civān-merdi ve rāh-ı kār-āz- (19) -müdegī¹¹⁶ ve nām-ı h^vāce ve bid‘at odı budur ki, bu Nīl başına toğrı ol kadar (20) git ki, bu bir gemi yüki miski bir adam ala. İllā iki adam olmaşına rızām¹¹⁷ (21) yokdur.” diyü birkaç kez bu tekrār¹¹⁸ tekrār söyledi. Yahyā Çelebi daḥı “be-ser-çeşm” (22) diyüp, vedā‘ idüp ve yārān ve eḥibbā¹¹⁹ ile görüşüp, ‘azīm-i zevk eyledi. (23) Ve gemiye binüp revān oldu ve üç yıllık zaḥīre ile gemiye girüp Nīl [09a/01] başı ile kāmıl bir sene gitdiler. Nice nice ‘acāyib ve ğarā’ib memālik seyr (02) etdiler. Egerçi

¹⁰⁸ ba‘zı: بعضی

¹⁰⁹ meşgūl: مشغول

¹¹⁰ şöñra: صنره

¹¹¹ üstād: استات

¹¹² anbarın: حنبارین

¹¹³ şāfī: سافی

¹¹⁴ tekrīmle: تکرمله

¹¹⁵ küllī: كله

¹¹⁶ kār-āzmüdegī: کارازموری

¹¹⁷ rızām: رصام

¹¹⁸ tekrār: تکرر

¹¹⁹ eḥibbā: احبّا

H^vāce Yaḥyā'nın bu seferde gördüğü aḥvāl taḥrīr olursa, (03) başlı başına bir kitāb olurdu. Ammā biz muḥtaşarca¹²⁰ kaldık.

El-ḥāşıl, (04) iki sene gitdiler ābādān ve şehir ve қаşaba birbirini üstüne ya'nı şenlikleri (05) birbirine ulaşmış idi. Ve her қанда vardılar ise ancak bir yıllık yolda (06) misk adın işitmemişler¹²¹ ve miske t̤ālib olur kimse görmediler. Ve t̤ālib (07) olanlar daḥı bir iki mişkal isterler. Bu ḥāl üzere iki sene gitdiler. Ba'de (08) üçüncü senede her қанда vardılar ise kenār-ı Nīlde¹²² şarkī veya ġarbī bir şehir (09) düşünmüş veya bir қаşaba gördükde gelüp yanaşurlar idi. Bu kere taşra (10) halkı gelüp gemiden kendülere lāzım me'kūlāt-ı kıyās ile gemiye yakın (11) geldükde, rāyiḥa-yı miskden ḥarīfler bī-ḥod¹²³ olup girü қаçarlar idi. (12) İşte bu siyāk üzere üç sene ābādānlık gidüp ġayrı artuk (13) ābādānlık қалmadı. Bu kerre böylece giderler idi ve taşra çıқмақdan қor- (14) -қарlar idi. Zīrā; 'acāyib ve ġarā'ib¹²⁴ cān-varlar çok idi. Çün altı (15) ay daḥı gidüp min-ba'd ābādānlıқdan nişān görünmedi. H^vāce Yaḥyā (16) eytdi: “Hiç degil pederin bezmle mu'āmelesi bir budur ki, beni yanından (17) gitdüğim murād etmemişdi.¹²⁵ Niçün ki, ben kelāmın redd etdüğim içün benim metā- (18) -'m misk etdi ve Nīl-i mübārek eṭrāfından ḥāşıl olmuş en a'lāsı (19) balıқ derisi giye, velī kıymet-i miski ne bilsünler. Ale'l-ḥuşuş beni (20) ne yüzden utandırdı. Cümle miski götürü alır bulunmayınca zinhār (21) fūrūḥt etme rızām¹²⁶ yokdur, diyü tenbihinden maġlūb¹²⁷ olmuş idi. (22) Pes ben bu metā' satmayam ve bu aradan ḥarīb¹²⁸ ve ḥāsir gerüye varam ve (23) ġayrı sefer nāmın anmayam.” ve bu efkār-ı derūnunda cāy-ġīr oldu ki hemān (24) ol aradan girüye dönmegi muḥaddir

¹²⁰ muḥtaşarca: محتصرجه

¹²¹ işitmemişler: اشتتمش

¹²² Nīlde: نلده

¹²³ bī-ḥod: بيهوت

¹²⁴ ġarā'ib: غرايب

¹²⁵ etmemişdi: اتمشدى

¹²⁶ rızām: رظام

¹²⁷ maġlūb: مغلوب

¹²⁸ ḥarīb: خارب

eyledi. Ammā bu endīşe-i gice olmak [09b/01] takrīble şabāhdañ gidelim diyüp, āheste¹²⁹ āheste kenāra teveccüh etdiler. (02) Bu kerre ba‘zı çār-pā görünmege başladı. Āyā perī midir, dirler idi. Gördi ki (03) kimi büyük ve kimi küçük bu giz, āyā cin midir veya perīler midir? dirlerdi. Zīrā (04) altı ay idi kim, min-ba‘d nev‘-i beşerden ve arz¹³⁰-ı ma‘mūreden bir nesne gör- (05) -mediler idi. Ol eclden, “āyā insān mıdır veya şeytān nesli midir?” dirken (06) āftāb-ı ‘ālem-tāb ufķ-ı mu‘azzamdan baş kaldurup eṭrāfa pertev şa- (07) -lup cihān mūnevver idince, Nīl başına ṭoğrı bakup kenār-ı Nīlde (08) ol araya varınca on fersah¹³¹ yer gitmişler. Bu kere gördüler ki; bir şehir (09) ‘azīm-i menārların külāhı ve ‘ilmleri ve cāmi‘lerinin kapuları altundan, (10) gün doğduğda her biri bir āftāb kadar zīyā gösterir. Ol şehri gören (11) güneş yig yerden doğdı¹³² kıyāş eylerdi ve şehri mezbūrundur. Dīvā- (12) -rı altun gibi berķ urur. Gemi içinde olanlar H‘āce Yaḥyā katına (13) cem‘¹³³ olup eytdiler: “Geliñ lūṭf idin, hemān gerüye ‘avdet idelim. Zīrā (14) altundan ve gümüşden şehri yapmak benī Ādem işi değildir. Cin (15) ya perī olmak görünür. Şehr-i pūr-yaban olduğuna şüphe yokdur. (16) Elbetde gerüye dönmek evvelidir.” H‘āce Yaḥyā eytdi: “Eger ḥaḳīķī¹³⁴ (17) perī şehri ise bizi çokdan görmüşlerdir ve eger bize ‘adāvet (18) iderlerse anlar cism-i lūṭfdır, bir ānda bir yıllık yol giderler. Vel-ḥā- (19) -şıl, şu görünen şehrin şāḥib her kim ise kuvvet-i Ḳāhire şā- (20) -hibidir. Bize kimlik murād iderlerse bu kadardan soñra gerek varalım ve gerek (21) varmayalım birilere zarar¹³⁵ etmege kādirdirler. Bunuñ eyüsi kendi ayakımızla¹³⁶ (22) varmağdan ğayrı çāre yokdur.” didikde, ḥarīfler H‘āce Yaḥyānıñ cevābıñ (23)

¹²⁹ āheste: احسته

¹³⁰ arz: عرض

¹³¹ fersah: فرسح

¹³² doğdı: دوعدى

¹³³ cem: جم

¹³⁴ ḥaḳīķī: حقيقى

¹³⁵ zarar: ضرر

¹³⁶ ayakımızla: اياعمله

ma'kūl diyüp revān oldılar, tā kim şehre qarīn oldukça ol kadar (24) kenār-ı Nīlde ve gerek şahrāda insān çokluğun görüp, ve insān memleketi [10a/01] olduğın bilüp, ve gönüllerinden havf-ı bi'l-küllīye giderüp, şafāyı hātır¹³⁷ (02) ile gelüp tā kim lenger buragup, iskeleye yanaşdılar.

Fi'l-hāl taşra dan bir- (03) -kaç muhteşem kimseler küçük zevraklar ile karşı gelüp ve gemiye girüp, H^vā- (04) -ce Yahyā ile görüşdiler ve cümle metā'ı misk olduğun bilüp 'azīm (05) şād-ı hurrem¹³⁸ oldular. Hele kenāra geldükde H^vāce Yahyā gemiden çıkarup (06) ta'zīm idüp iskele başında birkaç dāne müferrih¹³⁹ köşkler var idi. Ol köş<k>- (07) -lerin birin açup bāk düşünmüş idi. H^vāce Yahyāya buyurun diyüp (08) ol köşke oturdılar ve biraz bunda istirāhat eylen didiler. H^vāce Yahyā (09) oturup anı gördi kim; kendü gemisinde olan tā'ifeyi bir tarafa durdu- (10) -rup birkaç hammāllar içerüye girüp min-ba'd ne terāzū ve ne kanṭār var ve ne (11) şāhibine danışmak var, hemān ancak kendü bildikleri gibi gemi çüvālların (12) alup ve miski durma kürk ile ol çüvāllara doldurup ve arқalarına (13) alup giderler. H^vāce Yahyā eytdi, āyā bunlar ne yaparlar dirken, bu hāl üzere (14) ol miski görüp kendü kendüye eytdi: “Acāyib bu adamlar benim mālımı (15) kendü mālaları gibi alup giderler. Yohsa āyā bu şehrin hālkı haramīler (16) midir, benim mālımı zorlan alurlar. Söylemege tākat-i derūne-i şabra liyākat (17) var. Bunların önüne geçüp götürmen mālımı disem ölüm mukadderdir. (18) Āyā ne yapayım?” fülān dirken, anı gördi kim şehir tarafından yüzden mütecāviz¹⁴⁰ (19) bevvāban ve serhengān bir esb-i tāzī¹⁴¹ zerrīn ligām ile ara <y>ire irüp (20) alup gelürler ve H^vāce Yahyā önünde tapu etdiler. Buyurun, efendimiz (21) H^vāce Sa'īd sizlere muntazırdır,¹⁴² didiler. H^vāce

¹³⁷ hātır: حاطر

¹³⁸ hurrem: حرم

¹³⁹ müferrih: مفرخ

¹⁴⁰ mütecāviz: متجاوز

¹⁴¹ esb-i tāzī: اسب و تازی

¹⁴² muntazırdır: منتظریدر

Yaḥyā daḥı ‘ale'r-re'si (22) ve'l-‘ayn, diyüp ol ata süvār olup ve da‘vete gelen bevvābān ve serhengān [10b/01] öñüne düşüp hezār ta‘zīm ile şehre yakın geldükde gördi kim bu şehrin (02) eṭrāfı beş fersah¹⁴³ kadar var idi, ve yedi kat ḥendek çekmişler ve şu kenā- (03) -rı olup toprağı oynak olduğundan bütün eṭrāfın ḥendek etmişler, (04) ve her ḥendegin mābeynni üç yüz arşun kadar etmişler, ve altı (05) ḥendek arasın cümle zirā‘at ve ḥirāšet¹⁴⁴ eylemişler. Meşelā altı aylık (06) rāh-ı şenlikden taşra olduğıçun ekin yerin daḥı mevzūn etmişler, (07) ve yedinci ḥendegin mābeyniñ cümle bāğ ve bağçe etmişler, ve Nīl-i mübārekden bir (08) ırmağ çıkarp evvelki ḥendekden yedinci hendege varınca bir yerinden devr¹⁴⁵ (09) etdükden şoñra yer altından yol etmişler. Cümle bāğ ve bahçeyi şulayup (10) ve ḥendegin leb-ber-leb pūr olduğdan şoñra, mābākīsi ol yoldan (11) gene Nīle gider ve bu ḥendeklerden şoñra yüz arşun yükseklikde beyāz (12) taşdan eṭrāf-ı şehre bir şūr-ı ḥikmetler ve taraf taraf çīn yollardan (13) kapular aşmışlar. Bārī ḳal‘a içine ḳadem basınca bir zamān ḳal‘a içini (14) kūşe-ber-kūşe seyr ü temāşā idüp nihāyet şehir seyr tamāmında bir ulu (15) serāya gelüp Ḥ^vāce Yaḥyā, gördiği bu serāyı rāst şehir ortasında (16) vāḳi‘ olmuş ve bu serāyı üç yüz altmış derk üzerine binā etmişler. (17) Ve her derki bir şoḳağ ağzında vāḳi‘ olmuş ve ya‘nī bu serāyın eṭrāfında (18) üç yüz altmış şoḳağ vāḳi‘ olmuşñ iki (19) taraf bu şoḳağ iki cümle dükkān vāḳi‘ olmuş ve dükkānların üsti (20) ulu serāylardır. Ya‘nī her şoḳağ ol serāydan ḳal‘a dīvārına varınca (21) İslāmbol mānendidir ve orta yerinde olan serāyı üstād¹⁴⁶ (22) öyle binā etmiş ki; üstüne çıkan adam üç yüz altmış şoḳağ (23) içinde olan dükkānlarda her ne işlerlerse, cümlesi ol serāydan [11a/01] görünür idi. Ve ol serāyın muḳābilesinde bir bāğ gördi kim ancak cennetde (02) bulunur. Bunun bir kerpici altın ve bir kerpici gümüşden ve

¹⁴³ fersah: فرساح

¹⁴⁴ ḥirāšet: حراست

¹⁴⁵ devr: دوير

¹⁴⁶ üstād: اوستاد

bir serāy (03) bināsına mübāşeret etmişler. Bunu biraz seyr etmek için durdu. (04) Gördi ki kendü cānı gibi hıfz etdügi miski hāmmāllar getürüp bir yere dö- (05) -kerler ve gül-āb ile yoğurup kireç yerine o köşke sıvarlar. H^vāce (06) Yaḥyā görüp işitdügi olmaduğundan şaşdı ve bahā-yı miskden (07) ümīd¹⁴⁷ kaṭ^c idüp kendü cānı ḥavfına düşdü.

Bārī serāy önünde (08) atdan inüp serāya girdi ve gördi kim tokuz ṭabaḳa bir serāydır ki; (09) her bir ṭabaḳasın gözler görmüş değil, ḥalılar ve maḳ^cadlar müzeyyen olmuş. (10) H^vāce Yaḥyā getüren çāvūşlar,¹⁴⁸ serāy ḳapusından buragup içerü- (11) -den bir miḳdār iḥvān¹⁴⁹ çıkup öbür çāvūşlar ḳapuda ḳalup bunlar (12) öbür ṭabaḳaya getürdiler. Şöyle şöyle her ṭabaḳada olan iḥvānlar¹⁵⁰ (13) birbirine vāşıl idüp bir ḳadem ile tüketmege¹⁵¹ ḳādir olmazlar. Yedinci (14) ṭabaḳaya nerd-bānı altına geldükde ol ḳadar ekābir geldi ki, H^vāce Yaḥyā (15) her biriniñ ayağına yüz sürmek diledi. Müsāfirimizsin diyü (16) ḳomadılar. Çün yedinci ṭabaḳaya nazar idüp gördi; bu bir serāydır ki (17) bir şehir ḳadar vardır ve her ṭabaḳasında yüz oda var ve her oda birbiri (18) içindedir ve her odada bir ekābir oturmuşdur. Öñünde on dāne (19) maḥbūbe, sağında on dāne maḥbūbe, şolunda on dāne maḥbūbe ve ense- (20) -sinde on ḥādim cümle el ḳavuşdurup dururlar ve on daḥı saçlu (21) saçallu kimseler çevresinde oturmuşlar, muşāḥabet¹⁵² iderler. Her (22) ṭabaḳada olan yüzer odada böyle birer ekābir¹⁵³ oturmuşlar. İkinci (23) ṭabaḳada olan ağaların ḡulāmı yigirmi, şu üçüncü ṭabaḳanıñ [11b/01] otuzar, yedinci ṭabaḳanıñ odalarınıñ yetmişerdur ve bu odaların vardır (02) her ṭabaḳada ellisi şaḡda¹⁵⁴ ve ellisi şolda ve

¹⁴⁷ ümīd: اوميد

¹⁴⁸ çāvūşlar: چاوشلار

¹⁴⁹ iḥvān: اغوان

¹⁵⁰ iḥvānlar: اغوانلار

¹⁵¹ tüketmege: دوگتمكه

¹⁵² muşāḥabet: مصاحبت

¹⁵³ ekābir: اقاير

¹⁵⁴ şaḡda: صعه

ğarb şarkî güşâdedir ve (03) orta yeri açıktır ve etrâfında dürlü dürlü şuffe¹⁵⁵ etmişler. Müsâ- (04) -fir geldüklere, odada olan ihvân¹⁵⁶ şuffeye¹⁵⁷ çıkup otururlar ve her biriniñ (05) huddâmı önünde el kavuşdurup dururlar, tâ kim efendileri fermânıñ yerine (06) getüreler. Her kaçan kim aşağıdan veya yukarıdan bir ayak şadâsı olsa, (07) nöbet ile nerd-bâna ağanıñ biri karşı varup haber alır ve ikinci tabakânıñ (08) nerd-bânı dibine varınca karşı gelen ağaya haber verir.

Bârî bunları H^vâce Yahyâ (09) bu üslûb¹⁵⁸ üzere seyr etdürüp yedinci tabakaya vardukda gördi ki bu bir (10) serâydır kim ne gözler görmüş ve ne kulaqlar işitmiş, üç yüz altmış şâh- (11) -nişîn etmiş, ger cümleñiñ düşmesi mükemmel ve orta yerinde dört havz¹⁵⁹ (12) etmişler. Her birine ol kadar şan‘at geçmişler ki ‘ağıllar çāk olur ve her havzda¹⁶⁰ (13) birer şādurvân etmişler. Birinden şeker ve birinden ‘asel ve birinden süt (14) ve birinden ‘ubâb¹⁶¹ akup havza dökülür ve bu üç yüz altmış şâh-nişîne (15) birer püşîde çekmişler. Ancak biriniñ üstünde ak şağal sinde bir (16) naḥîf, ¹⁶² za‘îf kimse oturmuşdur. Dervîşâne libâslar giymiş lâkin elinde (17) dürr-i yetîmden¹⁶³ bir tesbih var; ne gözler görmüş ve ne kulaqlar işitmiş, Âl-i (18) ‘Oşmân pâdişâhınıñ hazînesinde bulunmaz ve ol pîrin önünde altundan (19) yüz kürsî komuşlar. Her biriniñ üstünde birer zü-fünûn oturmuş ki (20) Aristatâlîs¹⁶⁴ ve Eflâtûn şākird ki almazlar ve bunlardan aşağı (21) gene altun kürsîler üzerinde ve vüzerâ ve mîr ve mîrân şüretinde kimseler (22) oturmuşlar ve bundan gayrı ayağ

¹⁵⁵ şuffe: صوفه

¹⁵⁶ ihvân: اغوان

¹⁵⁷ şuffeye: صوفيه

¹⁵⁸ üslûb: اوسلوب

¹⁵⁹ havz: حوص

¹⁶⁰ havzda: حوصده

¹⁶¹ ‘ubâb: اباب

¹⁶² naḥîf: نحف

¹⁶³ yetîmden: يتمن

¹⁶⁴ Aristatâlîs: ارسطالوس

üzere duranlar çāvūş¹⁶⁵ ve müteferrika ve (23) kapucıbaşı ve yeñiçeri ve sipāh¹⁶⁶ rezm¹⁶⁷ üslūbında¹⁶⁸ bölük bölük durmuşlar. (24) Eñsesinde beş yüzden mütecāviz mücevher libāslu vezirin kemerlü mäh-rū (25) gulāmlar durmuşlar ve bir tarafda şāhib-i kalem kimseler durmuş, defterdārlar o- [12a/01] -turmuşlar, altun ve ğuruş dökülmüş hisāb ve kitāb iderler. Ve'l-hā- (02) -şıl, bu bir dīvāndır ki gūyā dīvān-ı āl-i 'Osmān kurulmuş ve sağ tara- (03) -fında mücevher bir taht kurmuşlar. Üzerinde yedi şāh-zāde (04) başlarında mücevher tāclar¹⁶⁹ ve şorġuçlar takmışlar.

H^vāce Yaḥyā, bu dīvānı (05) böyle gördükde engüşt ber-dehān idüp müteḥayyir kaldı. Bu devletin (06) şāhibi kim ola, diyüp dururken vūzerādan ikisi yerinden durup (07) H^vāce Yaḥyā'nın koltuġundan dönüp¹⁷⁰ t'azīm ile ol dervīş (08) şoran pīrin yanına götürdiler. Bu cümleñ başı olduġun bildi, ve şerā'- (09) -i¹⁷¹ -i ādāb-ı mülūki yerine getürdükden soñra H^vāce Sa'īd, taazzum idüp (10) ayaġa kalkınca cümle ehl-i dīvān ayaġa kalkup tekrīm etdi. Ve H^vāce (11) Sa'īd, H^vāce Yaḥyā yanına alup hāl ḥāṭır¹⁷² su'al eyledi, ve H^vāce Zekerıyyā (12) oġlu olduġun bilüp eytdi: "Püh māşāllāh seniñ pederin H^vāce (13) Zekerıyyā 'azīz dostumdur" diyüp H^vāce Yaḥyā'ya ziyāde ikrām idüp ba'de (14) ta'am gelüp yendi ve pīrler dilinden du'a olundu. Tā kim ehl-i dīvān cümle (15) gidüp ancak mäh-rū gulāmlar kaldı. Bu kerre H^vāce Yaḥyā destūr ile (16) kalkup şāh-nişīnlerde şehir ü pazarı seyr etmege başladı. Ve bu (17) üç yüz altmış şokağ her birinde üsti serāy altı dükkān beyāz¹⁷³ (18) mermerden eylemişler, ve cümle şokağları beyāz¹⁷⁴ taşdan döşenmiş ve her (19)

¹⁶⁵ çāvūş: چاوش

¹⁶⁶ sipāh: سپاه

¹⁶⁷ rezm: رزم

¹⁶⁸ üslūbında: اوسلوبنده

¹⁶⁹ tāclar: تجلر

¹⁷⁰ dönüp: طونوب

¹⁷¹ şerā'it: شرايط

¹⁷² ḥāṭır: خاطر

¹⁷³ beyāz: بياص

¹⁷⁴ beyāz: بياص

dükkānda bir ehl-i şan‘at var. Ve otuz cāmi‘-i şerīf binā eylemişler, ve her (20) biriniñ menārelerin birer renk etmişler. Ve otuz ‘ālī hāmmām binā eylemişler, (21) ve maḥallerde mescid ve hāmmām nihāyet yok, ve Mısr sulṭānı vilāyeti kadar- [12b/01] -dır. Ve bu şehrin kapusunda birer serāy yaşamışlar ve her biri bir şehir kadar (02) var ancak bir serāyın teki mülk henüz etmemişler. Ve kendi- (03) -siñin tırdığı serāyın sağ tarafında bir muḥtaşar¹⁷⁵ bāğ etmişler:¹⁷⁶ (04) Duvarları ḳal‘a gibi ve içini toprakla doldurmuşlar, ve bāğın (05) ḥavlısın bir kerpici altundan ve bir kerpici gü- (06) -müşden etmişler, ve içinde olan ağaçlarının bir dürlü cevherden (07) ve meyvesin bir nev‘-i cevāhirden etmişler, ve terāzū ile tā oraya şu (08) çıkarup selsebīller¹⁷⁷ akıtmışlar, ve rāst orta yerinde şāhāne şā- (09) -fī ‘ūddan serāy ve mīḥ yerine yāḳut ve pul yerine elmās ve la‘l ve (10) nev‘¹⁷⁸-i mürüvvet oturtmuşlar,¹⁷⁹ ve etrāflarına altundan dürlü dürlü taḥr- (11) -īrlər etmişler. Şıvası cümle miskden etmişler ve kendü miskin daḥı (12) durma ol ḥāneye şıva iderler ve tarfetül-‘ayn içre ol ḥiz- (13) -meti bitürüp geldiler ve “bir bu kadar misk daḥı olsa ḥizmet (14) tamām olurdu” didiler. Ḥ‘āce Sa‘īd daḥı eytdi: “Eger yarın da ol (15) bir günde bir gemi daḥı misk gelmez ise, bizim misk maḥzeninden¹⁸⁰ (16) çıkarup ḥizmeti tamām idün.” didi. Bu kerre Ḥ‘āce Yaḥyā, (17) üç gün üç gice bu şehirde müsāfir olup ammā Ḥ‘āce Sa‘īd, (18) Ḥ‘āce Zekerıyyā ile dostluḡu¹⁸¹ olup Ḥ‘āce Yaḥyā āḥirete¹⁸² (19) göndermeyüp altıncı¹⁸³ ṭabākada nāzenīn oda ta‘yīn idüp (20) gice anda yatup¹⁸⁴ şabāḥ olduğda Ḥ‘āce Sa‘īd yanına çağırır- (21) -dı. Ammā Ḥ‘āce Yaḥyā bunuñ

¹⁷⁵ muḥtaşar: محتصر

¹⁷⁶ etmişler: امیشلر

¹⁷⁷ selsebīller: سربلر

¹⁷⁸ nev‘: نو

¹⁷⁹ oturtmuşlar: اوتوردتمشلر

¹⁸⁰ maḥzeninden: محزنندن

¹⁸¹ dostluḡu: دوستلوغو

¹⁸² āḥirete: عاحريده

¹⁸³ altıncı: التجی

¹⁸⁴ yatup: ياطوب

‘aẓamet ve şefkatinden¹⁸⁵ min-ba‘d [13a/01] kelāma kâdir olmazdı. Ancak bir nesne su’āl etse cevāb virir idi.

Bu (02) kez üç gün oldu. “Ya misk ne miḳdār idi ve mişḳālın nice virirsin. (03) Gider misin yoksa durur mısın?” diyü min-ba‘d su’āl etme yok. (04) Üçüncü gün hezār hicāb ile gitmege icāzet diledi. H^vāce Sa‘īd dahı (05) didi ki: “İnşāllah şabāḥ sana izin virelim” didi. Çün şabāḥ oldu, (06) üslūb¹⁸⁶ -ı sâbık üzere dīvān durdu. Ba‘de ta‘ām gelüp yenmeye başlan- (07) -dı. Ammā H^vāce Sa‘īd, dā‘im¹⁸⁷ yalnız ta‘ām iderdi ve yidigi ta‘āmı kara (08) tabaḳlara ḳodurur idi. Tabaḡın birinde nār tanelemişler idi. Nārı (09) boşadup, tabaḡı dört pāre idüp, bir pāresin H^vāce Yahyā’nın (10) eline virüp eytdi: “Gerçi miskin¹⁸⁸ paḥasına göre bu çokdur (11) ve isrāfın dahı ḥazẓı yokdur. Lākin babanın ḥātırı içün biraz ziyāde (12) olsun.” diyüp tabaḡ pāresini H^vāce Yahyā’ya şundı. Bu ahvāli (13) H^vāce Yahyā görünce: “Hāy beni helāk etmek murād etmişdir. Zīrā (14) ol eclden binā güç ider diyüp ben bunu almasam, hāy gördün mi ben (15) virdigim şeyi almadı ve beni beḡenmedi, bahānesin eyleyüp beni helāk (16) ider. Zīrā bu bir yerdir ki, muṭlaḡ kendüden ḡayrı ḥākim yok. Zülme kendü (17) rāzī¹⁸⁹ olunca kime ‘arz-ı ḥāl idersin.” diyüp hemān “māldan berī ol- (18) -duḡ, cāndan berī olmayalım.” diyüp ol tabaḡ pāresini alup ö- (19) -püp başına ḳoydu ve baḡlıḡı içine¹⁹⁰ baḡlayup ḳoynuna şoḡdu, (20) ve H^vāce Sa‘īd’in destin būsī idüp ve cümleye vedā‘ idüp (21) revān oldu. Ve maḡdem-i ta‘zīm ile naşıl geldi ise gene öyle gidüp, [13b/01] gemi başına gelüp, hemān demürün ḳoparup, yelken açup revān oldu (02) ve ḡāyet¹⁹¹ eleminden hiçbir kelām söylemeyüp gördi, mellāḥlar ki cümle ben- (03) -deleri idi. Nice zamāndan şoḡra

¹⁸⁵ şefkatinden: شوكتندن

¹⁸⁶ üslūb: اوسلوب

¹⁸⁷ dā‘im: داييم

¹⁸⁸ miskin: مسك كتن

¹⁸⁹ rāzī: راضى

¹⁹⁰ içine: اوجنه

¹⁹¹ ḡāyet: عايت

“bahā-yı misk nice oldu?” diyü su’āl ey- (04) -lediler. H^vāce Yaḥyā ‘ārından kelāma ḳādir olmayup eytdi: “Bir gemi yūki (05) misk idāre etmedi. Bir gemi misk daḥı getür de cümlesin birden vire- (06) -lim. Eger şimdi bunun parasın virsem belki ihmāl idüp gelmeyesin (07) didiler.” didi. Ammā çelebiniñ eleminden ğayrı ‘ālem uġındılar.¹⁹²

Günlerde bir gün (08) şehr-i Mışra dāḥil oldılar ve dost düşman ğayretine birkaç top (09) atdı ve babasına müjdeciler¹⁹³ varup, geldi ḥaberin virdiler. Cümle aḳra- (10) -ba ve ta‘alluḳat¹⁹⁴ ile, ve cemī‘ aḥbā ve yārān ile gemi başına gelüp oġlun (11) istiḳbāl eyledi. H^vāce Yaḥyā, pederin ve aḥbāsın gördükde ḥicābından (12) ve eleminden hezār cehdile gemiden taşra oldılar. Mellāḥlara, gemiyi kenā- (13) -ra götürün, diyü tenbīḥ eyledi. Kendüsi teessüf ile pederiniñ elin (14) öpdü ve yārān bile görüşüp aḥbāşıyla merḥabālaşdı. H^vāce Zekerıyyā, (15) oġlunun ğamıñ görünce, ‘aceb buna ne oldu, deyüp hele ḥānlarına (16) geldiler ve cümle tevābi‘ gelüp elin öpdüler ve H^vāce Yaḥyā didiler. H^vāce (17) Yaḥyā ise ḳalbinden: “‘Aceb iş etdik. Bir gemi miski H^vāce nāmına (18) virdik.” diyüp nuṭḳ etmege ḳudret ḳalmadı. Pederi gördi ki; gitdükçe H^vāce (19) Yaḥyā efkāra ṭaldı ve elem¹⁹⁵ ve ıztırāb¹⁹⁶ kendüyi ḳapladı. O sâ‘at (20) yārāna destūr virüp ḥāne tenhā ḳaldı ve tekrār oġlun tutup (21) baġrına başdı ve seferin ve nihāyetin şordu.

H^vāce Yaḥyā, bir kere¹⁹⁷ āh-ı (22) sūz-nāk çeküp: “Felek eyi nesebin siyāḥ eyledi, ey peder-i büzürg-vāрім.¹⁹⁸ [14a/01] Emriñiz ile bu aradan ‘azīmet idüp iki sene tamām gitdik ve bu seferimizde ḳatı (02) çok ‘acāyib ve ğarā’ib¹⁹⁹ gördüm ve

¹⁹² uġındılar : اغنديلر

¹⁹³ müjdeciler: حيلر موجد

¹⁹⁴ ta‘alluḳat: تعلقات

¹⁹⁵ elem: لم

¹⁹⁶ ıztırāb: اضطراب

¹⁹⁷ kere: كر

¹⁹⁸ büzürg-vāрім: بزرگوارم

¹⁹⁹ ğarā’ib: غرايب

min-ba‘d ābādānlıktan²⁰⁰ her kankı şehre var- (03) -duksa metā‘ımız ‘arz etdükse on mişkāl ziyāde t̄alib t̄uṣ olmadık. (04) Bu eṣnāda iki sene tamām olunca ābādānlıktan gayrı eṣer görmeyüp altı (05) ay kāmīl Nīl-i mübārek tarafında bilā-nev²⁰¹ benīden kimseye rāst gelmedik. (06) Ve ol gün ki altı ay tamām oldu idi ve elbetde gerüye ‘avdet etmekli mollā- (07) -hān ma‘kūl gördüler. Ammā kenārda benī Ādem gördüler. Biz daḥı gemiyi ilerüye (08) sürdük, gördük bir şehir-i ‘azīm ‘ayān²⁰² oldu. Rab‘-i miskünde meşeli göröl- (09) -müṣ deḡil, içindeki cāmi ve mesācid ve serāyları cümle mermerden ve pū- (10) -ṣīdeleri altundan birer yeldā, qalemiñ kıyās idüp hezār ḥavf ile kenāra (11) geldik. Anı gördüm ki bir alay ḥammāllar cem‘ etmişler, ve metā‘ımız sū‘al etdü- (12) -kde misk olduğun bilince danışmayup kürklerle çüvallara doldurup (13) ve nicesin taḡıdup yābāna sacdılar. Bu üslūb²⁰³ üzere taşımağa başladılar. (14) Ben bu aḥvāli görüp min-ba‘d cevāba kādīr olmadım ve bunların ḥarāmī oldukların²⁰⁴ (15) bildim. Tā kim bir müzeyyen at ile vāfir ḥaddām²⁰⁵ gelüp “seni şāhımız ister” diyü ol ata (16) bindirüp, beni şehre götürüp...” fi’l-cümle Ḥ‘āce Sa‘īdin memleketin ve miski (17) nice ḥāke²⁰⁶ şıva etdüklerin ve Ḥ‘āce Sa‘īdi ne devletle gördüğün beyān (18) eyledi. Ve dördüncü gün destūr alup bu araya gelince beyān eyledi. Pederi (19) eytdi: “Ya miskin bahāsın nice oldu?” didi. Ḥ‘āce Yaḥyā eytdi: “Ḥayrına (20) miske bahā ve ne şoḥbeti²⁰⁷ var ve ne bir aḳçe virdi.” didikde pederi eytdi: (21) “Behey oḡul, bir barça toprak da virmede mi?” didikde bu maḥal Ḥ‘āce Yaḥyā, (22) kararī ḳalmayup eytdi: “Ey peder-i ‘azīzim, Allāh içün olsun beni söyletme. (23) Zīrā benim derdim ḥisāba şıḡmaz. Zīrā sen beni

²⁰⁰ ābādānlıktan: ابانلقدن

²⁰¹ bilā-nev: بل نوع

²⁰² ‘ayān: ايان

²⁰³ üslūb: اوسلوب

²⁰⁴ oldukların: الدقارن

²⁰⁵ ḥaddām: حدام

²⁰⁶ ḥāke: حاكا

²⁰⁷ şoḥbeti: صخبتى

bir yere şaldın ki ne hâkimi var, (24) ve ne zâbiṭi²⁰⁸ var. Öyle olunca bana kim şey virir.” didi. H^vāce Zekerıyyā (25) eytdi: “Ey oğul, H^vāce Sa‘īd memleketine varduḡda seyāḡat tamām etdin [14b/01] ve H^vāce Yahyā dem ki şāyeste²⁰⁹ oldun ve H^vāce Sa‘īd’i görüp ve miski (02) ol aldı ise sana üç bahāsın²¹⁰ virmişdir. Eger sana virdiḡi şey (03) gözine ḡaḡīr²¹¹ göründi ise ol a‘lādır.” didikde, H^vāce Yahyā ḡayrı²¹² bir (04) pāre ateş olup eytdi: “Ey peder, ne ḡoş bahā virdi. İşte virdüḡi (05) bahā budur.” diyüp ol ṭabaḡ pāresin ḡoynundan çıkarup pederine şundı. (06) Pederi daḡı ṭabaḡ pāresini görünce elinden aldı ve öpüp başına koydı. “Behey (07) oğul, sana miskiñin bir degil beş bahāsın virmiş.” diyüp emreyledi; yüz (08) mişḡāl bakır getürdüp ve oḡlu bakarken ateş yakdırdı ve bakırını eritdi, (09) ve ol ṭabaḡ pāresinden zerre ḡadar ḡoparup bakırın içine koydu. Cümle- (10) -si altun oldu, ve “Gördün mi ey nūr-ı didem?” didi. H^vāce Yahyā, ol ḡālī (11) görüp parmaḡın aḡzına alup dura ḡaldı. “Ey nūr-ı çeşmim, ol H^vāce (12) Sa‘īd sāḡib²¹³ -i kimyādır ve mālīk olduḡı bir ‘acāyib ḡikāyedir.” didi. H^vāce (13) Yahyā eytdi; “buyurun” didi.

H^vāce Zekerıyyā eytdi: “Bu H^vāce Sa‘īdiñ (14) aşlı, iḡlīm-i Şīrāzdan bir pādīşāḡ-zādedir. Pederi vefātından (15) soñra yerine cülūs idüp pādīşāḡ oldu. Lākin kendüye baḡt (16) müsāade etmedüḡinden altuna yapıssa²¹⁴ ṭopraḡ olurdu. Böyle (17) böyle bir ḡāl kesb eyledi ki, bir hibbe mālīñ olmaduḡından nice biñ (18) ḡuruş deyne girdi. ‘Āḡıbet şāḡlıḡdan ma‘zül olup şāḡ-ı Īrān (19) ṭarafına varup ‘arz-ı ḡāl etdi. Eydüp bir manşüb ricā eyledi. (20) ‘Āḡıbet şeyḡū'l-islām²¹⁵ şāḡib²¹⁶ ḡıḡup ve ḡālīne

²⁰⁸ zābiṭi: ظابتي

²⁰⁹ şāyeste: شایسته

²¹⁰ bahāsın: بحاسین

²¹¹ ḡaḡīr: حقر

²¹² ḡayrı: عیری

²¹³ sāḡib: صاحب

²¹⁴ yapıssa: پایشسه

²¹⁵ şeyḡū'l-islām: سیخاالسلام

²¹⁶ şāḡib: صاحب

rahm eyleyüp ahvā- (21) liñ şāh-ı zamāna i‘lām eyledi. O da bir naşb²¹⁷ virdi. Ammā H^vāce Sa‘īd (22) gördü ki; harcına yetişmez ve bu manşüb ile derdine dermān bulunmaz.

[15a/01] Bir gice ‘ālem-i ağıyārdan hālī olunca bī-niyāz borcu edāsın ricā idüp (02) ve Ka‘beye yüz sürüp, “Ba‘de’l-ḥac eger dünyalık naşīb olursa rāh-ı ḥarāba şarf (03) idüp bākī ‘ömrümi geçüreyim.” diyü ‘ahd idüp, yüzün yere sürdü. Ve h^vāb²¹⁸ galebe (04) idüp vāk‘asında, “Yarıñ ale’s-seheri kalxup fülān maḥalle varup (05) mezār gibi bir binā görürsin ve ol arayı kaz. Bir şandūk²¹⁹ zāhir olur, tenhāya (06) götürüp aç. İçinde tamām yigirmi toprak ṭabaḳ vardır. Cümlesi kimyadır. (07) Zerresi yüz mişkāl bakırı, belki biñ menkāl bakırı altun ider.” deyince (08) h^vābdan²²⁰ bīdār olup, ale’s-seher işāret olduğı maḥalle varup birez (09) kazınca ‘aṭiyetullah olan kimyāya vāşıl olup, bir hālī²²¹ maḥalde (10) bir miqdār altun yapup borcundan ḥalāş olduğda, manşūbı ferāğat (11) idüp, Ka‘beyi ziyāret etdükden soñra fuḳarāya çok şey bahş idüp (12) ve Nīl-i mübārek başını seyr etmek murādıyla Mışra gelüp, bir zevraḳ peydā²²² (13) idüp ve cümle kürkcisin pārının alup ve şindi oturduğı (14) maḥalli begenüp ve kimyāyı ‘amele getürüp bir ‘azīm şehr yapup ve cem‘-i levā- (15) -zīmātın gördükde, Mışra gelüp şehrde olan kimseler içün me’külāt (16) taḥşīl idüp ve ahālī²²³-i Mışrın ne kadar kulu var ise ve ne kadar cāriyesi²²⁴ (17) vardır, fi’l-cümlesin defter idüp insānı kadar kul alup şan‘atı (18) olan ehl-i dükkān ola ve ‘ilmi olanlara manşüb virüp ve bāzergānlık (19) ‘ilminden bilen bāzergān etdi.

²¹⁷ naşb: بنصب

²¹⁸ h^vāb: خاب

²¹⁹ şandūk: صندوق

²²⁰ h^vābdan: خابدن

²²¹ hālī: حالى

²²² peydā: پيداح

²²³ ahālī: احوالى

²²⁴ cāriyesi: جارييسى

Ve hiçbir şey bilmeyen hizmetkār²²⁵ ola (20) ve bunları vesā'ir binā ālātın getürecek kadar gemiler peydā²²⁶ idüp, (21) Nîl-i mübârek başına doğru gitdi. Ve şehrimiz göreñ bināsına mübâşeret (22) etdi. Lâkin iki mermer bulunmayup bir kayığa binüp, vāfir gidüp bir kal'a (23) gördi. Bu bir kal'adır ki her taşın bir dürlü ma'denden etmişler ve çok [15b/01] vakt²²⁷ mürür²²⁸ eyleyüp yıkılmış. H^vâce Sa'îd bu ni'meti görür şükr-i yezdân (02) eyleyüp ve kal'anıñ nuķzın²²⁹ alup şehri binā eyledi ve kırk yıldır ki ol (03) şehirde sâkindir ve bir kendi ve yedi evlâdından gayrı hepsi kuldur. (04) Ve etrâfında olan ya'nî bu araya gelince olan şehir ve kaşaba ve köv (05) var ise anlarda olan fuķarâlara ihsân idüp ve her sene fuķarâ ve Ka'beye (06) ve Medîneye ve Kudüse surreler²³⁰ göndürür. Ve bu kadar maşraf bu âna kadar etmiştir. (07) Yigirmi tabağın altısı gitmiştir,²³¹ on dördü durur. Hâķ Te'ālâ bere- (08) -ketin virmiştir ve kendi her ni'meti o tabaklarla yir. Cenâb-ı Kibriyâ, birkaç (09) vakt zahmet virdiyse 'aķabinde bir lûtf-ı 'azîm etdi ki kıyâsa gelmez. (10) H^vâce²³² Yahyâ eytdi: “Ya Nîl-i mübârek başına vardı mı?” didi. Pederi (11) eytdi: “Ol vîrân kal'aya varup andan öte kırk gün dahı gidüp (12) şâfî billûrdan bir tağa varup yüceligi buluda berâber olmuş, (13) min-ba'd üstüne çıķmak mümkün²³³ değildir. Ve ol dağın on iki deligi var. (14) Birer ırmaķ aķar.²³⁴ Her birinin büyüklüğü Nîl kadar var zîrâ; on ikiniñ (15) biri budur ve bu on iki ırmağın önünde bir havuż²³⁵ var. Cümlesi (16) ana dökülür ve havużdan²³⁶ dört ırmaķ çıkar, bir fersah yer gidüp (17) üçü yatar.

²²⁵ hizmetkār: خزمكار

²²⁶ peydā: پيداه

²²⁷ vakt: وقت

²²⁸ mürür: مرور

²²⁹ nuķzın: نقزن

²³⁰ surreler: سره لار

²³¹ gitmiştir: گمشدر

²³² H^vâce: حواجه

²³³ mümkün: ممكن

²³⁴ aķar: ايقار

²³⁵ havuż: حووص

²³⁶ havużdan: حووصدن

Birisi Nîl-i mübarek, akar ve ol havzun²³⁷ etrafında billür- (18) -dan şah-nişîn etmişler ve her birine çok şan'atlar etmişler ve her havzun²³⁸ (19) önünde birer taş²³⁹ dikmişler ve üzerine yazı yazmış. Birin 'Arabî hat²⁴⁰ (20) ile bulup okudu. Dimiş ki: "Bilmiş ol ki, ben Süleymân zamandayım. Bu (21) kadar mahlûk ile tahtım²⁴¹ yel getirüp, bir gün yolum bu araya uğrayup (22) ve bu hatları²⁴² lokmân okudu ve bu sıfatın evvelin Keyümers, ikincinin [16a/01] Tahmüreş, ve üçüncüsün Cemşiddir. Dördüncüsün Hüşeng, beşincüsün (02) Siyâmek, altıncüsün Şeddâd, yedincüsün Dahhâk,²⁴³ sekizincüsün Ferîdün, (03) toközuncüsün Keykâvus, onıncüsün Keyhüsrev ve on birincüsün karında- (04) -şım İskender ve on ikincüsün ben yaptım. Min-ba'd bu araya gelen adam bu tağın (05) üstüne çıkmasun. Vücûdın telef ider. Hemân tağ görüldüğü 'arçası baır-ı (06) muhîttir,²⁴⁴ Çîn yoludur." diyüp cevâbın hatm etmiş. H'âce Sa'îd dağı Hazret-i (07) Süleymân 'aleyhi's-selâmın cevâbın güş idüp, ol aradan fi'l-hâl 'avdet (08) idüp gerü döndi ve gelüp gördüğün ve işitdiği gibi nakl etdi." H'âce Zekerîyyâ, (09) kelâmın tamâm etdi.

Ve H'âce Yahyâ dağı kimyâ 'amele getirüp babasını (10) misk bahâsın ödetdikden²⁴⁵ sonra bir nice biñ gurusluk mâla mâlik olup (11) pederinden ziyâde oldu. Ve bu seferden 'avdetinden sonra bir yıl mürûr idüp, bir gün (12) hammâma gidüp H'âce girü hânesine gelürken yolu paçacı dükkânına uğra- (13) -dı ve gördi ki; bir fakir kimsene ki tamâm mertebe ihtiyâr olmuş ve fakirlik bir (14) mertebe olmuş ki yâbâna²⁴⁶ atılan²⁴⁷ ve hiçbir dürlü işe yaramayan eski (15) pârelerin cem' idüp

²³⁷ havzun: حوضون

²³⁸ havzun : حوضون

²³⁹ taş: تاش

²⁴⁰ hat: حط

²⁴¹ tahtım: تحت

²⁴² hatları: حطلى

²⁴³ Dahhâk: صخاك

²⁴⁴ muhîttir: مخيطر

²⁴⁵ ödetdikden: اداتكدن

²⁴⁶ yâbâna: يباهنه

dizinden göbeline setr-i ‘avret etmiş. Ve bir aqçelik iplik (16) almağa kudreti²⁴⁸ olmaduğundan, ol eski pāreleriñ birbirine bend idüp her (17) tarafı görünür ve başı açık ve yalın ayak durma odun yarar. Lākin bunun (18) bu pīrlikde bu miḥnetiñ görüp merḥametinden birez bakup durdu. Ve bu pīr (19) ile bir görüşmek vādīsi ḥātırına geldi derken, H^vāce Sa‘īd ḥātırına (20) gelüp diḳḳat²⁴⁹ ile nazar etdi. Min-ba‘d fark olunmaz. Ta‘accüb idüp ḥā- (21) -nesine geldi ve babası katına varup eytdi: “Ey sa‘ādetim baba, bendenize bir (22) ‘acāyib ḥāl oldu. Şöyle ki ḥammāmdan gelürken yolum paçacı dükkānına [16b/01] uğradı. Bir iḥtiyār adam gördüm. Odun keser. H^vāce Sa‘īde benzer ve ḡāyet (02) müṣābeheti vardır.” didi. H^vāce Zekerıyyā bir ‘ākıl kimse idi. Eytdi: “Lā-ya‘lemü'l- (03) -ḡaybe Allāh, H^vāce²⁵⁰ Sa‘īd ola.” didi. H^vāce Yaḥyā min-ba‘d vücūd virmedi. (04) Zīrā; ayrılalı bir yıl olmuş idi ve gördü ki māl biñ yıl Nīle dök- (05) -seler tükenir māl deḡildir.²⁵¹ Böyle olunca bu pīr²⁵² nice H^vāce Sa‘īd olur, didi. (06) Pederi eytdi: “Ey nūr-ı didem, sen daḡı felek tabancaşın yimemişsin. (07) Nice şāhları aç ve nice muḥtācları şāḥib-i tāc etmişdir. Ammā evvelī- (08) -si budur ki; bir ḡulām göndürüp bir ṭabaḳ paça yapdurup ve ol pīre (09) ṭabaḳ ile virüp götürsün. Eger ol pīr H^vāce Sa‘īd ise ben bilürem. (10) Degilse biraz in‘ām idüp gönderelim.” didi. H^vāce Yaḥyā, ma‘ḳül, (11) diyüp bir ḥizmetkār²⁵³ gönderüp ol pīri²⁵⁴ bu ḥīle²⁵⁵ ile getirüp kapudan (12) içerü girüp H^vāce Zekerıyyāyı ve oğlu ile görüp ḥicābından²⁵⁶ beni (13) bilmesinler, diyü başın aşıḡı eḡdi. Lākin H^vāce Zekerıyyā, gördüğü (14) birle H^vāce Sa‘īdi bildiydi ve su‘āl cevāb etmeden tez

²⁴⁷ atılan: ایلان

²⁴⁸ kudreti: قوترتی

²⁴⁹ diḳḳat: دق

²⁵⁰ H^vāce: حواجه

²⁵¹ degildir: ده یلدر

²⁵² pīr: پر

²⁵³ ḥizmetkār: خزمکار

²⁵⁴ pīri: پری

²⁵⁵ ḥīle: خيله

²⁵⁶ ḥicābından: خجانبندن

tabağı (15) elinden alup ve kolundan yapışıp götürüp kendi hāmmāmına getürdi. (16) H^vāce Sa‘īd, kendüyi bildiklerin bilüp hicāb etdi. H^vāce Zekeriyā, H^vāce (17) Sa‘īd’i hicāb etmesün için şöhet²⁵⁷ etmeyüp hāmmāma koydı. (18) Misk-i ‘anber ile perverde olmuş şabun ile ve āb yerine (19) gül-āb ile pāk etdi. Ba‘de taşra çıkarup, libās-ı Kāhıre giydü- (20) -rüp, şadr-ı ‘ālīye geçürüp, ba‘de gelüp “Sultānım H^vāce Sa‘īd, hoş (21) geldüñiz şafā geldiniz.” diyüp elin öpdü ol dağı H^vāce Zekeriyā’yı (22) bağına başup ve H^vāce Yahyā’nın gözlerinden öpüp hātırların [17a/01] şordu ve tez ta‘ām çıkarup yidiler. Ba‘de kapuyı bend idüp, üçü oturup (02) H^vāce Sa‘īdin ahvālinden su‘āl etdiler. H^vāce Sa‘īd söze gelüp eytdi:

(03) “Şol vaqt²⁵⁸ seniñ oğlun geldi ve misk getürdi. Ol serāyı tamām etdim (04) ve gözler görmedeñ hāliceler ile müzeyyen idüp ve yedi dāne evlādımı hātūn- (05) -ları ile eṭrāfıma oturdum ve kendü hātūnum yanıma oturdum. Ol serāyda (06) zevk²⁵⁹ -i şafāya şürū‘ etdim. Egerçi şehrde olan hep kulum idi. Lākin (07) ğayet²⁶⁰ keşret²⁶¹ olmuşlar. Zīrā; kırk yıldır bir kulum ölmemiş ve bir akçe- (08) -lik şeyim zāyi²⁶² olmamış idi, ve koyun yılda ikişer kerre ikişer kuzular- (09) -dı. Ol eclden bu kırk yıl içinde bir nefis helāk olmamış.” didi. (10) “Ben, çün ol yeni yapıduğım hāneye girdim ki ana²⁶³ ol şehrde pādīşāh idim. (11) Halkıñ da‘vāsın görmede ihtimām²⁶⁴ iderdim ve kimseye zulüm²⁶⁵ ta‘addī (12) etmez idim. Lākin pīr oldum, kendi hükümetim²⁶⁶ vezīrlere eline virdim. Pīr- (13) -ligimde²⁶⁷ bārī birez rāḥat

²⁵⁷ şöhet: صوخبیت

²⁵⁸ vaqt: وقت

²⁵⁹ zevk: ذوق

²⁶⁰ ğayet: عایت

²⁶¹ keşret: كسرت

²⁶² zāyi: زایع

²⁶³ ana: اننه

²⁶⁴ ihtimām: اهدمام

²⁶⁵ zulüm: طولوم

²⁶⁶ hükümetim: هوکومتیم

²⁶⁷ pīrligimde: پیرلکمده

eyleyem, didim. Arası²⁶⁸ kırk gün mürür etmeden (14) rü'yāda²⁶⁹ kulağıma bir şadā geldi. Kalk, şehrinden taşra çık. (15) Şehr şuya ġark olsa gerek, diyü tîz yerimden durdum ve dam üstüne (16) çıkup gördüm. Māh-tāb-ı gice cümle 'ālem rāhatda, hayır bu bana şeytān (17) vesvesesidir, diyüp ve gelüp gene yatdım. Tekrār evvelki gibi bir şadā; tîz ol (18) taşra çık. Zîrā; şehrin Nîle gidecektir, diyü gene yerimden durup dam (19) üstüne çıktım ve āb-dest alup namāz kıldım. Gördüm gene bir nesne yok. (20) Biraz vācibü'l-vücūd dergāhına tazarru²⁷⁰ niyāz idüp gene varup yetdim. (21) Bu def'a bir şadā şadır oldu ki, tîz şehrinden çık, diyü gūyā ki 'ālem (22) zelzeleye geldi. Oynatup kendümi kapu yanında buldum ve başım ucunda [17b/01] on beş dāne kimyā tabağı, bir heybe ile durur. Ancağ anı kapdım. Ne oğul ve ne (02) kul hātırā geldi. Hemān nerd-bāndan aşığa inüp gördüm ki; her bār bindüğim (03) kaşır egerlenmiş nerd-bān dibinde hāzır²⁷¹ durur. Lākin yanında kimse yok. Kaşırı (04) dahı görünce qarārım kalmayup Nîl tarafında olan kapuya toğrı gitdim ve açık (05) buldum. Bu kez kapudan taşra çıkup cem'-i hendekleri geçüp bir yüksek (06) yere çıkup şehr tarafına nazar idüp bir zamān güş urdum. Bu deñlü insān (07) ve hayvāndan bir şadā zāhir değıldir. Gūyā cümlesi bir ānda teslīm-i ruh (08) etmişler. Bu kerre kendüme eytdim; 'acebā bu bana üç def'a vāki' olan (09) şadā ne ola, diyüp tefekkür iderken şehriñ rāst-ı eñsesinden olan (10) tağda şehre gelen şuların birisi andan gelürdi. Ol tağdan (11) bir inilti zuhūr etdi. Gūyā tūfān-ı Nūhdur. Eyā ne ola diyü ol ta- (12) -ğa nazar idüp anı gördüm ki; ol tağ Allāh emriyle iki şak oldu ve (13) içinden bir deniz zāhir²⁷² oldu. Gūyā dünyāyı kapladı. Cümle şehri birden (14) götürüp Nîl-i mübārege dökdi. Bu havf²⁷³ ile bî-ğod oldum. Çün kendü- (15) -me

²⁶⁸ arası: اراضی

²⁶⁹ rü'yāda: روعیاده

²⁷⁰ tazarru': تظروع

²⁷¹ hāzır: حاضر

²⁷² zāhir: طاهر

²⁷³ havf: خوف

geldim, gördüm şabāḥ olmuş ve şehirden nişān kalmadığından (16) bu nice meyve dıraḥtları²⁷⁴ bile, ve'l-ḥāşıl eytdi;²⁷⁵ ol mekân ne ḥâlde (17) gördüm ise öyle olmuş ve kûh gene bütün olup iş bitmiş. (18) Şehrin bināsı yerine vardım. Kırk yıldan berü olan binādan bir eser (19) kalmamış, artuḫ durmak olmaz, deyüp yola revān oldu<m>. Üç gün (20) aç ve şuşuz gitdim ve bu miḥnete şabr idüp, Yā Rab sen virdiñ gene (21) sen aldın, diyüp Nîl-i mübārek tarafına gitdim. Bārī Mışra varayım. (22) Andan Ka‘beye varup maḥāvir²⁷⁶ kılayım ve olan kimyāyı altun idüp [18a/01] fuḫarāya baḥş²⁷⁷ ideyim, didim, Üçüncü gün bir gemiye rāst geldim. Bu araya (02) çağırdım. Kenāra geldiler ve ḫatırım ile beni Mışra götürün, didim. Rāzī²⁷⁸ oldılar. (03) Bu kerre kimyā ṭabaḫları hegbe ile terkide idi. Ḳazā ve ḳaderi gör ki; ü- (04) - stünden çıkarmadım. Tā kim ḫatırı uca çatal ta‘bīr etdükleri ālet ile (05) gemiye çekerken gemi berāberine varınca ol ipler kırulup ḫatır ṭabaḫlar ile (06) Nîl-i mübārege düşdü. Artuḫ görünmedi. Elden ne gelür gemiye girdim. Bu nice gün (07) beni besleyüp üç ay gemide ḳalup Mışra geldik. Bu kerre benden nevlün (08) ve hem yedirdikleri etmek aḳçesin ṭaleb etdiler. Benim ise bir ḫabbım yok. (09) Yatduğum esbab ile çıkmış idim ve ümīdim²⁷⁹ ṭabaḫlar idi. Çün böyle (10) oldu, nevlü ne ṭuta üstümdeki libāslarım hep cümle alup beni (11) ‘üryān ṭaşra atdılar. Ben daḫı nā-çār olup kenār-ı Nîlde bulunan (12) bez pārelerinden setr-i ‘avret idüp şehre girdim. Yolum gördü- (13) -gün dükkāna uğradı. Paça rāyiḫası damağa gelince adım atmağa ḳādir (14) olmadım. Paçacı bana raḥm idüp eytdi; eger bana ḫizmet idersen ḳarnın

²⁷⁴ dıraḥtları : درهتلى

²⁷⁵ eytdi : ابتدا

²⁷⁶ maḥāvir: محاور

²⁷⁷ baḥş: بخش

²⁷⁸ rāzī: رضى

²⁷⁹ ümīdim: اوميديم

(15) doyurayın, didi. Ben dahı rāzī²⁸⁰ oldum. Tā kim H^vāce Yaḥyā, aḥvā- (16) -lim rūb-hāl bu araya gelince naḳl etdi.”

Dönüp H^vāce Zekerıyyā (17) eytdi: “Her nemiz var ise senden dirīğ değıldir. ‘Ömr-i bākīni²⁸¹ şafā ile (18) yılca geçürelüm.” didi. H^vāce Sa‘īd²⁸² eytdi: “Bu dedigin olmaz. Lākin eger (19) bana birkaç aḳçe ser-māye olsa bir dükkān köşesine geçüp oturmak, (20) birkaç günlük ‘ömri geçürelüm.” diyince H^vāce Zekerıyyānıñ kethüdāsı (21) içerü girüp eytdi; fülān kuluñuz geçen vefāt etmiş idi ve fūrūht²⁸³ [18b/01] etdik. On biñ ğuruşa bāliğ oldı ve hān-ı ḥalīlde olan dükkānıñ (02) şatmadık durur, didi. Bu kerre H^vāce Zekerıyyā, H^vāce Sa‘īd’in yüzine (03) baḳup eytdi; bu on biñ ğuruş ve ol hücre seniñ olsun, didi. (04) H^vāce Sa‘īd, dahı H^vāce Zekerıyyā’ya H^vāce Yaḥyā’ya ḥayr du‘ālar (05) idüp ve ol ğün varup ol hücrede oturup kendi hālinde oldu.²⁸⁴ (06) Ve çün aḥşam olup hücrede tenhā ḳalup aḥvālin düşüñüp (07) bu āndañ kimseniñ minneti altında ḳalmayup, elin kendüye iḥsānıñ²⁸⁵ (08) görüp, ğāyet gücüne geldi ve şabāḥdañ etdügi cürme tövbe²⁸⁶ idüp (09) Ḥudāya tazarru‘ niyāz eyledi. Ḳaḳup namāzı ḳılup, vāfir dahı du‘ā ve şenā (10) idüp dükkānıñ açup oturdu. Ol maḥal Ḳāḍīdan adam gelüp H^vāce (11) Sa‘īd’i da‘vet idüp eytdi: “Dünki ğün seniñ dükkānıñ öñünde bir (12) A‘rābī, bir müselmāna vāfir ḥaḳāret etmiş. Ol müselmān dahı Ḳāḍī²⁸⁷ (13) Efendiye şikāyet etdi. Ḳāḍī dahı şāhid istedi. Ol müselmān (14) seni ḥaber virince, Ḳāḍī Efendi seni da‘vet içün beni gönderdi.” (15) didikde H^vāce Sa‘īd dahı “be-ser-çeşm” diyüp ḳaḳup ol adam ile (16) Ḳāḍī ḥuzūrına vardı.

²⁸⁰ rāzī: راضی

²⁸¹ bākīni: باقنی

²⁸² Sa‘īd: سعد

²⁸³ fūrūht: فرخت

²⁸⁴ oldu: الدو

²⁸⁵ iḥsānıñ: اخسانك

²⁸⁶ tövbe: توبه

²⁸⁷ Ḳāḍī: قاضی

Ol müselmân, H^vâce Sa‘îd’in yanına (17) yaklaşup eytdi; egerçi Hâk A‘râbîniñ²⁸⁸ birindedir. Lâkin efendi, (18) ğāyet tama‘kârdır.²⁸⁹ Birez para veririz. Lâkin benim yanımda para yokdur. (19) Sen Kâdî Efendiniñ kulağına söyle, yarın getürüp veririm, (20) didi. H^vâce Sa‘îd dağı merhametin yok demeyüp ol müselmânıñ (21) didüğün efendiye i‘lâm etdi. Meger efendiniñ yanında kuzzâtdan [19a/01] bir kimsene var idi ki birbirilerine ‘adâvet iderler idi. Pes kulağdan (02) söyleşme²⁹⁰ olunca bil ki hased²⁹¹ idüp başıma bir hâl getürür, (03) diyüp H^vâce Sa‘îd’e eytdi; işin râst gelmeye ve seni Hâkka (04) havâle etdim ve tez şol adamı taşra savurun, diyüp hizmetkârlarına (05) hıttâb idince H^vâce Sa‘îd’i müddet-i ‘ömründe hiçbir kimseden (06) kelâm-ı bâr işitmiş adam degil iken bir pâre iş oldu, ve deründan (07) incindi ve dükkâna varmayup doğru Nîl-i mübârek kenârıñ tutup tâ (08) şenlikden çıkdı, ve kendüye bir miqdâr pîç u tâb gelüp yoruldu. Şol (09) arada bir miqdâr oturayım, diyüp oturdu ve kendü şom tâlî’ne (10) sögdü. Ve Kâdî didikleri bî-dîn ve bed-mezhep ve bed-âyîñ didikleri (11) harîfin hâlin düşünürken²⁹² anı gördi ki; kenâr-ı Nîlde bir şey (12) durur. Āyā ne ola, diyüp evvel obarup²⁹³ biraz çekdi. Gördi ki; bir ka- (13) -tır leşi. Vâh derd-mend şuya düşüp boğulmuş, bārî şu hayvânı (14) taşra çıkarup daşrada dursun deyüp yapışdı ve zor idüp (15) çekmeye başladı ve çeke çeke kenâra getürdi ve gördi ki kendünün (16) şuya giden katırır. Hâlâ hegbesi dağı üstünde mevcûd durur. (17) Tez dükkâna gelüp eytdi; çün Cenâb-ı Kibriyâ virdüğü tabaqları bu nice gün (18) zâyî’ etmiş iken yine bana virdi ve anda mahv etdüğü şehri bir ānda (19) inşâllâh gene virir, diyüp hemân ol sâ‘at kimyâdan biraz (20) ‘amele idüp bir gemi tutdu ve H^vâce Zekerıyyâ’nın ihsân etdüğü akçeden

²⁸⁸ A‘râbîniñ: اعرابك

²⁸⁹ tama‘kârdır: صمكاردير

²⁹⁰ söyleşme: سويلسمه

²⁹¹ hased: حسد

²⁹² düşünürken: دوشونوركن

²⁹³ obarup: اوداروب

(21) bir ḥabb şarf etmemişdi. Gene kendüye teslīm idüp ve bir bütün [19b/01] ṭabak dahı bağışladı ve andan şoñra zevraḳa binüp revān oldu (02) ve Cenāb-ı Ḥazret-i Rabbü'l-‘Ālemīn bir muvāfıḳ rüzgār kerem etdi ki (03) iki buçuk yıllık yolu kırk günde aldı.

Çün maḳāmına gelüp gördi. (04) Min-ba‘d şehrden eşer yok. Emr Ḥudānındır, diyüp mellāhlara (05) eytdi; “Bu gice ben taşra da ḳalurun. Eger irtte geldim ise (06) hoş vallahi, gelmez isem varun şihḥat ve selāmet ile vaṭanınıza²⁹⁴ (07) girün.” diyüp cümle kirāların virüp hegbeciklen ṭabakları ile (08) alup şehrin durduḡu yere varup durdu. Ve yeñi serāyı yapduḡı (09) mevzi‘de şabāḥdañ Ḥudā-yı Cenāb-ı Rabbü'l-‘Ālemīn Ḥazretlerine (10) ‘ibādet ve niyāz eyleyüp ol ḳadar ağladı ki gözyaşından o yerler (11) yaş oldu ve şabāḥa ḳarīb nevm ḡalebe idüp bīzār²⁹⁵ uyudu. Ol Kerīm (12) Allāh, merḥamet ve şefḳat²⁹⁶ idüp ol şehri cümle bināsı ile (13) ve insān ve ḥayvānı ile māl-ı menālī ile ve'l-ḥāşıl evvelki gibi (14) noḳşānsız, ol Kerīm-i Zül-Celāl gene yerine getürdi. Ve Ḥāce (15) Sa‘īd’in ḳulaḡına şadālar gelüp mellāhlar çıḡırır. Ḳıyās (16) idüp gözün açdı²⁹⁷ ve gördü ezān²⁹⁸-ı Muḥammedī şadāsıdır. Baḳdı (17) kendüyi şol cevahirden yapup, şıvasın²⁹⁹ miskden etduḡı oda (18) içinde görünce namāz vaḳti olmuş idi. Ḳalḳup dam üstüne çıḳup (19) gördi ki Ḥaḳ Celle ve ‘Alā Ḥazretleri ol şehir gene iḥyā³⁰⁰ idüp virmiş (20) ve birine biñ virmiş ḥayretinden³⁰¹ zār u zār ağladı ve sevincinden [20a/01] güldi. Bu kerre ḥātūnları ve cāriyeleri gelüp āb-dest aldı ve taşra (02) çıḳup edā-yı şalāḥ³⁰² eyledi ve dīvān eyleyüp ‘ibādullāh³⁰³ (03)

²⁹⁴ vaṭanınıza: وطاننزه

²⁹⁵ bīzār: بزار

²⁹⁶ şefḳat: شفقت

²⁹⁷ açdı: اشدى

²⁹⁸ ezān: از ان

²⁹⁹ şıvasın: سواسين

³⁰⁰ iḥyā: اخيا

³⁰¹ ḥayretinden: خيرتندن

³⁰² şalāḥ: صلاح

³⁰³ ‘ibādullāh: عبادو الله

muşālihīn gördükden sonra ol mellāhları çağırıp, H^vāce Zekerıyyā ve H^vā- (04) -ce Yahyā'ya nice nice tuhaf armağanlar göndürüp Cenāb-ı Kibriyā'nın (05) yeñi başdan lūṭfına ve en'āmına ğarķ olduĖun³⁰⁴ bildirdi. Anlar dağı (06) işidüp şād oldılar ve lākin H^vāce Sa'īd şehrinde olanlar tokşan³⁰⁵ (07) Ėün ğarķ olup gene var olduğların kimse bilmez idi. Ancaķ bahār (08) eyyāmı idi. Gördiler ki yaz gelmiş ve eger ekin ve eger meyve kemāliñ bulmuş, (09) cümlesi ĥayrān³⁰⁶ olup bu aĥvāli H^vāce Sa'īd'e şordılar. H^vāce (10) Sa'īd dağı olan aĥvāli bir bir anlatdı. Cem'-i ĥalk dağı secde ve (11) şükrler idüp Bārī Te'alānıñ ĥikmetlerine ĥayrān³⁰⁷ oldılar ve vezirler (12) ekdikleri zulme tövbe etdiler. Bundan sonra H^vāce Sa'īd, kırķ yıl dağı (13) ĥayātda oldu ve bu şehir gitdükçe büyüyüp çoğaldığından (14) Mışra doğrı şenliklenmeye başladı. Ba'de H^vāce Sa'īd (15) vefāt idüp saltanat evlātlarına ĥaldı. El'an evlātlarında- (16) -dır. Hālā bir büyük iķlīm olmuşdur. Ol altı aylıķ vīrān (17) olan kenār-ı Nīl, cümle ma'mūr olup Mışra yaklaşmışdır ve H^vā<ce>- (18) Sa'īd iķlīmi,³⁰⁸ dimek ile meşhūrdır ki H^vāce Sa'īd'in ismi ile (19) yād olunur.

Raĥmet bu kitābıñ mü'ellifine ve kātibine ve ĥāri'ne ve (20) sāmi'ne ve emīn-i dīne olsun. (21) Āmīn Yā Rabbü'l-'Ālemīn.

³⁰⁴ olduğun: الدوعون

³⁰⁵ tokşan: صفتان

³⁰⁶ ĥayrān: خيران

³⁰⁷ ĥayrān: خيران

³⁰⁸ iķlīmi: اقليمى

III. BÖLÜM

D İ Z İ N

1. DİZİN BÖLÜMÜNÜN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL

1. Dizin hazırlanırken tam alfabetik sıralama esas alındı.

Sıra: *a/ā b c ç d/ḋ d̈ e f g/ġ h/ḣ ḧ ı i/ī j k/ķ l m n ñ o ö p r s/ṡ s̈ t/ţ u/ū ü v y z*

2. Metinde geçen bütün kelime, kişi adı, yer adı ve birleşik şekiller dizinde yer almaktadır. Arapça ayet, hadis, ibare, dua cümlesi vb. için ayrı bir dizin oluşturulmuştur.

3. Kelimelerin geçtiği yerler varak ve satır numaraları ile verilmiştir.

giy- Bir giyeceği bedenine geçirmek, giymek.

g.-e 9a/19

g.-miş 11b/16

g.-üp 5a/12, 5b/03

4. Kelimelere anlam verilirken şu yol izlenmiştir: Kelimeler anlam ve morfolojik olarak iki açıdan değerlendirilmiştir. Anlam kısmında kelimenin metin içinde geçtiği yerler tek tek taranarak en ince anlam nüansları verilmeye çalışılmıştır. Kelime birden fazla anlam taşıyorsa **1., 2., 3., ...** gibi sıra numaraları ile bu anlam farklılıkları gösterilmiştir. Morfolojik kısımda ise kelimeye gelen bütün ekler ve ara maddeler alfabetik olarak gösterilmiştir:

karār 1. Ar. Bir iş veya mesele hakkında verilen kesin hüküm.

ķ.+ı firār 6b/11

2. Bir yerde veya bir hâlde durma, sebat üzre kalma, sakın olma.

ķ.+a 7b/23

ķ.+ı kal- 14a/22

ķ.+ım kal- 17b/04

ķ.+et- 7a/16

ķ.+eyle- 4b/11

5. Türkçe kelimeler için herhangi bir dil kısaltması verilmemiştir. Yabancı kelimelerde ise kelimenin hangi dile ait olduğu yanına belirtilmiştir.

6. Ses değişimine uğrayan kelimelerin diğer şekillerine (karşılaştırınız: ↔) işareti ile atıf yapılmıştır.
7. Zamirlerin çekimli şekilleri -ses değişikliğine uğrayanlar hariç- madde başı alınmamıştır.
8. **-ma, -me** fiilden fiil olumsuzluk ekini alan kelimelerin olumlu şekilleri madde başı alınmıştır.
9. **-mak, -mek** isim-fiil eklerini almış kelimelerin zorunlu bir iki kelime dışında bu eklerden önceki kısmı madde başı alınmıştır.
10. Kelimelerin gramer kategorileri zorunlu birkaç kelime dışında belirtilmemiştir.
11. Eserin başlığı da dizine dahil edilmiştir.
12. Fiil kök ve gövdelerine gelen mastar eki (-) işareti ile gösterilmiştir.
13. Yazılışı birbiriyle aynı olan fakat aralarında anlam ilgisi olmayan kelimeler dizinde ayrı madde başı olarak alınmış ve **(1), (2)** gibi ayırıcı numaralar verilmiştir:
kat (1) (Sayı sıfatları ile) Tabakalar veya sıralar hâlinde bulunan şeylerin her bir tabaka veya sırası.
k. 10b/02
kat (2) Huzur, yan, ön.
k.+ına 9b/12, 16a/21
k.+ında 2a/03

2.GENEL DİZİN

Sıra: a b c ç d e é f g ğ h ı i j k l m n ñ o ö p r s ş t u ü v w y z

A

- āb** F. Su.
ā. 16b/18
- ābādān** F. Şen, mâmur, bayındır.
ā. 9a/04
- ābādānlık** Şen,mâmur olma durumu.
ā. 9a/12, 9a/13
ā.+dan 9a/15, 14a/02, 14a/04
- āb-dest** F. Abdest.
ā.+al- 17a/19, 20a/01
- ‘acāyib** Ar. Çok tuhaf şey, anlaşılmaz.
‘a. 4b/21, 8a/19, 9a/01, 9a/14,
10a/14, 14a/02, 14b/12, 16a/22
- ‘aceb** Ar. Acaba, hayret, şaşılacak şey.
‘a. 7a/14, 13b/15, 13b/17
- ‘acebā** Ar. Şüphe ve tereddüt bildiren
edat, acaba.
‘a. 4b/18, 17b/08
- ‘Acem** Ar. Araptan gayrı olan kavim,
İranlılar.
‘A.+de (diyār-ı ‘Acem) 4a/07
- ‘āciz** Ar. Zayıf, güçsüz.
‘ā. 5a/01
‘ā.+ol- 5b/04
- aç** 1. Yemek yememiş olan, aç.
a. 17b/20
2. Yoksul, muhtaç kimse, fakir.
- a. 16b/07
- aç-** Bir şeyi kapalı, örtülü, kilitli veya
bağlı durumdan çıkarmak.
a. 15a/06
a.-dı 19b/16
a.-up 10a/07, 18b/10
a.-up (yelken aç-) 13b/01
- açık** 1. Kapalı, örtülü, bağlı veya kitli
durumda olmayan, açılmış.
a. 4b/19, 5a/07, 17b/04
2. Önünde, içinde veya üstünde
geçişe engel olacak bir şey
bulunmayan, kapalı ve tıkalı
olmayan.
a.+dır 11b/03
3. Çıplak, örtüsüz, üryan.
a. 16a/17
- açıl-** Kilitli durumdan çıkarılmak, açık
hâle getirilmek.
a.-maya 4b/10
- ad** 1. İsim, ad.
a.+ın 9a/06
2. Şöhret, nam, şan.
a.+ı 7a/09
- a‘dā** Ar. Düşmanlar, yağılar.
a.+dan 2b/12
- ādāb** Ar. Usuller, yollar, kaideler.

ā.+(şerā'it-i ādāb-ı mülūk) 12a/09
adam İnsan, kişi, kimse.
a. 4a/18, 5b/07, 5b/09, 6a/16, 6a/18,
8b/20, 10b/22, 16a/04, 16b/01,
18b/10, 18b/15, 19a/06
a.+ı 19a/04
a.+lar 8a/06, 10a/14
a.+larından 8a/17
a.+ol- 3a/12
‘adāvet Ar. Düşmanlık, yağılık.
‘a.+it- 9b/17, 19a/01
Ādem Ar. Hz. Âdem, ilk peygamber.
Ā.+(benī Ādem) 9b/14, 14a/07
Ā.+(Hāzret-i Ādem) 4b/03
‘ādet Ar. Görenek, usul.
‘ā.+i ma‘hūd 7a/23
adım Bir ayağın kaldırılıp az ileride
yere basılmasından ibaret olan yürü-
me hareketi, adım.
a.+at- 18a/13
āferīn F. Beğenme, takdir ve teşvik
duygularını anlatmak için kullanılır;
yaşa, bravo!
ā. 7b/04
ā.+et- 7a/20
āftāb F. Güneş.
ā.+ı ‘ālem-tāb 9b/06
ā. 9b/10
ağa Efendi, büyük, âmir.
a.+ların 11a/23

a.+nıñ 11b/07
a.+ya 11b/08
ağaç Ağaç.
a.+larınıñ 12b/06
āgāh F. Bilgili, haberli, uyanık.
ā.+ol- 8b/18
ağız 1. Hayvan veya insanda yüzün ön
kısmında yer alan, yemeye, içmeye,
nefes alıp vermeye, konuşmaya
yarayan boşluk, ağız.
a.+ına (ağzına) 14b/11
2. Girilip çıkılacak yerlerin giriş
çıkış yeri, başlangıcı.
a.+ında (ağzında) 10b/17
ağla- Acı, keder, pişmanlık ve bazen de
sevinçten gözyaşı dökmek,
ağlamak.
a.-dı 19b/10, 19b/20
ağyār Ar. Gayrılar, başkalar, yabancılar.
a.+dan (‘ālem-i ağyār) 15a/01
āh Ses taklidi ortak kelime; ah, yazık!
ā.+ına 5b/21
ā.+ı sūz-nāk çek- 13b/21
ahālī Ar. Halk.
a.+i Mısr 15a/16
aḥbā Ar. Saray adamları.
a. 13b/10
a.+sın 13b/11
a.+şıyla 13b/14
aḥbāb Ar. Dostlar, bildikler, tanıdıklar.

a.+(cem‘iyyet-i aḥbāb) 3b/01
‘ahd Ar. Söz verme.
 ‘a.+it- 15a/03
āheste F. Yavaş, ağır.
 ā.+āheste 9b/01
āhiret Ar. Öbür dünya, ahiret.
 ā.+e 12b/18
aḥmer Ar. Kırmızı, kızıl.
 a.+(der-i aḥmer) 6b/18
aḥşam Akşam.
 a.+ol- 18b/06
aḥter F. Yıldız.
 a.+i (duḥter-i māh u aḥter) 5a/03,
 7b/06
aḥvāl Ar. Durumlar, oluşlar.
 a. 8a/21, 9a/02
 a.+i 7b/09, 13a/12, 14a/14, 20a/09,
 20a/10
 a.+im 18a/15
 a.+in 18b/06
 a.+iñ 14b/20
 a.+inden 6b/01, 17a/02
ak Beyaz.
 a. 11b/15
ak- Sıvı maddeler için bulunduğu
 yerden daha alçak bir yere doğru
 gitmek, akmak.
 a.-ar 15b/14, 15b/17
 a.-up 11b/14
‘akab Ar. Arka, sırt.

‘a.+inde 15b/09
akçe Selçuklular ve Osmanlılarda para
 birimi olarak kullanılan gümüş sik-
 ke.
 a. 14a/20, 18a/19
 a.+den 19a/20
 a.+sin 18a/08
akçelik Akçe değerinde olan.
 a. 16a/15, 17a/07
‘ākıbet Ar. Nihâyet, son.
 ‘ā. 4a/10, 5b/04, 14b/18, 14b/20
‘akıl Ar. Akıl, us. ↔ **‘akl**
 ‘a.+lar 11b/12
‘ākıl Ar. Akıllı kimse.
 ‘ā. 16b/02
akıt- Sıvı maddelerin bulunduğu yerden
 başka bir yere doğru gitmesini, ak-
 masını sağlamak.
 a.-mışlar 12b/08
‘akl Ar. Akıl, us. ↔ **‘akıl**
 ‘a.+ınca 6a/13
 ‘a.+iñ 5a/21, 5b/22
 ‘a.+ı başına gel- 5b/12, 5b/17
 ‘a.+ı başından git- 5a/20
 ‘a.+ı gel- 5b/13
akmişe Ar. Kumaşlar, dokumalar.
 a. 3a/03
akrabā Ar. Aralarında soy yakınlığı
 olanlar.
 a. 2b/13, 13b/09

- a.+mızdan 3b/07
- āl** Ar. Aile, sülale.
- ā.+i ‘Oṣmān 11b/17
- ā.+(dīvān-ı āl-i ‘Oṣmān) 12a/02
- al-** 1. Herhangi bir şeyi tutup yerinden ayırarak elinde veya yanında bulundurmak.
- a- 6a/05
- a.-dı 14b/06
- a.-dın 17b/21
- a.-madı 13a/15
- a.-mağ 6a/06
- a.-masam 13a/14
- a.-up 4b/08, 8a/07, 10a/13, 10a/15, 10a/20, 13a/18, 16b/15, 18a/10
- a.-urlar 10a/16
2. Beraberinde götürmek.
- a.-dığı 8a/03
- a.-ınca 5a/16
- a.-up 7a/18, 19b/08
3. Satın almak.
- a.-a 8b/20
- a.-dı 4b/09, 14b/02
- a.-mağa 16a/16
- a.-up 15a/13, 15a/17
- a.-ur 9a/20
4. Kabul etmek.
- a.-mazlar 11b/20
5. Bir mesafeyi katetmek.
- a.-dı 19b/03
6. Tutmak, çekmek.
- a.-mazdın 7a/15
- a.-up 4a/16, 5b/10, 5b/17, 5b/22, 6a/08, 7a/23, 7b/03, 10a/12
7. Kaldırmak.
- a.-up 15b/02
8. Birini bir yere kabul etmek. a.-up 12a/11
9. -de tutmak, -de bulundurmak.
- a.-up 14b/11
10. Anlamca kaynaşmış, deyimleşmiş birleşik fiiller yapar.
- a.-(‘ibret al-) 4a/06
- a.-dı (āb-dest al-) 20a/01
- a.-up (āb-dest al-) 17a/19
- a.-up (destūr al-) 14a/18
- a.-up (haber al-) 5b/07
- a.-ur (haber al-) 11b/07
- a‘lā** Ar. Daha yüksek, en yüksek.
- a.+dır 14b/03
- a.+sı 9a/18
- ‘alā** Ar. Üst, üzere.
- ‘a. 3b/06
- ālāt** Ar. Aletler, vasıtalar.
- ā.+ın 15a/20
- ā.+ı harb 5b/15
- alay** Kalabalık, topluluk, cemaat.
- a. 5a/17, 14a/11
- ‘ale’l-ḥuşūş** Ar. Hele, husûsiyle, en çok.
- ‘a. 8a/20, 9a/19

‘ālem Ar. 1. Dünya, cihan.

‘ā. 4a/01, 17a/21

‘ā.+(cihān-‘ālem-dīde) 2b/07

‘ā.+e 2b/03

‘ā.+-inde (kendü ‘āleminde ol-)

7b/19

‘ā.+-i tıflī 2b/19

‘ā.+(nigār-ı ‘ālem) 5a/12

2. İnsanlar, halk.

‘ā. 13b/07, 17a/16

‘ā.+-i ağıār 15a/01

‘ālem-tāb Ar.+F. Dünyayı parlatan,
aydınlatan.

‘ā.+(āf-tāb-ı ‘ālem-tāb) 9b/06

ale's-seher Ar. Seher vakti.

a. 15a/08

a.+i 15a/04

ālet Ar. Vasıta, ālet.

ā. 18a/04

‘ālī Ar. Yüce, ulu.

‘ā. 12a/20

‘ā.+ye (şadr-ı ‘ālī) 16b/20

Allāh Ar. Tanrı, Allāh.

A. 6b/20, 14a/22, 17b/12

A.+(Kerīm Allāh) 19b/12

A.+-ı ‘aẓīmü'ş-şān 8b/02

alt 1. Aşağı, alt.

a. 2b/06

a.+ında kal- 18b/07

2. Bir şeyin aşağısında bulunan
boşluk veya yer.

a.+ına 11a/14

3. İç, iç taraf.

a.+ından 10b/09

altı Altı sayısı.

a. 9a/14, 9b/04, 10b/04, 10b/05,
12a/17, 14a/04, 14a/06, 20a/16

a.+sı 15b/07

altıncı Altı sayısının sıra sıfatı, sırada
beşinciden sonra gelen.

a. 12b/19

a.+sın 16a/02

altun Sarı kırmızı renkte, parlak ve ağır,
kolayca işlenebilen, ziynet eşyası
yapımında kullanılan kıymetli ele-
ment, altın.

a. 3a/05, 4b/05, 5b/14, 5b/19, 8a/02,
9b/12, 11a/02, 11b/21, 12a/01,
15a/10

a.+a 14b/16

a.+dan 9b/09, 9b/14, 11b/18,
12b/05, 12b/10, 14a/10

a.+ı 4b/05

a.+it- 15a/07, 17b/22

a.+ol- 14b/10

‘amel Ar. İş, niyet.

‘a.+e getir- 15a/14, 16a/09

‘a.+it- 8b/06

‘amele Ar. İşçi, ırgat.

- ‘a. 4b/09
‘a.+it- 19a/20
- Āmīn** Ar. Duâlardan ve hayır temen-
nilerinden sonra “Öyle olsun, ya
Rab duâmızı kabul eyle!” anlamın-
da kullanılan söz.
Ā. 20a/21
- ammā** Ar. Ama, fakat, lâkin.
a. 3a/19, 6a/08, 6b/21, 7a/01, 9a/03,
9a/24, 12b/17, 12b/21,
13a/07, 13b/07, 14a/07,
14b/21, 16b/07
- ān** Ar. Lâhza, zamanın bölünemeyecek
kadar kısa parçası, dem.
ā.+a 7b/15, 15b/06,
ā.+da 3b/01, 9b/18, 17b/07, 19a/18
ā.+dañ 18b/07
- an** Adını söylemek, zikretmek.
a.-mayam 9a/23
- ana** 1. Anne.
a. 7a/08
a.+nıñ 7a/08
2. Ona.
a. 2a/05, 8b/12, 15b/16, 17a/10
- anbar** İçine erzak ve eşya konan bölüm.
a.+ın 8b/14
- ‘anber** Ar. Güzel koku.
‘a.+(misk-i ‘anber) 16b/18
- ancağ** 1. Yalnız, sadece
- a. 6a/11, 11a/01, 12a/15, 13a/01,
17b/01
2. Fakat, ama, lâkin.
a. 5a/05, 8a/22, 9a/05, 10a/11,
11b/15, 12b/02, 20a/07
- anda** Orada.
a. 12b/20, 19a/18
- andan** 1. Ondan.
a. 3a/16, 8b/10, 19b/01
2. Oradan.
a. 15b/11, 17b/10, 17b/22
- anı** Onu.
a. 5a/01, 5a/18, 5b/21, 6b/05, 7a/15,
10a/09, 10a/18, 14a/11, 17b/01,
17b/12, 19a/11
- anıñ** Onun.
a. 8a/14
- anla** Bir şeyin ne olduğunu akıl yoluyla
kavramak.
a.-mışsın 3b/20
- anlar** Onlar.
a. 9b/18, 20a/05
a.+da 15b/05
a.+ı 5a/16, 8a/17
- anlat** Söylemek, nakletmek.
a.-dı 20a/10
- ‘ār** Ar. Utanma
‘ā.+ından 13b/04
- ara** 1. Mesafe, uzaklık.
a.+sı 7b/14

2. İki olayı birbirinden ayıran zaman.
a.+sı 17a/13
3. Yer, mahal, mekân.
a.+da 2a/14, 19a/09
a.+dan 7a/18, 9a/22, 9a/24, 14a/01, 16a/07
a.+ya 6a/03, 9b/08, 14a/18, 15b/04, 15b/21, 16a/04, 18a/01, 18a/16
a.+yı 15a/05
4. Ara, orta, iç.
a. 10a/19
a.+sın 10b/05
a.+sında 6b/05
a.+sından 5a/09
- ara** Bir şeyi bulmaya çalışmak.
a.-dı 5b/05
a.- mağa 5b/03
a.-mağdan 5b/04
- ‘Arab** Ar. Arap kavminden olan kimse.
‘A.+da (berr-i ‘Arab) 8a/13
- ‘Arabī** Ar. Arapça, Arap dili.
‘A. 15b/19
- A‘rābī** Ar. Çölde yaşayan Arap.
‘A. 18b/12
‘A.+niñ 18b/17
- ārām** F. Durma, eğlenme, dinlenme.
ā.+ı cān 3b/03, 6b/04
ā.+ı dil 7b/08
ā.+ı dil ü cān 6a/05
- ārāste** F. Bezenmiş, süslenmiş.
ā. 2a/09
ā.+it- 5b/15
- ard** Arka taraf, arka.
a.+ına 5a/08
- ‘arīf** Ar. Bilen, bilgili, irfan sahibi.
‘ā. 3a/09
‘ā.+ı ‘irfān 2b/07
‘ā.+ler 2a/11
‘ā.+ol- 2b/18
- Aristatālīs** Ar. Yunan feylesofu Aristo.
A. 11b/20
- arķa** 1. Arka taraf, art, bir şeyin görünmeyen tarafı.
a.+sı 16a/05
2. Sırt.
a.+larına 10a/12
a.+sı 5a/20
- armağan** Hediye, armağan.
a.+lar 20a/04
- arşun** Metrenin resmen kabulünden önce kullanılan eski uzunluk ölçüsü
a. 10b/04, 10b/11
- artık** Şimdi, bundan sonra, bundan böyle, artık. ↔ **artuķ**
a. 9a/12
- artuķ** Bundan sonra, bundan böyle, artık.
a. 9a/12, 17b/19, 18a/06

‘arz Ar. Bir büyüğe sunma, gösterme, bildirme.

‘a.+ı hāl et- 14b/19

‘a.+ı hāl it- 13a/17

‘a.+et- 14a/03

‘a.+it- 6a/17

arż Ar. Toprak.

a.-ı ma‘mūred 9b/04

as- 1. Bir şeyi yüksek bir yere iliştirip sarkıtmak.

a.-up 7a/23, 7b/05

2. Dik olarak takmak.

a.-mışlar 10b/13

āsār Ar. İzler, nişâneler.

ā.+ın 5b/04

‘asel Ar. Bal.

‘a. 11b/13

aşl Ar. 1. Gerçek, hakikat.

a.+ı 4b/18, 6b/22

2. Asıl, soy, nesep.

a.+ı 14b/14

a.+ım 5b/12

aslan-veş T.+F. Aslan gibi

a. 5a/22

aşağa Aşağı, aşağıya, alta. ↔ **aşağı**

a. 17b/02

aşağı Aşağı, aşağıya, alta. ↔ **aşağa**

a. 11b/20, 16b/13

a.+dan 11b/06

‘āşık Ar. Bir şeye veya birine karşı aşırı sevgi duyan kimse, tutkun.

‘ā.+ı eyvān 7b/07

‘ā.+ol- 5a/10

at Binme, yük çekme ve taşıma hizmetlerinde kullanılan hayvan.

a. 14a/15

a.+a 10a/22, 14a/15

a.+dan 7b/06, 11a/08

a.+ından 7b/01

at- 1. Bir şeyi bir hedefe veya bir tarafa doğru fırlatmak.

a.-ardı 7a/13

a.-up 6b/08

2. Götürmek, bırakmak, koymak, atmak.

a.-dı 6a/02, 6b/10

a.-up 7b/01

3. Kovmak, defetmek.

a.-dılar 18a/11

4. İsimlerle birleşip birleşik fiil ve deyim oluşturur.

a.-ar (oķ at-) 6b/23

a.-dı (cān at-) 4a/19

a.-dı (top at-) 13b/09

a.- dıktan (oķı at-) 7a/02

a.-ımı (oķ at-) 7b/14

a.-mağa (adım at-) 18a/13

a.-maķ (oķ at-) 4a/09

a.-up (tīr at-) 6a/09, 7a/12

ata Baba.	a. 9a/15, 9b/04, 14a/05, 14a/06, 18a/07
a. 8a/16	
ateş 1. Odun, kömür vb. maddelerin tutuşup yanması ile beliren ışıık.	āyā F. şüphe ve tereddüt bildiren edat.
a. 14b/08	ā. 9b/02, 9b/03, 9b/05, 10a/13, 10a/15, 10a/18, 19a/12
2. Azap, hiddet, öfke vb. duyguların yakıcı etkisi.	ayağ Ayak. ↔ ayağ
a.+ol- 14b/04	a.+üzere dur- 11b/22
atıl- 1. Konmak, bırakılmak.	ayağ Ayak. ↔ ayağ
a.-an 16a/14	a. 11b/06, 16a/17
2. (Bir kimse) Bir yere doğru fırlamak.	a.+a kalk- 8b/15, 12a/10, 12a/10
a.-up (yerinden atıl-) 5a/23	a.+ına (ayağına) 11a/15
‘aṭiyetullah Ar. Hediye, bahşış.	a.+ımızla (ayağımızla) 9b/21
‘a.+ol- 15a/09	a.+üzere dur- 6b/07
avāne Ar. Vakit, zaman.	‘ayān Ar. Belli, açık, meydanda.
a.+i civāne 2b/19	‘a.+ol- 14a/08, 19a/12
‘avdet Ar. Dönme, geri gelme.	aylık Bir ay süreli, bir ayda olan, yapılan veya bir ay süren.
‘a.+inden 16a/11	a. 10b/05, 20a/16
‘a.+et- 14a/06	ayrıl- Bir yerden uzaklaşmak, onu geride bırakmak.
‘a.+it- 9b/13, 16a/07	a.-alı 16b/04
‘avrat Ar. Kadınlar.	‘ays Ar. Yaşama.
‘a. 7b/18	a. 2a/13
‘a.+ıñ 7b/16	‘ayyār Ar. Hilekâr, dolandırıcı.
‘avret Ar. İnsanın gösterilmesi ayıp olan yeri.	‘a.+dan 2b/12
‘a.+(setr-i avret et-) 16a/15	az Çok olmayan, az.
‘a.+(setr-i avret it-) 18a/12	a. 3a/04, 5a/20
ay Yılın ayrıldığı on iki bölümden her biri, ay.	‘azamet Ar. Büyüklük, ululuk.
	‘a. 6a/04, 12b/21
	‘azīm Ar. Büyük, ulu.

‘a. 4a/21, 4b/06, 5a/02, 10a/04, 15a/14
 ‘a.+i menār 9b/09
 ‘a.+i zevk eyle- 8b/22
 ‘a.+(lūtf-ı ‘azīm et-) 15b/09
 ‘a.+(şehir-i ‘azīm) 14a/08
‘azīmet Ar. Gitme, gidiş.
 ‘a.+et- 8b/15
 ‘a.+it- 14a/01
‘azīmü’ş-şān Ar. Şânı, ünü büyük olan.
 ‘a.+(Allāh-ı ‘azīmü’ş-şān) 8b/02
‘azīz Ar. Muhterem, sayın.
 ‘a. 12a/13
 ‘a.+im (peder-i ‘azīz) 14a/22
 ‘a.+tut- 7a/21
‘azm Ar. Kasıt, niyet, karar.
 ‘a.+i Bağdād 8a/03

B

bāb Ar. Konu, husus.
 b.+ında ol- 2a/06
baba Baba, ata.
 b. 7a/08, 16a/21
 b.+ma 3a/01
 b.+n 2b/12, 2b/14, 4a/11, 7a/18, 7b/24
 b.+na 6b/04
 b.+nıñ 7a/08, 13a/11
 b.+sı 4a/09, 6a/16, 16a/21
 b.+sına 3b/06, 8a/04, 13b/09

b.+sınıñ 16a/09
ba‘de Ar. Sonra.
 b. 4b/11, 7b/01, 7b/05, 9a/07, 12a/13, 13a/06, 16b/19, 16b/20, 17a/01, 20a/14
ba‘de’l-ḥac Ar. Hacdan sonra.
 b. 15a/02
bād-pā F. Ayağına çabuk olan at vs.
 b.+sını 7b/06
bāğ F. Bağ, büyük bahçe, bostan.
 b. 5a/02, 10b/07, 10b/09, 11a/01, 12b/03
 b.+a 4b/17, 5b/05, 8a/03
 b.+da 7b/12
 b.+dır 4b/20, 5a/01
 b.+ın 4b/19, 12b/04
 b.+ıñ 4b/20
 b.+larıñ 5a/04
bağçe F. Bahçe. ↔ **baḥçe**
 b. 10b/07
Bağdād Ar. Bağdat şehri.
 b. 7a/14
 b.+da (şehir-i Bağdād) 7b/11
 b.+(‘azm-i Bağdād) 8a/03
bağır Göğüs, sine, yürek, kalp.
 b.+ına baş- 7b/06, 13b/21, 16b/22
bağışla- İhsan etmek, bahşetmek, vermek.
 b.-dı 19b/01

bağla- 1. ip, bağ veya başka bir araçla bir şeyi bir yere, tutturmak, birleştirmek.

b.-yup 7b/06

2. Paket, yap.

b.-yup 13a/19

bağlık Kese, küçük torba.

b.+ı (bağlığı) 13a/19

bağlu İp veya başka bir araçla bir şeye, bir yere bağlanmış olan.

b. 8a/01

bahā F. Kıymet, bedel, değer. ↔ **paḥa**

b. 14a/20, 14b/04, 14b/05

b.+yı metā‘ 3b/15, 3b/16

b.+yı misk 11a/06, 13b/03

b.+larıñ 3b/19

b.+sın 3a/03, 3a/06, 14a/19, 14b/02, 14b/07, 16a/10

b.+ya 3a/07

bahāne F. Vesile, sebep.

b.+sin eyle- 13a/15

bahār F. Kış ile yaz arasındaki mevsim.

b. 20a/07

baḥçe Bahçe. ↔ **bağçe**

b.+yi 10b/09

baḥr Ar. Deniz.

b.+a (sefer-i baḥr) 3a/15

b.+ı muḥīṭ 16a/05

baḥş F. Bağış, ihsan.

b.+it- 15a/11, 18a/01

baḥt F. Talih, kader, kısmet.

b. 14b/15

ba‘īd Ar. Uzak, ırak.

b. 8a/11

bāk F. Korku, sakınma, kaygı.

b. 10a/07

baḳ- Bakmak, görmek.

b.-arken 14b/08

b.-dı 19b/16

b.-up 2b/20, 9b/07, 18b/03

b.-up (baḳup dur-) 16a/18

baḳır Dövme yoluyla kolayca işlenip çeşitli şekiller verilebilen metal element, bakır madeni.

b. 14b/08

b.+ı 14b/08, 15a/07, 15a/07

b.+ın 14b/09

bāḳī Ar. Artık, geri kalan.

b. 15a/03

b.+ni (‘ömr-i bāḳī) 18a/17

balık Su içinde yaşayıp solungaçla nefes alan, çoğunlukla yumurtlama şeklinde üreyen omurgalı hayvanların ortak adı, balık.

b. 9a/19

bālīg Ar. Erişmiş, vasıl olmuş, yetişmiş.

b.+ol- 18b/01

bana Ben zamirinin yönelme hâli, bana.

- b. 3a/08, 4b/02, 6b/19, 7a/03, 7a/07, 7b/09, 14a/24, 17a/16, 17b/08, 18a/14, 18a/14, 18a/19, 19a/18
- Bānū** F. Kadın, hatun, hanım.
- B. 5a/05, 5a/14, 5b/11, 6a/02, 6a/15, 6b/19
- B.+yı devrān 5a/09
- B.+nuñ 6a/04
- B.+nun 5b/22, 6a/16
- B.+ya 6a/04
- B.+yı 5b/10
- bār** F. 1. Tanrı, Allah.
- b.+(kelām-ı bār) 19a/06
2. Defa, kere.
- b.+(her bār) 7b/02, 17b/02
- barça** Bir bütünden ayrılmış kısım, parça.
- b. 14a/21
- Bārī** (1) Ar. Yaratan, yaratıcı.
- B. 20a/11
- bārī** (2) F. Hiç olmazsa, bir kere.
- b. 3a/15, 10b/13, 11a/07, 11b/08, 17a/13, 17b/21, 19a/13
- baş-** 1. Ayağı herhangi bir yere koymak, basmak.
- b.-alıdan (kadem baş-) 2b/20
- b.-ınca (kadem baş-) 10b/13
2. Bastırmak, kucaklamak.
- b.-dı (bağrına baş-) 13b/21
- b.-up (bağrına baş-) 7b/06, 16b/22
- baş** 1. İnsan vücudunun en üst, hayvan vücudunun en ön kısmı, kafa.
- b.+ı 16a/17
- b.+ım 17a/22
- b.+ın 16b/13
- b.+ına 13a/19, 14b/06
- b.+ını 7a/24
- b.+ların 6a/01, 6b/09
- b.+larında 12a/04
2. Bir topluluğu yöneten kimse, reis.
- b.+ı 12a/08
3. İki uçtan her biri, taraf.
- b.+ına 8b/19, 9b/07
4. Bir şeyin başladığı zaman, başlangıç.
- b.+dan (yeñi başdan) 20a/05
5. Bir şeyin başladığı yer.
- b.+ı 9a/01
6. Arazide dağ, tepe gibi yükselen yerlerin en üst noktası, zirve.
- b.+ında 5b/18, 6b/02
7. Bir şeyin etrafı, çevresi, yakını.
- b.+ına 5a/08, 8b/16, 13b/01, 13b/10, 15a/21, 15b/10
- b.+ında 10a/06
- b.+ını 15a/12
8. Kendisi, şahsı (Bu anlam daha çok deyimlerde kullanılır).
- b.+ıma 19a/02
- b.+ına 7b/21

b.+ından 8a/04	b. 15a/18
b.+göster- 7a/24	ba'zı Ar. Birazı, bir kısmı, kimi.
b.+kaldur- 9b/06	b. 4b/16, 8b/06, 9b/02
9. Akıl, fikir, şuur, zihin.	bed-âyîn F. Geleneği, göreneği ve ayini kötü olan.
b.+ına (‘aklı başına gel-) 5b/12, 5b/18	b. 19a/10
b.+ında 6a/01	bed-baht F. Bahtsız, kara bahtlı.
b.+ından (‘aklı başından git-) 5a/20	b. 4a/11, 8a/08
başla- Bir işi yapmak üzere harekete geçmek, bir işe girişmek.	bed-mezhep F.+Ar. Gittiği yolu kötü, mezhepsiz, dinsiz.
b.-dı 8a/02, 9b/02, 12a/16, 19a/15, 20a/14	b. 19a/10
b.-dılar 5b/03, 14a/13	begen- İyi ve güzel bulmak, beğenmek.
b.-ndı 13a/06	b.-medi 13a/15
b.-r 7a/05	b.-üp 15a/14
b.-yup (başlayup dur-) 5a/11	be-gāyet Ar. Çok aşırı, son derece, oldukça.
başlı başına Kendi başına, kendi бүтүнlüğü içinde yeterli olarak, tek başına.	b. 4b/01
b. 9a/03	behey Be, ey, hey ünlemlerinin genellikle hiddet, azarlama ifade eden veya teklifsiz konuşmada kullanılan değişik bir şekli.
bāyi' Ar. Satan, satıcı.	b. 14a/21, 14b/06
b. 3a/07	be-ser-çeşm F. Baş ve göz üstüne.
bāzergān F. Bezirgān, tâcir. ↔ bezirgān	b. 8b/21, 18b/15
b. 2b/07, 15a/19	bel İnsan vücudunun orta kısmında göğüsle karın arasında hafifçe darlaşmış olan yer, bel.
b.+a 3a/02	b.+inden kavra- 5a/23
b.+ı Mısr 3a/06	belā Ar. Gam, keder, musibet.
b.+lar 2a/19, 3b/17	b. 5a/21
b.+ları 2a/12	
b.+larını 2a/07	
bāzergānlık Tüccarlık.	

- b.+ya 8a/12
- belī** F. Evet.
- b. 7a/13
- belki** Belki, olabilir, muhtelemen.
- b. 2b/02, 2b/03, 2b/18, 3a/04, 3a/11, 4b/03, 7a/13, 8a/11, 13b/06, 15a/07
- bellū** Açık, belli, âşikâr.
- b. 5a/04
- ben** Ben (Teklik birinci şahıs zamiri).
- b. 3b/08, 6a/10, 6a/22, 6b/20, 7a/01, 7a/03, 7a/03, 7a/12, 7a/17, 7b/23, 7b/24, 9a/17, 9a/22, 13a/14, 13a/14, 14a/14, 15b/20, 16a/04, 16b/09, 17a/10, 18a/11, 18a/15, 19b/05
- b.+den 3a/09, 18a/07
- b.+i 3b/11, 5a/17, 5b/20, 6b/23, 7a/10, 9a/16, 9a/19, 13a/13, 13a/15, 13a/15, 14a/16, 14a/22, 14a/23, 16b/12, 18a/02, 18a/07, 18a/10, 18b/14
- b.+im 2b/18, 3a/07, 5b/12, 9a/17, 10a/14, 10a/16, 14a/23, 18a/08, 18b/18
- bend** F. Bağ, bağlama.
- b.+it- 16a/16, 17a/01
- bende** F. Kul, köle.
- b.+i sefer 3b/12
- b.+leri 13b/02
- b.+ñizi 8b/01
- bendeniz** Kulunuz, köleniz (Nazık konuşmada ben zamiri yerine kullanılır, iyelik ekinin kalıplaşmasıyla oluşmuştur).
- b.+e 16a/21
- benī** Ar. Oğullar.
- b.+den 14a/05
- b.+ Ādem 9b/14, 14a/07
- beniz** Yüz, yüz rengi.
- b.+im (benzim) 6b/21
- b.+im şarar- 7a/01
- b.+in şarar- 6b/16
- benze-** İki kişi veya iki şey arasında ortak taraflar bulunmak, benzemek.
- b.-r 16b/01
- ber-dehān** F. Ağızda.
- b.+it- 12a/05
- berāber** F. Bir seviyede, bir hizada.
- b.+ine 18a/05
- b.+ol- 15b/12
- bereket** Ar. Bolluk, feyiz, bereket.
- b.+in 15b/07
- berī** Ar. Sâlim, kurtulmuş.
- b.+ol- 13a/17, 13a/18
- berķ** Ar. Şimşek.
- b.+ur- 9b/12
- berr** Ar. Kara, toprak.
- b.+i ‘Arab 8a/13

berü Ayrılma halinden sonra geldiğinde “belli bir yerden ve zamandan bu yana” anlamı verir. b. 2b/10, 2b/20, 3b/19, 4a/01, 17b/18	b. 2a/05
besle- Yedirip içirmek, karnını doyurmak. b.-yüp 18a/07	bezm F. İçkili, eğlenceli meclis. b.+le 9a/16
beş Dörtten sonra, altıdan önce gelen sayının adı. b. 10b/02, 14b/07	bīdār F. Uyanık, uyumayan. b.+ol- 15a/08
beşer Ar. İnsan, insanlar. b.+den (nev ^c -i beşer) 9b/04	bid‘at Ar. Sonradan meydana çıkan şey. b. 8b/19
beşinci Beş sayısının sıra sıfatı, sırada dördüncüden sonra gelen. b.+sin 16a/01	bī-dīn F.+Ar. Dinsiz. b. 19a/10
beş yüz Beş yüz sayısı. b.+den 11b/24	bī-ḥod F. Kendinden geçmiş olan. b.+ol- 9a/11, 17b/14
bevvāban Ar. Kapıcılar. b. 10a/19, 10a/22	bi-hūde F. Boşuna, boş yere, beyhūde. b. 3b/14, 8a/16
bey^c Ar. Satma, satış. b.+(heves-i bey ^c ve şirā it-) 3a/04	bī-ma‘nā F.+Ar. Anlamsız, mânâsız. b.+(sefer-i bī-ma‘nā) 8a/08
beyān Ar. Anlatma, bildirme. b.+eyle- 6b/19, 14a/17, 14a/18	bī-muhāb F.+Ar. Korkusuz, çekinmeden. b. 5a/22
beyāz Ar. Ak, beyaz. b. 10b/11, 12a/17, 12a/18	bī-naẓīr F.+Ar. Eşsiz. b. 8b/11
bez İnce pamuk veya keten ipliğinden yapılan bir cins dokuma, bez. b. 18a/12	bī-niyāz F. Muhtaç olmayan, ihtiyacı olmayan. b. 15a/01
bezirgān Tüccar. ↔ bāzergān	bil- 1. Bir şey hakkında bilgisi olmak, bilmek. b.-dim 3a/06 b.-en 3b/16, 15a/19 b.-medür 3b/16 b.-meyen 15a/19 b.-miş 3b/19, 15b/20

b.-sünler 9a/19	b. 6a/18
b.-ürin 7a/15, 7b/23	bildir- Haber vermek.
b.-ürsünüz 8b/09	b.-di 20a/05
2. Anlamak, gerçeğine erişmek, idrak etmek.	bile (1) (Edat olarak) cümleyi güçlendirerek umulmazlık, beklenmezlik, aynı zamanda anlamlarını katar; hatta, üstelik, de.
b. 8b/18, 19a/02	b. 17b/16
b.-di 6a/03, 6b/12, 12a/08	bile (2) İle, birlikte. ↔ birle, ile.
b.-digi 2b/09	b. 13b/14
b.-dikleri 10a/11	bilge Geniş ve derin bilgi sahibi olan, bunu en faydalı şekilde kullanan kimse, âlim, bilgin.
b.-esin 8a/14	b. 2a/05, 2a/06
b.-ince 14a/12	bi'l-küllîye Ar. Büsbütün.
b.-mez 20a/07	b. 8a/06
b.-üp 5b/13, 6a/21, 10a/01, 10a/04, 12a/12, 16b/16	b.+(havf-ı bi'l-küllîye) 10a/01
3. Tanımak, bilmek.	billür Ar. Gayet parlak ve şeffaf taş, kristal.
b.-diklerin 16b/16	b.+dan 15b/12, 15b/17
b.-diydi 16b/14	bîn Ar. Bölge, mıntıka.
b.-mesinler 16b/13	b.inde 3b/15
b.-ürem 16b/09	bin-1. (Bir şeyin veya bir hayvanın üzerine çıkıp) Ayaklarını sarkıtarak oturmak.
4. Değerlendirmek, takdir etmek.	b.-düğüm 17b/02
b.-meyüp (kadrini bil-) 7b/20	2. (Kara, hava, deniz taşıtlarına) Yolculuk yapmak üzere yer almak, girmek.
b.-meyüp (kıymetiñ bil-) 8a/10	b.-üp 8b/23, 15a/22, 19b/01
b.-mezsın (şükrin bil-) 3b/15	
5. Sanmak, zannetmek.	
b.-dim 14a/15	
bilā-nev⁶ Ar. Hiçbir tür olmadan, çeşitsiz.	
b. 14a/05	
bilā-tereddüd Ar. Düşünmeksizin, hemen karar vererek.	

binā Ar. Yapı, yapma, kurma.

b. 4b/03, 13a/14, 15a/05, 15a/20

b.+dan 17b/18

b.+sı 4b/02, 17b/18, 19b/12

b.+sına 11a/03, 15a/21

b.+et- 10b/16, 10b/22

b.+eyle- 4a/20, 12a/19, 12a/20,
15b/02

bindir- Çıkarmak, çıkarıp oturtmak.

b.-üp 14a/16

biñ Bin sayısı.

b. 4b/04, 5a/09, 5a/21, 6b/21,
14b/17, 15a/07, 16a/10, 16b/04,
19b/20

bir (1) Bir, herhangi bir (Belirsizlik
sıfatı).

b. 2a/02, 2a/05, 2a/09, 2a/11, 2a/17,
2a/21, 2b/02, 2b/05, 3a/02, 3a/06,
3a/15, 3a/15, 3b/01, 3b/09, 3b/17,
3b/20, 4a/05, 4a/07, 4a/08, 4a/12,
4a/16, 4a/16, 4a/19, 4a/20, 4a/21,
4a/21, 4b/04, 4b/05, 4b/06, 4b/07,
4b/09, 4b/11, 4b/14, 4b/17, 4b/18,
4b/20, 4b/21, 5a/01, 5a/03, 5a/08,
a/17, 5a/22, 5b/07, 5b/08, 5b/10,
5b/17, 5b/17, 5b/18, 5b/18, 6a/16,
6b/03, 6b/05, 6b/06, 6b/08, 6b/14,
6b/15, 6b/17, 6b/20, 6b/21, 6b/23,
7a/06, 7a/09, 7a/14, 7a/15, 7a/16,
7a/17, 7a/18, 7a/22, 7b/09, 7b/11,

7b/12, 7b/14, 7b/14, 7b/16, 7b/18,
7b/20, 8a/07, 8a/08, 8a/09, 8a/09,
8a/11, 8b/07, 8b/07, 8b/11, 8b/11,
8b/12, 8b/20, 8b/20, 9a/01, 9a/03,
9a/04, 9a/05, 9a/07, 9a/08, 9a/09,
9a/16, 9b/04, 9b/08, 9b/10, 9b/18,
9b/18, 10a/09, 10a/19, 10b/07,
10b/08, 10b/12, 10b/13, 10b/14,
10b/17, 11a/01, 11a/02, 11a/02,
11a/02, 11a/04, 11a/08, 11a/09,
11a/11, 11a/13, 11a/16, 11a/17,
11a/18, 11b/06, 11b/09, 11b/15,
11b/17, 11b/25, 12a/02, 12a/03,
12a/19, 12b/01, 12b/02, 12b/03,
12b/05, 12b/05, 12b/06, 12b/07,
12b/13, 12b/15, 12b/15, 13a/01,
13a/09, 13a/16, 13b/04, 13b/05,
13b/07, 13b/17, 13b/21, 14a/08,
14a/11, 14a/15, 14a/20, 14a/21,
14a/23, 14b/03, 14b/07, 14b/12,
14b/14, 14b/17, 14b/17, 14b/19,
14b/21, 15a/01, 15a/05, 15a/05,
15a/09, 15a/10, 15a/12, 15a/14,
15a/22, 15a/22, 15a/23, 15a/23,
15b/09, 15b/12, 15b/15, 15b/16,
15b/21, 16a/10, 16a/11, 16a/11,
16a/13, 16a/13, 16a/19, 16a/21,
16b/01, 16b/02, 16b/08, 16b/08,
16b/11, 17a/07, 17a/09, 17a/14,
17a/17, 17a/19, 17a/21, 17b/01,

17b/05, 17b/06, 17b/07, 17b/07,
17b/11, 17b/13, 17b/18, 18a/01,
18a/08, 18a/19, 18b/11, 18b/12,
19a/01, 19a/02, 19a/06, 19a/08,
19a/09, 19a/11, 19a/12, 19a/18,
19a/20, 19a/21, 19a/21, 19b/02,
20a/16

bir (2) Bir sayısı.

b. 5b/02, 5b/21, 6a/09, 15b/03,
16a/15, 16b/04, 17a/07
b.+in 5b/17, 5b/17, 10a/07
b.+ine 19b/20
b.+bir 20a/10

birāder F. Erkek kardeş, dost.

b.+i cān-berāberim 2b/17

biraz Bir parça, azıcık, biraz. ↔ **birez**

b. 4b/07, 4b/21, 10a/08, 11a/03,
13a/11, 16b/10, 17a/20, 19a/12,
19a/19

birbiri Birbiri, biri öteki, yekdiğer.

b. 9a/04, 11a/17
b.+lerine 2a/15, 8a/19, 19a/01
b.+ne 6a/01, 6b/09, 7b/01, 9a/05,
11a/13, 16a/16
b.+ne düş- 6b/17

birden Bir defada, hepsi bir arada,
birlikte, aynı zamanda.

b. 13b/05, 17b/13

birer Bir sayısının, her birine bir veya
her defasında bir tane anlamına
gelen üleştirme şekli.

b. 5b/16, 5b/22, 11a/22, 11b/13,
11b/15, 11b/19, 12a/20, 12b/01,
14a/10, 15b/14, 15b/19

birez Biraz, bir parça. ↔ **biraz**

b. 2a/14, 2b/01, 3a/19, 3b/04, 3b/04,
15a/08, 16a/18, 17a/13, 18b/18

biri/birisi 1. (Herhangi) bir kimse, birisi.

b. 11b/07
b.+lere 9b/21
b.+ndedir 18b/17
b.+niñ (her biri) 11a/15, 11b/04

2. Bir tânesi, Herhangi bir anlamın-
da belirsizlik sıfatı.

b. 15b/15, 15b/17, 17b/10
b.+n 15b/19
b.+nde 13a/08
b.+nden 11b/13, 11b/14
b.+ne (her biri) 11b/12
b.+niñ 11a/15, 11b/15
b.+niñ (her biri) 7b/13, 11b/19

birkaç Az sayıda, birkaç.

b. 8b/21, 10a/02, 10a/06, 10a/10,
13b/08, 15b/08, 18a/19, 18a/20

birle İle, birlikte, beraber. ↔ **bile(2)**, **ile**

b. 7b/22, 16b/14

bit- Sona ermek, tamamlanmak.

b.-miş 17b/17

bitek Bitki yetişen yer.

b.+lerin 3a/05

bitür- Sona erdirmek, tamamlamak.

b.-üp 12b/13

biz Biz (Çokluk birinci şahıs zamiri).

b. 9a/03, 14a/07

b.+den 8a/23

b.+e 9b/17, 9b/20

b.+i 8a/22, 9b/17

b.+im 3b/19, 12b/15

bīzār F. Rahatsız, bıkmış, usanmış.

b. 19b/11

b.+ol- (f rahatsız bıkmış usanmış)
5b/05

bi'z-ẓarūrī F.+Ar. Mecburi olarak,
zorunlu olarak.

b. 8a/14

boğul- Nefes alamamaktan dolayı ölmek.

b.-muş 19a/13

borç- Geri verilmek üzere alınan veya ödenmesi kabul ve taahhüt edilen para yahut şey.

b.+ı (borcı) 15a/01

b.+undan (borcundan) 15a/10

boşad- Boş duruma getirmek, içindekini dışarı çıkarmak.

b.-up 13a/09

boyun Vücudun omuzlarla baş arasında kalan ve başı bedene bağlayan kısmı.

b.+ı (boynı) 5b/10

bölük Takım, zümre.

b.+bölük 11b/23

böyle Bunun gibi olan, buna benzer, bu türlü, bu tarzda.

b. 4a/03, 6b/14, 6b/20, 7b/18, 7b/20, 8b/04, 8b/05, 11a/22, 12a/05, 16b/05, 18a/09

b.+dir 8a/18

b.+böyle 14b/16

böylece Bu şekilde, böyle.

b. 9a/13

bu 1. İşaret sıfatı

b. 2a/05, 2a/08, 2a/18, 2b/05, 2b/08, 2b/10, 2b/12, 2b/14, 2b/18, 2b/20, 3a/08, 3a/09, 3a/17, 3a/18, 3b/04, 3b/11, 3b/13, 3b/20, 4a/03, 4a/13, 4b/06, 4b/20, 5a/02, 5a/08, 5a/12, 5a/14, 5a/18, 5b/08, 5b/10, 5b/12, 5b/20, 6a/02, 6a/03, 6a/06, 6a/12, 6a/13, 6a/16, 6b/02, 6b/04, 6b/06, 7a/09, 7a/18, 7a/19, 7a/20, 7a/22, 7b/07, 7b/09, 7b/15, 7b/18, 7b/23, 8a/04, 8a/08, 8a/12, 8a/13, 8a/15, 8a/16, 8a/18, 8a/21, 8b/01, 8b/03, 8b/06, 8b/19, 8b/20, 9a/02, 9a/07, 9a/09, 9a/12, 9a/13, 9a/22, 9a/23,

9a/24, 9b/02, 9b/03, 9b/08, 9b/20,
 10a/13, 10a/14, 10a/15, 10b/01,
 10b/11, 10b/15, 10b/16, 10b/17,
 10b/19, 11b/01, 11b/09, 11b/14,
 12a/04, 12a/05, 12a/15, 12a/16,
 12b/01, 12b/13, 12b/16, 12b/17,
 13a/01, 13a/12, 14a/01, 14a/01,
 14a/04, 14a/13, 14a/14, 14a/18,
 14a/21, 14b/13, 14b/22, 15b/01,
 15b/04, 15b/06, 15b/06, 15b/15,
 15b/20, 15b/21, 15b/22, 15b/22,
 16a/04, 16a/04, 16a/11, 16a/18,
 16b/05, 16b/11, 17a/09, 17a/16,
 17a/21, 17b/05, 17b/06, 17b/08,
 17b/08, 17b/14, 17b/16, 17b/20,
 18a/01, 18a/03, 18a/06, 18a/07,
 18a/16, 18b/02, 18b/03, 18b/07,
 19a/17, 19b/05, 20a/01, 20a/09,
 20a/13, 20a/19,
 2. İşaret zamiri.
 b. 3a/02, 6a/09, 6b/22, 8b/21,
 11a/16, 11b/09, 12a/02, 12a/08,
 13a/10, 13a/16, 15a/23, 18a/18
 b.+dur 2b/19, 6a/03, 6b/22, 8b/19,
 9a/16, 14b/05, 15b/15, 16b/08
 b.+na 5b/08, 6b/11, 13b/15
 b.+ndan 4a/11, 4b/02, 11b/22,
 20a/12
 b.+nları 5a/08, 5b/20

buçuk (Tam sayılardan, üleştirme
 sıfatlarından sonra) Yarım.

b. 19b/03

bugün İçinde bulunulan gün.

b. 3b/04, 4b/04

bul-1. (Arayarak veya rastgele) Bir şey,
 bir kimse veya bir durumla kar-
 şılaşmak.

b.-dı (yol bul-) 3b/04, 4b/19

b.-dığı 5b/14

b.-dum 17b/05

b.-up 15b/20

b.-ur (çäre bul-) 5b/08

2. Erişmek, ulaşmak, varmak.

b.-muş (kemâliñ bul-) 20a/08

3. Anlamak, bilmek.

b.-dum 17a/22

bulut Bulut.

b.+a (buluda) 15b/12

bulun- 1. Rastlanmak, karşılaşılmak, el-
 de edilmek.

b.-duğundan 5a/07

2. Var olmak, mevcut olmak.

b.-an 18a/11

b.-mayınca 9a/20

b.-mayup 15a/22

b.-maz 7b/10, 11b/18, 14b/22

b.-ur 11a/02

buluş- Belli bir yerde bir araya gelmek,
 birbirini bulmak.

b.-up 6a/19
bunca Bu kadar, bir çok.
 b. 8a/23
bunda Burada, buraya.
 b. 10a/08
 b. 5b/20, 5b/20
bunı Bunu.
 b. 11a/03, 13a/14
bunlar Bunlar.
 b. 10a/13, 11a/11
 b.+dan 11b/20
 b.+ı 11b/08, 15a/20
 b.+ın 10a/17, 14a/14
bunun Bunun. ↔ **bunuñ**
 b. 11a/02, 13b/06, 16a/17
bunuñ Bunun. ↔ **bunun**
 b. 4b/18, 6b/03, 9b/21, 12b/21
burak- 1. Bırakmak, atmak.
 b.-up (burağup) 10a/02
 2. Koyup gitmek.
 b.-up (burağup) 7a/10, 11a/10
būsī F. Öpme. ↔ **pūse**
 b.+it- 13a/20
buyur- 1. (Saygılı ifade) Söylemek,
 demek.
 b.-un 4a/06, 14b/13
 2. (Saygılı ifade) “Etmek,
 eylemek, yapmak” anlamında yar-
 dımcı fiil olarak kullanılır.
 b.-un 10a/07, 10a/20

3. (Saygılı ifade) Gelmek, git-
 mek, girmek.
 b.-un (icāzet buyur-) 3b/12
 b.-up (‘uķūķ buyur-) 3b/12
bütün 1. Sahip olduğu bütünü koruyan,
 parçalara ayrılmamış olan.
 b. 19a/21
 b.+ol- 17b/17
 2. Tamamıyla, hep, kâmil.
 b. 10b/03
büyü- Çoğalmak, miktarca fazlalaşmak.
 b.-yüp 20a/13
büyük 1. Ölçüleri bakımından aynı
 cinsteki benzerlerinden daha yük-
 sek, daha geniş ve daha iri olan.
 b. 9b/03
 2. Miktarı fazla olan, sayıca çok
 olan.
 b. 20a/16
büyüklik Bir cismin veya yerin en, boy
 veya hacim bakımından ölçüsü.
 b.+i (büyükliği) 15b/14
büzürg-vār F. Büyük, ulu, saygıdeğer
 (kimse).
 b.+ım (peder-i büzürg-vār)
 13b/22

C

cāhiliyyet Ar. Cahillik, bilgisizlik.
 c.+i ḥasbī 7b/17

cāmi^ʿ Ar. İçinde namaz kılınan ibadet yeri, cami.

- c. 14a/09
- c.+i şerīf 12a/19
- c.+lerinin 9b/09

cān F. 1. Can, ruh.

- c. 11a/04
- c.+dan 13a/18
- c.+ımdan 7a/21
- c.+ından 5b/05
- c.+ını 2b/02
- c.+ı havfına düş- 11a/07

2. Gönül, yürek.

- c. 3b/13, 5a/10, 5a/11
- c.+a (gūş-i cān) 4a/04
- c.+ım 7b/07
- c.+ım(ārām-ı cān) 3b/03, 6b/04
- c.+ım(ārām-ı dil ü cān) 6a/05
- c.+at- 4a/19

cānān F. Sevgili.

- c.+dan 8a/09

canavar Azgın, vahşi, yırtıcı hayvan. ↔

cān-var

- c.+ları 4a/18

cān-berāber Ar.+F. Çok yakın dost.

- c.+im (birāder-i cān-berāber) 2b/17
- c.+im (nigār-ı cān-berāber) 7b/22

cān-var F. Zararlı hayvan, canavar. ↔

canavar

- c.+lar 9a/14

cāriye Ar. Para ile satın alınan halayık, hizmetçi kız.

- c.+ler 5a/04, 5b/02
- c.+leri 20a/01
- c.+si 15a/16

cayırıtı Gürültü, bağırışma.

- c. 6b/05, 6b/06

cāy-gīr F. Yer tutan, yerleşmiş, yerleşen.

- c.+ol- 9a/23

cehd Ar. Çabalama, çalışma.

- c.+ile 13b/12

cem^ʿ Ar. 1. Toplama, yığma. ↔ **cemī**^ʿ

- c.+et- 14a/11
- c.+it- 5a/21, 16a/15
- c.+ol- 2b/14, 9b/13

2. Bütün, tüm, birden fazla insan, hayvan ve eşyayı gösteren isim.

- c.+i halk 2a/20
- c.+i halk 20a/10
- c.+i hendek 17b/05
- c.+i levāzımāt 15a/14
- c.+i Mısr 8b/15

cemāl Ar. Yüz güzelliği.

- c.+i tābān 2b/01

cemī^ʿ Ar. Cümle, hep, bütün. ↔ **cem**^ʿ

- c. 13b/10

cem^ʿ **ıyyet** Ar. Topluluk.

- c.+i aḥbāb 3b/01
- c.+i dīnār 2a/03

Cemşîd F. Cemşit.

C.+dir 16a/01

cenāb Ar. “Şeref, onur ve büyüklük”
terimi olarak kullanılır, hazret.

C.+ı (Hudā-yı Cenāb-ı Rabbü'l-
‘Ālemīn Hāzretleri) 19b/09

C.+ı Hāzret-i Rabbü'l-‘Ālemīn
19b/02

C.+ı Kibriyā 7b/17, 15b/08,
19a/17, 20a/04

C.+ı Şerīf 3a/14

cennet Ar. Cennet, uçmak.

c.+de 11a/01

cevāb Ar. Sorulan şeye verilen karşılık,
yanıt.

c.+a 14a/14

c.+ı 3a/17, 3b/13

c.+ımızla 8b/06

c.+ın 16a/06, 16a/07

c.+ını 2b/16

c.+ıñ 9b/22

c.+(cevāb et-) 16b/14

c.+eyle- 7a/12

c.+ver- b/08

c.+vir- 13a/01

cevāhir Ar. Cevherler, elmaslar,
kıymetli taşlar.

c. 2a/04, 3a/03, 5b/14, 5b/19, 8a/02

c.+den 19b/17

c.+den (nev^c-i cevāhir) 12b/07

c.+i 8a/07

c.+(hevās-ı hūb u sīm ü zer ü
cevāhir) 6b/14

cevher Ar. Elmas, değerli taş.

c.+den 12b/06

ceylan Çok hızlı koşan, ince
bacaklı, gözlerinin güzelliği ile
meşhur bir geyik çeşidi.

c. 4a/18

ciger F. Ciğer, bağır.

c.+lerin 5b/16

ciger-gūşe F. Evlat, sevgili.

c.+m 6b/02

cihān F. Dünya, âlem.

c. 4b/10, 9b/07

c.+a 7a/04

c.+‘ālem-dīde 2b/07

c.+dan 2a/11

c.+da (halk-ı cihān) 2b/02

c.+ı 4b/18

cihāngir F. Dünyayı zapteden.

c.+ol- 8a/20

cihān-dīde F. Cihanı gezip görmüş,
tecrübeli.

c. 3a/12

cin İnsanlar tarafından görülmeyip,
olağanüstü sayılan bazı işleri yap-
cak güce sahip bulunduklarına ina-
nılan gizli yaratıklara verilen isim.

c. 9b/14

c.+midir 9b/03
cirm Ar. Cisim, hacim.
 c. 2a/17
cism Ar. Beden, gövde.
 c.+i lūṭf 9b/18
civān F. Genç.
 c.+ı (ğurūr-ı civān) 7b/15
 c.+u pehlevān-ı zamān 6b/20
civānī F. Gençlik.
 c.+ye (avāne-i civāne) 2b/19
civān-merd F. Temiz, asil, cömert.
 c.+i (ğayret-i civān-merd) 8b/18
cülūs Ar. Tahta çıkma.
 c.+it- 14b/15
cümle Ar. 1. Bütün, hep.
 c. 2a/07, 3a/06, 5b/02, 8b/14, 9a/20,
 10a/04, 10b/05, 10b/07, 10b/09,
 10b/19, 12a/10, 12a/18, 12b/11,
 13b/09, 13b/16, 15a/13, 17a/16,
 17b/13, 19b/07, 19b/12,
 2. Herkes, her şey. zam.
 c. 8b/12, 11a/20, 12a/14, 13b/02,
 14a/09, 18a/10, 20a/17
 c.+niñ 11b/11
 c.+ñ 12a/08
 c.+si 10b/23, 14b/09, 15a/06,
 15b/15, 17b/07, 20a/09
 c.+sin 13b/05
 c.+sinden 7b/14
 c.+ye 13a/20

cürm Ar. Suç.
 c.+e 18b/08

Ç

çağır- 1. Bir kimseye gelmesi için ses-
 lenmek.
 ç.-dım 18a/02
 ç.-up 8b/17, 20a/03
 2. Bir kimseye gelmesinin istendi-
 ğini bildirmek, davet etmek.
 ç.-ırdı 12b/20
çāk F. Yarık, yırtık.
 ç.+ol- 11b/12
çāre F. Çāre, yol.
 ç. 5b/08, 9b/22
 ç.+bul- 5b/08
 ç.+eyle- 6a/08
çār-deh F. Dolunay.
 ç. 2a/16
çār-pā F. Dört ayaklı hayvan.
 ç. 9b/02
çarp- Hızla dokundurmak, şiddetle
 vurmak.
 ç.-up 7b/01
çatal Üç değneği bir demir halkaya
 bağlayarak yapılan bir av aygıtı.
 ç. 18a/04
çatır E.T. Yere çakılmış kazıklara keçe
 veya kalın bez çekilmek suretiyle
 açık havada kurulan barınak.

ç.+lar 2a/12
çāvūš F. Çavuş.
ç. 11b/22
ç.+lar 11a/10, 11a/11
çehre F. Yüz, surat.
ç.+si 2a/16
çek- 1. (Bir şeyi bulunduğu yerden)
Kendine doğru getirmek, kendine
yaklaştırmak.
ç.-di 19a/12
ç.-e çeke 19a/15
ç.-meye 19a/15
2. (Bir şeyi bulunduğu yerden)
yukarı çıkarmak.
ç.-erken 18a/05
3. (Duvar, tel, ip, tahta gibi şeyleri)
İki şeyin arasına engel teşkil edecek
veya bir şeyin etrafını kapatacak
şekilde koymak.
ç.-mişler 10b/02
4. -e katlanmak, -e tahammül
etmek.
ç.-e (kahrın çek-) 3b/10
5. Duymak, hissetmek.
ç.-erdi (elem çek-) 2a/18
ç.-iyor (elem çek-) 2b/10
ç.-me (elem çek-) 5b/07
ç.-üp (keder çek-) 4a/14
6. Örtmek, kapatmak.
ç.-mişler 11b/15

7. (Ah, oh, yuh gibi ünlemlerle)
Demek, söylemek.
ç.-üp (āh-ı sūz-nāk çek-) 13b/22
çekil- Gitmek, dönmek.
ç.-üp 6a/23
celebi Okumuş yazmış, ilmi ve irfanıyla
tanınmış kimselere verilen ünvan.
ç. 2b/09, 3a/09
ç.+niñ 2b/08, 13b/07
çeşīde F. Tatmış, tadılmış olan.
ç.+(miñnet-çeşīde ol-) 3a/13
çeşm F. Göz.
ç.+im (nūr-ı çeşm) 14b/11
ç.+im (rūşen-ay-ı çeşm) 3b/03
çevre Yakın olan yerler, etraf.
ç.+sinde 11a/21
çığır- E.T. Bağırarak, çağırmak.
ç.-ır 19b/15
çık- 1. (Bulunduğu yerden) Dışarıya
varmak.
ç. 17a/14, 17a/18, 17a/21
ç.-mak 5a/15, 15b/13
ç.-mağdan 9a/13
ç.-up 5a/12, 5a/19, 5b/03, 17b/05,
20a/02
2. (Bir yerden) Uzaklaşmak, ayrıl-
mak, terketmek.
ç.-dı 19a/08
ç.-miş 18a/09
ç.-up 4b/16

3. Akmak, fışkırmak.
ç.-ar 15b/16
4. Yukarı doğru gitmek, yüksekteki bir yere erişmek, tırmanmak.
ç.-an 10b/22
ç.-ardı 4b/14
ç.-dı 4b/09
ç.-dım 17a/19
ç.-mağa 4b/11
ç.-mak 15b/13
ç.-masun 16a/05
ç.-up 11a/11, 17a/16, 17b/06, 19b/18
5. Ulaşmak, varmak, erişmek.
ç.-a gel- 5b/22, 7a/23
6. (Üstüne) Binmek.
ç.-up 11b/04
7. Görünmek.
ç.-arlar 5a/16
8. (Yapı ve bina için) Yapılmak, bina edilmek.
ç.-mış 4b/04
9. Vazgeçmek.
ç.-up 8a/09
10. Yardımcı fiil olarak kullanılır.
ç.-up (şāhib çık-) 14b/20
- çıkār-** 1. (Bulunduğu yerden) Dışarı çıkmasını sağlamak.
ç.-up 10a/05, 14b/05, 16b/19, 19a/14
2. (Giyilen veya takılan şeyleri) Vücuttan ayırmak.
ç.-madım 18a/04
ç.-up 7b/02, 7b/05
3. (Gizli, kapalı veya örtülü olarak durduğu yerden) kullanmak üzere almak.
ç.-up 12b/16
4. Meydana getirmek, oluşturmak.
ç.-up 10b/08, 12b/08
5. (Yiyecekler için) İkram etmek, sunmak.
ç.-up 17a/01
- çīn** F. 1. Kıvrım, büküm.
ç. 10b/12
ç.-i pūlād 5b/21
2. Çin ülkesi.
Ç. 16a/06
- çoğāl-** Fazlalaşmak, artmak.
ç.-dığından 20a/13
- çok** 1. Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, çok olan şey.
ç. 6a/07, 8a/19, 9a/14, 14a/02, 15a/11, 15a/23, 15b/18
ç.+dur 13a/10
2. (Zaman, mesafe için) Uzun.
ç.+dan 9b/17
- çokluk** Çok olma durumu, fazlalık.
ç.+un (çokluğun) 9b/24

çün 1. Ne zaman ki, ...dığı zaman.

ç. 5a/09, 13a/05, 17b/14, 18b/06, 19b/03

2. Nasıl, nice, nasıl ki.

ç. 19a/17

3. Çünkü, madem ki, dolayı, için.

ç. 2b/17, 4a/11, 7a/06, 8b/05, 11a/16, 17a/10, 18a/09

çüvāl F. Çuval.

ç.+lara 14a/12

ç.+lara 10a/12

ç.+ların 10a/11

D

da/de Her çeşit ve her gramer şeklindeki kelimedenden sonra gelen ve ilgi kurduğu kelimeyi anlam bakımından güçlendiren, dikkati üzerine çekerek belirten veya onu önceki veya sonraki unsurlara bağlayan, “dahi, bile, esâsen, fakat, artık, aynen, üstelik, ise, o kadar, pek, hatta” vb. anlamlara gelen, kelimedenden ayrı yazılan takı.

d. 4b/18, 7a/17, 13b/05, 14a/21, 14b/21

dağ Çevresindeki araziye göre büyük bir çıkıntı teşkil edecek şekilde yükselen toprak veya kaya kütlesi, dağ. ↔ **tağ(2)**

d.+ın 15b/13

Dahhāk F. Dahhak.

D. 16a/02

dahı “Dahi, de, fazla olarak, üstelik, bundan başka, henüz, artık, yine, daha, bile” anlamlarına gelen kuvvetlendirme sözü.

d. 2b/04, 2b/17, 3a/13, 3b/02, 3b/06, 3b/08, 3b/20, 4a/12, 4a/13, 4b/04, 4b/19, 5b/05, 6a/02, 6a/04, 6a/09, 6a/17, 6a/19, 6a/20, 6b/06, 6b/08, 6b/08, 6b/19, 6b/23, 7a/04, 7a/05, 7a/12, 7a/15, 7a/16, 7a/17, 7a/17, 7a/19, 7a/21, 7a/23, 7a/24, 7b/03, 7b/08, 8a/06, 8b/08, 8b/10, 8b/21, 9a/07, 9a/15, 10a/21, 10b/06, 11a/20, 12b/11, 12b/13, 12b/14, 12b/15, 13a/04, 13a/11, 13b/05, 14a/07, 14b/06, 15b/11, 16a/06, 16a/09, 16b/06, 16b/21, 17b/04, 18a/11, 18a/15, 18b/04, 18b/09, 18b/12, 18b/13, 18b/15, 18b/20, 19a/16, 19b/01, 20a/05, 20a/10, 20a/10, 20a/12

dāhil Ar. İç, içeri, içinde.

d.+ol- 6a/17, 13b/08

dāim Ar. Sürekli, devamlı.

d. 2a/11, 13a/07

dāire Ar. Çember.

d.+i neşât 2b/11

- d.+sine 2b/11
- dal-** Kendini düşünce ve duygularına kaptırmak, dalgın bir durum almak.
- d.-up (mevc-i deryā-yı hayrete dal-) 2b/01 ↔ **tal-**
- dam** Bir binanın dış etkilerden korunması için yapılan en üstündeki örtü kısmı, dam.
- d. 17a/15, 17a/18, 19b/18
- dāmād** F. Güveyi.
- d.+ı 8a/10
- damak** Ağız boşluğunun üstünü tavan gibi kuşatan kısım, damak.
- d.+a (damağa) 18a/13
- dāne** F. Adet, miktar, tâne.
- d. 10a/06, 11a/18, 11a/19, 17a/04, 17b/01
- danış-** Fikir sormak, izin almak.
- d.-mak 10a/11
- d.-mayup 14a/12
- daşra** Dış taraf, dışta bulunan yer, dışarı.
- ↔ **taşra**
- d. 5a/12
- d.+da 19a/14
- da‘vā** Ar. Mesele.
- d.+sın 17a/11
- da‘vet** Ar. Çağırma, çağrı, davet.
- d. 6a/17, 18b/14
- d.+e 6a/18, 10a/22
- d.+it- 3b/03, 18b/11
- dāye** F. Çocuğa bakan dadı, süt nine.
- d.+ler 5a/09, 5b/01
- d.+si 5a/15
- de-** Duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, demek, söylemek. ↔
- di-**
- d. 7a/14
- d.-digin 18a/18
- d.-diklerine 2b/09
- d.-meyüp 2b/09, 18b/20
- d.-r 2a/10, 7a/03
- d.-rken 5b/21, 16a/19
- d.-rlr 7b/12
- d.-rse 7a/14
- d.-yince 15a/07
- d.-yüp 13b/15, 17b/19, 19a/14
- def‘a** Ar. Kere, kez, defa.
- d. 3a/15, 17a/21, 17b/08
- defīne** Ar. Define, hazine, gömü.
- d.+den 5b/14
- defter** Ar. Dikilmiş kâğıt mecmuası, defter.
- d.+it- 15a/17
- defterdār** A.+F. Bir vilayetin para işlerini idare eden kimse, defterdar.
- d.+lar 11b/25
- deger** Uğrunda belli bir bedel ödenecek veya belli bir zahmet göze alınacak nicelik veya nitelikte olan, lâyük.

d. 8a/09	d.+ün 13b/01
degil Degil (olumsuzluk edatı).	deniz Deniz.
d. 2a/21, 2b/03, 3a/04, 4a/02, 5a/11, 5a/18, 6b/03, 7a/13, 8a/11, 9a/16, 11a/09, 14a/09, 14b/07, 19a/06	d. 17b/13
d.+dir 6a/22, 9b/14, 15b/13, 16b/05, 17b/07, 18a/17	deñlü Kadar.
d.+im 8b/03	d. 17b/06
d.+se 16b/10	der F. Kapı.
d.+sin 7b/24	d.+in 4a/11
dek Bir işin sona erdiği yeri veya zamanı gösterir; -e kadar, -e değin	d.+i aħmer 6b/18
d. 2a/18, 7b/15	derd F. Dert, gam, keder, kaygı, acı.
delik Delik, oyuk.	d.+im 14a/23
d.+i (deligi) 15b/13	d.+ine 14b/22
dem F. Ân, vakit, zaman.	derd-mend F. Dert sâhibi, tasalı, kaygılı.
d. 14b/01	d. 19a/13
demür 1. Dövülüp şekillendirilmesi kolay ve döküme elverişli olduğu için kullanılış yeri çok geniş olan element, demir.	dergâh F. Tekke, kat; Tanrı katı.
d.+den 4b/10	d.+ına 17a/20
2. Deniz taşıtlarının akıntı ve fırtına sebebiyle yer değiştirmesini önlemek için ucu gemiye bağlı bir zincirle denize atılan ve dibe gömülüp geminin olduğu yerde kalmasını sağlayan ağır çengel, çapa.	deri Yüzüldükten sonra işlenerek kulla- nılmaya elverişli duruma getirilmiş hayvan derisi.
	d.+si 9a/19
	derk Ar. En aşağı kat, dip.
	d. 10b/16
	d.+i 10b/17
	dermân F. İlaç, çare.
	d. 4a/12, 14b/22
	derün F. İç, içeri; gönül, kalp, yürek. ↔
	derüne
	d.+dan 19a/06
	d.+umda 8b/02
	d.+umda (hâṭır-ı derün) 2b/20
	d.+unda (efkâr-ı derün) 9a/23

derüne F. İç, içeri; gönül, kalp. ↔ **derün**

d.+(tākat-i derüne-i şabr) 10a/16

dervāze F. Kale kapısı, şehir kapısı.

d.+sinden 4b/16

derviş F. Allah için alçakgönüllülüğü

kabul eden kimse veya bir tarikata

bağlı bulunan

d. 12a/07

dervişāne F. Derviş olana yakışacak

surette, dervişçesine.

d. 11b/16

deryā F. Deniz.

d.+(mevc-i deryā-yı hayrete dal-)

2b/01

dest F. El.

d.+iñ 13a/20

d.+i peder 8b/08

destūr F. İzin, müsade, ruhsat.

d. 12a/15

d.+al- 14a/18

d.+vir- 13b/20

dev Çok iri ve kuvvetli korkunç masal tipi.

d.+ler 6b/11

devlet Ar. 1. Belli bir toprakta bir hükümet idaresi altında teşkilatlanmış bulunan bağımsız siyasi topluluk.

d.+in 12a/05

2. Rütbe, büyük mevki ve makam, büyüklük, ululuk.

d.+in (ma'lūm-ı devlet) 3a/10

d.+le 14a/17

3. Mutluluk, saadet, talih, baht

d.+i 7b/18

d.+in 3b/15

devr Ar. Dönme, bir şeyin etrafını dolaşma, aktarma.

d.+et- 10b/08

devrān Ar. Zaman, devir.

d.+a (Bānū-yı devrān) 5a/09

deyn Ar. Borç.

d.+e 14b/18

dıraht F. Ağaç.

d. 5a/08

d.+ları 17b/16

di- Söylemek, demek, anlatmak. ↔ **de-**

d. 7a/15

d.-di 2b/15, 3a/08, 3a/17, 3b/11,

4a/06, 4a/06, 4a/13, 6a/05, 6a/10,

6a/12, 6a/13, 6b/06, 7a/01, 7a/02,

7a/05, 7a/11, 7a/17, 7a/19, 7a/21,

7b/05, 8a/15, 8a/20, 8b/03, 8b/08,

12b/16, 13a/05, 13a/05, 13b/07,

14a/19, 14a/24, 14b/10, 14b/12,

14b/13, 15b/10, 16b/02, 16b/03,

16b/05, 16b/10, 17a/09, 18a/15,

18a/18, 18b/02, 18b/03, 18b/20

d.-digi 6a/08

d.-dikde 3b/12, 6b/05, 6b/19, 7a/12, 7b/15, 9b/22, 14a/20, 14a/21, 14b/03, 18b/15
d.-dikleri 19a/10, 19a/10
d.-diler 10a/08, 10a/21, 12b/14, 13b/07, 13b/16
d.-dim 7a/05, 8b/02, 17a/13, 18a/01, 18a/02
d.-din 7a/07
d.-dügün 18b/21
d.-mek 20a/18
d.-meyeler 3a/08
d.-mezler 2a/21
d.-miş 15b/20
d.-r 7a/03
d.-rken 9b/05, 10a/13, 10a/18
d.-rlr 3a/03, 8b/13, 9b/02
d.-rlrldi 2a/05, 9b/03
d.-rsin 6b/20
d.-sem 10a/17
d.-yeler 2a/20, 3a/16
d.-yince 7a/07, 7b/08, 18a/20
d.-yüp 3b/01, 4a/15, 4b/02, 4b/18, 4b/20, 5a/11, 5a/18, 5a/23, 5b/02, 5b/02, 5b/09, 5b/13, 6a/07, 6a/14, 6a/18, 6a/22, 6a/23, 6b/03, 6b/07, 6b/11, 7a/10, 8a/04, 8b/09, 8b/22, 9b/01, 9b/23, 10a/07, 10a/22, 12a/06, 12a/13, 13a/12, 13a/14, 13a/17, 13a/18, 13b/18, 14b/05,

14b/07, 16a/06, 16b/11, 16b/21, 17a/17, 17b/09, 17b/21, 18b/15, 19a/03, 19a/04, 19a/09, 19a/12, 19a/19, 19b/04, 19b/07

d.-yüp (diyüp dur-) 12a/06

dibāce Ar. Başlangıç, önsöz.

d.+i eflāk 3a/04

dīde F. Göz.

d.+(cihān-‘ālem-dīde) 2b/07

d.+m (nūr-ı dīde) 8b/05, 14b/10, 16b/06

d.+siniñ (nūr-ı dīde) 3a/19

dihkānī F. Çiftçilik, köylülük.

d.+niñ 4a/07

dihkān-zāde F. Çiftçi oğlu, köylü çocuğu.

d. 4a/13, 4b/01, 5a/13, 5a/07, 5a/14, 5b/10, 5b/12, 6a/04, 6a/15, 6b/08, 7a/22, 7b/05, 7b/15, 7b/21

d.+de 6b/10

dik- (Bir şeyi) Dikine duracak şekilde yere koyup yerleştirmek.

d.-mişler 15b/19

dikkat Ar. Dikkat, ehemmiyet verme.

d. 16a/20

d.+i tām 5b/05

dil (1) Düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler

- ve kurallardan faydalanılarak baş-
kalarına aktarılmasını sağlayan, çok
gelişmiş sistem, lisan.
d.+inden 12a/14
- dil (2)** F. Gönül, yürek, kalp.
d. 5a/11
d.+(ārām-ı dil) 7b/08
d.+(ārām-ı dil ü cān) 6a/05
- dilāver** F. Yiğit, yürekli.
d. 7b/07
- dile-** Arzu etmek, talep etmek.
d.-di 11a/15
d.-di (icāzet dile-) 13a/04
- dīn** Ar. Allaha inanma ve bağlanma.
d.+e 20a/20
- dīnār** Ar. Eski zamanın çeyrek lirası
değerinde bulunan bir nevi altın
parası
d.+(cem‘iyyet-i dīnār) 2a/03
- dinle-** İşitmek için kulak vermek,
dinlemek.
d.-yelim 4a/06
- dip** Bir şeyin bulunduğu yere bitişen en
alt kısmı.
d.+inde (dibinde) 17b/03
d.+ine (dibine) 11b/08
- dirîğ** F. Esirgeme.
d. 18a/17
- dīvān** Ar. Devlet işlerinin görüşüldüğü
kurul.
d.+dır 12a/02
d.+ı 12a/04
d.+ı āl-i ‘Osmān 12a/02
d.+(ehl-i dīvān) 12a/10, 12a/14
d.+dur- 13a/06
d.+eyle- 20a/02
- dīvār** F. Duvar. ↔ **duvar**
d.+ı 9b/11
d.+ına 10b/20
- diyār** Ar. Memleket.
d.+ı ‘Acem 4a/07
- diyü** Diye.
d. 2a/19, 4a/01, 5a/14, 8a/02, 8b/21,
9a/21, 11a/15, 13a/03, 13b/03,
13b/13, 14a/15, 15a/03, 16b/13,
17a/15, 17a/18, 17a/21, 17b/11
- diz** Bacakta uylukla baldırın birleştiği
oynak kısım.
d.+inden 16a/15
- diz-** Belirli bir düzene göre sıraya
koymak, sıralamak.
d.-er 7b/13
- doğ-** (Güneş) Ufuktan yükselerek gök-
yüzünde görünmek.
d.-dı 9b/11
- doğrı** 1. Hiç vakit geçirmeden, doğruca.
d. 19a/07
2. -e yönelmiş olarak, -e karşı.
d. 15a/21, 20a/14

dokun- Yaklaşıp hafifçe değmek, temas etmek.

d.-duğda 9b/10

dolaş- Gezinmek, gidip gelmek.

d.-up 4b/19

doldur- Dolu hâle getirmek, dolmasını sağlamak.

d.-muşlar 12b/04

d.-up 8b/14, 10a/12, 14a/12

dost F. Sevilen kimse, dost.

d. 2a/21, 13b/08

d.+umdur 12a/13

dostluk Birine veya bir şeye karşı duyulan samimi ve güvenilir sevgi, böyle bir sevgi duyma.

d.+u (dostluğu) 12b/18

doyur- Yedirip açlığını gidermek, tok hâle getirmek.

d.-ayın 18a/15

dök- 1. (Sıvı veya tane halindeki şeyleri) Bulundukları yerden başka bir yere boşaltmak.

d.-erler 11a/04

2. Yok etmek üzere atmak.

d.-di 17b/14

d.-seler 16b/04

3. Saçamak, serpmek, koymak.

d.-üp 5b/15

dökül- 1. Saçılmak, serpilmek, etrafa yayılmak.

d.-müş 12a/01

2. Akmak.

d.-ür 11b/14, 15b/16

dön- 1. Kendini olduğu yerde çevirmek, bir tarafa doğru yönelmek.

d.-üp 6a/10, 8a/16, 8b/04, 18a/16

2. Başka bir şey hâlini almak, dönüşmek.

d.-müş 6b/19

3. (Bir yere) Geri gitmek veya geri gelmek, avdet etmek.

d.-di 16a/08

d.-megi 9a/24

d.-mek 9b/16

d.-üp 12a/07

dördüncü Dört sayısının sıra sıfatı, sırada yeri üçüncüden sonra, beşinciden önce olan.

d. 14a/18

d.+sin 16a/01

dört Üçten sonra, beşten önce gelensayının adı. ↔ **tört**

d. 11b/11, 15b/16

döşen- (Bir yer bir şeyle) Kaplanmak, döşenmek.

d.-miş 12a/18

du‘ā Ar. Allaha yalvarma, niyaz.

d.+lar it-18b/04

d.+olun- 12a/14

d.+ve sena it- 18b/09

duhter F. Kız, kerime.

d. 5a/19, 5a/21, 5b/01, 6a/11, 6a/12,
6a/23, 6b/06, 7a/02, 7a/07, 7a/19,
7b/03, 7b/08, 8a/04

d.+e 6a/10, 6a/23, 7b/02

d.+i 5a/16, 5a/23, 5b/03, 8a/07

d.+in 5a/10, 5b/13, 5b/14, 5b/17,
6a/18, 6a/19, 6a/22, 6b/01, 6b/01,
6b/13

d.+ini 6a/22

d.+iñ 6a/21

d.+i mäh u ahter 5a/03, 7b/06

dür F. Uzak.

d.+ol- 8b/01

dur- 1. Yapmakta olduğu hareketi
kesmek, hareketsiz kalmak.

d.-a kal- 14b/11

d.-du 11a/03, 19b/08

d.-du (dīvān dur-) 13a/06

2. Var olmakta devam etmek,
varlığını sürdürmek.

d.-ur 15b/07

3. Malı olmakta, yanında bulun-
makta devam etmek, tasarrufundaki
varlığı sürmek.

d.-ur 18b/02

4. Dikilmek, ayakta beklemek.

d. 6a/06

d.-anlar 11b/22

d.-dı 6a/09

d.-du 7b/03

d.-muşlar 11b/23, 11b/25

5. Bir yerde olmak, bir yerde
bulunmak.

d.-duğu 19b/08

d.-mağ 17b/19

d.-muş 11b/25

d.-sun 19a/14

d.-ur 17b/01, 17b/03, 19a/12

d.-ur (mevcūd dur-) 19a/16

6. Beklemek.

d.-ur 13a/03

7. Kalkmak, ayağa kalkmak.

d.-anlar (ayağ üzere dur-) 11b/22

d.-dum 17a/15

d.-unca (ayağ üzere dur-) 6b/07

d.-up 12a/06, 17a/18

8. -ip ve -e ekleriyle yapılmış zarf-
fiillerden sonra devamlılık bildiren
yardımcı fiil olarak kullanılır.

d.-du (bakup dur-) 16a/18

d.-urken (başlayup dur-) 5a/12

d.-urken (diyüp dur-) 12a/06

d.-urlar (el kavuşdurup dur-)

11a/20, 11b/05

durdur- (Birinin veya bir şeyin)

Hareketine son veya ara
vermesine sebep olmak,
durmasını sağlamak.

d.-up 10a/09

durma Durmadan, sürekli.

d. 10a/12, 12b/12, 16a/17

duvar Duvar. ↔ **divār**

d.+ları 12b/04

dükkān Ar. İçinde öteberi satılan yer.

d. 10b/19, 12a/17, 18a/19

d.+a 18a/13, 19a/07, 19a/17

d.+da 12a/19

d.+ına 16a/12, 16a/22

d.+ıñ 18b/01, 18b/10, 18b/11

d.+larda 10b/23

d.+ların 10b/19

d.+(ehl-i dükkān ol-) 15a/18

dünki Dünki.

d. 3b/11, 18b/11

dünyā Ar. İçinde yaşadığımız âlem, dünyâ.

d. 6b/17, 8a/09

d.+da 2a/07

d.+ya 6b/03

d.+yı 17b/13

dünyālîk Dünyada geçimi sağlayan para, mal, mülk gibi şeyler.

d. 15a/02

dürlü Türlü, çeşitli.

d. 4b/04, 5b/08, 6b/03, 12b/06,

15a/23, 16a/14

d.+dürlü 2a/12, 4a/16, 11b/03, 12b/10

dürr Ar. İnci.

d.+i yetīm 11b/17

düş- 1. Bulunduğu yerden ayrılıp aşağı doğru inmek, sukut etmek.

d.-dü 18a/06

d.-üp 19a/13

2. Maddi bakımdan varlığını kaybederek sıkıntılı bir duruma girmek, güçsüz duruma gelmek.

d.-e kılka 3a/13

3. Bir şeye karşı büyük düşkünlük, aşırı ilgi veya sevgi duymak, müptela olmak.

d.-di 5a/10

d.-di (sevdāsına düş-) 4a/09

d.-dü (cāmı havfına düş-) 11a/07

4. Beraber yürümek, yol göstermek.

d.-üp 10b/01

5. Vaki olmak, olabilmek, olmak.

d.-mesi 11b/11

6. Üzerine yürümek, hücum etmek.

d.-erler (birbirine düş-) 6b/17

düşman F. Düşman, yağı.

d. 2a/21, 13b/08

düşün- Zihinde bir şey canlandırmak, düşünmek.

d.-müş 9a/09, 10a/07

d.-üp 18b/06

d.-ürken 19a/11

E

ecl Ar. Sebep.

e.+den 3a/03, 5a/05, 6a/14, 9b/05,
13a/14, 17a/09

edā Ar. Borç veya borç gibi olan
herhangi bir şeyi ödeme yerine
getirme.

e.+sın 15a/01

e.+yı şalāḥ eyle- 20a/02

efendi 1. Eskiden şehzadeler, din
adamları, eğitim görmüş kimseler
için “bay” anlamında kullanılan
ünvan.

e. 18b/14, 18b/17

e.+niñ 18b/19, 18b/21

e.+ye 18b/13, 18b/21

2. Sahip, iye.

e.+leri 11b/05

e.+miz 10a/20

efhām Ar. Zihinler, anlamalar.

e.+et- 3b/06

efkār Ar. Düşünceler.

e. 3b/04

e.+a 13b/19

e.+ı derūn 9a/23

eflāk Ar. Felekler, gökler.

e.+da (dibāce-i eflāk) 3a/04

Eflātūn Ar. Aristo'nun hocası, Sokrat'ın
talebesi olan meşhur Yunan
filozofu.

e. 11b/20

eg- (Düz duran bir şeyi) Biraz öne veya
bir yana doğru meylettirmek, çe-
virmek, eğik duruma getirmek.

e.-di 16b/13

eger F. Şart edatıdır; eğer, şayet mânâ-
sındadır. ↔ **ger**

e. 3a/14, 3b/16, 4a/12, 5a/15, 9b/16,
9b/17, 12b/14, 13b/06, 14b/02,
15a/02, 16b/09, 18a/14, 18a/18,
19b/05, 20a/08, 20a/08

egerçi F. Gerçi, şayet, her ne kadar..., ise
de. ↔ **gerçi**

e. 4b/02, 6b/23, 9a/02, 17a/06,
18b/17

egerlen- Eyerlenmek, eyer vurulmak.

e.-miş 17b/03

eḥibbā' Ar. Dostlar, sevgililer,
tanıdıklar, bildikler.

e. 8b/22

ehl Ar. 1. Sâhip, mâlik.

e.+i dükkān ol- 15a/18

2. Bir yerin, bir topluluğun
halkından olanlar, oraya mensup
bulunanlar.

e.+i dīvān 12a/10, 12a/14

e.+i şan'at 12a/19

ejderhā F. Korkunç masal canavarı.

e.+yı heft-ser 6b/06

ek- Tohum atmak, ekmek.

e.-dikleri 20a/12

ekābir Ar. Rütbece görgü ve faziletçe büyük olanlar, devlet ricali.

e. 11a/14, 11a/18, 11a/22

ekin Buğday, arpa vb. tahılların, tohumlarının tarlada filizlenmesinden harmana kadarki durumlarına verilen isim.

e. 10b/06, 20a/08

ekşeri Ar.+F. Çok defa, çoğu.

e. 2b/12

el Kolun, bilek mafsalıdan itibaren avuç ve parmakları içine alan ve iş görmeye, tutmaya yarayan kısmı, el.

e.+den ne gel- 18a/06

e.+i 8a/01

e.+in 13b/13, 13b/16, 16b/21, 18b/07

e.+inde 6a/01, 6b/09, 6b/18, 11b/16

e.+inden 4b/04, 6a/06, 14b/06, 16b/15

e.+inden git- 3b/17

e.+ine 4a/15, 5b/17, 5b/17, 5b/22, 6a/05, 6a/07, 6a/08, 7a/15, 7a/17, 7a/23, 7b/03, 13a/10, 17a/12

e.+iñ 6a/06, 6a/09

e.+kavuşdurup dur- 11a/20, 11b/05

e.+ime 6b/22

el‘ān Ar. Şimdi, henüz, hâlâ.

e. 7b/13, 20a/15

elbetde Ar. Kati olarak, mutlaka; nihayet, eninde sonunda.

e. 5b/08, 9b/16, 14a/06

elem Ar. Ağrı, sızı, acı, keder, dert.

e. 4a/14, 13b/19

e.+çek- 2a/18, 2b/10, 5b/07

e.+inden 13b/02, 13b/07, 13b/12

e.+iñ 2b/05

e.+i kalb 2b/18

e.+üzere ol- 6a/21

elem-nāk Ar.+F. Elemlı, dertli.

e.+ol- 2b/08

el-hāşıl Ar. Sözüñ kıyası, kısacası. ↔

ve'l- hāşıl

e. 9a/03

elli Kırk dokuzdan sonra, elli birden önce gelen sayının adı.

e.+si 11b/02, 11b/02

elmās Yun. Kıymetli taş, elmas.

e. 12b/09

emānet Ar. Emniyet edilen kimseye bırakılan şey, eşya veya kimse.

e.+eyle- 8b/05

emīn Ar. Güvenen, şüphe etmeyen, kendisine güvenilen.

e.+i dīn 20a/20

emr Ar. İş buyurma, buyruk.

e. 19b/04

e.+iñiz 14a/01

e.+iyle 17b/12

emret- Kesin olarak bildirmek, buyurmak. ↔ **emreyle-**
e.-di 8b/10

emreyle- Buyurmak, emretmek. ↔ **emret-**
e.-di 14b/07

emşāl Ar. Eş, benzer.
e.+i 6b/03

emti‘a Ar. Satılacak şeyler, mallar.
e. 3a/03

en Başına geldiği sıfatın o sıfatın ifade ettiği anlamın en üstün derecesinde olduğunu belirtir.
e. 9a/18

en‘ām Ar. At, sığır, deve ve koyun gibi hayvanlar.
e.+ına 20a/05

encüm Ar. Yıldızlar.
e.+(hayl-i encüm) 2a/03

endişe F. Düşünce, kaygı, şüphe.
e. 2b/06, 5a/18
e.+i gice 9a/24

engüş F. Parmak.
e. 12a/05

ense Arka. ↔ **eñse**
e.+sinde 11a/19

envā‘ Ar. Çeşitler, türölüler.
e.+ı nevāziş it- 2a/15
e.+ı sayd u şikār 4a/17

eñse Arka. ↔ **ense**

e.+sinde 11b/24
e.+sinden (rāst-ı eñse) 17b/09

er Erkek, yiğit.
e.+e 8a/07

erbāb Ar. 1. Sahipler, mâlikler.
e.+ı ricāl 5b/06
2. Bir işten iyi anlayan, usta, mâhir olan kimse.
e.+ı ticāret 8a/21

erit- (Katı bir cismi) Isı etkisiyle sıvı durumuna getirmek.
e.-di 14b/08

esb F. At, beygir.
e.+i tazī 10a/19

esbab Esvap kelimesinin halk ağzındaki şeklidir “giyecek, elbise”.
e. 18a/09
e.+ını 5a/12
e.+ların 5b/03

esbāb Ar. Vasıtalar, lazımlar.
e. 3a/18

eser Ar. Nişan, iz, alâmet.
e. 14a/04, 17b/18, 19b/04

eski 1. Geçmiş zamana ait olan, eski.
e. 8a/17
2. Kullanılmaktan dolayı yıpranmış, yeni özelliğini yitirmiş.
e. 16a/14, 16a/16

eşnā Ar. Ara, aralık, vakit, sıra.
e.+da 5a/12, 14a/04

eş Nitelikleri bakımından denk değerde,
tam benzeri, aynı.

e.+iniz 6a/11

et- 1. Türkçede birçok kelimenin sonuna
gelerek birleşik fiiller teşkil eder,
yardımcı fiil. ↔ **it-**

e.-(ferāgat et-) 8a/17

e.-(lūṭf et-) 4a/04

e.-(mengūş et-) 4a/04

e.-dik (fūrūht et-) 18b/01

e.-dik (iş et-) 13b/17

e.-diler (seyr et-) 9a/02

e.-diler (su'āl et-) 17a/02

e.-diler (ṭaleb et-) 18a/08

e.-diler (tapu et-) 10a/20

e.-diler (teveccüh et-) 9b/01

e.-diler (tövbe et-) 20a/12

e.-dim (ḥavāle et-) 19a/04

e.-dim (şürū' et-) 17a/06

e.-dim (tamām et-) 17a/03

e.-din (ızlāl et-) 7a/10

e.-din (tamām et-) 14a/25

e.-din (yemīn et-) 8b/05

e.-diñ (terk et-) 4a/11

e.-di (āferīn et-) 7a/20

e.-di (‘arz-ı ḥāl et-) 14b/19

e.-di (efhām et-) 3b/06

e.-di (ḥicāb et-) 16b/16

e.-di (ihtiyār et-) 2b/06

e.-di (i‘lām et-) 18b/21

e.-di (kerem et-) 19b/02

e.-di (lūṭf-ı ‘azīm et-) 15b/09

e.-di (mübāşeret et-) 15a/22

e.-di (mübtelā et-) 3b/11

e.-di (naql et-) 16a/08, 18a/16

e.-di (naẓar et-) 16a/20

e.-di (pāk et-) 16b/19

e.-di (şikayet et-) 18b/13

e.-di (tamām et-) 16a/09

e.-di (tekrīm et-) 12a/10

e.-di (zuhūr et-) 17b/11

e.-dügim (redd et-) 9a/17

e.-dügin (taazzum et-) 6a/04

e.-dügiñ (medḥ et-) 8a/01

e.-dügi (ḥıfz et-) 11a/04

e.-dügi (iḥsān et-) 19a/20

e.-dügi (maḥv et-) 19a/18

e.-dügi (sefer et-) 7b/21

e.-dügi (ta‘līm et-) 7b/08

e.-dügümden (ḥavf et-) 7a/01

e.-dügümüz (fūrūht et-) 3b/19

e.-dükde (sū'al et-) 14a/11

e.-dükde (‘azīmet et-) 8b/15

e.-dükden (devr et-) 10b/09

e.-dükden (ziyāret et-) 15a/11

e.-dükleri (ta‘bīr et-) 18a/04

e.-düklerin (şıva et-) 14a/17

e.-dükse (‘arz et-) 14a/03

e.-meden (cevāb et-) 16b/14

e.-meden (mürür et-) 17a/13

e.-medi (hoş et-) 4a/14	e.-mez (irtikāb et-) 4a/03
e.-medi (idāre et-) 13b/05	e.-mez (kabūl et-) 5b/13
e.-medi (muḥālefet et-) 6a/13	e.-mez (karār et-) 7a/16
e.-medüğinden (müsaade et-) 14b/16	e.-mez (ta'addī et-) 17a/12
e.-mege (nuṭḡ et-) 13b/18	e.-mişdi (maḥv et-) 2a/17
e.-mege (seyr et-) 12a/16	e.-mişdir (murād et-) 13a/13
e.-mege (zarar et-) 9b/21	e.-mişdir (şāḥib-i tāc et-) 16b/07
e.-mekle (sefer et-) 8a/12	e.-mişler (binā et-) 10b/16
e.-mekli ('avdet et-) 14a/06	e.-mişler (cem' et-) 14a/11
e.-mek (helāk et-) 13a/13	e.-mişler (ḥarc et-) 4b/01
e.-mek (irtikāb et-) 8a/14	e.-mişler (mevzūn et-) 10b/06
e.-mek (seyr et-) 11a/03, 15a/12	e.-mişler (mübāşeret et-) 11a/03
e.-memek (riāyet et-) 4a/02	e.-mişler (taḥrīrler et-) 12b/11
e.-memişdir (ḥaṭā et-) 7a/01	e.-mişler (teslīm-i ruḥ et-) 17b/08
e.-memişdi (murād et-) 9a/17	e.-miş (binā et-) 10b/22
e.-memişdi (şarf et-) 19a/21	e.-miş (ḥaḳāret et-) 18b/12
e.-mem (tereddūt et-) 4a/12	e.-miş (ḥatm et-) 16a/06
e.-meniz (māni' et-) 8a/22	e.-miş (iktiza et-) 5a/13
e.-meñ (keder et-) 5b/09	e.-miş (setr-i 'avret et-) 16a/15
e.-mesler (ta'yīn et-) 3a/06	e.-miş (vefāt et-) 18a/21
e.-mesün (ḥicāb et-) 16b/17	e.-miş (yol et-) 2a/16
e.-me (fürūḡ et-) 9a/21	e.-miş (zāyi' et-) 19a/18
e.-me (su'āl et-) 13a/03	e.-se (su'āl et-) 13a/01
e.-meye (su'āl et-) 2b/05	2. Yapmak, işlemek.
e.-meyince (zevḳ et-) 2b/15	e.-di 8b/12, 9a/18, 15a/19
e.-meyüp (ketm et-) 2b/17, 3b/06	e.-digi 7b/02
e.-meyüp (merḥamet et-) 2b/05	e.-dügi 18b/08, 19b/17
e.-meyüp (riāyet et-) 4a/08	e.-memişler 12b/02
e.-meyüp (şoḥbet et-) 16b/17	e.-miş 11b/11
	e.-mişdir 15b/06, 16b/07

- e.-mişler 4a/21, 10b/03, 10b/04, 10b/07, 10b/09, 11b/03, 11b/12, 11b/13, 12a/20, 12b/03, 12b/06, 12b/07, 12b/11, 15a/23, 15b/18, 15b/18
- e.-sem 5a/14
- etdür-** “Başkası vasıtasıyla yapmak veya başkasının yapmasına yol açmak, yapmaya zorlamak” anlamında yardımcı fiil.
- e.-dügün (güzār etdür-) 7b/04
- e.-üp (seyr etdür-) 11b/09
- etmek** Ekmek.
- e. 18a/08
- eṭrāf** Ar. Yanlar, uçlar, kıyılar.
- e.+a 2a/03, 9b/06
- e.+da 4a/16
- e.+ı 5a/01, 10b/02
- e.+ıma 17a/05
- e.+ın 10b/03
- e.+ına 5b/14
- e.+ına 2a/16
- e.+ında 5b/19, 10b/17, 11b/03, 15b/04, 15b/17
- e.+ından 9a/18
- e.+ı şehr 10b/12
- e.+larına 12b/10
- ev** Bir ailenin oturması için yapılmış yapı, içinde yaşanılan yer, mesken, hâne.
- e.+in 4b/02
- e.+ine 7a/18, 7b/24
- e.+leri 8a/21
- evlād** Ar. Oğul, çocuk; çocuklar. ↔
- evlāt**
- e.+ı 2a/09, 8a/11
- e.+ımı 17a/04
- e.+ından 15b/03
- e.+ınız 8a/23
- evlāt** Ar. Çocuklar. ↔ **evlād**
- e.+larına 20a/15
- e.+larındadır 20a/15
- evvel** Ar. Önce, başlangıç, ilk, birinci.
- e. 5a/16, 5b/14, 15b/20, 19a/12
- e.+iñ 15b/22
- evvelī** Ar. En evvel, en önce olan.
- e.+dır 9b/16
- e.+si 16b/07
- evvelki** Önceki, evvelki, ilk.
- e. 10b/08, 17a/17, 19b/13
- ey** Hitap edilen kimsenin dikkatini çekmek veya anlamı güçlendirmek için kullanılır.
- e. 2b/10, 2b/17, 3a/09, 3b/03, 3b/03, 3b/13, 4a/11, 6a/05, 6b/02, 6b/04, 6b/13, 6b/19, 7a/07, 7a/20, 7b/07, 7b/08, 7b/22, 8a/16, 8b/04, 8b/17, 13b/22, 14a/22, 14a/25, 14b/04, 14b/10, 14b/11, 16a/21, 16b/06
- eyā** F. Ey, hey.

e. 4b/20, 5a/14, 5b/20, 17b/11

eyi İyi. ↔ **eyü**

e. 13b/22

eyle- 1. “Etmek, yapmak” anlamında yardımcı fiil.

e.-(beyān eyle-) 6b/19

e.-(cevāb eyle-) 7a/13

e.-(terk eyle-) 8a/18

e.-di (‘azīm-i zevk eyle-) 8b/22

e.-di (beyān eyle-) 14a/18, 14a/18

e.-di (binā eyle-) 15b/02

e.-di (edā-yı şālāh eyle-) 20a/02

e.-di (hāl hātır su’āl eyle-) 12a/11

e.-di (helāk eyle-) 7b/01

e.-di (hurd eyle-) 6b/10

e.-di (i’lām eyle-) 14b/21

e.-di (istikbāl eyle-) 13b/11

e.-di (karār eyle-) 4b/12

e.-di (kesb eyle-) 14b/17

e.-di (muḳadder eyle-) 9a/24

e.-di (murād eyle-) 4b/15

e.-di (nihān eyle-) 5a/09

e.-di (niyāz eyle-) 6a/08, 18b/09

e.-di (pinhān eyle-) 6b/08

e.-di (ricā eyle-) 14b/19

e.-di (şabr eyle-) 5a/21

e.-di (siyāh eyle-) 13b/22

e.-di (tebdīl eyle-) 6b/12

e.-di (tenbīh eyle-) 13b/13

e.-di (teslīm eyle-) 6a/14

e.-di (zuhūr eyle-) 6b/05

e.-diler (naḳl eyle-) 8a/19

e.-diler (su’āl eyle-) 13b/03

e.-dim (emānet eyle-) 8b/05

e.-dükde (murād eyle-) 5a/22

e.-mek (feryād eyle-) 5a/22

e.-me (tebdīl eyle-) 4a/05

e.-mişler (binā eyle-) 4a/20, 12a/19, 12a/20

e.-mişler (hīrāşet eyle-) 10b/05

e.-n (istirāhat eyle-) 10a/08

e.-rdi (kıyāş eyle-) 9b/11

e.-sün (çāre eyle-) 6a/08

e.-sün (hıfz eyle-) 3b/17

e.-ye (taḥşīl eyle-) 3b/10

e.-yem (rāhat eyle-) 17a/13

e.-yüp (bahānesin eyle-) 13a/15

e.-yüp (dīvān eyle-) 20a/02

e.-yüp (hikāyet eyle-) 8a/05

e.-yüp (‘ibādet ve niyāz eyle-) 19b/10

e.-yüp (mürür eyle-) 15b/01

e.-yüp (naẓar eyle-) 5a/09

e.-yüp (raḥm eyle-) 14b/20

e.-yüp (şükr-i yezdān eyle-) 15b/02

2. Y yapmak, imal etmek, inşa etmek.

e.-mişler 12a/18

eyt- Söylemek, demek, anlatmak.

e.-di 2b/01, 2b/10, 2b/17, 3a/09, 3b/03, 3b/13, 4a/06, 4a/10, 5b/11,

- 6a/10, 6a/11, 6a/21, 6b/13, 6b/19, 7a/02, 7a/03, 7a/06, 7a/07, 7a/11, 7a/20, 7b/07, 7b/08, 7b/22, 8a/16, 8b/04, 8b/17, 9a/16, 9b/16, 10a/13, 10a/14, 12a/12, 12b/14, 13a/10, 13b/04, 14a/19, 14a/20, 14a/22, 14a/25, 14b/04, 14b/13, 14b/13, 15b/10, 15b/11, 16a/21, 16b/02, 16b/06, 17a/02, 17b/16, 18a/14, 18a/17, 18a/18, 18a/21, 18b/03, 18b/11, 18b/17, 19a/03, 19a/17, 19b/05
- e.-di 6b/04, 14a/19
- e.-digim 6b/07
- e.-diler 9b/13
- e.-dim 3a/01, 17b/08
- e.-eyim (hikāyet eyt-) 4a/05
- e.-üp (eydüp) 6b/01, 14b/19
- eyü** İyi. ↔ **eyi**
- e.+si 9b/21
- eyvān** F. Salon, çardak, köşk.
- e.+ıñ ('āşık-ı eyvān) 7b/07
- eyyām** Ar. Günler, gündüzler.
- e. 2a/13, 6a/14
- e.+a 2a/18
- e.+dır 7a/06
- e.+ı 20a/08
- e.+ı şart-ı rāh 3b/09
- ezān** Ar. Müslümanları ibadete çağırmak için çok defa minareden yüksek sesle yapılan davet.
- e.+ı Muḥammedī 19b/16
- ez-īn cānib** F.+Ar. O taraftan, o yönden.
- e. 5b/01, 5b/10, 6a/15, 7a/22
- F**
- fā'ide** Ar. Fayda, kazanç.
- f. 7a/09
- f.+ol- 6a/08
- fakır** Ar. Zengin olmayan, yoksul, âciz.
- f. 16a/13
- fakırlık** Fakirlik, yoksulluk.
- f. 16a/13
- fāriğ** Ar. Vazgeçmiş, çekilmiş.
- f. 4a/03
- farḳ** Ar. İki şeyin birbirinden ayrılmasını sağlayan değişik taraf, başkalık.
- f. 17a/07
- f.+olun- 16a/20
- fazīlet** Ar. Güzel vasıf, insanın yaradılışındaki iyilik.
- f.+ine 2a/10
- fedā** Ar. Gözden çıkarma, uğruna verme.
- f.+it- 2b/02
- fe-ammā** Ar. Kaldı ki, fakat.
- f. 2a/20, 8b/01
- felek** Ar. 1. Gökyüzü, sema.

- f.+de 2a/04
- 2.** Talih, baht, kader.
- f. 6b/03, 13b/22, 16b/06
- f.+in (felegin) 3b/09
- fenā** Ar. Kötü, uygunsuz.
- f.+dır 8a/15
- ferāḡat** Vazgeçme, el çekme.
- f.+et- 8a/16
- f.+it- 15a/10
- Ferīdūn** F. Feridun.
- F. 16a/02
- fermān** F. Emir, buyruk.
- f.+ınız 8b/09
- f.+ıñ 11b/05
- f.+ it- 5b/09
- fersaḡ** Ar. Denizde üç millik bir mesafe.
- f. 9b/08, 10b/02, 15b/16
- feryād** F. Yardım istemek için çıkarılan yüksek ses, sızlanma, şikayet, bağışma.
- f.+eyle- 5a/22
- f.+it- 7a/07
- fikr** Ar. Fikir, düşünce.
- f.+im 3b/08
- f.+ine 2b/01
- f.+i it- 5a/14
- f.+it- 3b/07
- fi'l-cümle** Ar. Nihayette, sonunda.
- f. 2b/13, 7b/20, 14a/16
- f.+sin 15a/17
- fi'l-ḡāl** Ar. Bu anda, hemen şimdi.
- f. 10a/02, 16a/07
- fi'l-vāki'** Ar. Hakikaten, gerçekten.
- f. 6a/12, 7b/03
- firār** Ar. Kaçma.
- f.+a (ḡarār-ı firār) 6b/11
- Firūz-ābād** Ar.+F. "Uğurla, mutlulukla dolu olan yer" anlamında şehir ismi.
- F. 5a/03
- F.+da 4b/08
- F.+da (şehr-i Fīrūz-ābād) 4a/07
- F.+dır (şehr-i Fīrūz-ābād) 4b/07
- flori** İt. İlk olarak Floransa'da basılan sonradan Avrupa'da ve Osmanlı Ülkesi'nde kullanılan üzeri zambak çiçekli altın para.
- f. 4b/07
- fūḡarā** Ar. Fakirler, yoksullar.
- f. 15b/05
- f.+lara 15b/05
- f.+ya 15a/11, 18a/01
- fūlān** Ar. Belirsiz bir şey, filan.
- f. 3b/07, 6a/05, 6b/23, 10a/18, 15a/04, 18a/21
- fūrūḡt** F. Satma, satım, satış.
- f.+et- 3b/19, 9a/21, 18a/21
- f.+ta 3a/02
- fütüvvet** Ar. Soy temizliği, mertlik.
- f. 2a/08

G

ġa'ib Ar. Görünmeyen, hazır olmayan.

ġ.+ol- 6a/20

ġalebe Ar. Galip gelme, yenme.

ġ.+it- 15a/03, 19b/11

ġālīp Ar. Galebe eden, üstün gelen, yenen.

ġ. 7b/16

ġam Ar. Keder, dert, tasa, kaygı.

ġ.+a 4a/05

ġ.+ın 3a/08

ġ.+ıñ 13b/15

ġam-zidā' Ar.+F. Gami, kederi defeden.

ġ. 3b/05

ġarā'ib Ar. Tuhaf, şaşılacak şeyler.

ġ. 8a/19, 9a/01, 9a/14, 14a/02

ġarb Ar. Batı.

ġ. 11b/02

ġarbī Ar. Batı ile ilgili.

ġ. 9a/08

ġarḳ Ar. Boğma, boğulma.

ġ. 5b/21

ġ.+ol- 20a/05, 20a/07

ġ.+(şuya ġarḳ ol-) 17a/15

ġāyet Ar. Çok, fazla, son derece.

ġ. 2b/09, 7b/11, 13b/02, 16b/01, 17a/07, 18b/08, 18b/18

ġ.+le 5b/08

ġayret Ar. Çalışma, çabalama.

ġ.+ine 13b/08

ġ.+i civān-merd 8b/18

ġayrı 1. (-den) Başka, başka.

ġ. 2a/21, 4a/18, 4a/19, 5b/02, 8a/11, 8a/23, 9b/22, 11b/22, 13a/16, 13b/07

2. Artık.

ġ. 7a/16, 7b/23, 8a/12, a/12, 9a/23, 14a/04, 14b/03, 15b/03

gece Güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarınca kadar süren karanlık zaman, gece. ↔ **gice**

g.+leri 4b/14

geç- 1. Bir yerden başka bir yere gitmek.

g.-üp 10a/17

2. Belli bir yere geçmek.

g.-üp 18a/19

3. Kaplanmak, konmak, işlemek.

g.-mişler 11b/12

4. Olmak, meydana gelmek, cereyan etmek.

g.-eñ 8a/05

5. (Bir yeri) İçinden veya üstünden yol almak suretiyle aşip geride bırakmak, boydan boya katetmek.

g.-üp 17b/05

geçen Birkaç gün önce, geçen.

g. 18a/21

geçür- 1. Yaşamak, yaşayıp tüketmek.

g.-elüm 18a/18, 18a/20

g.-eyim 15a/03
2. (Bir şeyi bir yere) Yerleştirmek,
takmak, koymak, sokmak.
g.-üp 6a/09
g.-ür 7b/14
3. Bir yerden bir yere geçmesini
sağlamak, geçirmek.
g.-üp 16b/20
gel- 1. Bulunulan yere başka yerden
ulaşmak, varmak.
g.-di 4b/04, 5b/17, 11a/14, 13a/21,
13b/09, 16a/21, 17a/03, 17a/14
g.-di (çıka gel-) 5b/22, 7a/24
g.-dik 14a/11, 18a/07
g.-diler 12b/13, 13b/16, 18a/02
g.-dim 19b/05
g.-diniz 16b/21
g.-dügin 5a/19, 6a/17
g.-dükde 10a/05, 11a/14
g.-düklere 11b/04
g.-düñiz 16b/21
g.-eliden 2b/10
g.-en 10a/22, 16a/04
g.-ince 14a/18, 15b/04, 18a/16
g.-iyor 6b/07
g.-meyesin 13b/06
g.-meyüp 8a/13
g.-mez 7a/16, 12b/15, 19b/06
g.-miş 5b/19, 20a/08
g.-mişler 5a/04

g.-se 4b/11, 7a/17
g.-üp 3b/02, 4a/08, 4a/19, 4b/02,
4b/11, 4b/13, 4b/15, 4b/19, 5a/08,
5b/05, 6a/19, 6a/23, 6b/09, 6b/12,
6b/13, 6b/22, 7a/05, 8a/04, 8b/17,
9a/09, 9a/10, 10a/02, 10b/15,
12a/14, 13a/06, 13b/01, 13b/10,
13b/16, 14a/15, 15a/12, 15a/15,
16a/08, 16b/20, 17a/02, 17a/17,
18b/10, 19a/08, 19a/17, 19b/03,
19b/15, 20a/01
g.-ürken 4b/14, 16a/12, 16a/22
g.-ürler 10a/20
2. ... Hâline erişmek, varmak, vâsıl
olmak.
g.-di 17a/22
3. Başına gelmek, uğramak,
maruzkalmak.
g.-di 7b/21,
4. Doğmak, hâsıl olmak.
g.-megi 7a/04
g.-memişdir 7a/04
5. (Koku, ses için) Duyulmak.
g.-ince 18a/13
g.-medi 5b/02
6. (Sıvılar için) Akmak.
g.-en 17b/10
g.-ürdi 17b/10
7. Olumlu emir kipinde öğüt
vermek.

g. 4a/03, 4a/03, 6b/04, 7b/24

g.-iñ 9b/13

8. Anlamca kaynaşmış, deyimleşmiş
birleşik fiiller yapar.

g.-di (gücüne gel-) 18b/08

g.-di (hâtıra gel-) 17b/02

g.-di (hâtırına gel-) 16a/19

g.-dim (kendüme gel-) 17b/15

g.-dim (râst gel-) 18a/01

g.-dükde (‘aklı başına gel-) 5b/12

g.-dükde (yakın gel-) 9a/11, 10b/01

g.-en (karşu gel-) 11b/08

g.-medik (râst gel-) 14a/05

g.-meye (râst gel-) 19a/03

g.-mez (kıyâsa gel-) 15b/09

g.-mez (hîsâba gel-) 5b/20

g.-mezden (‘aklı gel-) 5b/14

g.-se (lâzım gel-) 5a/15

g.-üp (‘aklı başına gel-) 5b/18

g.-üp (hâtırına gel-) 4b/15, 16a/20

g.-üp (karşu gel-) 10a/03

g.-ür (elden ne gel-) 18a/06

gemi Su üstünde giden büyük taşıt.

g. 8b/11, 8b/16, 8b/20, 9b/12,
10a/11, 12b/15, 13b/01, 13b/04,
13b/05, 13b/10, 13b/17, 18a/05,
19a/20

g.+de 18a/07

g.+den 9a/10, 10a/05, 13b/12

g.+ler 15a/20

g.+sinde 10a/09

g.+ye 8b/23, 8b/23, 9a/10, 10a/03,
18a/01, 18a/05, 18a/06

g.+yi 8b/12, 8b/13, 13b/12, 14a/07

genc. Hazine, define.

g.+ini 2b/02

genç Hayatın çocuklukla orta yaşlılık
arasındaki döneminde bulunan,
genç.

g. 5b/21

gene Yine, tekrar. ↔ **yine**

g. 6b/09, 7a/06, 7a/12, 10b/11,
11b/21, 13a/21, 17a/17, 17a/18,
17a/19, 17a/20, 17b/17, 17b/20,
19a/19, 19a/21, 19b/14, 19b/19,
20a/07

ger F. Eğer, şayet (Daha çok nazımda
kullanılır). ↔ **eger**.

g. 7a/20, 11b/11

gerçek Gerçek, doğru, hakikaten.

g. 6b/19

g.+den 2b/06

gerçi Gerçi, her ne kadar, şüphesiz ki.

↔ **egerçi**

g. 13a/10

gerek 1. Şart cümlelerinde üstün ihtimali
bildirir, herhalde.

g. 17a/15

2. “Hem” gibi başına geldiği kelimelerin hepsinin birden düşünüldüğünü anlatır.

g. 9b/20, 9b/20, 9b/24

gerü Geri, geriye. ↔ **girü**

g. 16a/08

g.+ye 9a/22, 9b/13, 9b/16, 14a/06

getür- 1. Bulunulan yere gelmesini sağlamak, iletmek, nakletmek.

g. 13b/05

g.-di 17a/03, 19a/15

g.-ecek 15a/20

g.-üp 5b/14, 15b/21, 18b/19

2. (Bir yere) Bir kimse veya şeyle birlikte gelmek, gelirken o kimse veya şey yanında olmak.

g.-di 16b/15

g.-diler 11a/12

g.-en 11a/10

g.-üp 11a/04, 14a/16, 16b/11

g.-ürüm 6a/22

3. Ortaya çıkmasına sebep olmak.

g.-memiş 6b/03

g.-ür 19a/02

4. Vermek, sunmak.

g.-di 19b/14

5. Anlamca kaynaşmış ve deyimleşmiş birleşik fiiller yapar.

g.-di (yerine getir-) 19b/14

g.-dükden (yerine getir-) 12a/09

g.-eler (yerine getir-) 11b/06

g.-mez (tākat getir-) 6b/11

g.-üp (‘amele getir-) 15a/14, 16a/09

g.-üp (huzūruna getir-) 8a/01

getürt- Getirmesini sağlamak, getirmek işini başkasına yaptırmak.

g.-elüm (getürdelüm) 5b/08

g.-üp (getürdüp) 14b/08

gez- 1. (Bir yerde) Bir yöne doğru sürekli yer değiştirmek, hareket etmek, yürümek, dolaşmak.

g.-erek 4b/04

2. Olmak, bulunmak, dolaşmak.

g.-meyüp 8a/21

g.-miş 4a/01

gibi Gibi (Benzetme edatı).

g. 2a/16, 3b/01, 5b/01, 5b/15, 6b/18, 6b/22, 7b/02, 7b/09, 9b/12, 10a/11, 10a/15, 11a/04, 12b/04, 15a/05, 16a/08, 17a/17, 19b/13

gice Gece, güneşin batışından doğuşuna kadar geçen süre. ↔ **gece**

g. 6b/22, 12b/17, 12b/20, 15a/01, 19b/05

g.+(endîşe-i gice) 9a/24

g.+(māh-tāb-ı gice) 17a/16

gider- Ortadan kaldırmak, yok etmek.

g.-üp 10a/01

gir- 1. Geçmek, içeriye varmak, girmek.

g.-di 4b/02, 11a/08

g.-dim 17a/10, 18a/06, 18a/12
g.-dükde 5a/07
g.-ün 19b/07
g.-üp 4b/05, 8b/23, 10a/03, 10a/10, 16b/12, 18a/21
2. Sulu bir şeyin içine batmak, dalmak.
g.-üp 5a/02, 5a/06
3. Etkisi ve hükmü altında bulunmak.
g.-mezsın 7a/17
4. Yüklenmek.
g.-di 14b/18

gıriftār F. Tutulmuş, yakalanmış.

g.+ol- 8a/12

girü Geri, geriye. ↔ **gerü**

g. 9a/11, 16a/12

g.+ye 9a/24

git- 1. Bir yerden başka bir yere doğru hareket etmek, gitmek.

g. 8b/20

g.-di 3b/01, 3b/02, 5b/01, 5b/06, 5b/16, 6a/23, 8a/04, 15a/21

g.-dik 14a/01

g.-diler 9a/01, 9a/04, 9a/07

g.-dim 17b/04, 17b/20, 17b/21

g.-dügim 9a/17

g.-dükden 7b/23

g.-elim (gidelim) 9b/01

g.-en (giden) 7a/16,

g.-er (gider) 5a/13, 7a/16,
g.-erken (giderken) 4b/17
g.-erler (giderler) 9a/13, 9b/18, 10a/13, 10a/15
g.-ersin (gidersin) 7a/10
g.-er misin (gider misin) 13a/03
g.-mege 13a/04
g.-mek 4b/15, 5a/18, 8a/18
g.-mişdir 6b/13, 15b/07
g.-mişler 9b/08
g.-üp (gidüp) 9a/12, 9a/15, 12a/15, 13a/21, 15a/22, 15b/11, 15b/16, 16a/12

2. Taşınmak, götürülmek.

g.-eceedir (gidecekdir) 17a/18

g.-en (giden) 19a/16

3. (Sıvılar için) Akmak, geçmek.

g.-er (gider) 10b/11

4. Bir kimse ile beraber yola çıkıp ona arkadaşlık etmek, refâkat etmek.

g.-en (giden) 6a/18

5. Yok olmak, eser kalmamak.

g.-se (elinden git-) 3b/17

6. Süretilik bildiren birleşik fiiller oluşturur.

g.-üp (‘aklı başından git-) 5a/2

gıtdükçe Zaman geçtikçe, gitgide giderek.

g. 13b/18, 20a/13

giy- Bir giyeceği bedenine geçirmek,
giymek.

g.-e 9a/19

g.-miş 11b/16

g.-üp 5a/12, 5b/03

giydür- Bir giyeceği başka birinin
giymesini sağlamak, giydirmek.

g.-üp 16b/19

giz Sır.

g. 9b/03

göbek İnsan ve memeli hayvanlarda
göbek bağının düşmesinden sonra
karnın ortasında bulunan çukurluk.

g.+ine (göbeline) 16a/15

gök Yeryüzünün üstünü kaplayan kubbe
biçimindeki mavi boşluk, semâ,
âsuman.

g. 5b/21

gönder- 1. Uğurlamak, göndermek. ↔
göndür-

g.-mege 8b/15

2. Göndermek, yollamak,

g.-elim 16b/10

3. (Belli bir yere, bellir bir işi
yapmak üzere) Gitmesini sağlamak,
bir görevle yollamak.

g.-di 6a/16, 18b/14

g.-üp 5b/07, 16b/11

4. (Öbür dünyaya) Yollamak, ölü-
münü görmek.

g.-meyüp 12b/19

göndür- 1. Göndermek, yollamak. ↔

gönder-

g.-üp 20a/04

g.-ür 15b/06

2. (Belli bir yere, bellir bir işi
yapmak üzere) Gitmesini sağlamak,
bir görevle yollamak.

g.-diler 5b/09

g.-üp 8a/06, 16b/08

göñül Gönül, yürek.

g.+lerinden 10a/01

g.+ümden (göñlümden) 3a/01

g.+ündeki (göñlündeki) 2b/17

gör- 1. Bir nesne veya kimsenin
varlığını algılamak, bakmak,
görmek, hissetmek.

g. 5a/07, 7b/21, 18a/03

g.-di 3a/19, 4b/05, 4b/20, 4b/21, 5a/01,
5a/18, 5b/18, 5b/21, 6b/05, 6b/12,
9b/02, 10a/09, 10a/18, 10b/01,
11a/01, 11a/04, 11a/08, 11a/16,
11b/09, 13b/02, 13b/18, 15a/23,
19a/11, 19a/12, 19a/15, 19b/03,
19b/19

g.-digi 10b/15

g.-dü 5a/22, 16b/04, 19b/16

g.-dügi 16b/13

g.-dügün 14a/17, 16a/08, 18a/12

g.-dük 14a/08

g.-dükde 4b/05, 5a/19, 6a/04, 6b/11,
9a/09, 12a/05, 13b/11
g.-dükden 20a/03
g.-düler 14a/07
g.-düm 14a/02, 14a/11, 17a/16,
17a/19, 17b/02, 17b/12, 17b/17
g.-dün mi 6a/10, 7b/07, 13a/14,
14b/10
g.-em 8a/01
g.-en 2a/10, 2b/02, 9b/10
g.-eñ 15a/21
g.-medeñ 17a/04
g.-mediler 5b/04, 9a/06, 9b/04
g.-medim 7a/04
g.-meyüp 14a/04
g.-müñ 11a/09, 11b/10, 11b/17
g.-müñlerdir 9b/17
g.-sen 7a/15
g.-ünce 4b/01, 6a/02, 6a/12, 13a/13,
14b/06, 17b/04
g.-üp 4a/13, 4b/19, 5a/08, 7a/03,
7b/04, 9b/24, 10a/14, 11a/06,
14a/14, 14b/01, 14b/11, 16a/18,
16b/12, 18b/08
g.-ür 15b/01
g.-ürsin 15a/05
g.-ürün 2b/10, 2b/20
2. Karşılaşmak, rast gelmek,
tesadüf etmek.
g.-di 16a/13

g.-düm 16b/01
3. Gezmek, gezip dolaşmak.
g.-müşdür 4a/01
g.-üp 3b/20
4. Yaşamak, geçirmek.
g.-digi 9a/02
5. Anlamaki idrak etmek.
g.-di 2a/20
g.-diler 20a/08
g.-dü 14b/22
g.-dükde 6a/01
g.-düm 17b/15
g.-ünce 19b/18
6. Gönül gözüyle görmek, sezmek,
hissetmek.
g.-ünce 13b/15
g.-üp 2b/09
7. Birine ihsanda bulunmak.
g.-ün 8b/01
8. Yapmak, îfâ etmek.
g.-dükde 15a/15
g.-em 8b/07
g.-mede 17a/11
g.-üp 8b/15
9. Anlamca kaynaşmış ve deyim-
leşmiş birleşik fiiller yapar.
g.-düler (ma'kül gör-) 14a/07
göre Nazaran, bakılırsa.
g. 13a/10
görül- Varlığı gözle hissedilmek.

g.-müş 14a/08
görün- Kendini göstermek, ortaya
çıkma, zuhur etmek, gözükme.
g.-di (haķır görün-) 14b/03
g.-dügi 16a/05
g.-en 9b/19
g.-medi 9a/15, 18a/06
g.-mege 9b/02
g.-ür 9b/15, 11a/01, 16a/17
g.-ürsen (gözüme görün-) 4a/12
görüş- Karşılıklı görüşmek, konuşmak,
sohbet etmek.
g.-di 6a/23
g.-diler 10a/04
g.-megi 2a/11
g.-mek 16a/19
g.-üp 8b/22, 13b/14
göster- 1. Görölmesini sağlamak, göröl-
mesine sebep olmak.
g.-di 4a/10
g.-ince (baş göster-) 7a/24
g.-ir 9b/10
g.-mek 6a/04
götür- 1. Taşımak, ulaştırmak, iletmek.
g.-di 5b/20, 8a/03
g.-en 6a/03
g.-i 9a/20
g.-men 10a/17
g.-sün 16b/09
g.-ün 13b/13

g.-üp 5b/11, 6a/02, 6b/10, 15a/06,
17b/14
2. (Bir kimseyi bir yere giderken)
Beraberinde bulundurmak, onunla
beraber gitmek.
g.-diler 12a/08
g.-eyim 6b/05, 7a/08, 7b/24
g.-ün 18a/02
g.-üp 4b/09, 16b/15
g.-ürüm 7a/18
göyündür- Yakmak.
g.-di 6b/01
göz Göz.
g. 4b/21
g.+den 7a/21
g.+ine 14b/03
g.+ler 11a/09, 11b/10, 11b/17,
17a/04
g.+lerinden 5b/01, 16b/22
g.+üm 6b/13
g.+üme görün- 4a/12
g.+ün 19b/16
gözyaşı Ağlarken gözlerden akan berrak
sıvı, gözyaşı.
g.+ndan 19b/10
ğulām Ar. Delikanlı, genç, tüyü
çıkmamış delikanlı.
ğ. 7a/06, 16b/08
ğ.+a 6a/12
ğ.+ı 11a/23

ğ.+lar 11b/25, 12a/15
gūnā F. Türlü, tarz.
g. 4a/13
ğurbet Ar. Yabancı memleket, yabancı
yer.
ğ. 3b/20, 4a/01
ğ.+de 3a/14
ğurūr Ar. Boş şeylere güvenerek
aldanma, kibir.
ğ.+ı civānī 7b/15
ğuruş Liranın yüzde biri değerindeki
Türk para birimi, kuruş.
ğ. 12a/01, 14b/18, 18b/03
ğ.+a 18b/01
ğuruşluk Kuruşluk, kuruş değerinde
olan.
ğ. 16a/10
gūş F. 1. Kulak.
g.+i cān 4a/04
2. İşitme, dinleme.
g.+it- 16a/07
g.+ur- 17b/06
gūyā F. Sanki, diyelim ki.
g. 4b/03, 6b/06, 12a/02, 17a/21,
17b/07, 17b/11, 17b/13
güç Yapılması, başa çıkılması zor olan,
emek isteyen, zor.
g. 13a/14
g.+üne gel- (gücüne gel-) 18b/08
gül- Gülmek.

g.-di 20a/01
gül-āb F. Gül suyu.
g. 11a/05, 16b/19
gümüş Tabiatla altın, bakır, bazen
platinle birlikte bulunan, kendine
has beyaz renkte olan metal
element, gümüş.
g.+den 9b/14, 11a/02, 12b/05
gün 1. Dünyanın kendi yörüngesi
etrafında bir defa dönmesinden
ibaret yirmi dört saatlik zaman
parçası.
g. 3b/11, 4a/15, 4b/13, 6a/16, 6b/12,
12b/17, 13a/02, 13a/04, 14a/18,
15b/11, 17a/13, 17b/19, 18a/01,
18b/05, 18b/11, 20a/07
g.+de 12b/15, 19b/03
g.+ki 3b/04
g.+lerde 13b/07
2. Güneş.
g. 9b/10
3. Zaman, vakit.
g. 2a/11, 3a/17, 13b/07, 14a/06,
15b/21, 16a/11, 18a/06, 19a/17
gündüz Güneşin doğuşu ile batışı
arasındaki aydınlık zaman.
g.+ler 4b/12
güneş Dünya ve diğer gezegenlerin
etrafında döndüğü, bunlara ısı, ışık

ve hayatın devamı için gerekli
enerjiyi veren gök cismi, güneş.
g. 9b/11
günlük Belli bir gün içinde olan, günlük.
g. 18a/20
güşāde F. Açılmış, açık, ferah, şen.
g.+dir 11b/02
güzār F. Geçme, geçiş.
g.+etdür- 7b/04

H

ḥ^vāb F. Uyku.
ḥ. 5a/06, 15a/03
ḥ.+dan 15a/08
ḥabb Ar. Tane, çekirdek, tohum.
ḥ. 19a/21
ḥ.+ım 18a/08
ḥaber Ar. Son ve yeni havadis, bilgi.
ḥ.+i 7a/19
ḥ.+in vir- 13b/09
ḥ.+i 3a/09
ḥ.+al- 5b/07, 11b/07
ḥ.+ol- 5a/17
ḥ.+vir- 5b/04, 6a/20, 8a/06, 11b/08,
18b/14
ḥ^vāce F. Tüccar.
ḥ. 2a/18, 2a/19, 2a/20, 2b/09, 3a/08,
3b/08, 13b/17, 16a/12
ḥ.+niñ 2a/05
ḥ.+(ma^cnā-yı ḥ^vāce) 3a/12

ḥ.+(nām-ı ḥ^vāce) 8b/07, 8b/19
ḥ^vācegān F. (Eskiden) Yüzbaşı rütbe-
sinin karşılığı olan bir sivil rütbe.
ḥ. 2a/02
ḥ^vācegī F. Hâcelik. ↔ **ḥ^vācelik**
ḥ. 3a/01, 3a/01
ḥ^vācelik Hâcelik. ↔ **ḥ^vācegī**
ḥ. 3a/10, 3a/15, 3b/07, 3b/10, 3b/15
ḥācet Ar. İhtiyaç, gereklilik.
ḥ.+kal- 3b/20

Ḥ^vāce Sa^cīd Ar. Hâce Sa^cīd.

Ḥ. 10a/21, 12a/09, 12a/10, 12b/14,
12b/17, 12b/20, 13a/04, 13a/07,
14a/25, 14b/11, 14b/21, 15b/01,
16a/06, 16a/19, 16b/03, 16b/05,
16b/09, 16b/16, 16b/20, 17a/02,
18a/18, 18b/04, 18b/15, 18b/20,
20a/06, 20a/09, 20a/12, 20a/14,
20a/17
Ḥ.+(ḥikāyet-i Ḥ^vāce Sa^cīd) 2a/01
Ḥ.+e 16b/01, 19a/03, 20a/09
Ḥ.+i 14a/17, 14b/01, 16b/14,
16b/16, 18b/10, 19a/05
Ḥ.+in 14a/16, 17a/02, 18b/02,
19b/14, 20a/18
Ḥ.+iñ 13a/20, 14b/13, 18b/16

Ḥ^vāce Yahyā Ar. Hâce Yahyâ.

Ḥ. 3a/16, 3b/05, 9a/15, 9b/12,
9b/16, 10a/03, 10a/05, 10a/08,
10a/13, 10a/20, 10a/21, 10b/15,

11a/05, 11a/10, 11a/14, 11b/08,	h. 11a/20
12a/04, 12a/11, 12a/15, 12b/16,	ḥaḳ Ar. 1. Allah, Tanrı. ↔ ḥaḳḳ
12b/18, 12b/21, 13a/13, 13b/04,	H. Celle ve ‘Alā Ḥazretleri 19b/19
13b/11, 13b/16, 13b/16, 13b/18,	Ḥaḳ Te‘ālā 15b/07
13b/21, 14a/19, 14a/21, 14b/01,	2. Harcanmış emek.
14b/03, 14b/10, 14b/12, 15b/10,	h.+ḳıçun 8b/02
16a/09, 16b/03, 16b/10, 18a/15	ḥāk F. Toprak.
H.+nın 12a/07	h. 18b/17, 19b/19
H.+nın 9a/02, 9b/22, 13a/09, 16b/22	h.+e 14a/17
H.+ya 10a/07, 12a/13, 13a/12,	ḥaḳāret Ar. Hakirlik, hor görme,
18b/04, 20a/03	incitme.
Ḥāce Zekeriyā Ar. Hāce Zekeriyā.	h.+et- 18b/12
H. 2a/05, 2a/14, 3a/18, 3b/02,	ḥaḳīkī Ar. Gerçek, doğru.
3b/12, 4a/06, 8b/03, 8b/10, 8b/17,	h. 9b/16
12a/11, 12a/12, 12b/18, 13b/14,	ḥākīm Ar. Hükümdar, hükmeden.
14a/24, 14b/13, 16a/08, 16b/02,	h. 13a/16
16b/13, 16b/16, 18a/16, 18b/02,	h.+i 14a/23
20a/03	ḥaḳīr Ar. İtibarsız, değersiz.
H.+nın 19a/20	h.+(ḥaḳīr görün-) 14b/03
H.+nın 2a/08, 18a/20	ḥaḳḳ Ar. 1. Allah. ↔ ḥaḳ
H.+ya 18b/04	h.+a 19a/03
H.+yı 16b/12, 16b/21	2. Harcanmış emek.
Ḥāce Zekeriyā-zāde Ar.+F. Hāce	h.+ı peder 8b/18
Zekeriyānın oğlu, Hāce Yahyā için	ḥāl Ar. Oluş, bulunuş, durum.
kullanılır.	h. 2a/21, 9a/07, 10a/13, 14b/17,
H. 3a/16	19a/02
H.+nın 2a/15	h.+de 5a/08, 6a/02, 17b/16
ḥaddām Ar. Hizmetçi.	h.+i 5a/04, 14b/10
h. 14a/15	h.+i ol- 4b/13
ḥādīm Ar. Hizmet eden, yarayan.	h.+in 19a/11

- h.+inde 18b/05
h.+ine 14b/20
h.+(‘arz-ı hāl et-) 14b/19
h.+(‘arz-ı hāl it-) 13a/17
h.+hātır su’āl eyle- 12a/11
h.+ol- 3b/04, 16a/22
hālā Ar. Hālâ, şimdi, henüz.
h. 7b/11, 19a/16, 20a/16
hālāş Ar. Kurtulma, kurtuluş.
h.+ol- 2b/19, 15a/10
halecān Ar. Çarpıntı, titreme, heyecan.
h. 3a/20
halı Yere veya mobilya üzerine serilmek, duvara süs olarak gerilmek üzere yün veya iplikten dokunmuş kısa tüylü yaygı.
h.+lar 11a/09
hālī (1) Ar. Gamsız, gairesiz, kayıtsız.
h.+ol- 3b/16
hālī (2) Ar. Tenha, boş, ıssız yer.
h. 15a/09
h.+ol- 15a/01
hālice Ar. Pamuk eğiren.
h.+ler 17a/04
halīl Ar. Samimi dost.
h.+de 18b/01
halk Ar. İnsanlar, halk.
h.+ı 8b/15, 9a/10, 10a/15
h.+ıñ 17a/11
h.+ı 4b/10
h.+ı cihān 2b/02
h.+(cem‘-i halk) 2a/20, 20a/10
hamd Ar. Hamd, şükretme.
h.+ol- 6b/21
h.-Allāh Te‘ālā 3b/18
hammāl Ar. Para karşılığında arkasıyla, eliyle yük taşıyan adam, hamal.
h.+lar 10a/10, 11a/04, 14a/11
hammām Ar. Hamam, banyo.
h. 12a/20, 12a/21
h.+a 16a/12, 16b/17
h.+dan 16a/22
h.+ına 16b/15
hān F. Han, kervansaray.
h.+ı hālīl 18b/01
h.+larına 13b/15
hāne F. Ev.
h. 13b/20
h.+sine 16a/12, 16a/20
h.+sine 3b/02, 3b/02
h.+ye 4b/08, 12b/12, 17a/10
hārā F. Pek katı taş, mermer.
h.+dan 4a/20
harāb Ar. Yıkık, viran.
h.+a (rāh-ı harāb) 15a/02
harāmī Ar. Hırsız, haydut, yol kesen.
h.+ler midir 10a/15
h.+ol- 14a/14
harāret Ar. Sıcaklık.

- h.+-i hevā 5a/06
- ḥarb** Ar. Kavga, dövüş.
- h.+ın (ālāt-ı ḥarb) 5b/15
- ḥarc** Ar. Sarf, gider, bir iş için kullanılan madde.
- h.+et- 4b/01
- h.+ına 14b/22
- ḥarīb** Ar. Yağma olunmuş, soyulmuş, talan edilmiş.
- h. 9a/22
- ḥarīd** F. Satın alma.
- h. 3a/02
- ḥarīf** Ar. 1. Meslekdaş, sanat arkadaşı.
- h.+iñ 2b/16
2. Herif, bayağı adam.
- h. 6a/03, 6a/13
- h.+den 3a/17
- h.+i 8a/01
- h.+in 19a/11
- h.+ler 9a/11, 9b/22
- ḥarman** Dövmek için hazırlanmış ekin yığını, harman.
- h. 5b/15
- ḥasbī** Ar. Karşılıksız, parasız.
- h.+(cāhiliyyet-i ḥasbī) 7b/17
- ḥaseb** Ar. Asillik, soy temizliği.
- h. 3a/11
- ḥased** Ar. Kıskançlık, çekememezlik.
- h.+it- 19a/02
- ḥāşıl** Ar. Husûl bulan, peyda olan, çıkan, olan.
- h.+ol- 9a/18
- ḥāsir** Ar. Zarara, ziyana uğrayan.
- h. 9a/22
- ḥaṭ** Ar. Yazı.
- h. 15b/19
- h.+ları 15b/22
- ḥaṭā** Ar. Yanlış, yanlışlık, hata.
- h.+et- 6b/23
- ḥāṭır** Ar. 1. Zihin, fikir.
- h. 10a/01
- h.+a gel- 17b/02
- h.+ına gel- 4b/15, 16a/19
2. Keyif, hâl.
- h.+(ḥāl ḥāṭır su'āl eyle-) 12a/11
- h.+ların 16b/22
3. Gönül.
- h.+ın 6b/16
- h.+ı derûn 2b/20
4. Bir kimsenin biri üzerindeki saygılı etkisi, itibar.
- h.+ı 2b/14, 4a/01, 13a/11
- ḥatm** Ar. Bitirme.
- h.+et- 16a/06
- ḥātūn** F. Kadın.
- h.+um 17a/05
- h.+ları 17a/04, 20a/01
- ḥavāle** Ar. Bir işi veya bir şeyi başka birine bırakma, üstüne bırakma.

h.+et- 19a/04
ḥavf Ar. Korku, korkma.
 h. 7b/03, 14a/10, 17b/14
 h.+et- 7a/01
 h.+ına (cānı ḥavfına düş-) 11a/07
 h.+ından 5b/11, 6a/07
 h.+ı bi'l-küllîye 10a/01
ḥavlı Avlu.
 h.+sın 12b/05
ḥavuz Havuz.
 h. 15b/15
 h.+dan 15b/16
ḥavz Ar. Havuz.
 h. 5a/08, 5a/11, 11b/11
 h.+a 5a/02, 5a/06, 11b/14
 h.+da 5a/14, 5b/01, 11b/12
 h.+dan 5a/15, 5a/19, 5b/03
 h.+ından 5a/12
 h.+ın 5a/02
 h.+un 15b/17, 15b/18
hāy F. Vay!, eyvah!
 h. 5b/02, 6b/06, 13a/13, 13a/14
 h.+hūy 4b/17
ḥayāl Ar. Hayal, insanın kafasında
 canlandırdığı şey.
 h.+it- 3b/14
ḥayāt Ar. Dirilik, canlılık.
 h.+da ol- 20a/13
ḥayır Öyle değil, olmaz, yok.
 h. 17a/16

ḥayl Ar. Zümre, takım.
 h.+i encüm 2a/03
ḥayr Ar. İyilik, faydalı iş.
 h. 18b/04
 h.+ına 14a/19
ḥayrān Ar. Şaşmış, şaşırmış.
 h.+ol- 20a/09, 20a/11
ḥayret Ar. Şaşma, şaşıрма.
 h.+e (mevc-i deryā-yı ḥayrete dal-)
 2b/01
 h.+inden 19b/20
ḥayvān Ar. İnsanı da içine alan bütün
 canlılar.
 h. 5a/17
 h.+dan 17b/07
 h.+ı 19a/13, 19b/13
ḥazān F. Sonbahar, güz.
 h. 6b/21
 h.+a 6b/18
ḥāzır Ar. Huzurda, meydanda, göz
 önünde olan.
 h. 17b/03
 h.+it- 3a/07
 h.+ol- 3a/18
ḥazīne Ar. Toplu hâlde bulunan altın,
 gümüş, mücevher, para vb. maddî
 değeri yüksek şeylerin bütünü.
 h.+sinde 11b/18
 h.+sine 2a/04, 8a/07
 h.+yi 8a/06

hazne Halk ağzında “hazine”.

h.+me 2b/19

Ḥazret Ar. Saygı göstermek üzere büyüklere verilen ünvan.

Ḥ.+i (Cenāb-ı Ḥazret-i Rabbü'l-‘Ālemīn) 19b/02

Ḥ.+i Ādem 4b/03

Ḥ.+i Süleymān 16a/06

Ḥ.+leri (Ḥaḫ Celle ve ‘Alā Ḥazretleri) 19b/19

Ḥ.+lerine (Ḥudā-yı Cenāb-ı Rabbü'l-‘Ālemīn Ḥazretleri) 19b/09

ḥaz Ar. Hoşlanma, zevklenme.

h.+zı 13a/11

heft-ser Ar.+F. Yedi baş, yedi başlı.

h.+dir (ejderhā-yı heft-ser) 6b/06

hegbe Yolculukta binek hayvanlarının eyerine geçirilerekiki yana sarkıtılan, içine öteberi koymaya mahsus iki taraflı torba. ↔ **heybe**

h. 18a/03

h.+si 19a/16

hegbecik Küçük heybe, heybecik.

h.+len 19b/07

helāk Ar. Mahvolma, ölme.

h.+et- 13a/13

h.+eyle- 7b/01

h.+it- 13a/15

h.+ol- 17a/09

hele Madem, mademki.

h. 5a/01, 5a/21, 10a/05, 13b/15

hem Hem, üstelik, ayrıca, şu da var ki, zaten, aynı zamanda.

h. 8a/10, 18a/08

h. ... hem 8a/09

hemān F. Hemen, derhal, o anda.

h. 3a/17, 4a/13, 4a/15, 4a/19, 5a/08, 5a/10, 5a/20, 6a/01, 6a/03, 6b/07, 6b/13, 8a/02, 9a/23, 9b/13, 10a/11, 13a/17, 13b/01, 16a/05, 17b/02, 19a/19

hemān-dem F. Hemen, çabucak, o anda.

h. 4b/05, 6b/11

ḥendek Şehir, hisar, kale, tarla, vb. yerlere girilmesini önlemek, yol kenarlarında suların akmasını sağlamak için kazılan, iki tarafı yüksek, uzunlamasına derin çukur.

h. 10b/02, 10b/03, 10b/05

h.+den 10b/08

h.+e (hendege) 10b/08

h.+in (hendegin) 10b/04, 10b/07

h.+iñ (hendegin) 10b/10

h.+lerden 10b/11

h.+leri (cem‘-i ḥendek) 17b/05

henüz Daha, hâlâ, şimdiye kadar.

h. 12b/02

hep Bütün, hep.

h. 17a/06, 18a/10

hepsi Bütünü, tamamı.

h. 15b/03

her (Belirsizlik sıfatı) Her, herbir.

h. 2a/10, 4a/09, 4a/21, 4b/13, 5a/04,
6b/14, 6b/22, 7b/09, 8b/07, 8b/09,
9a/05, 9a/08, 9b/19, 10b/04, 10b/17,
10b/20, 10b/23, 11a/09, 11a/12,
11a/15, 11a/17, 11a/17, 11a/18,
11a/21, 11b/02, 11b/06, 11b/12,
11b/12, 12a/18, 14a/02, 15a/23,
15b/05, 15b/08, 15b/18, 16a/16,
17b/02, 18a/17

h.+bār 7b/02, 17b/02

h.+biri 9b/10, 11b/12, 12b/01

h.+birinde 12a/17

h.+birine 15b/18

h.+birinin 15b/14

h.+biriniñ 7b/13, 11a/15, 11b/04,
11b/19, 11b/20, 12a/19

hergiz Asla, hiçbir şekilde, hiçbir vakit.

h. 3b/16

herkes Kim varsa hepsi, her kişi, herkes.

h. 3b/02

hevā Ar. Hava.

h.+dan (ḥarāret-i hevā) 5a/06

heves Ar. Arzu, istek.

h.+i bey^ç ve şirā it- 3a/03

h.+i ḥūb 6b/14

heybe Yolculukta binek hayvanlarının
eyerine geçirilerek iki yana

sarkıtılan, içine öteberi koymaya
yarayan iki taraflı torba. ↔ **hegbe**

h. 17b/01

hezār F. Bin.

h. 5a/11, 7b/03, 7b/04, 10b/01,
13b/12, 13a/04, 14a/10

ḥıfz Ar. Saklama.

ḥ.+et- 11a/04

ḥ.+eyle- 3b/17

hibbe Ar. Paçavra, kesilmiş kumaş
parçası.

h. 14b/17

ḥicāb Ar. Utanma, sıkılma.

ḥ. 13a/04

ḥ.+ından 13b/11, 16b/12

ḥ.+et- 16b/16, 16b/17

hicr Ar. Ayrılık.

h. 2b/01

hiç Katiyen, asla, hiç, hiçbir.

h. 9a/16

h.+bir 13b/02, 15a/19, 16a/14,
19a/05

ḥikāye Ar. Hikāye. ↔ **ḥikāyet**

ḥ.+dir 14b/12

ḥ.+ler 8a/19

ḥ.+yi 8a/13

ḥikāyet Ar. Hikaye, kıssa. ↔ **ḥikāye**

ḥ.+eyle- 8a/05

ḥ.+eyt- 4a/05

ḥ.+i 8a/13

hikmet Ar. Hâkimlik, hikmet.

h.+ler (şūr-ı hikmet) 10b/12

h.+lerine 20a/11

hîle Ar. Oyun, aldatma.

h. 16b/11

h.+ñ 7a/20

Hind Ar. Hindistan.

H. 2a/06

hirâset. Ar. Ekincilik, çiftçilik.

h.+eyle- 10b/05

hisâb Ar. Hesap, sayma.

h.+a 14a/23

h.+a gel- 5b/19

h.+ve kitâb it- 12a/01

hiṭâb Ar. Bir veya birçok kimselere
ağızdan veya yazı ile söyleme.

h.+it- 19a/05

hizmet Ar. iş, iş görme, vazife.

h. 12b/13

h.+i 12b/12, 12b/16

h.+it- 18a/14

hizmetkâr Ar.+F. Hizmetkâr, hizmetçi.

h. 16b/11

h.+larımıza 2b/20

h.+larına 19a/04

h.+ol- 15a/19

hoş F. Güzel, iyi.

h. 14b/04, 16b/20, 19b/06

h.+et- 4a/14

hoş-âb F. Berrak, parlak.

h.+da (karye-i hoş-âb) 4a/07

h.+dı (karye-i hoş-âb) 4b/07

hoşca Hoşa gidecek biçimde, güzel ve
iyi bir biçimde, iyice.

h. 8b/07

hüb F. Güzel, hoş, iyi.

h.+(heves-i hüb) 6b/14

hübân F. Güzeller, iyiler.

h.+dan(zümre-i hübân) 2a/17

Hudâ F. Hüdâ, Tanrı.

H. 3b/16

H.+i Zülcelâl 3b/14

H.+yı Cenâb-ı Rabbü'l-^cÂlemîn

Hâzretleri 19b/09

H.+nındır 19b/04

H.+ya 8b/05, 18b/09

H.+ya 4b/06

huddâm Ar. Hizmetçiler.

h.+ı 11b/05

hūn-h^vâr F. Kan içen, kan dökücü,
zâlim.

h.+ın 5b/16

hurd F. Küçük, ufak.

h.+eyle- 6b/10

h.+it- 6a/02

hurde F. Ufak değersiz şey, kırıntı.

h.+i mînâ 2a/03

hūrī F. Cennet kızı, güzel kız.

h.+leri 6b/17

hurrem F. Şen, sevinçli, güler yüzlü,
gönül açan.

h.+(şād-ı hurrem ol-) 10a/05

Huşeng F. Huşeng.

H. 16a/01

huzûr Ar. 1. Hazır bulunma.

h.+ına 18b/16

h.+una götür- 8a/01

2. Rahat.

h.+a 3b/11

hücre Ar. Göz, odacık.

h. 18b/03

h.+de 18b/05, 18b/06

hükûmet Ar. Devlet.

h.+im 17a/12

hüner F. Marifet, bilme.

h.+den 6a/13

h.+(kemâl-i hüner) 2a/09

hüzn Ar. Gam, keder, sıkıntı.

h.+üme 2b/19

I

ırmağ Doğrudan doğruya denize dökü-
len büyük akarsu.

1. 10b/08, 15b/14, 15b/16

1.+ın (ırmağın) 15b/15

İsfahân F. İran'ın bir şehri.

I.+a 6a/16

I.+da 5b/07

ışmarla- Bir şeyin hazırlanmasını,
alınmasını veya getirilmesini bir
kimseden istemek, sipariş etmek.

1.-dı 8b/13

ışılâhât Ar. İlim sözleri, tabirleri.

1. 3a/12

ışık Ar. Sevgi.

‘1.+a 7a/05

ızlâl Ar. Dalâlete düşürme, doğru
yoldan çıkarma.

1.+et- 7a/10

ıztırâb Ar. Acı, elem, sıkıntı.

1. 13b/19

İ

i- Olmak, imek (cevher fiili). “idi, imiş,
ise” şekilleri vardır.

i.-di 2a/03, 2a/04, 2a/08, 2a/10,
2a/10, 2a/13, 2b/08, 4a/16, 4a/19,
4a/20, 4b/01, 5a/05, 8a/11, 8b/13,
9a/05, 9a/09, 9a/11, 9a/13, 9a/14,
9a/14, 9a/21, 9b/02, 9b/04, 9b/05,
10a/06, 10a/07, 10b/02, 11a/01,
13a/01, 13a/02, 13a/08, 13a/08,
13b/03, 14a/06, 16b/02, 16b/04,
17a/06, 17a/08, 18a/03, 18a/09,
18a/21, 19a/01, 19a/01, 19b/18,
20a/07, 20a/08

i.-dim 17a/10, 17a/12, 18a/09

i.-ken 2a/17, 3a/08, 3b/05, 5a/15, 5a/18, 6b/16, 6b/18, 6b/18, 7b/16, 7b/19, 7b/20, 8a/09, 8a/10, 8a/11, 19a/06, 19a/18	i.+inde 4b/17, 5a/02, 5a/11, 8a/21, 9b/12, 10b/23, 12b/06, 15a/06, 17a/09, 19b/18
i.-miş 5a/03, 5a/04	i.+indedir 11a/18
i.-se 4a/10, 7a/11, 7b/15, 9a/05, 9a/08, 9b/17, 9b/19, 12b/15, 13a/21, 13b/17, 14b/02, 14b/03, 15a/16, 15b/05, 15b/09, 16b/09, 17b/17, 18a/08, 18a/17, 19b/05	i.+indeki 14a/09
i.-sem 19b/06	i.+inden 17b/13
‘ibādet Ar. Allah'ın emirlerini yerine getirme, tapma.	i.+ine 4b/02, 4b/05, 5b/19, 10b/13, 13a/19, 14b/09
‘i.+e 7b/13	i.+ini 4a/21, 10b/13, 12b/04
‘i.+ve niyaz eyle- 19b/10	iç- Bir sıvıyı ağza alıp yutmak, içmek.
‘ibādullāh Ar. Allahın kulları.	i.-üp 5a/05
‘i. 20a/02	içerü İçte kalan yer, iç kısım, iç taraf.
ibn Ar. Oğul.	i. 5a/07, 16b/12, 18a/21
i.+(mel‘ün ibn-i mel‘ün) 6a/20	i.+den 11a/10
‘ibret Ar. Kötü bir olaydan alınan ders, ibret.	i.+ye 10a/10
‘i.+al- 4a/05	içre İçinde, arasında, -de.
icābet Ar. Kabul etme.	i. 12b/12
i. 6a/18	içün İçin, diye.
icāzet Ar. İzin, ruhsat.	i. 2a/21, 2b/14, 3a/19, 6a/05, 6a/16, 6a/17, 6b/17, 7b/21, 8a/09, 8a/14, 9a/17, 11a/03, 13a/11, 14a/22, 15a/15, 16b/17, 18b/14
i.+buyur- 3b/12	idāre Ar. Yeter, yeter olma.
i.+dile- 13a/04	i.+et- 13b/05
icrā Ar. Yapma, yerine getirme.	iftirāk Ar. Ayrılma, dağılma, ayrılık, hicran.
i.+it- 5a/06	i. 3b/13
iç İç, iç taraf, içerisi.	igit Yiğit. ↔ yigit
	i. 5b/21
	iḥvān Ar. Sâdık, candan dostlar.

i. 11a/11, 11b/04
i.+lar 11a/12
ihmāl Ar. Ehemmiyet vermeme,
boşlama.
i.+it- 13b/06
ihsān Ar. İyilik, lütuf, bağışlama.
i. 7b/18
i.+in 18b/07
i.+et- 19a/20
i.+it- 15b/05
ihsān-dīde Ar.+F. İyilik görmüş, bahşiş
almış, minnetli olan.
i.+leridir 2b/13
ihtimām Ar. Özenle iş görme, dikkatle
çalışma.
i.+it- 17a/11
ihtirām Ar. Saygı, hürmet.
i. 2a/06
ihtiyār Ar. 1. Katlanma.
i.+(zarar-ı ihtiyār) 3a/16
2. Kendi arzusuyla hareket etme,
tercih etme.
i.+inla 4a/04
i.+et- 2b/06
3. Yaşlı.
i. 16b/01
i.+ol- 16a/13
ihtiyārī Ar. Red veya kabulü isteğe
bağlı, bırakılmış olan.
i. 8a/11

ihyā Ar. Diriltme, canlandırma, yeniden
kuvvetlendirme, tazelik verme.
i.+it- 19b/19
i.+ya 3a/20
iki Birden sonra, üçten önce gelen
sayının adı, iki sayısı.
i. 5b/16, 5b/22, 6a/01, 6b/09, 6b/09,
7a/23, 8a/18, 8b/20, 9a/04, 9a/07,
9a/07, 10b/18, 10b/19, 14a/01,
14a/04, 15a/22, 17b/12, 19b/03
i.+si 12a/06
ikinci İki sayısının sıra sıfatı, sırada yeri
birinciden sonra, üçüncüden önce
olan.
i. 11a/22, 11b/07
i.+sin 15b/22
ikişer İki sayısının her birine iki veya
her defasında iki tane anlamına
gelen üleştirme şekli.
i. 17a/08, 17a/08
iklīm Ar. Memleket, ülke, diyar.
i. 20a/16
i.+i 20a/18
i.+ine 8a/2
i.+i Şīrāz 14b/14
ikrām Ar. 1. Hürmet, saygı gösterme.
i. 2a/06
2. Ağırlama, hürmet gösterme.
i.+it- 12a/13
iktiza Ar. Lâzım gelme, gerekme.

- i.+et- 5a/13
- i‘lā** Ar. Yükseltme, yükseltilme.
- i. 4b/02
- i‘lām** Ar. Bildirme, anlatma.
- i. 3b/06
- i.+et- 18b/21
- i.+eyle- 14b/21
- ile** İle. ↔ **bile(2), birle**
- i. 2a/08, 2a/09, 2a/11, 2a/14, 2a/17, 2b/04, 2b/16, 3a/11, 3a/11, 3a/11, 3a/16, 3b/17, 4a/02, 4a/17, 4a/17, 4b/05, 5a/04, 5a/06, 5a/10, 5a/11, 5a/21, 5b/16, 6a/06, 6a/15, 6a/15, 6a/18, 6a/21, 6a/23, 6b/02, 7a/06, 7b/03, 7b/15, 7b/17, 8a/03, 8a/20, 8b/14, 8b/22, 8b/23, 9a/01, 9a/10, 10a/02, 10a/03, 10a/04, 10a/12, 10a/19, 10b/01, 11a/05, 11a/13, 11b/07, 12a/07, 12a/15, 12b/07, 12b/18, 13a/04, 13a/21, 13b/10, 13b/10, 13b/13, 14a/01, 14a/10, 14a/12, 14a/15, 14b/22, 15b/20, 15b/21, 16a/19, 16a/20, 16b/09, 16b/11, 16b/12, 16b/18, 16b/18, 16b/19, 17a/04, 17a/05, 17b/01, 17b/14, 18a/02, 18a/03, 18a/04, 18a/05, 18a/09, 18a/17, 18b/15, 19b/06, 19b/07, 19b/12, 19b/13, 19b/13, 20a/18, 20a/18
- ilerü** İleri, ön.
- i.+ye 4b/20, 14a/07
- illā** Ar. İlle, mutlaka.
- i. 8b/20
- ‘ilm** Ar. Bilme, biliş, okuyarak öğrenilen bilgi.
- ‘i. 2a/10
- ‘i.+i 15a/18
- ‘i.+inden 15a/19
- ‘i.+leri 9b/09
- imdi** Şimdi. ↔ **şimdi, şindi**
- i. 3a/10, 4a/04, 8a/13
- in-** 1. Aşağıya doğru gelmek, inmek.
- i.-üp 17b/02
2. (Binilen bir hayvan veya taşıttan ayrılarak) yere ayak basmak.
- i.-üp 7b/01, 11a/08
3. Bulunduğu yerden daha büyük, daha merkezi bir yere gitmek, varmak.
- i.-di 4b/08
- in‘ām** Ar. Nimet verme, iyilik etme.
- i.+it- 16b/10
- incin-** Gönlü kırılmak, gücüne gidip üzülme.
- i.-di 19a/07
- inilti** İnleme sesi.
- i. 17b/11
- insān** Ar. Adam, insan.
- i. 2b/03, 9b/24, 9b/24, 17b/06, 19b/13

i.+ı 15a/17
i.+mıdır 9b/05
inşallah Ar. Allah isterse, Allah nasibetti
ise.
i. 13a/05, 19a/19
ip Dokuma malzemesinden yapılan ve
bağlamak için kullanılan, çeşitli
kalınlıkta bükülmüş sicim, ip.
i.+ler 18a/05
iplik Pamuk, keten, yün, ipek vb.inden
bükülerek yapılan ve dikiş dikmekte
kullanılan ince uzun lif.
i. 16a/15
ir- Belli bir yere, bir noktaya varmak,
vâsıl olmak, erişmek.
i.-mez 4b/21
i.-üp 10a/19
İrân F. İran.
İ.+(şâh-ı İrân) 14b/18
‘irfân Ar. Bilme, anlama.
‘i.+(‘ârif-i ‘irfân) 2b/07
iriş- Belli bir zaman gelmek, gelip
çatmak.
i.-i 3a/18
irte Ertesi, gelecek sabah, şafak sökme
zamanı, yarın.
i. 19b/05
irtesi Ertesi gün.
i. 6b/12
irtikâb Ar. Kötü bir iş işleme.

i. 7b/20
i.+ı 8a/08
i.+et- 4a/03
i.+it- 8a/14
iskele Deniz taşıtlarının yanaşması için
yapılmış, kıyıda denize doğru
uzanan tahta veya beton yer, iskele.
i. 10a/06
i.+ye 10a/02
İskender F. İskender.
i. 16a/04
i.+ler 8a/20
İslâmbol İstanbul.
i. 10b/21
ism Ar. İsim, ad.
i.+i 20a/18
i.+ine 2a/05, 7b/11, 8b/13
i.+iyle 3b/07
i.+le 3b/08
işr Ar. İz, eser, alâmet.
i. 5b/04
isrâf Ar. Gereksiz yere harcama.
i.+ın 13a/11
iste- 1. (Bir şeye karşı) İstek duymak,
arzulamak, arzu etmek.
i.-mezsiz 8b/01
i.-rdi 2a/19
i.-rse 3a/15
i.-rsin 3b/09

2. (Bir şeyin yapılmasını veya kendine verilmesini) Dilemek, talep etmek.
i.-di 18b/13
i.-rler 9a/07
3. Gelmesini dilemek, görmek arzusu-
sunu bildirmek, aramak, çağırmak.
i.-r 14a/15
- istifsār** Ar. Sorma, sorulma.
i.+it- 3a/10
- istikbāl** Ar. Birini karşılama.
i.+eyle- 13b/11
- istimāʿ** Ar. Dinleme, işitme.
i.+ı sefer 3b/11
i.+it- 3a/17, 3b/13, 8a/15
- istirāḥat** Ar. Rahat etme, dinlenme.
i.+eyle- 10a/08
- isüz** Boş, تنها, ıssız.
i. 4a/18
- iş** 1. Bir maksatla yapılan çalışma,
faaliyet, amel.
i. 17b/17
i.+dir 6a/07
i.+e 16a/14
i.+i 9b/14
i.+in 19a/03
i.+et- 13b/17
2. Ortaya çıkan durum, olan ve
yapılan şey, hadise, vaka.
i. 19a/06
3. Yerine getirilmesi gereken husus,
ihtiyaç, maslahat.
i.+iñ 8b/07
- işāret** Ar. İz, alâmet.
i.+ol- 15a/08
- işit-** İşitmek, duymak, dinlemek.
i.-dinmi 6a/10, 7a/03
i.-dügi 7b/22, 11a/06, 16a/08
i.-dükden 8b/04
i.-medim 7a/04
i.-memişler 9a/06
i.-miş 11b/10, 11b/17, 19a/06
i.-üp (işidüp) 7a/20, 20a/06
- işle-** Yapmak, işlemek.
i.-rlerse 10b/23
- ʿişret** Ar. İçki, içki içme.
ʿi. 2a/13
- işte** İşte.
i. 6b/07, 9a/12, 14b/04
- it-** 1. “Yapmak, etmek, kılmak”
anlamında birleşik fiiller yapan
yardımcı fiil. ↔ **et-**
i.-(lūṭf-ı kerem it-) 8a/16
i.-dim (heves-i beyʿ ve şirā it-) 3a/04
i.-din (istifsār it-) 3a/10
i.-elim (ʿavdet it-) 9b/13
i.-en (suʿāl it-) 3a/09
i.-ene (maʿlūm it-) 3a/03
i.-er (altun it-) 15a/07

i.-er (güç it-) 13a/14	i.-ersin (hayāl it-) 3b/14
i.-er (helāk it-) 13a/16	i.-ersin (muḳayese it-) 7b/10
i.-er (şayd-ı şikār it-) 7b/19	i.-ersin (su'āl it-) 7b/09
i.-er (su'āl it-) 7a/02	i.-esin (taḥṣīl it-) 8b/08
i.-er (telefon it-) 16a/05	i.-eyim (bahş it-) 18a/01
i.-erdi (ta'ām it-) 13a/07	i.-ince (ḥiṭāb it-) 19a/05
i.-erdi (ta'līm-i tīr it-) 4b/14	i.-ince (istimā' it-) 3a/17, 3b/13, 8a/15
i.-erdi (zevk şafālar it-) 4b/12	i.-ince (münevver it-) 9b/07
i.-erdim (ihtimām it-) 17a/11	i.-ince (taazzum it-) 6a/03
i.-erek (seyr it-) 5a/01	i.-iñ (lūṭf it-) 9b/13
i.-erken (fedā it-) 2b/03	i.-ün (tamām it-) 12b/16
i.-erken (fıkr it-) 3b/07, 5a/14	i.-üp (‘ahd it-) 15a/03
i.-erken (icrā it-) 5a/06	i.-üp (altun it-) 17b/22
i.-erken (nidā it-) 2b/04	i.-üp (‘amel it-) 8b/06
i.-erken (tefekür it-) 17b/09	i.-üp (‘amele it-) 19a/20
i.-erlerdi (envā'-ı nevāziş it-) 2a/15	i.-üp (ārāste it-) 5b/15
i.-erlerdi (şoḥbet it-) 2a/14	i.-üp (‘arz it-) 6a/17
i.-erlerse (‘adāvet it-) 9b/18	i.-üp (‘avdet it-) 16a/08
i.-erlerse (murād it-) 9b/20	i.-üp (‘azīmet it-) 14a/01
i.-erler (‘adāvet it-) 19a/01	i.-üp (bahş it-) 15a/11
i.-erler (ḥisāb ve kitāb it-) 12a/01	i.-üp (bend it-) 16a/16, 17a/01
i.-erler (muşāḥabet it-) 11a/21	i.-üp (ber-dehān it-) 12a/05
i.-erler (pāre pāre it-) 5a/17	i.-üp (būsī it-) 13a/20
i.-erler (şıva it-) 12b/12	i.-üp (cem' it-) 5a/21, 16a/15
i.-erler (tecirbe it-) 8a/22	i.-üp (cülūs it-) 14b/15
i.-erler (tesmiye it-) 3a/01, 3a/02	i.-üp (da'vet it-) 3b/03, 18b/11
i.-erler (zevk-i şoḥbet it-) 2a/13	i.-üp (defter it-) 15a/17
i.-ersen (hizmet it-) 18a/14	i.-üp (du'ā ve şenā it-) 18b/10
i.-erse (kār it-) 7a/20	i.-üp (du'ālar it-) 18b/04
i.-ersin (‘arz-ı ḥāl it-) 13a/17	

i.-üp (ferāğat it-) 15a/11
i.-üp (fermān it-) 5b/09
i.-üp (feryād it-) 7a/07
i.-üp (ğalebe it-) 15a/04, 19b/11
i.-üp (gūş it-) 16a/07
i.-üp (ḥased it-) 19a/02
i.-üp (hayır 18b/05
i.-üp (ḥāzır it-) 3a/07
i.-üp (ḥurd it-) 6a/02
i.-üp (ihmāl it-) 13b/06
i.-üp (iḥsān it-) 15b/05
i.-üp (iḥyā' it-) 19b/19
i.-üp (ikrām it-) 12a/13
i.-üp (in'ām it-) 16b/10
i.-üp (kıyās it-) 14a/10, 19b/16
i.-üp (merḥamet ve şefkat it-) 19b/12
i.-üp (mürür it-) 16a/11
i.-üp (müzeyyen it-) 17a/04
i.-üp (nazar it-) 4b/21, 11a/16, 17b/06, 17b/12
i.-üp (niyāz it-) 17a/20
i.-üp (pāre it-) 13a/09
i.-üp (pesend it-) 6a/11
i.-üp (peydā it-) 15a/13, 15a/20
i.-üp (pūse it-) 8b/08
i.-üp (raḥm it-) 18a/14
i.-üp (ricā it-) 15a/01
i.-üp (şabr it-) 17b/20
i.-üp (şarf it-) 15a/03

i.-üp (şayd u şikār it-) 4b/12
i.-üp (secde ve şükrler it-) 20a/11
i.-üp (setr-i 'avret it-) 18a/12
i.-üp (seyr ü temāşā it-) 10b/14
i.-üp (su'āl it-) 3b/08, 5b/12, 6b/01, 7a/14
i.-üp (şükr it-) 4b/06
i.-üp (ta'accüb it-) 16a/20
i.-üp (taazzum it-) 12a/09
i.-üp (taḥammül it-) 3b/09
i.-üp (taḥşīl it-) 15a/16
i.-üp (ta'yīn it-) 12b/19
i.-üp (ta'zīm it-) 10a/06
i.-üp (tedārik it-) 4b/16
i.-üp (teklīf it-) 7b/02
i.-üp (te'sīr it-) 2b/06
i.-üp (teslīm it-) 19a/21
i.-üp (tövbe it-) 18b/08
i.-üp (ümīd kaṭ' it-) 11a/07
i.-üp (vāşıl it-) 11a/13
i.-üp (vedā' it-) 8a/03, 8b/22, 13a/20
i.-üp (vefāt it-) 20a/15
i.-üp (zevķ it-) 4b/01
i.-üp (zūr it-) 19a/14
2. Söylemek, demek.
i.-erken 3a/05

izin Bir şeyi yapmak için verilen serbestlik, müsâade, izin.
i.+vir- 13a/05

K

Ka'be Ar. Bütün müslümanların kiblesi ve ziyaret yeri olan Mekke şehrindeki mukaddes bina, beytullah.

K.+ye 15a/02, 15b/05, 17b/22

K.+yi 15a/11

ķābil Ar. Olabilir, mümkün.

ķ. 5a/11, 5a/18

ķ.+ol- 2b/16

ķabūl Ar. Râzı olma

ķ.+et- 5b/13

ķaç- (Birinden veya bir şeyden) Kurtulmak için süratle uzaklaşmak.

ķ.-arlar 9a/11

ķaçan Ne vakit, ne zaman ki.

ķ. 8b/11, 11b/06

ķadar Ar. Miktarında, ölçüsünde, derecesinde.

ķ. 2a/17, 3b/19, 3b/20, 4a/09, 5a/21, 5b/05, 5b/19, 6a/10, 6b/23, 7a/03, 7a/04, 7a/06, 7a/12, 7a/13, 7b/07, 7b/10, 7b/14, 8a/15, 8b/19, 9b/10, 9b/23, 10b/02, 10b/04, 11a/14, 11a/17, 11b/12, 12b/01, 12b/13, 13a/02, 14b/09, 15a/16, 15a/16, 15a/17, 15a/20, 15b/06, 15b/06, 15b/14, 15b/21, 19b/10

ķ.+dan 9b/20

ķ.+dır 12a/21

ķadem Ar. 1. Ayak.

ķ.+baş- 2b/20, 10b/13

2. Adım.

ķ. 11a/13

ķader Ar. İnsanların başına gelecek her türlü işlere dair Allah'ın ezeli hüküm ve takdiri.

ķ.+i 18a/03

ķādī Ar. Şeriat hâkimi.

ķ. 18b/12, 18b/13, 18b/14, 18b/16, 18b/19, 19a/10

ķ.+dan 18b/10

ķādir Ar. Kudret sahibi, kuvvetli, güçlü.

ķ. 3a/02, 7b/23, 8b/03

ķ.+dirler 9b/21

ķ.+ol- 4b/11, 11a/13, 13a/01, 13b/04, 14a/14, 18a/13

ķadr Ar. Değer, itibar.

ķ.+ini bil- 7b/20

ķāhin Ar. Gaipten haber vermek iddiasında bulunan kimse, falcı.

k.+e 17a/20

ķāhire Ar. Kahire.

ķ. 2a/07

ķ.+(kuvvet-i ķāhire) 9b/19

ķ.+(libās-ı ķāhire) 16b/19

ķahr Ar. Çok kederlenme, çok üzüntü duyma.

ķ.+ın çek- 3b/09

ķahramān F. Yiğit, cesur.

ķ.+ı zamān 6b/15

ķāil Ar. Râzı olmuş, boyun eğmiş.

ķ.+ol- 4a/10

ķal-1. (Olduğu yerde ve olduğu hâlde)
Durmak.

ķ.-dı 12a/15

ķ.-dık 9a/03

ķ.-up 11a/11, 18a/07

ķ.-urun 19b/05

2. Var olmaya devam etmek,
bitmeden sürmek, sürüp gitmek.

ķ.-dı 8b/03

3. (Dünden bugüne veya miras,
yadigâr, pay vb. olarak) Birinden
diğerine geçmek, intikal etmek.

ķ.-dı 20a/15

4. (Zaman, yer, miktar bildiren
kelimelerden sonra kullanıldığında)
Bunların tamamlanmasında belirti-
len kadar zaman, yer, miktar bulun-
duğunu anlatır.

ķ.-dı 5a/20

5. ...durumuna gelmek, ...durumda
olmak.

ķ.-dı (mütehayyir ķal-) 12a/05

ķ.-dı (tenhā ķal-) 13b/20

ķ.-mamışdır (hâcet ķal-) 3b/20

ķ.-mayup (ķarârı ķal-) 14a/22,
18b/07

ķ.-mayup (ķarârım ķal-) 17b/04

ķ.-up (tenhā ķal-) 18b/06

6. Olumsuz bir isim-fiilden sonra ve
olumsuz olarak kullanıldığında bah-
sedilen şeyin tamamıyla yapıldığını,
bittiğini anlatır.

ķ.-madı 9a/13, 13b/18

ķ.-maduğundan 17b/15

ķ.-mamış 17b/19

7. Zarf-fiil eki almış bir fiilden
sonra gelerek süreklilik fiili yapar.

ķ.-dı (dura ķal-) 14b/11

ķal^ʿa Ar. Kale, hisar.

ķ. 10b/13, 10b/20, 12b/04, 15a/22

ķ.+dır 15a/23

ķ.+nın 15b/02

ķ.+ya 15b/11

ķalb Ar. Yürek, gönöl, kalp.

ķ.+ime (elem-i ķalb) 2b/18

ķ.+inden 13b/17

ķ.+ine 5a/10

ķ.+i münevver 3b/05

ķaldur- Bulunduğu yerden yukarı doğru
hareket ettirmek.

ķ.-up (baş ķaldur-) 9b/06

ķalem Ar. Kalem

ķ.+iñ 14a/10

ķ.+(şāhib-i ķalem) 11b/25

ķalk- 1. Oturur veya yatar durumdan
çıkarak ayakları üzerinde doğrul-
mak, ayak üstü durmak.

ķ. 17a/14

ķ.-a (düşē ķalkā) 3a/13
ķ.-inca (ayaġa ķalk-) 12a/10
ķ.-up 6a/03, 12a/10, 12a/16, 15a/04,
18b/09, 18b/15, 19b/18
ķ.-up (ayaġa ķalk-) 08b/16, 12a/10
ķāmil Ar. Tam, noksansız, eksiksiz.
k. 9a/01, 14a/05
ķanda Nerede, nereye.
ķ. 5a/04, 6a/21, 9a/05, 9a/08
ķ.+sın 5a/23, 6a/22
ķanġı Hangi. ↔ **ķankı**
ķ. 2b/15
ķ.+sı 3a/05, 3a/05
ķankı Hangi. ↔ **ķanġı**
ķ. 14a/02
ķanṭār Ar. Kantar
ķ. 10a/10
ķap- Birdenbire çekip almak, yakalayıp
tutmak.
ķ.-dım 17b/01
ķapla- 1. Üstünde bulunduġu yeri
tutmak, kapatmak, işgal etmek.
ķ.-dı 17b/13
2. (Bir durum, bir yer veya kimse
üzerinde) Etkisini kuvvetle hisset-
tirmek, hâkim olmak.
ķ.-dı 13b/19
ķapu Giriş çıkışı sağlamak için bir yere
yerleştirilen, tahta yahut demirden

iki veya tek kanatlı açılır kapanır
düzen, kapı.
ķ. 4b/10, 5a/07, 17a/22
ķ.+da 11a/11
ķ.+dan 7a/24, 16b/11, 17b/05
ķ.+lar 10b/13
ķ.+ları 9b/09
ķ.+sımıdır 4b/20
ķ.+sın 4b/19, 4b/19
ķ.+sında 12b/01
ķ.+sından 11a/10
ķ.+ya 4b/04, 17b/04
ķ.+yı 17a/01
ķapucıbaşı Osmanlı sarayında kapıcıla-
rın âmiri durumunda olan kimse.
ķ. 11b/23
ķār F. Kazanç.
k.+it- 7a/20
ķara Kömür renginde olan, siyah renkli.
ķ. 13a/07
ķarār Ar. 1. Ar. Bir iş veya mesele
hakkında verilen kesin hüküm.
ķ.+ı firār 6b/11
2. Bir yerde veya bir hâlde durma,
sebat üzre kalma, sakin olma.
ķ.+a 7b/23
ķ.+ı ķal- 14a/22
ķ.+ım ķal- 17b/04
ķ.+et- 7a/16
ķ.+eyle- 4b/11

karın Karın, mide.

ķ.+ın (ķarnın) 18a/14

karındaş Kardeş.

ķ.+ım 16a/03

ķāri² Ar. Kıraat eden, okuyan, okuyucu.

ķ.+ne 20a/19

ķarīb Ar. Yakın, yakın olan.

ķ. 19b/11

ķarīn Ar. Yakın.

ķ.+ol- 9b/23

ķār-āzmūde F. Görmüş, geçirmiş, gör-
gülü.

k. 3a/12

ķār-āzmūdeġī F. Görgülülük, becerik-
lilik, iş bilicilik.

ķ.+(rāh-ı ķār-āzmūdeġī) 8b/18

ķarşu Bir şey, yer veya kimsenin yüz
tarafının ilerisi, karşı.

ķ.+sına 6b/23

ķ.+gel- 10a/03, 11b/08

ķ.+var- 11b/07

ķarye Ar. Köy.

ķ.+i hoş-āb 4a/07, 4b/07

ķaşaba Ar. Kasaba.

ķ. 9a/04, 9a/09, 15b/04

ķat (1) (Sayı sıfatları ile) Tabakalar
veya sıralar hâlinde bulunan
şeylerin her bir tabaka veya sırası.

ķ. 10b/02

ķat (2) Huzur, yan, ön.

ķ.+ına 9b/12, 16a/21

ķ.+ında 2a/03

ķat⁶ Ar. Kesme, kesilme.

ķ.+(ümīd ķat⁶ it-) 11a/07

ķatı Çok, pek, pek çok, gayet.

ķ. 8a/18, 14a/01

ķatır Erkek eşekle kısrağın çiftleşmesin-
den doğan, eşekten büyük hayvan.

ķ. 17b/03, 18a/05, 19a/12

ķ.+ı 17b/03, 18a/04

ķ.+ıdır 19a/16

ķ.+ım 18a/02

ķātīb Ar. Yazan, yazıcı.

ķ.+ine 20a/19

ķatī Ar. Öldürme.

ķ.+inde 4a/12

ķavra- El veya kolla sıkıca tutmak,
elinin veya kolunun içine almak.

ķ.-yup (belinden ķavra-) 5a/23

ķavuşdur- (İki şeyi veya bir şeyin iki
ucunu) Bir araya getirmek, birleştir-
mek, üst üste getirmek.

ķ.-up (el ķavuşturup dur-) 11a/20, 11b/05

ķaya Arazide ve dağların yamaçlarında
yere gömülü sert ve büyük taş
kütlesi.

ķ.+dan 5b/18

ķ.+nıñ 4a/21

ķayık Deniz, göl ve nehirlerde dolaşmak, yük taşımak için yapılmış, kürek veya yelkenle yol alan küçük tekne.

ķ.+a (ķayıġa) 15a/22

ķaz- Topraġı herhangi bir şeyle yarıp eşerek yerinden ķıkarmak.

ķ. 15a/05

ķ.-ınca 15a/09

ķazā Ar. 1. Kaza.

ķ. 5a/07

2. Olacaġı ezelden Cenāb-ı Hak tarafından takdir olunan şeylerin vukua gelmesi.

ķ. 18a/03

ķeder Ar. Tasa, kaygı, gönöl üzüntüsü.

ķ.+çek- 4a/14

ķ.+et- 5b/09

ķelām Ar. Söz, lakırdı.

ķ. 13b/02

ķ.+a 13a/01, 13b/04

ķ.+dır 8a/17

ķ.+ın 9a/17, 16a/09

ķ.+ı bār 19a/06

ķelimāt Ar. Kelimeler, sözler.

ķ. 6b/04

ķemāl Ar. Olgunluk, yetkinlik, eksiksizlik.

ķ. 2a/10

ķ.+iñ bul- 20a/08

ķ.+i hüner 2a/09

ķemān F. Yay.

ķ.+e 7a/13

ķ.+e (tīr ü ķemān) 6a/09

ķ.+ıñ (tīr ü ķemān) 4a/15

ķ.+(tīr ü ķemān) 7a/15

ķemān-ķeř F. Yay çeken, ok atan.

ķ. 7b/07

ķemerlöl Bele takılan kuřaġa, kemere sahip, belinde kemeri olan.

ķ. 11b/24

ķenār F. Kıyı, çevre.

ķ.+a 9b/01, 10a/05, 13b/12, 14a/10, 18a/02, 19a/15

ķ.+da 14a/07

ķ.+ı 10b/02

ķ.+ına 2a/12

ķ.+ıñ 19a/07

ķ.+ı Nīl 9a/08, 9b/07, 9b/24, 18a/11, 19a/11, 20a/17

ķendi Kişinin kendi öz varlıġı, kendi, kendisi. ↔ **ķendöl**

ķ. 9b/21, 15b/03, 15b/08, 16b/15, 17a/12, 18b/05

ķ.+siñin 12b/02

ķ.+ye 4b/08

ķendöl Kendi, kendisi. ↔ **ķendi**

ķ. 2a/14, 3a/13, 5a/06, 7b/12, 8a/10, 8b/09, 10a/09, 10a/11, 10a/14,

10a/15, 11a/04, 11a/07, 12b/11,
 13a/16, 17a/05, 19a/09
 k.+den 5a/19, 13a/16
 k.+lere 9a/10
 k.+me 17b/08, 17b/14
 k.+me gel- 17b/14
 k.+mi 17a/22
 k.+n 7b/09
 k.+nin 19a/15
 k.+si 5b/15, 8a/03, 13b/13
 k.+‘āleminde ol- 7b/19
 k.+ye 2a/20, 2a/18, 2b/01, 2b/06, 2b/09,
 3a/20, 5b/15, 6a/04, 7b/16, 7b/18,
 10a/14, 14b/15, 18b/07, 19a/08,
 19a/21
 k.+yi 4a/14, 5a/08, 5a/21, 6a/03,
 6a/14, 6a/17, 6b/08, 13b/19, 16b/16,
 19b/17
kendüz Kendi, kendisi.
 k.+ü 5a/04
kere Defa, kez, sefer. ↔ **kerre**
 k. 9a/09, 9b/08, 13b/21
kerem Ar. Cömertlik, el açıklığı, bağış,
 lütuf.
 k.+et- 19b/02
 k.+(lūtf-ı kerem it-) 8a/16
kerīm Ar. Ulu, büyük.
 k.+Allāh 19b/11
 k.+i Zū'l-Celāl 19b/14

kerpiç Tuğla gibi kalıplara dökülerek
 güneşte kurutulmuş samanlı balçık,
 çiğ tuğla.
 k.+i (kerpici) 11a/02, 11a/02,
 12b/05, 12b/05
kerre Ar. Defa, kez, kere. ↔ **kere**
 k. 3a/08, 3a/13, 3b/11, 6b/21, 6b/23,
 9a/13, 9b/02, 12a/15, 12b/16,
 17a/08, 17b/08, 18a/03, 18a/07,
 18b/02, 20a/01
kes- 1. İkiye ayırmak, kat'etmek.
 k.-er 16b/01
 2. Karara bağlamak, tayin
 etmek, kararlaştırmak.
 k.-dügüm 3a/07
kesb Ar. Çalışıp kazanma.
 k.+eyle- 14b/17
kesme Kesilerek şekil verilmiş,
 kesilerek yapılmış.
 k. 5b/18
keşret Ar. Çokluk, bolluk, ziyadelik.
 k.+ol- 17a/07
keşīde F. Çekilmiş, çekiliş.
 k.+(miḥnet-keşīde) 2b/07
kethūdā F. Kethüdā, kahyâ.
 k.+sı 18a/20
ketm Ar. Bir sözü, bir haberi gizli tutma,
 saklama.
 k.+et- 2b/17, 3b/06
Keyhüsrev F. Keyhüsrev.

K. 16a/03	ķ.+it- 14a/10, 19b/15
Keykāvus F. Keykavus.	ķ.+(me'kūlāt-ı kıyās) 9a/10
K. 16a/03	kıymet Ar. Değer, kıymet.
Keyūmers F. Keyumers.	ķ.+iñ bil- 8a/10
K. 15b/22	ķ.+i misk 9a/19
kez Defa, kere, sefer.	ķız Kız.
k. 5a/22, 5b/02, 8b/21, 13a/02, 17b/05	ķ.+ım 6b/06, 6b/14
ķıl İnsan ve hayvan vücudunda biten sertçe ve kalınca tüy.	ķ.+ın 5b/12
ķ. 2a/17	ķi Ki bağlama edatı. ↔ ķim (2)
ķıl- 1. Etmek, eylemek, kılmak.	k. 2a/17, 2a/19, 2b/01, 2b/10, 2b/12, 2b/19, 2b/20, 3a/02, 3a/09, 3a/10, 3b/20, 4a/16, 4b/02, 4b/05, 4b/10, 4b/20, 4b/21, 4b/21, 5a/01, 5a/04, 5a/07, 5a/20, 5a/21, 5b/05, 5b/18, 5b/19, 6a/03, 6a/13, 6b/12, 6b/12, 6b/15, 6b/22, 7a/03, 7a/07, 7a/13, 7b/11, 7b/21, 7b/23, 8a/05, 8a/12, 8a/14, 8a/20, 8b/02, 8b/06, 8b/07, 8b/09, 8b/19, 8b/20, 9a/16, 9a/17, 9a/23, 9b/02, 9b/08, 10b/22, 11a/04, 11a/08, 11a/14, 11a/16, 11b/12, 11b/19, 11b/20, 12a/02, 13a/05, 13a/16, 13b/02, 13b/18, 14a/06, 14a/11, 14a/23, 14b/01, 14b/17, 14b/22, 15a/23, 15b/02, 15b/09, 15b/20, 15b/20, 16a/13, 16a/13, 16a/14, 16a/22, 16b/04, 16b/08, 17a/10, 17a/21, 17a/21, 17b/02, 17b/12, 18a/03, 19a/01, 19a/02,
ķıl- 2. (Namaz için) Edâ etmek, yerine getirmek.	
ķ.-dım (namāz ķıl-) 17a/19	
ķ.-up (namāzı ķıl-) 18b/09	
ķırķ Otuz dokuzdan sonra, kırk birden önce gelen sayının adı.	
ķ. 15b/02, 15b/11, 17a/07, 17a/09, 17a/13, 17b/18, 19b/03, 20a/12	
ķırul- İki veya daha çok parçaya ayrılmak.	
ķ.-up 18a/05	
ķıyās Ar. Bir şeyi başka bir şeye benzeterek hüküm verme, karşılaştırma, mukayese etme.	
ķ.+a gel- 15b/09	
ķ.+ında 7b/16	
ķ.+eyle- 9b/11	

19a/11, 19a/12, 19a/15, 19b/02,
19b/10, 19b/19, 20a/08, 20a/18
Kibriyā Ar. Allah, Cenâbıhak.
K.+nın (Cenâb-ı Kibriyā) 7b/17,
20a/04
K.+(Cenâb-ı Kibriyā) 15b/08,
19a/17
kim (1) Kim (Soru zamiri).
k. 4a/02, 5b/20, 9b/19, 12a/06,
14a/24,
k.+dir 7a/14
k.+e 13a/17
kim (2) Kim, ki (Bağlama edatı). ↔ **ki**
k. 2a/20, 5a/01, 5a/19, 5b/21, 6a/05,
6b/05, 9b/04, 9b/23, 10a/02, 10a/09,
10a/18, 10b/01, 11a/01, 11a/08,
11b/05, 11b/06, 11b/10, 12a/14,
14a/15, 18a/04, 18a/15
kimî Bahsedilen kimse veya şeylerden
yalnız bir kısmını kastetmek için
tekrar edilerek kullanılır.
k. 9b/03, 9b/03
kimlik Birinin belli bir kişi olmasını
sağlayan şartların tümü, hüviyet.
k. 9b/20
kimse Kimse, herhangi biri, hiç kimse.
k. 2b/05, 3b/16, 7a/03, 7b/16, 9a/06,
11b/16, 16b/02, 17b/03, 20a/07
k.+den 19a/05
k.+dir 7a/15

k.+ler 2a/14, 10a/03, 11a/21,
11b/21, 11b/25, 15a/15
k.+niñ 2a/20, 18b/07
k.+ye 3b/18, 14a/05, 17a/11
kimsene Kimse.
k. 16a/13, 19a/01
kimyā Ar. Cisimlerin atom ve
molekülleri bakımından yapısını,
birbirine etkisini ve bunların birle-
şim ve dönüşümlerini inceleyen
ilim, kimya.
k. 16a/09, 17b/01, 18a/03
k.+dan 19a/19
k.+dır 15a/06
k.+dır (sāhib-i kimyā) 14b/12
k.+ya 15a/09
k.+yı 15a/14, 17b/22
kirā Ar. Bir şeyin kullanılmasına bedel
olarak verilen ücret.
k.+ların 19b/07
kireç Taşimsı beyaz madde, su ve kum
ile karıştırılıp harç olarak sıva
işlerinde kullanılır.
k. 11a/05
kişi İnsan, kimse, şahıs.
k. 3a/12, 5a/04
kitāb Ar. Kitap.
k. 9a/03
k.+ıñ 20a/19
k.+(hısāb ve kitāb it-) 12a/01

ko- 1. Bırakmak, koymak. ↔ **koy-**
k.-du 5b/11
k.-muşlar 11b/19
2. İzin vermek, müsaade etmek,
serbest bırakmak.
k.-madılar 11a/16
kodur- Koydurmak, bıraktırmak.
k.-ur 13a/08
kol İnsanın omuzundan parmak uçlarına
kadar olan organı, kol.
k.+undan 16b/15
k.+una 4a/16
kolay Zahmetsizce, sıkıntı çekmeden
yapılan, güçlüğü olmayan (iş).
k. 6a/07
koltuk Arkalığı ve kol dayayacak yeri
bulunan geniş ve rahat oturma aracı,
koltuk.
k.+undan (koltuğundan) 12a/07
komşu Evleri birbirine yakın olan
kimselerin birbirlerine göre aldıkları
ad, komşu.
k.+ların 3b/19
kopar- Kopmasına yol açmak, bağlı
bulunduğu yerden ayırmak.
k.-up 13b/01, 14b/09
kork- Bir şeyi yapmaya cesaret
edememek, korkmak, ürkmek.
k.-arlar 9a/13

koy- 1. (Bir yere) Bırakmak, yerleştir-
mek. ↔ **ko-**
k.-dı 5b/20, 8a/07, 14b/06, 16b/17
k.-du 13a/19, 14b/09
k.-up 7a/13
2. Terketmek, bırakmak.
k.-up 5a/18
koyun (1) Geviş getirenlerden, eti ve
sütünden faydalanılan, boynuzlu,
memeli, evcil hayvan.
k. 17a/08
koyun (2) Göğüsle elbise arasında kalan
kısım.
k.+una (koynuna) 13a/19
k.+undan (koynundan) 14b/05
köhne F. Eski, eskimiş.
k. 8a/17
köşe 1. İki duvarın birleştiği yer.
k.+sine 18a/19
2. Yalnız kalınacak tenhâ yer,
kuytu.
k.+de 7a/22
köşk F. Köşk.
k. 8b/11
k.+e 10a/08, 11a/05
k.+ler 10a/06
k.+lerin 10a/06
köv Köy. ↔ **köy**
k. 15b/04
kövlü Köylü.

k. 8a/09	ķ.+lar 11b/10, 11b/17
köy Köy. ↔ k�v	ķur- Yapmak, inŗa etmek.
ķ.+�ne 4b/15	ķ.-muŗlar 12a/03
ķudret Ar. Kuvvet, takat, g��.	ķ.-up 2a/13
ķ. 13b/18	ķuru Yalnız, sade, tek baŗına.
ķ.+i 16a/16	ķ. 7b/14
ķud�s Ar. Kudüs ŗehri.	ķurul- Bir araya getirilmek, toplanmak,
ķ.+e 15b/06	teŗkil edilmek.
ķ�h F. DaĒ.	ķ.-muŗ 12a/02
k. 4a/16, 6b/02, 17b/17	ķ�ŗe-ber-ķ�ŗe F. K�ŗeden k�ŗeye.
ķ.+a 4a/19, 4a/20, 4b/11, 4b/14,	k. 10b/14
5a/23	ķuvvet Ar. G��, kudret.
ķ.+da 4b/11, 6a/23	ķ.+i 6a/20
ķ.+u�n 4b/06	ķ.+iyle 7a/21
ķ.+un 4b/09	ķ.+i ķ�h�re 9b/19
ķul Hizmet için para ile satın alınmıŗ	ķuzula- (Koyun için) Yavrulamak.
insan, kul, hizmetk�r.	ķ.-rdı 17a/08
ķ. 15a/17, 17b/02	ķuz��t Ar. Kadılar.
ķ.+ı 15a/16	ķ.+dan 18b/21
ķ.+una 6b/20	ķ���k 1. Ölçüleri bakımından benzer-
ķ.+u��uz 18a/21	lerinden daha alçak, daha dar, daha
ķ.+ları 2b/13	kısa ve daha ufak olan, küçük.
ķ.+larından 8b/12	k. 9b/03, 10a/03
ķ.+udur 15b/03	2. Yaŗı daha az olan, küçük.
ķ.+um 17a/06, 17a/07	k. 3b/18
ķulak Baŗın iki yanında bulunan iŗitme	ķ�l�h F. Külah, ucu sivri veya yüksek
organı, kulak.	baŗlık.
ķ.+dan 19a/01	ķ.+ı 9b/09
ķ.+ıma (ķulaĒıma) 17a/14	ķ�ll� Ar. Umumi, bütün.
ķ.+ına (ķulaĒına) 18b/19, 19b/15	

küp İçine bir şeyler koyulup saklanan
karnı geniş, dibi dar toprak kap,
küp.

k. 4b/05

kürk İşlendiği zaman giyecek yapmak
için kullanılan hayvan postu.

k. 10a/12

k.+ler 14a/12

kürkci Kürk alıp satan, bu işin ticaretini
yapan kimse.

k.+lerin 8b/12

k.+sin 15a/13

kürsî Ar. Oturulacak yüksekçe yer,
kürsü.

k. 11b/19

k.+ler 11b/21

L

lā-ya'kıl Ar. Dalgın, bihoş.

l.+ol- 5b/11

lākin Ar. Ama, fakat, ancak, lakin.

l. 2a/15, 4b/03, 5a/11, 8b/06,
11b/16, 13a/11, 14b/15, 15a/22,
16a/17, 16b/13, 17a/06, 17a/12,
17b/03, 18a/18, 18b/17, 18b/18,
20a/06

la'1 Ar. Kırmızı ve değerli bir süs taşı

l. 12b/09

laşf Aynı fikirde olmak, kabul etmek.

l.+ınız ol- 8b/01

lāyık Ar. Yakışan, yaraşır, yakışık.

l.+ımdır 3a/08

lāzım Ar. Gerekli, lazım, gerek.

l. 9a/10

l.+dır 6a/18

l.+gel- 5a/15

l.+ol- 4b/08

leb-ber-leb F. Dudak dudağa.

l. 10b/10

lenger F. Gemiye yerinde mıhlamak için
denize atılan zincir ve bu zincirin
ucundaki çapa.

l. 10a/02

leş Kokmuş hayvan ölüsü, leş.

l.+i 19a/13

levāzımāt Ar. Lazım olan şeyler.

l.+ın 8b/14

l.+ın (cem^ç-i levāzımāt) 15a/14

libās Ar. Elbise, esvap.

l.+ı-ı Kāhıre 16b/19

l.+lar 11b/16

l.+larım 18a/10

libāslu Elbiseli, elbise giyinmiş olan.

l. 11b/24

ligām F. Gem, dizgin.

l. 10a/19

liyākat Ar. İktidar, hüner, yeterlilik.

l. 3b/10, 10a/16

lokmān Büyük bir hekim olan efsanevî bir şahsın ismi olup dilimizde “feylesof” anlamında kullanılır.

l. 15b/22

lūtf Ar. İyilik, hoş muamele, bağış, ihsan, lutuf.

l.+dır (cism-i lūtf) 9b/18

l.+et- 4a/04

l.+ına 20a/05

l.+ı ‘azīm et- 15b/09

l.+ı kerem it- 8a/16

l.+it- 9b/13

M

maan Ar. Beraber, birlikte.

m. 6a/18

mābākī Ar. Kalan, arta kalan, geriye kalan.

m.+si 10b/10

mābeyn Ar. İki şeyin arası, aradaki şey, ara.

m.+iñ 10b/07

m.+ni 10b/04

ma‘den Ar. Mâden.

m.+den 15a/23

māder F. Anne.

m. 6b/19, 7a/20

mağlūb Ar. Yenilmiş, yenilen kimse.

m.+ol- 9a/21

māh F. Ay.

m.+(duhter-i māh u ahteri) 5a/03, 7b/06

maḥal Ar. 1. Yer.

m.+de 2a/15, 2b/14, 6a/06, 6a/09, 15a/09

m.+le 15a/04, 15a/08

m.+lerde 12a/21

m.+li 15a/14

m.+linde 2b/16

2. Sıra, ara.

m. 5b/17, 14a/21, 18b/10

maḥāvir Ar. Mihverler, eksenler.

m.+kıl- 17b/22

maḥbūb Ar. Muhabbet olunmuş, sevilmiş, sevilen.

m.+ı 2a/17

maḥbūbe Ar. Muhabbet olunmuş, sevilmiş, sevilen.

m. 11a/19

māhir Ar. Maharetli, hünerli, becerikli.

m.+dir 5b/08

māh-rū F. Ay yüzlü, yüzü ay gibi olan, güzel.

m. 11b/24, 12a/15

m.+lar 5a/02

māh-tāb F. Ay ışığı, mehtap.

m.+ı gice 17a/16

maḥlūk Ar. Halk olunmuş, yaratılmış.

m. 15b/21

ma‘hūd Ar. Ahdolunmuş, bilinen.

m.+u (‘ādet-i ma‘hūd) 7a/23	m.+ımı 10a/14, 10a/16, 10a/17
maḥv Ar. Yok etme, ortadan kaldırma, harabetme.	m.+ıñ 14b/17
m.+et- 2a/17, 19a/18	m.+ı menāl 19b/13
maḥzen Ar. İçinde eşya saklanacak yer.	m.+ları 10a/15
m.+inden 12b/15	mālīk Ar. Sâhip, bir şeyi olan.
maḥzūn Ar. Hüzünlü, tasalı, kaygılı.	m. 2a/04
m. 5b/06	m.+ol- 14b/12, 16a/10
mā-vaḳa‘ Ar. Vuku bulmuş, olup geç- miş.	māl-ā-māl Ar. Çok dolu, dopdolu.
m. 3b/06	m. 6b/14
maḳ‘ad Ar. Oturulacak yer.	ma‘lūm Ar. Bilinen, belli.
m.+lar 11a/09	m.+ı devlet ol- 3a/10
maḳām Ar. Durulacak yer, makam.	m.+it- 3a/03
m. 4b/02, 5b/20	ma‘mūr Ar. Bayındır, şenlikli.
m.+dır 5b/20	m.+ol- 20a/17
m.+ı 4b/01	ma‘mūred Ar. Ma'mur olan yer, insan bulunan, bayındır yer.
m.+ına 19b/03	m.+den (arż-ı ma‘mūred) 9b/04
maḳdem Ar. Gelme, dönüp gelme.	ma‘nā Ar. Anlam.
m. 4b/15	m.+yı ḥ ^y āce 3a/12
m.+ı ta‘zīm 13a/21	mānend F. Benzer, eş.
ma‘ḳūl Ar. Akıllıca, akla uygun, mantıklı.	m.+i 2a/14
m. 9b/23, 16b/10	m.+idir 10b/21
m.+gör- 14a/07	māni‘ Ar. Alıkoyan, engel olan, geri bırakan.
māl Ar. Varlık, servet.	m.+et- 8a/22
m. 2b/02, 3a/11, 8a/07, 8a/23, 16b/04, 16b/05	m.+ol- 3b/11
m.+a 16a/10	manşūb Ar. Memuriyete konulmuş, memuriyette bulunan.
m.+dan 8a/09, 13a/17	m. 14b/19, 14b/22, 15a/18
	m.+ı 15a/10

- ma'rifet** Ar. Herkesin yapamadığı ustalık, ustalıkla yapılmış olan şey.
m. 2a/10, 3a/11
- maşraf** Ar. Harcanan para, masraf.
m. 15b/06
- māşāllāh** Ar. “Allah nazardan saklasın, ne güzel” hayret ve memnunluk belirten söz.
m.+(püh māşāllāh) 12a/12
- ma'tūh** Ar. Bunamış, bunak.
m. 4a/15
- ma'zūl** Ar. Azledilmiş, işinden çıkarılmış.
m.+ol- 14b/18
- meccānen** Ar. Bedava, ücretsiz.
m. 6b/18
- meclis** Ar. Görüşülecek bir mesele için bir araya gelmiş insan topluluğu.
m. 2b/12, 3a/19, 3b/04
m.+de 2b/15, 2b/18
m.+e 2b/10
- medh** Ar. Övme, birinin iyi şeylerini söyleme.
m.+et- 8a/01
- Medīne** Ar. Medine şehri.
M.+ye 15b/06
- meger** F. Meğer, oysa ki, halbuki.
m. 5a/02, 5a/13, 18b/21
- mehābet** Ar. Azamet, ululuk.
m. 6b/11
- mehl** Ar. Vâde, vakit verme.
m.+vir- 8b/06
- mekān** Ar. Yer, mahal.
m. 17b/16
- me'kūlāt** Yiyecekler.
m. 15a/15
m.+ı kıyās 9a/10
- melā'ike** Ar. Melekler.
m.+i semā 2b/04
- mellāh** Ar. Gemici, kaptan, denizci.
m.+a (üstād-ı mellāh) 8b/12
m.+lar 13b/02, 19b/15
m.+lara 13b/12, 19b/04
m.+ları 20a/03
- melūl** Ar. Usanmış, bezmiş.
m. 5b/06
m.+ol- 5b/06
- mel'ūn** Ar. Lanetlenmiş. ↔ **mel'ūne**
m. 6a/20, 6b/08, 6b/10, 7a/02, 7a/06, 7a/11, 7b/04
m.+a 7a/20
m.+dan 7b/08
m.+ibn-i mel'ūn 6a/20
- mel'ūne** Ar. Lanetlenmiş. ↔ **mel'ūn**
m. 7a/21
- memālik** Ar. Memleketler, ülkeler.
m. 9a/01
- memleket** Ar. Ülke, devlet toprağı.
m.+i 9b/24
m.+in 14a/16

m.+ine 14a/25	m. 14a/09
memlū Ar. Dolu.	mescid Ar. Secde edilecek, namaz
m. 4a/17	kılınacak yer.
menāl Ar. Nâil olunan, sahip bulunan	m. 12a/21
şey.	meşel Ar. Örnek, benzer.
m.+i (māl-ı menāl) 19b/13	m.+i 14a/08
menār Ar. Nur, ışık yeri.	m.+ini 6b/03
m.+ların (‘azīm-i menār) 9b/09	meşelā Ar. Misal olarak, şunun gibi.
menāre Ar. Minare.	m. 10b/05
m.+lerin 12a/20	meşgūl Ar. Bir işle uğraşan, iş görmekte
mengūş F. Küpe.	olan.
m.+et- 4a/04	m.+dür 7b/13
menkāl Ar. İçine kor konulan sac,	m.+ol- 8b/10
teneke.	meşhūr Ar. Şöhretli, şöhret kazanmış.
m. 15a/07	m.+dır 20a/18
merhabālaş- Merhaba diyerek selamlaş-	m.+ol- 2a/07, 4a/17
mak.	metā‘ Ar. Satılacak mal, eşya.
m.-dı 13b/14	m. 3b/19, 9a/22
merhamet Ar. Şefkat gösterme, acıma.	m.+ı misk ol- 10a/04
m.+in 18b/20	m.+ımız 14a/03, 14a/11
m.+inden 16a/18	m.+ın 3a/06
m.+et- 2b/05	m.+ı zemīn 3a/04
m.+ve şefkat it- 19b/12	m.+m 9a/17
mermer Yun. Billûrlaşmış bir çeşit kireç	m.+(bahā-yı metā‘) 3b/15, 3b/16
taşı, mermer.	mevāşī Ar. Davar ve mal gibi hayvanlar.
m. 15a/22	m.+ye 5a/17
m.+den 12a/18, 14a/09	mevc Ar. Dalga.
mertebe Ar. Derece, basamak.	m.+i deryā-yı hayrete dal- 2b/01
m. 2b/08, 8b/06, 16a/13, 16a/14	mevcūd Ar. Var olan, bulunan.
mesācid Ar. Mescidler.	m.+dur- 19a/16

mevzi^ç Ar. Yer.

m.+de 19b/09

mevzûn Ar. Biçimli, uygun, düzgün.

m.+et- 10b/06

meyve F. Meyva, yemiş.

m. 4a/17, 17b/16, 20a/08

m.+sin 12b/07

mezâr Ar. Kabir, ölünün gömüldüğü

yer.

m. 15a/05

mezbûr Ar. Yukarıda söylenmiş olan.

m.+undur 9b/11

Mısr Ar. Mısır şehri.

M. 2a/07, 2a/12, 12a/21

M.+(bâzergân-ı Mısr) 3a/06

M.+(cem^ç-i Mısr) 8b/15

M.+(şehir-i Mısr) 2a/06

M.+a 15a/12, 15a/15, 17b/21,

18a/02, 18a/07, 20a/14, 20a/17

M.+a (şehir-i Mısr) 13b/08

M.+da (şehir-i Mısr) 2a/02

M.+ın(ahâlî-i Mısr) 15a/16

mîh F. Mıh, çivi.

m. 12b/09

miḥnet Ar. Zahmet, eziyet.

m.+e 17b/20

m.+iñ 16a/18

m.+ol- 3b/05

m.+çeşîde ol- 3a/13

m.+keşîde 2b/07

mikdâr Ar. Parça, kısım, bölüm.

m. 5a/03, 11a/11, 13a/02, 15a/10,

19a/08, 19a/09

mînâ F. Şişe, cam, billûr.

m.+(hürde-i mînâ) 2a/04

min-ba'd Ar. Bundan böyle, bundan sonra.

m. 2b/10, 3b/06, 4a/08, 4a/11,

5b/03, 9a/15, 9b/04, 10a/10,

12b/21, 13a/03, 14a/02,

14a/14, 15b/13, 16a/04,

16a/20, 16b/03, 19b/04

m.+ını 5b/13

minnet Ar. Bir iyilik yapana karşı kendini borçlu görme.

m.+i 18b/07

minval Ar. Şekil, sûret.

m. 6a/19

mîr F. Bey, baş, kumandan.

m. 11b/21

mîrân F. Beyler.

m. 11b/21

misk Ar. Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir cins ceylanın erkeğinin

karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde, misk.

m. 8b/14, 9a/06, 9a/18, 12b/13,

12b/15, 12b/15, 13a/02, 13b/05,

13b/05, 16a/10, 17a/03

m.+den 12b/11, 19b/17

m.+den (bahā-yı misk) 11a/06	m.+dan (ufk-ı mu‘azzam) 9b/06
m.+den (rāyiḥa-yı misk) 9a/11	muḥāl Ar. Mümkün olmayan, olamaz.
m.+e 9a/06, 14a/20	m.+dir 7a/05
m.+i 8b/20, 9a/20, 10a/12, 10a/14, 11a/04, 13b/17, 14a/16, 14b/01	muḥālefet Ar. Muhâliflik, uygunsuzluk, aykırılık.
m.+in 12b/11, 14a/19	m.+et- 6a/12
m.+inin 13a/10	Muḥammedî Ar. Hz. Muhammed'e ait, onunla ilgili.
m.+iñin 14b/07	M.+(ezān-ı Muḥammedî) 19b/16
m.+i (kıymet-i misk) 9a/19	muḥîṭ Ar. Etrafını çeviren, kuşatan.
m.+i ‘anber 16b/18	m.+dir (baḥr-ı muḥîṭ) 16a/06
m.+ünde (rab‘-i misk) 14a/08	muḥtāc Ar. İhtiyacı olan, kendisine bir şey lazım olan.
m.+(bahā-yı misk) 13b/03	m.+ları 16b/07
m.+(metā‘ı misk ol-) 10a/04	muḥtaṣar Ar. İhtisar edilmiş, kısaltılmış.
m.+ol- 14a/12	m. 12b/03
miṣkal Ar. Yirmi dört kıratlık bir ağırlık ölçüsü.	muḥtaṣarca Kısaltılmış, ihtisar edilmiş, kısa.
m. 9a/07, 14a/03, 14b/08, 15a/07	m. 9a/03
m.+in 13a/02	muḥteṣem Ar. İhtişamlı, görkemli.
mīṣe-zār F. Meşelik, küçük koruluk.	m. 10a/03
m. 6b/05	muḥābile Ar. Karşı karşıya gelen, bir şeyin karşısında bulunan.
miyān F. Bel.	m.+sinde 11a/01
m.+ına 4a/15	muḥaddem Ar. Takdim edilen, sunulan.
mollāḥān Ar. Büyük âlimler, mollalar.	m. 3a/09
m. 14a/06	muḥadder Ar. Takdir olunmuş, kıymeti biçilmiş, değeri bilinmiş.
mu‘āmele Ar. Davranma, davranış.	m.+dir 10a/17
m.+si 9a/16	m.+eyle- 9a/24
m.+yi 4a/13	
mu‘arrā Ar. Çıplak, soyulmuş.	
m. 2b/12	
mu‘azzam Ar. Kocaman, koca.	

mukayese Ar. Kıyas etme, ölçme.

m.+it- 7b/10

mukayyed Ar. Kayıtlı, bağlı, bağlanmış.

m.+ol- 3a/20, 4a/02

muntazır Ar. Gözleyen, bekleyen, intizar eden.

m.+dır 10a/21

murād Ar. 1. İstek, dilek, amaç.

m.+ı 3a/13

m.+et- 9a/17, 13a/13

m.+eyle- 4b/15, 5a/22

m.+it- 9b/20

2. Anlatılmak istenen şey, maksat, niyet.

m. 3b/15

m.+ıyla 15a/12

mūrçe F. Küçük karınca.

m.+ler 2a/16

muşāḥabet Ar. Sohbet etme, konuşma, görüşme.

m.+it- 11a/21

muşāliḥ Ar. Sulh yapan, barışan.

m.+in 20a/03

muṭlak Ar. Kayıtsız, şartsız.

m. 13a/16

muwāfıḳ Ar. Uygun, yerinde.

m. 19b/02

mübārek Ar. Bereketli, feyizli.

m.+(Nîl-i mübārek) 9a/18, 14a/05,

15a/12, 15a/21, 15b/10, 15b/17,

17b/21, 19a/07

m.+den (Nîl-i mübārek) 10b/07

m.+e (Nîl-i mübārek) 17b/14, 18a/06

m.+in (Nîl-i mübārek) 2a/12

mübāşeret Ar. Bir işe başlama, girişme.

m.+et- 11a/03, 15a/21

müberrā Ar. Temize çıkmış, aklanmış.

m.+dır 2b/12

mübtelā Ar. Düşkün, tutkun.

m.+et- 3b/11

mücevher Ar. Cevher ile süslenmiş, elmaslı.

m. 11b/24, 12a/03, 12a/04

müddet Ar. Zaman, vakit.

m.+i 'ömr 19a/05

mü'ellif Ar. Te'lif eden, kitap yazan, eser sahibi.

m.+ine 20a/19

müferriḥ Ar. Ferahlık veren, iç açan, iç açıcı.

m. 10a/06

mühimmāt Ar. Lüzumlu şeyler.

m. 4b/08

müjdecî Sevinç haberi veren, müjdecî.

m.+ler 13b/09

mükemmel Ar. Kusursuz, eksiksiz, tam, olgun.

m. 11b/11	müsemma Ar. Adlanmış, adlı, bir ismi olan.
mülk Ar. Ev, dükkân, arazi gibi taşınmaz ve gelir getiren mal.	m.+ol- 3b/08
m. 12b/02	müstağrak Ar. Batmış, dalmış, içine gömülmüş, gark olmuş.
m.+den 8a/23	m.+ol- 5b/21
mülûk Ar. Hükümdarlar.	müstemir Ar. Sürekli, devalı, dâimâ.
m.+i (şerâ'î-î âdâb-ı mülûk) 12a/09	m.+dir 2b/20
mümkin Ar. Mümkün, olabilir.	müşābehet Ar. Benzeyiş, benzeme.
m. 15b/13	m.+i 16b/02
münevver Ar. Nurlandırılmış, aydınlatılmış, ışıklı.	müşterî Ar. Satın alan, alıcı.
m.+ine (kalb-i münevver) 3b/05	m. 3a/07
m.+it- 9b/07	mütecāviz Ar. 1. Geçen, aşan.
mürûr Ar. Geçme, geçip gitme, sona erme.	m. 10a/18
m.+et- 17a/13	2. Fazla, çok.
m.+eyle- 15b/01	m. 11b/24
m.+it- 16a/11	müteferrika Ar. Padişah, sadrazam ve vezirlerin emirlerini götüren kimse.
mürüvvet Ar. Cömertlik, iyilikseverlik.	m. 11b/22
m.+(nev'-i mürüvvet) 12b/10	mütehayyir Ar. Hayrette kalan, şaşmış, şaşırmış.
müsāade Ar. İzin.	m.+kal- 12a/05
m.+et- 14b/16	müteraqqıb Ar. Bekleyen, gözleyen.
müsāfir Ar. Misafir, yoldan gelen.	m.+ol- 7a/22
m. 11b/03	müzeyyen Ar. Zinetlendirilmiş, süslenmiş, süslü.
m.+imizsin 11a/15	m. 14a/15
m.+ol- 12b/17	m.+it- 17a/04
müselmān F. İslam dininde olan.	m.+ol- 11a/09
m. 18b/12, 18b/13, 18b/16	
m.+a 18b/12	
m.+ıñ 18b/20	

N

nahîf Ar. Zayıf.

n. 11b/16

nā-būd F. Yok olan, bulunmayan.

n. 8a/13

nā-çār F. Çaresiz.

n.+ol- 18a/11

nā-halk Ar. Halktan olmayan.

n. 6b/02

nā-peydā F. Meydanda, açıkta.

n.+ol- 8a/13

naql Ar. Anlatma, söyleme.

n.+et- 16a/08, 18a/16

n.+eyle- 8a/19

nām F. Ün, lakap.

n. 2a/09, 2a/16

n.+dır 3a/02

n.+ı 2a/18, 2a/19, 3a/10

n.+ın 3a/08, 3a/15, 9a/23

n.+ına 3b/10, 13b/17

n.+ından 3b/15

n.+ı h^vâce 8b/07, 8b/19

namāz F. Namaz, İslâm dinince belli kurallara göre günde beş vakit yapılması Müslümanlar üzerine farz kılınmış olan İslâm'ın beş şartından birini teşkil eden ibadet.

n. 19b/18

n.+ı kıl- 18b/09

n.+kıl- 17a/19

nār F. Nar.

n. 13a/08

n.+ı 13a/08

naşb Ar. Bir memurluğa tâyin.

n. 14b/21

naşıl Bir şeyin niteliğini anlamak, bir işin meydana geliş biçimini, ne şekilde olduğunu belirtmek veya öğrenmek için kullanılır.

n. 13a/21

nāşıye Ar. Alın.

n.+i pāk 2b/03

naşīb Ar. Allahın kısmet ettiği şey.

n.+ol- 15a/02

naẓar Ar. Bakma, göz atma.

n.+ımda 3a/07

n.+et- 16a/20

n.+eyle- 5a/09

n.+it- 4b/21, 11a/16, 17b/06, 17b/12

nāzenīn F. Narin, ince yapılı.

n. 6a/07, 7b/18, 12b/19

ne Hangi şey, nasıl, ne şekilde.

n. 3b/04, 4a/09, 4b/18, 5a/14, 5b/20, 6a/08, 6a/19, 7a/02, 7b/21, 8a/21, 8b/02, 8b/09, 9a/19, 9a/20, 10a/10, 10a/10, 10a/10, 10a/13, 10a/18, 10b/23, 11b/10, 11b/10, 11b/17, 11b/17, 13a/02, 13b/15, 14a/17, 14a/20, 14a/20, 14a/23, 14a/24, 14b/04, 15a/16, 15a/16, 17b/01,

- 17b/01, 17b/09, 17b/11, 17b/16,
18a/06, 18a/10, 19a/12
n.+dir 6b/06
n.+miz 18a/17
n.+sün 7a/10
n.+(elden ne gel-) 18a/06
- neden** Ne sebepten, niçin.
n. 3b/05
- nefes** Ar. Soluk, nefes.
n.+de 5b/10
- nefs** Ar. Can, ruh, hayat.
n. 17a/09
- nerd-bân** F. Merdiven.
n. 17b/03
n.+a 11b/07
n.+dan 17b/02
n.+ı 11a/14, 11b/08
- nerîmân** F. Pehlivan, yigit.
n.+ı zamân 6b/15
- neseb** Ar. Nesil, soy.
n.+in 13b/22
- nesl** Ar. Nesil, kuşak.
n.+i midir 9b/05
- nesne** 1. Şey.
n. 13a/01
2. (Olumsuz cümlelerde) Hiçbir şey.
n. 9b/04, 17a/19
- neşât** Ar. Sevinç, neşe.
n.+a (dâire-i neşât) 2b/11
- nev**^c Ar. Çeşit, türlü.
n.+i beşer 9b/04
n.+i cevâhir 12b/07
n.+i mürüvvet 12b/10
- nevâziş** F. Okşama, gönül alma, iltifat.
n.+ler 6a/23
n.+(envâ^c-ı nevâziş it-) 2a/15
- nevl** Ar. Navlun, gemi kirası, yolcuların verdiği vapur parası.
n.+ü 18a/10
n.+ün 18a/07
- nevm** Ar. Uyku.
n. 19b/11
- n'eyle-** Ne yapmak, ne etmek.
n.-sem 5a/14
- nice1.** Çok, pek çok, birçok.
n. 2a/13, 3a/13, 4a/01, 4a/21, 6a/14, 6b/03, 6b/21, 8a/02, 13a/02, 13b/03, 14a/17, 14b/17, 16a/10, 16b/05, 16b/07, 16b/07, 17b/16, 18a/06, 19a/17
n.+ler 3a/13
n.+sin 14a/13
n.+nice 9a/01, 20a/04
- 2. Nasıl.**
n.+ol- 5b/02, 13b/03, 14a/19
- niçün** Bir şeyin sebebini ve amacını sormak maksadıyla kullanılan “neden, hangi sebeple, hangi

sebepten ötürü?” anlamında soru zarfı.	15b/17, 17b/14, 17b/21, 18a/06, 19a/07
n. 3b/14, 3b/14, 6b/16, 9a/17	ni‘met Ar. İyilik, ihsan, bağış.
n.+dür 6b/19	n.+i 15b/01, 15b/08
nidā Ar. Çağırma, bağırma, seslenme.	nişān F. İz, belirti.
n.+it- 2b/04	n. 9a/15, 17b/15
nigār F. Resim gibi güzel sevgili.	niyāz F. Yalvarma, yakarma, dua.
n. 7a/24	n.+a 5a/11
n.+ı 8a/02	n.+(‘ibādet ve niyāz eyle-) 19b/10
n.+ı ‘ālem 5a/12	n.+eyle- 6a/08, 18b/09
n.+ı cān-berāber 7b/22	n.+it- 17a/20
nihān F. Gizli, saklı.	noķşānsız Eksiksiz, kusursuz.
n.+ıma (sırr-ı nihān) 2b/18	n. 19b/14
n.+eyle- 5a/09	nöbet Sıra ile yapılan görev.
n.+ol- 5a/13, 5b/01, 7a/22	n. 11b/07
nihāyet Ar. Son, uc.	Nūh Ar. Hz. Nūh.
n. 10b/14, 12a/21	N.+dur (tūfān-ı Nūh) 17b/11
n.+in 13b/21	nukz Ar. Binā yıkıntısı, enkaz.
n.+ine 4b/21	n.+ın 15b/02
Nīl Ar. Mısır'dan geçen, Akdeniz'e dökülen meşhur nehir.	nūr Ar. Aydınlık, parıltı.
N. 8b/19, 8b/23, 9b/07, 15b/14, 17b/04	n.+ı 6b/13
N.+ (kenār-ı Nīl) 20a/17	n.+ı çeşm 14b/11
N.+de (kenār-ı Nīl) 9a/08, 9b/07, 9b/24, 18a/11, 19a/11	n.+ı dīde 3a/19, 8b/04, 14b/10, 16b/06
N.+e 10b/11, 16b/04, 17a/18	nuķ Ar. Söz, lakırdı, konuşma.
N.+i mübārek 2a/12, 9a/18, 10b/07, 14a/05, 15a/12, 15a/21, 15b/10,	n.+et- 13b/18
	nümāyān F. Görünücü, görünen, mey-
	danda.
	n.+ol- 2a/04

O

- o** 1. Tekil üçüncü şahıs zamiri.

o. 14b/21

2. *Sıf*. En uzakta olan kimse veya şeyi işaret yoluyla belirtir.

o. 7a/11, 11a/05, 13b/19, 15b/08, 19b/10

obar- Korkmak.

o.-up 19a/12

od Ateş.

o.+ı 8b/19

oda Bir binanın, özellikle bir evin oturma, yatma vb. işlere yarayan, bir veya daha fazla çıkışı olan bölümlerinden her biri.

o. 11a/17, 12b/19, 19b/17

o.+da 11a/18, 11a/22, 11b/04

o.+larının 11b/01

o.+larıñ 11b/01

odun Yakılmak üzere kesilmiş ağaç.

o. 16a/17, 16b/01

oğlān Evlat, erkek çocuk.

o. 5b/11, 6b/02, 7a/16

o.+dan 6a/12, 7a/09

o.+ı 6a/02, 6b/04

oğul Erkek çocuk, oğul.

o. 14a/21, 14a/25, 14b/07, 17b/01

o.+u (oğlu) 4a/08, 12a/12, 14b/08, 16b/12

o.+um (oğlum) 8b/18

o.+unun (oğlunun) 3a/18, 13b/15

o.+un (oğlun) 3b/03, 13b/10, 13b/20, 17a/03

o.+una (oğluna) 7b/12

ok Yay denilen âletle fırlatılan ve ucunda sivri bir demir bulunan ince kısa değnek, tır.

o. 7b/14

o.+da 7b/14

o.+ı at- 7a/02, 7b/14

o.+at- 4a/08, 6b/23

oku- Bir yazıda ne yazıldığını sadece gözle veya aynı zamanda seslendirerek çözmek.

o.-dı 15b/20

o.-du 15b/22

ol Üçüncü tekil şahıs zamiri ve işaret sıfatı.

o. 2a/14, 2a/15, 2a/21, 3a/03, 3a/17, 3b/08, 3b/19, 4a/15, 4a/16, 4a/18, 4a/19, 4a/20, 4b/01, 4b/03, 4b/09, 4b/11, 4b/19, 5a/05, 5a/21, 5b/05, 5b/09, 5b/17, 5b/19, 6a/06, 6a/07, 6a/14, 6a/15, 6a/20, 6b/08, 6b/10, 6b/12, 7a/01, 7a/05, 7a/14, 7a/16, 7a/24, 7b/04, 8a/06, 8b/02, 8b/03, 8b/19, 9a/24, 9b/05, 9b/08, 9b/10, 9b/23, 10a/06, 10a/08, 10a/12, 10a/14, 10a/22, 10b/10, 10b/20, 10b/23, 11a/01, 11a/14, 11b/12,

11b/18, 12a/07, 12b/12, 12b/12,
12b/14, 13a/14, 13a/18, 14a/06,
14a/15, 14b/02, 14b/03, 14b/05,
14b/09, 14b/10, 14b/11, 15a/05,
15b/02, 15b/11, 15b/13, 15b/17,
16a/07, 16a/16, 16b/08, 16b/09,
16b/11, 16b/21, 17a/03, 17a/05,
17a/09, 17a/10, 17a/10, 17a/17,
17b/10, 17b/11, 17b/12, 17b/16,
18a/05, 18b/03, 18b/05, 18b/05,
18b/10, 18b/12, 18b/13, 18b/15,
18b/16, 18b/20, 19a/19, 19b/10,
19b/11, 19b/12, 19b/14, 19b/19,
20a/03, 20a/16

ol- 1. Meydana gelmek, vuku bulmak,
olmak.

o.-a 4b/18, 17b/09, 17b/11

o.-an 3b/01, 20a/10

o.-dı 18a/10, 19a/06

o.-du 13b/15

o.-sun 14a/22, 20a/20

o.-unca 14a/24, 16b/05, 19a/02

2. Bulunmak, var olmak.

o.-a 16b/03

o.-an 2b/19, 5b/01, 6a/01, 7a/08,
8a/05, 10a/09, 10b/21, 10b/23,
11a/12, 11a/22, 11a/23, 11b/04,
12b/06, 15a/15, 15b/04, 15b/04,
15b/05, 17a/06, 17b/04, 17b/09,
17b/18, 17b/22, 18b/01

o.-anlar 9b/12, 20a/06

o.-dığın 6a/21

o.-dılar 6a/15

o.-du 18b/05

o.-duğıcun 10b/06

o.-duğun 12a/08

o.-maduğundan 2a/18, 11a/06,
14b/17

o.-mağ 2b/16, 9a/24, 9b/15

o.-malı 6b/18

o.-manın 6b/22

o.-maşına 8b/20

o.-mayınca 3a/11

o.-maz 2a/19, 3a/11, 4b/02, 5a/15,
7a/09, 17b/19, 18a/18

o.-sa 4a/02, 11b/06, 12b/13, 18a/19

o.-up 10b/03

o.-ur 16b/05

o.-urlar 5a/05

o.-ursa 8b/09

3. (Zaman bildiren kelimelerle)
Geçmek, tamamlanmak.

o.-du 13a/02

o.-muş 16b/04

4. (Zaman bildiren kelimelerle)
Gelip çatmak, yaklaşmak.

o.-muş 19b/18

5. (Bir şey) Birinin mülkiyetine
geçmek.

o.-sun 18b/03

6. (Bir şeye) Sâhip olmak.

o.-a 12a/06, 15a/18

o.-anlara 15a/18

o.-dı 2a/19

o.-dığım 5b/13

o.-duğın 10a/01

o.-duğun 12a/12

o.-madığından 8a/23

o.-masdur 4b/03

o.-up 12b/18

7. (İsimlerden sonra geldiğinde) ...
hâline gelmek.

o.-muş 8a/10, 16a/14, 17b/17

o.-muşdur 20a/16

o.-urdu 9a/03, 14b/16

8. İsim-fiillerden sonra anlamı
kuvvetlendirmek, değişik bir ifade
sağlamak için bir üslup özelliği
olarak kullanılır.

o.+(bilmiş ol-) 15b/20

o.-a (yetmiş ol-) 3a/14

9. “Olmak, bulunmak, meydana
gelmek” anlamında yardımcı fiil.

o.+(âgâh ol-) 8b/18

o.-a (‘ayân ol-) 19a/12

o.-a (ehl-i dükkân ol-) 15a/18

o.-a (hizmetkâr ol-) 15a/19

o.-a (miḥnet-çeşîde ol-) 3a/13

o.-an (‘aṭiyetullah ol-) 15a/09

o.-an (lâzım ol-) 4b/08

o.-an (şâdır ol-) 8a/17

o.-an (tâbân ol-) 2a/16

o.-an (vaḳi‘ ol-) 3a/05, 17b/08

o.-an (vîrân ol-) 20a/17

o.-anlar (ṭâlib ol-) 9a/07

o.-dı (altun ol-) 14b/10

o.-dı (bâliğ ol-) 18b/01

o.-dı (cây-gîr ol-) 9a/23

o.-dı (giriṭtâr ol-) 8a/12

o.-dı (hâl ol-) 16a/22

o.-dı (ḥayâtı ol-) 20a/13

o.-dı (meşğûl ol-) 8b/10

o.-dı (miḥnet ol-) 3b/05

o.-dı (müterakḳıb ol-) 7a/22

o.-dı (nâ-peydâ ol-) 8a/13

o.-dı (nice ol-) 13b/03, 14a/19

o.-dı (pâdişâh ol-) 14b/15

o.-dı (revân ol-) 8b/23, 19b/01

o.-dı (şâdır ol-) 17a/21

o.-dı (şakḳ ol-) 17b/12

o.-dı (tamâm ol-) 14a/06

o.-dı (ta‘yîn ol-) 8a/08

o.-dı (yaş ol-) 19b/11

o.-dı (ziyâde ol-) 16a/11

o.-dığından (meşhûr ol-) 4a/17

o.-dığın (ğâ‘ib ol-) 6a/20

o.-dığın (melûl ol-) 5b/06

o.-dığı (nihân ol-) 5a/13

o.-dılar (dâhil ol-) 13b/08

o.-dılar (hayran ol-) 20a/11

o.-dılar (raẓı ol-) 18a/02	o.-dular (şād-ı hürrem ol-) 10a/05
o.-dılar (revān ol-) 9b/23	o.-dum (bī-ḥod ol-) 17b/14
o.-dılar (şād ol-) 20a/06	o.-dum (pīr ol-) 17a/12
o.-dılar (tışra ol-) 13b/12	o.-dum (yola revān ol-) 17b/19
o.-dum (raẓı ol-) 18a/15	o.-dun (‘ārif ol-) 2b/18
o.-du (‘ayān ol-) 14a/08	o.-dun (şāyeste ol-) 14b/01
o.-du (ḥāl ol-) 3b/04	o.-unca (tamām ol-) 14a/04
o.-du (ḥāzır ol-) 3a/18	o.-ma (elem üzere ol-) 6a/21
o.-du (nice ol-) 5b/02	o.-madı (fā’ide ol-) 6a/08
o.-du (revān ol-) 13a/21, 13b/01	o.-madı (kāil ol-) 4a/10
o.-du (şabāḥ ol-) 13a/05	o.-madı (muḳayyed ol-) 3a/20
o.-du (zāhir ol-) 17b/13	o.-madığından (kābil ol-) 2b/16
o.-duğı (işāret ol-) 15a/08	o.-madık (tüş ol-) 14a/03
o.-duğı (mālik ol-) 14b/12	o.-madılar mı (cihāngīr ol-) 8a/21
o.-duğı (nihān ol-) 5b/02	o.-madım (kādir ol-) 14a/14, 18a/14
o.-duğum (dür ol-) 8b/01	o.-maduğundan (ḳudreti ol-) 16a/16
o.-duğundan (oynaḳ ol-) 10b/03	o.-mağıla (vāḳi’ ol-) 3a/20
o.-duğun (elem-nāk ol-) 2b/08	o.-maḳ (müsem mā ol-) 3b/08
o.-duğun (ğarḳ ol-) 20a/05	o.-maḳ (pādişāh ol-) 8a/11
o.-duğun (misk ol-) 14a/12	o.-mamış (helāk ol-) 17a/09
o.-duğun (metā’ı misk ol-) 10a/04	o.-mamış (keşret ol-) 17a/07
o.-duğuna (şehir-i pür-yaban ol-) 9b/15	o.-mamış (żāyi’ ol-) 17a/08
o.-duḳ (berī ol-) 13a/17	o.-masun (telḥ ol-) 3a/19
o.-duḳça (ḳarīn ol-) 9b/23	o.-mayalar (kādir ol-) 4b/11
o.-duḳda (ḥalāş ol-) 15a/10	o.-mayalım (berī ol-) 13a/18
o.-duḳda (şabāḥ ol-) 12b/20	o.-mayup (kādir ol-) 13b/04
o.-duḳdan (pür ol-) 10b/10	o.-maz (adam ol-) 3a/12
o.-duḳların (ḥarāmī ol-) 14a/14	o.-maz (ḥālī ol-) 3b/16
o.-duḳların (var ol-) 20a/07	o.-mazdı (ḥālī ol-) 4b/13
	o.-mazdı (kādir ol-) 13a/01

o.-mazlar (kādīr ol-) 11a/13	o.-up (bīzār ol-) 5b/05
o.-muş (berāber ol-) 15b/12	o.-up (bütün ol-) 17b/17
o.-muş (ihtiyār ol-) 16a/13	o.-up (cem ^ʿ ol-) 9b/13
o.-muş (mağlūb ol-) 9a/21	o.-up (dāhil ol-) 6a/17
o.-muş (müzeyyen ol-) 11a/09	o.-up (ğark ol-) 20a/07
o.-muş (şabāḥ ol-) 17b/15	o.-up (ḥalāş ol-) 2b/19
o.-muş (vāki ^ʿ ol-) 2b/08, 10b/16, 10b/17, 10b/19	o.-up (ḥayrān ol-) 20a/09
o.-muş (ḥāşıl ol-) 9a/18	o.-up (kendü ʿāleminde ol-) 7b/19
o.-muş (perverde ol-) 16b/18	o.-up (laşfınız ol-) 8b/01
o.-muşdı (lā-ya ^ʿ kıl ol-) 5b/11	o.-up (mālik ol-) 16a/10
o.-muşdı (meşhūr ol-) 2a/07	o.-up (ma ^ʿ mūr ol-) 20a/17
o.-muşuñ (vāki ^ʿ ol-) 10b/18	o.-up (ma ^ʿ zūl ol-) 14b/18
o.-muşlar (keşret ol-) 17a/07	o.-up (müsāfir ol-) 12b/17
o.-muşlar (rāḥat ol-) 5a/05	o.-up (müstağrak ol-) 5b/22
o.-muşlardır (cem ^ʿ ol-) 2b/14	o.-up (nā-çār ol-) 18a/11
o.-muşuz (māni ^ʿ ol-) 3b/11	o.-up (nihān ol-) 7a/22
o.-sa (şuya ğark ol-) 17a/15	o.-up (nümāyān ol-) 2a/04
o.-sun (ḥamd ol-) 6b/21	o.-up (şāḥib-i tecrībe ol-) 3b/10
o.-sun (ma ^ʿ lūm-ı devlet ol-) 3a/10	o.-up (süvār ol-) 10a/22
o.-sun (ziyāde ol-) 13a/12	o.-up (vāşıl ol-) 15a/09
o.-un (safāda ol-) 7a/07	o.-up (zebūn ol-) 7b/17
o.-unca (ḥālī ol-) 15a/01	o.-ur (çāk ol-) 11b/12
o.-unca (rāzī ol-) 13a/17	o.-ur (ḥaber ol-) 5a/17
o.-up (ʿāciz ol-) 5b/04	o.-ur (ṭālib ol-) 9a/06
o.-up (aḥşam ol-) 18b/06	o.-ur (zāhir ol-) 15a/05
o.-up (ʿāşık ol-) 5a/10	o.-urdu (tamām ol-) 12b/14
o.-up (ateş ol-) 14b/04	o.-urlar (muḳayyed ol-) 4a/02
o.-up (bīdār ol-) 15a/08	o.-urlar (rāzī ol-) 3a/07
o.-up (bī-ḥod ol-) 9a/11	o.-urlardı (bābında ol-) 2a/06
	o.-ursa (tīr-endāz ol-) 6a/11

- o.-ursa (naşīb ol-) 15a/02
- o.-ursun (şafā-bahşā ol-) 2b/15
- o.-ursun (vāşıl ol-) 7a/19
- olun-** Meydana getirilmek, yapılmak.
- o.-dı (du‘ā olun-) 12a/14
- o.-maduğuma (tesmiye olun-) 3b/07
- o.-maz (farḳ olun-) 16a/20
- o.-sa (taḥrīr olun-) 9a/02
- o.-ur (yād olun-) 20a/19
- on** Dokuzdan sonra, on birden önce gelen sayının adı.
- o. 9b/08, 11a/18, 11a/19, 11a/19, 11a/20, 11a/20, 14a/03
- ondan** Oradan.
- o. 5a/15
- onıncı** On sayısının sıra sıfatı, sırada yeri dokuzuncudan sonra, on birinciden önce olan.
- o.+sın 16a/03
- on beş** On dörtten sonra, on altıdan önce gelen sayının adı.
- o. 17b/01
- on biñ** On bin sayısı.
- o. 18b/01, 18b/03
- on birinci** On bir sayısının sıra sıfatı.
- o.+sin 16a/03
- on iki** On iki sayısı.
- o. 15b/13, 15b/15
- o.+niñ 15b/14
- on ikinci** On iki sayısı sıra sıfatı.
- o.+sin 16a/04
- on dört** On dört sayısı.
- o.+ü (on dördü) 15b/07
- on sekiz** On sekiz sayısı.
- o. 8b/10
- oraya** Oraya.
- o. 12b/07
- orta** Orta, ara, araya.
- o. 10b/21, 11b/03, 11b/11, 12b/08
- o.+sında 10b/15
- ‘Oşmān** Ar. Osmanlı devleti.
- ‘O.+(Āl-i ‘Oşmān) 11b/17
- ‘O.+(dīvān-ı āl-i ‘Oşmān) 12a/02
- ot** Bir iki mevsim veya bir yıl, pek azı da daha fazla yaşadıktan sonra ku-
ruyan, toprak üstündeki odunlaş-
mayıp yumuşak kalan küçük
bitkilerin ortak adı.
- o. 5b/19
- otaḳ** Büyük çadır, büyüklere mahsus geniş ve süslü çadır.
- o.+lar 2a/12
- otur- 1.** Oturmak.
- o.-ayım 19a/09
- o.-dılar 10a/08
- o.-du 18b/10, 19a/09
- o.-muş 11b/19
- o.-muşdur 11a/18
- o.-muşlar 11a/21, 11a/22, 11b/22, 11b/25

o.-muşdur 11b/16
o.-up 7a/05, 10a/09, 18b/05
o.-urlar 11b/04
2. Herhangi bir durumda belli bir süre kalmak, durmak, beklemek.
o.-duğu 15a/13
3. (Bir yerde) Devamlı olarak kalmak, ikâmet etmek.
o.-mağ 18a/19
4. Sohbet etmek maksadıyla birinin evinde toplanmak.
o.-up 17a/01
oturak Kayıklarda ve kürekli gemilerde kürek çekenlerin oturduğu enli tahta.
o. 8b/11
oturt- 1. Oturmasına izin vermek, oturmasını sağlamak.
o.-dum 17a/05
2. Yerleştirmek, oturtmak.
o.-muşlar 12b/10
otuz Otuz sayısı.
o. 12a/19, 12a/20
otuzar Otuz sayısının “her birine otuz” veya “her defasında otuz tane” anlamına gelen üleştirme şekli.
o. 11b/01
oy- Yontmak, kazmak veya delmek suretiyle bir şey üzerinde çukur oluşturmak.

o.-up 4a/21
oynak Çok hareket eden, hareketli.
o.+ol- 10b/03
oynaş- Birbiriyle oynamak, oynaşmak.
o.-urlar 5a/02
oynat- Oynamasını, hareket etmesini sağlamak.
o.-up 17a/22

Ö

öbür Diğer, öteki.
ö. 11a/11, 11a/12
ödet- Bir şeyin karşılığını alacaklı olana verme işini başkasına yaptırmak, tediye ettirmek.
ö.-dükden 16a/10
öl- Hayatı sona ermek, can vermek, vefat etmek.
ö.-memiş 17a/07
öldür- Bir canlının hayatına son vermek, öldürmek.
ö.-üp 6b/04
ölüm Bir canlıda hayatî fonksiyonların tam ve kesin bir şekilde sona ermesi durumu, vefat.
ö. 10a/17
‘ömr Ar. Ömür, hayat, yaşama, yaşayış.
‘ö.+i 18a/20
‘ö.+ümi 15a/03
‘ö.+ünde (müddet-i ‘ömr) 19a/05

‘ö.+i bākī 18a/17

ön 1. Ön, ön taraf. ↔ **öñ**

ö.+ünde 11a/07

ö.+üne 10a/17

2. Karşı, huzur.

ö.+ünde 10a/20

öñ Ön, ön taraf. ↔ **ön**

ö.+ünde 11a/18, 11b/05, 11b/18,

15b/15, 15b/19, 18b/11

ö.+üne 10b/01

öp- Sevgi ve saygısını göstermek üzere
dudaklarını bir şeye değdirmek,
öpmek.

ö.-di 13b/14

ö.-dü 16b/21

ö.-düler 13b/16

ö.-üp 13a/18, 14b/06, 16b/22

öte Öte, daha uzaktaki yer.

ö. 15b/11

öyle 1. Ona benzer, onun gibi.

ö. 6b/17, 17b/17

2. Öyle, o şekilde, o biçimde.

ö. 6b/16, 7a/11, 10b/22, 13a/21,
14a/24

öylece O şekilde, o biçimde,
öylece.

ö. 3b/18

öz Bir kimsenin kendi manevi varlığı,
benlik.

ö.+in 6b/01

P

paça Koyun, keçi, sığır gibi kasaplık
ayvanların kesilmiş ayağından yapı-
lan yemek.

p. 16b/08, 18a/13

paçacı Dükkânında paça yemeği satan
kimse.

p. 16a/12, 16a/22, 18a/14

pādişāh F. Padişah, hükümdar.

p. 7b/11, 17a/10

p.+dır 6a/14

p.+ı 7a/14

p.+ının 5a/03

p.+ının 11b/18

p.+ol- 8a/11, 14b/15

pādişāh-zāde F. Padişah oğlu.

p.+dir 14b/14

paḥa Değer, kıymet, fiyat. ↔ **bahā**

p.+sına 13a/10

pāk F. Temiz, arık, pak.

p.+im (nāşıye-i pāk) 2b/03

p.+inden (veled-i pāk) 8b/04

p.+et- 16b/19

pākīze F. Temiz, lekesiz.

p.+(veled-i pākīze) 3b/13

pār F.i. Sepilenmiş deri.

p.+ının 15a/13

para Alışverişte ödeme aracı olarak
kullanılmak üzere devlet tarafından
basılıp tedâvüle çıkarılan, üzerinde

- îtibârî değeri yazılı kâğıt veya madden.
- p. 18b/18, 18b/18
- p.+sın 13b/06
- pāre** F. Parça.
- p. 14b/04, 19a/06
- p.+lerinden 18a/12
- p.+leriñ 16a/15, 16a/16
- p.+sin 13a/09, 14b/05
- p.+sinden 3b/13, 14b/09
- p.+sini 13a/12, 13a/18, 14b/06
- p.+it- 13a/09
- p.+pāre it- 5a/17
- pārele-** Parça parça etmek, parçalamak.
- p.-yüp 5b/16
- parmak** İnsanın ve bazı hayvanların el ve ayaklarının son bölümünü oluşturan eklemli uzantılardan her biri, parmak.
- p.+ın (parmağın) 14b/11
- p.+ından (parmağından) 7b/02
- pāy-māl** F. Ayak altında kalmış, çiğnenmiş.
- p. 4a/18
- pazar** Birçok satıcının bir arada bulunduğu alışveriş yeri.
- p.+ı (şehir ü pazar) 12a/16
- peder** F. Baba.
- p. 4a/10, 14b/04
- p.+dir (şefkat-i peder) 8a/22
- p.+i 4a/14, 8a/06, 13b/18, 14a/18, 14a/20, 14b/06, 14b/14, 15b/10, 16b/06
- p.+in 9a/16, 12a/12, 13b/11
- p.+inden 4a/13, 8a/15, 16a/11
- p.+ine 14b/05
- p.+iniñ 13b/13
- p.+i (dest-i peder) 8b/08
- p.+i (hakk-ı peder) 8b/18
- p.+i (pend-i peder) 4a/04
- p.+i (tarîk-i peder) 4a/08
- p.+i ‘azîz 14a/22
- p.+i büzürg-vār 13b/22
- pehlevān** F. Pehlivan, güreşçi.
- p. 7b/09
- p.+(civān u pehlevān-ı zamān) 6b/20
- pend** F. Nasihat, öğüt.
- p.+i 8a/16
- p.+i peder 4a/04
- perī** F. Cinlerin çok güzel ve alımlı olarak farz edilen dişilerine verilen bir adı.
- p. 9b/15, 9b/17
- p.+ler midir 9b/03
- p.+midir 9b/02
- pertev** F. Işık, parlaklık, yalım.
- p. 9b/06
- perverde** F. Beslenmiş, yetiştirilmiş.
- p.+ol- 16b/18

pervīn F. Ülker yıldızı.

p. 3b/01

pes F. 1. Öyle ise.

p. 7a/05, 9a/22, 19a/01

2. Sonuç olarak.

p. 8a/13

pesend F. Beğenme, seçme.

p.+it- 6a/11

peşkeş F. Peşkeş, hediye, armağan.

p.+ler 4b/16

peydā F. Hazır, mevcut.

p.+it- 15a/12, 15a/20

pīç F. Büklüm, kıvrım, dolaşık.

p.+u táb 19a/08

pinhān F. Gizli.

p.+eyle- 6b/08

pīr F. Yaşlı, ihtiyar.

p. 16a/18, 16b/05, 16b/09

p.+e 16b/08

p.+i 16b/11

p.+in 11b/18, 12a/08

p.+ler 12a/14

p.+ol- 17a/12

pīrāste F. Tertiplenmiş, düzenlenmiş.

p. 2a/09

pīrlık Pir olma durumu, ihtiyarlık.

p.+de 16a/18

p.+imde (pīrligimde) 17a/12

pul Takıldığı yere iyi uyması, sağlam

tutması için vida, civata vb.nin

boynuna geçirilen ortası delik
madeni levhacık.

p. 12b/09

pūlād F. Polat, çelik.

p.+a (çīn-i pūlād) 5b/21

pūse Ar. Öpme, öpücük, öpüş. ↔ **būsī**

p.+it- 8b/08

pūşīde F. Örtü.

p. 11b/15

p.+leri 14a/09

pūh Maşallah kelimesiyle birlikte “nazar
değmesin” anlamında kullanılan ses
taklidi kelime.

p.+māşāllāh 12a/12

pūr F. Dolu, çok fazla.

p.+ol- 10b/10

pūr-yaban F.+T. Çok ıssız yer.

p.+(şehir-i pūr-yaban ol-) 9b/15

R

Rabb Ar. Allah.

R. 17b/20

rab Ar. Avlulu ev.

r.+i- misk 14a/08

rāh F. Yol.

r.+a (eyyām-ı şart-ı rāh) 3b/09

r.+i- hārāb 15a/02

r.+i- kār-āzmūdegī 8b/18

r.+i- şenlik 10b/06

r.+ların 6b/18

rāḥat Ar. Üzüntüsüz, tasasız, kedersiz
bir halde bulunma.

r.+da 17a/16

r.+eyle- 17a/13

r.+ol- 5a/05

raḥm Ar. Acıma, esirgeme, koruma.

r.+eyle- 14b/20

r.+it- 18a/14

raḥmet Ar. Acıma, esirgeme, koruma.

r. 20a/19

Rakka Ar. Rakka.

R. 8b/13

rāst F. 1. F. Rastlama, tesadüf.

r.+gel- 14a/05, 18a/01, 19a/03

2. Doğru, düz.

r. 5a/07, 10b/15, 12b/08

r.+ı eñse 17b/09

rāyiḥa Ar. Koku.

r.+yı misk 9a/11

r.+sı 18a/13

rāzī Ar. Rıza gösteren, kabul eden,
boyun eğen.

r.+ol- 3a/07, 13a/17, 18a/02, 18a/15

reāyā Ar. Halk.

r. 4a/01

redd Ar. Geri döndürme, döndürülme,
çevirme.

r.+e 2b/16

r.+et- 9a/17

renk Cisimler tarafından aksettirilen
ışığın gözde yaptığı etki sonucu

meydana gelen duyum, renk.

r. 12a/20

revān F. Yürüyen, giden, akan.

r.+(yola revān ol-) 17b/19

r.+ol- 9b/23, 13a/21, 13b/01

r.+ol- 8b/23, 19b/01

rezm F. Kavga, savaş, cenk.

r. 11b/23

rızā Ar. Râzı olma, pekiyi deme.

r.+m 8b/20, 9a/21

r.+sıyla 4b/10

riāyet Ar. Sayma, saygı.

r. 4a/02

r.+et- 4a/02, 4a/08

ricā Ar. İstek, dilek.

r.+eyle- 14b/19

r.+it- 15a/01

ricāl Ar. Belli mevki sahibi olan
kimseler.

r.+(erbāb-ı ricāl) 5b/06

rūb-ḥāl F.+Ar. Gezip tozma, gezme
hâlinde olma.

r. 18a/16

ruḥ Ar. Can, nefes.

r.+(teslīm-i ruḥ et-) 17b/07

rūšenāy F Parlaklık.

r. 3b/03

rūzgār F. 1. Zaman, devir, dönem.

r.+da 7b/15
2. Rüzgar, yel.
 r. 19b/02
rücūʿ Ar. dönme, geri dönme, cayma.
 r.+a 8b/03
rücūm Ar. Akan yıldızlar.
 r. 3a/05
rü'yā Ar. Düş, rüya.
 r.+da 17a/14

S

saʿadet Ar. Mutluluk.
 s. 3b/02
 s.+im 8a/16, 16a/21
sāʿat Ar. Vakit, zaman.
 s. 13b/19, 19a/19
şabāḥ Ar. Sabah, günün başlangıcı, günün ilk saatleri.
 ş. 13a/05
 ş.+a 19b/11
 ş.+dañ 9b/01, 18b/08, 19b/09
 ş.+ol- 12b/20, 13a/05, 17b/15
sābık Ar. Geçen, geçmiş.
 s.+(üslüb-ı sābık) 6b/09, 7a/11, 13a/06
şabr Ar. Sabır, dayanma, katlanma.
 ş.+a (tākāt-i derūne-i şabr) 10a/16
 ş.+eyle- 5a/21
 ş.+it- 17b/20

şabun Her türlü yıkama işinde kullanılan temizlik maddesi, sabun.
 ş. 16b/18
şaç Başı kaplayan kıllar, saç.
 ş. 2a/19
şaç- Ortalığa dağıtmak, etrafa serpmek, dökmek.
 s.-dılar 14a/13
şaçıl- Ortalığa dağıtılmak, etrafa dökülmek.
 ş.-miş 2a/03
şaçlu Saçı olan.
 ş. 11a/20
şadā Ses, avaz.
 ş. 5b/02, 17a/14, 17a/17, 17a/21, 17b/07, 17b/09
 ş.+lar 19b/15
 ş.+sı 4b/17, 11b/06
 ş.+sıdır 19b/16
şādır Ar. Çıkan.
 ş.+ol- 8a/17, 17a/21
şadr Ar. Oturulacak en iyi yer.
 ş.+ı ʿālī 16b/20
şafā Ar. Gönül şenliği, kedersizlik, neşe, eğlence.
 ş. 6a/15, 7a/09, 16b/21, 18a/17
 ş.+da ol- 7a/06
 ş.+lar (zevk şafālar it-) 4b/12
 ş.+lı 7a/19
 ş.+sına (zevk-i şafā) 8b/09

ş.+sın 5a/06	şahrā Ar. Kır, ova.
ş.+ya 7a/19	ş.+da 9b/24
ş.+ya (zevķ-i şafā) 8a/08, 17a/06	şāika Ar. Yıldırım.
ş.+yı 10a/01	ş. 3b/17
şafā-bahşā Ar.+F. Sefa veren, sefa bahşeden.	sā'ir Ar. Diğer, başka, gayrı.
ş.+ol- 2b/15	s. 5a/16
şāfī Ar. Duru, temiz, katışıksız.	şakal Erkeklerde çene ve yanaklarda çıkan kılların bütünü.
ş. 8b/14, 12b/08, 15b/12	ş. 2a/19, 11b/15
şag Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan, sağ taraf.	şakallu Sakalı olan, sakal bırakmış olan.
ş. 12a/02, 12b/03	ş. 11a/21
ş.+a 4b/21	sākin Ar. Oturan.
ş.+da 11b/02	s.+dir 15b/03
ş.+ında 11a/19	şal- 1. Yaymak, sermek.
şāhib Ar. Sahip, malik.	ş.-mazsın (sāye şal-) 2b/11
ş. 9b/19	ş.-up 9b/06
ş.+i 2a/19, 12a/06	2. Göndermek, yollamak.
ş.+idir 9b/19	s.-dın 14a/23
ş.+ine 10a/11	şalāh Ar. Dine olan bağlılık.
ş.+i kalem 11b/25	ş.+(edā-yı şalāh eyle-) 20a/02
ş.+i kimyā 14b/12	salṭanat Ar. Sultanlık, hükümdarlık.
ş.+i tāt et- 16b/07	s. 20a/15
ş.+i tecrube ol- 3b/10	sāmi ^c Ar. İşiten, dinleyen.
ş.+çık- 14b/20	s.+ne 20a/20
şāhib-kemāl Ar. Kemal sahibi, olgun.	sām-süvār F. Gök kuşagina binen.
ş. 2a/09	s. 6b/16
sāhir Ar. Büyücü.	şan Ün, şan, şöhrat.
s. 5b/07, 6a/16, 6a/17	ş.+ı 7a/09
s.+e 5b/09	

şan- Şöyle veya böyle olabilecek bir şeyin zihninde kurduğu gibi olduğuna inanmak, zannetmek.

ş.-ursun 7b/10

sana Sen zamirinin yönelme hâli, sana.

s. 3b/04, 3b/04, 3b/14, 4a/05, 4a/11, 6a/22, 6b/02, 6b/07, 7a/02, 7a/09, 13a/05, 14b/02, 14b/02, 14b/07

şan^ʿat Ar. Sanat, hüner, ustalık.

ş. 11b/12

ş.+ı 15a/17

ş.+lar 4a/21, 15b/18

ş.+(ehl-i şan^ʿat) 12a/19

şandūk Ar. Sandık.

ş. 15a/05

şānī Ar. İkinci.

ş.+(Yūsuf-ı şānī) 2a/10

sanki Sözümlü ona, sözde, güyâ.

s. 4a/20

şar- Kolları ile kuşatmak, kucaklamak.

ş.-dığın 6b/15

şarar- (Heyecan, korku, hastalık, açlık, vb. sebeplerden yüzünün rengi) Solmak.

ş.-mış (benzim şarar-) 7a/01

ş.-mış (benzin şarar-) 6b/16

şarāy F. Hükümdarların oturduğu büyük ve gösterişli binâ. ↔ **serāy**

ş. 4a/20

şarf Ar. Harcama, masraf etme, gider.

ş.+et- 19a/21

ş.+it- 15a/02

şat- 1. (Bir şeyi) Bir bedel karşılığında başkasına devretmek.

ş.-madık 18b/02

2. (Bir malı) Ticaret amacıyla satmak, ticaretini yapmak.

ş.-mayam 9a/22

savur- Şiddetle atmak, fırlatmak.

s.-un 19a/04

şayd Ar. Av, avlanma.

ş.+ı sevda 5a/10

ş.+ı şikār it- 7b/19

ş.+(envā^ʿ-ı şayd u şikār) 4a/17

ş.+u şikār it- 4b/12

sāye F. Gölge.

s.+şal- 2b/11

sāye-bān F. Büyük çadır, gölgelik.

s. 2a/12

sāz F. Silah.

s. 7b/05

sebeb Ar. Sebep, neden.

s. 2b/19, 3b/17

s.+iñ 3a/08

sebķ Ar. İleri geçme, ilerleme.

s. 2a/11

secde Ar. Namazda alını, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere dayamaktan ibaret ibadet vaziyeti

s.+ve şükrlar it- 20a/10

sefer Ar. Yolculuk.

- s. 8a/14, 8a/20, 9a/23
- s.+de 8b/07, 9a/02
- s.+den 8a/22, 8b/03, 16a/11
- s.+e 3a/18, 8a/18
- s.+e (bende-i sefer) 3b/12
- s.+e (istimā^c-ı sefer) 3b/11
- s.+imizde 14a/01
- s.+in 13b/21
- s.+i baħr 3a/15
- s.+i bī-ma^cnā 8a/08
- s.+(sevdā-yı sefer) 8b/02
- s.+et- 7b/21, 8a/12

seħer Ar. Tan yeri ağarmasından biraz önceki vakit, seher.

- s.+i 4b/13

sekiz Yediden sonra, dokuzdan önce gelen sayının adı.

- s. 2a/02

sekizinci Sekiz sayısının sıra sıfatı, sekizinci.

- s.+sin 16a/02

selāmet Ar. Sâlimlik, emnlik, korku ve endişeden uzak olma.

- s. 19b/06

seleb Ar. Savaş aleti.

- s.+in 7b/05

selsebīl Ar. Suyunun aktığı yer kademeli olan bir çeşit çeşme.

- s.+ler 12b/08

semā Ar. Gökyüzü.

- s.+(melā'ike-i semā) 2b/04

sen Sen (Tekil ikinci şahıs zamiri).

- s. 2b/14, 7a/04, 7a/07, 7a/12, 7a/13, 7a/14, 7a/15, 7a/17, 7b/09, 7b/23, 14a/23, 16b/06, 17b/20, 17b/21, 18b/19

- s.+den 4a/02, 18a/17

- s.+i 6b/04, 7a/08, 7a/13, 7a/17, 7a/18, 7a/21, 7b/24, 8b/05, 14a/15, 18b/14, 18b/14, 19a/03

- s.+iñ 3b/05, 4a/02, 6b/03, 7b/10, 12a/12, 17a/03, 18b/03, 18b/11

- s.+se 6b/18

- s.+sin 6a/11

şenā Ar. Övme, övüş.

- ş.+(du^cā ve şenā it-) 18b/09

sene Yıl, sene.

- s. 8b/06, 9a/01, 9a/04, 9a/07, 9a/12, 14a/01, 14a/04, 15b/05

- s.+de 9a/08

serāy F. Saray. ↔ **şarāy**

- s. 4a/21, 11a/02, 11a/07, 11a/10, 12a/17, 12b/01, 12b/09

- s.+a 10b/15, 11a/08

- s.+da 17a/05

- s.+dan 10b/20, 10b/23

- s.+dır 11a/08, 11a/16, 11b/10

- s.+ı 10b/15, 10b/16, 10b/21, 17a/03, 19b/08

- s.+ın 11a/01, 12b/02, 12b/03
s.+ına 5b/06
s.+ıñ 10b/17
s.+lardır 10b/20
s.+ları 14a/09
- serhengān** F. Çavuşlar, kavaslar.
s. 10a/19, 10a/22
- ser-encām** F. Başa gelen hâl, macera.
s.+ını 8a/05
- ser-firāz** F. Benzerinden üstün olan,
başını yukarı kaldıran.
s.+ları 2a/08
- ser-māye** F. Ana para.
s. 2a/17, 3b/18, 18a/19
s.+sin 3b/17
- ser-kūh** F. Dağ başı.
s.+da 6a/15
- ses** Bir kulağın duyabileceği frekans ve
özellikteki titreşim, ses.
s.+idir 17a/17
- setr** Ar. Örtme, kapama, gizleme.
s.+i ‘avret it- 18a/12
s.+i ‘avret et- 16a/15
- sev-** (Bir şey birinin) Çok hoşuna
gitmek, (ondan) hoşlanmak.
s.-erdi 2a/11
- sevdā** F. Aşırı istek, heves, arzu.
s.+dan 3b/16, 4a/03
s.+yı sefer 8b/02
s.+sına düş- 4a/09
- s.+sı (şayd-ı sevdā) 5a/10
s.+(taḥṣīl-i sevdā) 3a/15
- sevinç** İçte duyulan hoşnutluğun dışa
vurulan belirtisi, sevinme hâli, neşe.
s.+inden 19b/20
- seyāhat** Ar. Yolculuk, gezi.
s. 14a/25
- seyr** Ar. 1. Yürüme, yürüyüş.
s. 10b/14
s.+etdür- 11b/09
s.+ü temāṣā it- 10b/14
2. Gezme, gezinme.
s.+e 5a/04
s.+et- 9a/01, 15a/12
3. Bir şeyi zevk alarak gözle takip
etme, bakma, izleme.
s.+et- 5a/01, 11a/03, 12a/16
- şıfat** Ar. Hâl, sûret, şekil, varlık.
ş.+ıñ 15b/22
- şıġ-** (Bir husus) Bir şeyin sınırları içine
girebilmek.
ş.-maz 14a/23
- şıḥhat** Ar. Sağlamlık, sağlık.
ş. 19b/06
- sırr** Ar. Gizli tutulan, kimseye söylen-
meyen şey.
s.+ın 2b/17
s.+ı nihān 2b/18

sırt İnsanlarda göğsün arkasına isabet eden ve ense kökü ile bel arasında bulunan kısım, bel.
s.+ına ur- 5a/23

şıva Rutubetten korumak ve daha düzgün görünmelerini sağlamak için binaların duvarlarına sürülen harç.
ş.+sı 12b/11
ş.+sın 19b/17
ş.+et- 14a/17
ş.+it- 12b/12

şıva- Sıva ile kaplamak, örtmek.
ş.-rlar 11a/05

sihr Ar. Büyü, sihir.
s. 6a/20, 7a/21
s.+de 5b/08

sīm F. Gümüş.
s.+(heves-i hūb u sīm ü zer ü cevāhir) 6b/14

sin Yaş.
s.+de 11b/15

sinān Ar. Mızrak, süngü.
s.+ı 3a/14

sīne F. Göğüs, sine.
s.+ne 6b/14

sipāh F. Asker.
s. 11b/23

siper F. Arkasına saklanılacak şey.
s.+in 4a/16

siyāh F. Kara.

s.+eyle- 13b/22

siyāk Ar. Sözün gelişi, ifade şekli.
s. 9a/12

Siyāmek F. Siyamek.
S. 16a/02

siz Siz (Çoğul ikinci şahsı gösterir).
s. 7a/06, 8a/22, 8b/09
s.+lere 10a/21

şoğut- Birine veya bir şeye karşı gösterilen ilgi, alaka ve sevginin kesilmesine, yok olmasına sebep olmak.

ş.-a (şoğuda) 3a/16

şoḥbet Ar. Görüşüp konuşma, arkadaşlık.

ş.+i 14a/20

ş.+et- 16b/17

ş.+it- 2a/14

ş.+(zevk-i şoḥbet it-) 2a/13

şok- (İçine veya arasına) Girmesini sağlamak, sokmak.

ş.-du 13a/19

şokak Yerleşim yerlerinde ev ve dükkânlar arasında uzanan, caddeye nispetle daha dar ve kısa yol, sokak.

ş. 10b/17, 10b/18, 10b/20

ş.+ın (şokağın) 10b/22, 12a/17

ş.+ıñ (şokağıñ) 10b/19

ş.+ları 12a/18

şol Kalbin bulunduğu tarafta olan, sol taraf.

ş.+a 4b/21

ş.+da 11b/02

ş.+unda 11a/19

şoñra Sonra.

ş. 6a/13, 7a/02, 7b/23, 8b/04, 8b/10, 9b/20, 10b/09, 10b/10, 10b/11, 12a/09, 13b/03, 14b/15, 15a/11, 16a/10, 16a/11, 19b/01, 20a/03, 20a/12

şor- Soru yönelterek bilgi istemek, sual etmek.

ş.-an 12a/08

ş.-dılar 20a/09

ş.-du 13b/21, 17a/01

şorğuç Başa takılan tuğ.

ş.+lar 12a/04

sög- Ayıp, çirkin, haysiyet kırıcı birtakım alıplaşmış sözler söylemek, küfretmek.

s.-dü 19a/10

söyle- Sözle bildirmek, söylemek, konuşmak, demek.

s. 18b/19

s.-di 6b/04, 8b/21

s.-dim 8a/14

s.-mege 10a/16

s.-meyüp 13b/02

söyleşme Karşılıklı konuşma, sohbet etme.

s. 19a/02

söylet- Söylemeye zorlamak, söylemek zorunda bırakmak.

s.-me 14a/22

söz Söz.

s.+e 17a/02

şu 1. Su.

ş. 12b/07

ş.+ların 17b/10

2. Deniz, göl, akarsu, pınar birikintisi vb.

ş. 10b/02

ş.+ya 19a/13, 19a/15

ş.+ya gark ol- 17a/15

su'āl Ar. Sorma, soru.

s. 16b/14

s.+(hāl hātır su'āl eyle-) 12a/11

s.+et- 2b/05, 13a/01, 13a/03, 14a/11, 17a/02

s.+eyle- 13b/03

s.+it- 3a/09, 3b/08, 5b/12, 6b/01, 7a/02, 7a/14, 7b/09

şuffe Ar. Sofa, evlerde oda kapılarının açıldığı ve eskiden ev halkının birlikte oturduğu yemek yediği genişçe yer.

ş. 11b/03

ş.+ye 11b/04

şula- Su vermek, sulamak.

ş.-yup 10b/09

sultān Ar. Padişah, hükümdar.

s.+ım 16b/20

s.+ı 12a/21

şulu Asil yüzlü, şerefli, namuslu.

ş.+sı (yüzi şulu) 2a/08

şun- Bir şeyi büyük veya saygı duyduğu bir kimse, topluluk yahut makama nezaket kurallarına uyarak vermek, arz etmek, takdim etmek.

ş.-dı 13a/12, 14b/05

şūr Ar. Şehrin etrafına çekilen yüksek duvar, hisar.

ş.+ı hikmet 10b/12

şūret Ar. Biçim, görünüş, kılık.

ş.+inde 11b/21

surre Ar. Padişah tarafından hac zamanlarında Mekke ve Medineye gönderilen para vs.

s.+ler 15b/06

şuşuz Su içmeye ihtiyacı olan, susamış.

ş. 17b/20

sūz-nāk F. Yakan, yakıcı, dokunaklı.

s.+(āh-ı sūz-nāk çek-) 13b/22

sūkūt Ar. Susma, söz söylememe.

s. 2b/06

Süleymān Ar. Süleyman.

S. 15b/20

S.+lar 8a/20

S.+(Hāzret-i Süleymān) 16a/06

sūr- 1. Yönetip yürütmek, kullanıp gitmesini sağlamak.

s.-dük 14a/08

2. Değdirmek, dokundurmak.

s.-di (yüzün yerlere sür-) 4b/06

s.-dü (yüzün yere sür-) 15a/03

s.-mek (yüz sür-) 11a/15

s.-üp (yüz sür-) 15a/02

3. Ülkesinden veya yerinden başka bir ülkeye veya yere göndermek.

s.-dükte 4a/14

sūrūr Ar. Sevinç.

s. 7a/19

sūt Süt.

s. 11b/13

sūvār F. Ata binmiş, binici.

s.+ol- 10a/22

Ş

şād F. Sevinçli.

ş.+ı ğam 4a/05

ş.+(şād-ı hurrem ol-) 10a/05

ş.+ol- 20a/06

şādī F. Memnunluk, gönül sevinçliği.

ş.+(zevk-i şādī) 2b/11

şādurvān F. En çok cami avlularında bulunan etrafı çok musluklu duvarlarla çevrili su haznesi.

ş. 11b/13

şāh F. Padişah, şah.

ş. 5b/05, 5b/09, 6a/19, 8a/10

ş.+a 5b/04, 6a/19, 6a/21

ş.+dır 6a/13

ş.+ım 5b/07, 6a/21

ş.+ımız 14a/15

ş.+ın 5b/06, 8a/10

ş.+ı Īrān 14b/18

ş.+ı zālīm 7b/12, 7b/22, 7b/24,
8a/04

ş.+ı zamān 14b/21

ş.+ları 16b/07

şāhāne F. Hükümdara yakışacak şekilde
olan, çok mükemmel.

ş. 12b/08

şāhid Ar. Şahit, tanık.

ş. 18b/13

şāh-nişīn F. Odanın sokak tarafına olan
çıkıntısı, dışarı doğru uzanan kısmı.

ş. 11b/10, 15b/18

ş.+e 11b/14

ş.+lerde 12a/16

şāh-zāde F. Padişah oğlu, prens. ↔ **şeh-**
zāde

ş. 12a/03

şāhlık Şah olma durumu.

ş.+dan 14b/18

şākird F. Talebe, çırak.

ş. 11b/20

şak Ar. Yarma, yarıma, çatlama.

ş.+ol- 17b/12

şarkī Ar. Doğu ile ilgili.

ş. 9a/08, 11b/02

şart Ar. Şart, koşul.

ş.+(eyyām-ı şart-ı rāh) 3b/09

şaş- Şaşırmak, hayret etmek.

ş.-dı 11a/06

şa‘şa‘a Ar. Parlaklık, parlama.

ş.+vir- 2b/03

şāyeste F. Yakışır, yaraşır, uygun.

ş.+ol- 14b/01

Şeddād F. Şeddad.

Ş. 16a/02

şefkat Ar. Acıyarak ve esirgeyerek
sevme, şefkat.

ş.+inden 12b/21

ş.+ı peder 8a/22

ş.+(merhamet ve şefkat it-) 19b/12

şehr F. Şehir, büyük belde, büyük kent.

ş. 4b/16, 9a/04, 9a/08, 9b/08,

10a/18, 10b/14, 10b/15, 11a/17,

12b/01, 15a/14, 15b/04, 17a/15,

17b/06, 19b/19, 20a/13

ş.+de 12b/17, 15a/15, 15b/03,

17a/06, 17a/10

ş.+den 17b/15, 19b/04

ş.+e 4b/08, 4b/13, 4b/14, 4b/15,

9b/23, 10b/01, 14a/02, 14a/16,

17b/10, 18a/12

ş.+e (eṭrāf-ı şehr) 10b/12

- ş.+i 9b/10, 9b/11, 9b/14, 9b/17, 15b/02, 17b/13, 19a/18, 19b/12
- ş.+imiz 15a/21
- ş.+in 9b/19, 10a/15, 10b/01, 12b/01, 17a/18, 17b/18, 19b/08
- ş.+inde 20a/06
- ş.+inden 17a/14, 17a/21
- ş.+ine 8a/12
- ş.+iniñ 5a/03
- ş.+iñ 17b/09
- ş.+i ‘azīm 14a/08
- ş.+i Bağdād 7b/11
- ş.+i Fīrūz-ābād 4a/07, 4b/07
- ş.+i Mısr 2a/02, 2a/06, 13b/08
- ş.+i pūr-yaban ol- 9b/15
- ş.+ü pazar 12a/16
- şeh-zāde** F. Hükümdar oğlu, prens. ↔
- şāh-zāde**
- ş.+ye 7a/18
- şeker** Şeker.
- ş. 11b/13
- şenlik** Toplu olarak yapılan eğlence, kutlama, donanma.
- ş.+den 19a/08
- ş.+den (rāh-ı şenlik) 10b/06
- ş.+leri 9a/04
- şenliklen-** Meskûn hâle gelmek, bayındır olmak.
- ş.-meye 20a/14
- şerā’it** Ar. Şartlar.
- ş.+i ādāb-ı mülūk 12a/08
- şerīf** Ar. Şerefli, mübarek.
- ş.+in (Cenāb-ı Şerīf) 3a/14
- ş.+(cāmi‘-i şerīf) 12a/19
- şey** Ar. Şey, nesne.
- ş. 2a/21, 14a/24, 14b/02, 15a/11, 15a/19, 19a/11
- ş.+i 13a/15
- ş.+im 17a/08
- şeyhül-islām** Ar. Osmanlı Devleti zamanında dinî meselelerle şariat mahkemelerine bakan en yüksek rütbeli din adamı.
- ş. 14b/20
- şeytān** Ar. Şeytan.
- ş. 9b/05, 17a/16
- şikār** F. Av.
- ş.+a 5b/16, 6b/13
- ş.+(envā‘-ı şayd u şikār) 4a/17
- ş.+(şayd-ı şikār it-) 7b/19
- ş.+(şayd u şikār it-) 4b/12
- şikāyet** Ar. Sızlanma, yakınma.
- ş.+et- 18b/13
- şikest** F. Kırılmış, kırık.
- ş. 6b/17
- şimdi** Şimdi, şu anda. ↔ **imdi**, **şindi**
- ş. 5b/12, 13b/06
- şimdilik** Şimdiki hâlde, şimdiki durum gereği olarak, bu an için.
- ş. 7b/12

şindi Şimdi. ↔ **imdi**, **şimdi**

ş. 2b/05, 7a/10, 15a/13

şîr F. Arslan.

ş. 7a/23

ş.+i 5b/22, 6b/09

ş.+i hûn-h^vâr 5b/16

ş.+lerin 6a/01, 7a/24

şirā Ar. Satın alma.

ş.+(heves-i bey^ç ve şirā it-) 3a/04

Şîrāz F. Şiraz şehri.

Ş.+dan (iklīm-i Şîrāz) 14b/14

şol Şu, o.

ş. 17a/03, 19a/04, 19a/08, 19b/17

şom Uğursuz.

ş. 19a/09

şöyle Şöyle, şuna benzer, şu şekilde.

ş. 4b/10, 6b/15, 16a/22

ş.+dir 8a/18

ş.+şöyle 11a/12

şu Şu, öyle, o şekilde.

ş. 6a/05, 9b/19, 11a/23, 19a/13

şübhe Ar. Şüphe, kuşku.

ş. 9b/15

şükr Ar. Minnettarlık.

ş.+in bil- 3b/15

ş.+i yezdān eyle- 15b/01

ş.+ler (secde ve şükrler it-) 20a/11

ş.+it- 4b/06

şükûfe F. Çiçek.

ş. 4a/16

şürū^ç Ar. Başlama.

ş.+et- 17a/06

T

tā F. Kadar, dek, değin.

t. 3b/10, 8a/14, 8b/07, 9b/23,

10a/02, 11b/05, 12a/14, 12b/07,

14a/15, 18a/04, 18a/15, 19a/07

ta^çaccüb Ar. Şaşakalma.

t.+it- 16a/20

ta^çaddī Ar. Zulmetme, adaletsizlik.

t.+et- 17a/11

taallukāt Ar. Hısımlar, akraba.

t. 13b/10

t.+ıñızdandır 2b/13

taallüm Ar. Öğrenme.

t.+e 3b/20

ta^çām Ar. Yemek, aş.

ṭ. 12a/14, 13a/06, 17a/01

ṭ.+ı 13a/07

ṭ.+it- 13a/07

taazzum Ar. Büyüklük satma, kibirlenme.

t.+et- 6a/04

t.+it- 6a/03, 12a/09

tāb F. Güç, kuvvet, takat.

t.+(pīç u tāb) 19a/08

tabaḵ İçine yiyecek konan yayvan kap, tabak.

1. 13a/12, 13a/18, 14b/05, 14b/06, 14b/09, 15a/06, 16b/08, 16b/09, 19b/01
 1. +ı (tabağı) 13a/09, 16b/14, 17b/01
 1. +ın (tabağın) 13a/08, 15b/07
 1. +lar 18a/05, 18a/09
 1. +lara 13a/08
 1. +ları 18a/03, 19a/17, 19b/07
 1. +larla 15b/08
tabaka Ar. Kat, tabaka.
 1. 11a/08
 1. +da 11a/12, 11a/22, 11a/23, 11b/02, 12b/19
 1. +nın 11a/23, 11b/01, 11b/07
 1. +sın 11a/09
 1. +sında 11a/17
 1. +ya 11a/12, 11a/14, 11a/16, 11b/09
tābān F. Işıklı, parlak.
 t. 2a/16
 t. +ım (cemāl-i tābān) 2b/01
tabanca Tokat, şamar, sille.
 t. +sın 16b/06
ta'bīr Ar. İfade, anlatma.
 t. +et- 18a/04
tāc Ar. Hükümdarların başlarına giydikleri cevahirli başlık.
 t. +lar 12a/04
 t. +(şāhib-i tāc et-) 16b/07
tağ(1) Yara.
 1. 3b/05
tağ(2) Dağ. ↔ dağ
 1. 16a/05, 17b/12
 1. +a 5b/11, 8a/06, 15b/12, 17b/11
 1. +da 7b/23, 8a/05, 17b/10
 1. +dan 17b/10
 1. +ın 5b/18, 16a/04
tağıt- 1. (Bir kalabalığı, birliğini bozmak maksadıyla) Bölmek, zor kullanarak toplu hâlden çıkarmak, dağılmasını sağlamak.
 1. -up (tağıdup) 5a/16
 2. Yaymak, saçmak.
 1. -up (tağıdup) 14a/13
tağıl- (Toplu halde bulunulan yerler için) Faaliyeti sona erip boşalmak, içindekiler ayrılıp gitmek.
 1. -dı 3b/01
taḥammül Ar. Dayanma, katlanma.
 t. +it- 3b/09
Ṭahmüreş F. Tahmures.
 1. 16a/01
taḥrīr Ar. Yazma, yazılma.
 t. +ler et- 12b/10
 t. +olun- 9a/02
taḥşīl Ar. Hâsıl etme, ele geçme, geçirilme.
 t. 3a/15
 t. +i sevdā 3a/15

t.+eyle- 3b/10	ṭ.+ne 19a/09
t.+it- 8b/08, 15a/16	ṭālib Ar. İsteyen, istekli.
ṭahsīn Ar. Güzel bulup takdir etme, beğenip alkışlama.	ṭ. 14a/03
t. 7b/04	ṭ.+ol- 9a/06, 9a/06
ṭaht F. Hükümdarların oturduğu büyük koltuk.	ta'lim Ar. Öğrenme, öğretim.
t. 12a/03	t.+i tīr it- 4b/13
t.+ım 15b/21	t.+et- 7b/08
t.+ın 7b/12	ṭām Ar. Bütün, eksiksiz, noksansız.
ṭā'ife Ar. Bölük, takım.	ṭ.+la (diḳḳat-i ṭām) 5b/05
ṭ.+si 5a/17	ṭama'kār Ar.+F. Tamahkār, cimri.
ṭ.+yi 10a/09	ṭ.+dır 18b/18
ṭak- (Giyilecek ve kullanılacak şeyleri) Kendi üzerine yerleştirmek, takınmak, kuşanmak.	tamām Ar. 1. Tamam, tam, eksiksiz.
ṭ.-mişler 12a/04	t. 14a/01, 15a/06, 16a/13
ṭāḳat Ar. Güç, kuvvet.	2. Bitme, bitirme, son.
ṭ.+i derūne-i şabr 10a/16	t.+ında 10b/14
ṭ.+getür- 6b/11	t.+et- 14a/25, 16a/09, 17a/03
ṭakrīb Ar. Yaklaştıрма, yaklaştıırılma.	t.+it- 12b/16
t.+le 9b/01	t.+ol- 12b/14, 14a/04, 14a/06
ṭal- Başka bir şeyle ilgilenmeyecek şekilde kendini bir şeye vermek, yalnız o şeyle ilgilenmek, kendini ona kaptırmak. ↔ dal-	tanele- Tanelerine ayırmak.
ṭ.-dı 13b/19	t.-mişler 13a/08
ṭaleb Ar. İsteme, istenme, dileme.	tapu Yüceltme, saygı, hizmet, hürmet.
ṭ.+et- 18a/08	t.+et- 10a/20
ṭāli' Ar. Talih, kısmet, kader.	ṭaraf Ar. 1. Yan, yön.
	ṭ.+a 5a/13, 5a/19, 6b/08, 10a/09
	ṭ.+da 3a/18, 5b/10, 11b/25
	ṭ.+dan 6a/16, 7a/22, 8a/04, 8a/18
	ṭ.+ı 4b/07, 4b/07, 16a/17
	ṭ.+ın 4a/10
	ṭ.+ında 12b/03
	ṭ.+ṭaraf 10b/12

2. Yöre, yer, bölge.	t.+et- 3a/06
ţ. 10b/19	t.+it- 12b/19
ţ.+a 7a/16	t.+ol- 8a/08
ţ.+ına 14b/19, 17b/06, 17b/21	tażarru' Ar. Kendini alçaltarak yalvar-
ţ.+ında 12a/02, 14a/05, 17b/04	ma.
ţ.+ından 10a/18	t. 17a/20, 18b/09
ţarāvet Ar. Tazelik, taze olma.	tāzelik Gençlik.
ţ. 4a/09	t.+de 2a/18, 4a/03
ţarfetü'l-‘ayn Ar. Bir kere göz açıp	tāzī F. Arap.
kapayıncaya kadar olan ân.	t.+(esb-i tāzī) 10a/19
ţ. 12b/12	ta'zīm Ar. Büyükleme, ululama.
tāriḥ Ar. Bir olayın meydana geldiği	t. 8b/16, 10b/01, 12a/07
gün.	t.+(maḫdem-i ta'zīm) 13a/21
t.+inde 2a/02	t.+it- 10a/06
ţarīḫ Ar. Yol.	Te'ālā Ar. “Yüksek olsun!” anlamında
ţ.+i peder 4a/08	bir söz.
taş Yeryüzünün sertleşmiş ve katılaşmış	T. 6b/20
tabakalarında bulunan, içindeki ma-	T.+nın 20a/11
den, tuz ve oksitlere göre değişik	tebdīl Ar. Değiştirme, değiştirilme.
renkteki çok sert cisim, taş.	t.+eyle- 4a/05, 6b/12
ţ. 15b/19	tecribe Ar. Tecrübe, deneme.
ţ.+dan 10b/12, 12a/18	t.+(şāḫib-i tecrice ol-) 3b/10
ţ.+ın 15a/23	t.+it- 8a/22
taş- Taşımak, götürmek.	tedārik Ar. Tedarik, hazırlama.
ţ.-mağa 14a/13	t.+e 8a/02
ţatdur- Duyurmak, hissettirmek.	t.+in 8b/06
ţ.-a 3a/14	t.+it- 4b/16
tavāşī Ar. Hadım ağası, harem ağası.	teessūf Ar. Eseflenme, kederlenme,
t. 5a/16	tasalanma.
ta'yīn Ar. Ayırma, belli etme.	t. 13b/13

tefekkr Ar. Düşünme, zihin yorma.

t.+de 5a/18

t.+it- 17b/09

tek Bir, tek.

t.+i 12b/02

teklîf Ar. Birinden eziyetli, fakat başkası için faydalı olan bir iş isteme, teklif.

t.+it- 7b/02

tekrâr Ar. Yine, bir daha, yeniden.

t. 13b/20, 17a/17

t.+tekrar 8b/21

tekrîm Ar. Saygı gösterme, ululama.

t.+et- 12a/10

t.+le 8b/16

telâşî Ar. Herhangi bir endişeden ileri gelen heyecanlı ve sıkıntılı acele, telaş.

t.+sin 3a/19

telef Ar. Yok etme, öldürme.

t.+it- 16a/05

telh F. Acı.

t.+ol- 3a/19

temâşâ F. Bakıp seyretme.

t.+(seyr ü temâşâ it-) 10b/14

tenbih Ar. Uyarma, uyarı.

t.+inden 9a/21

t.+eyle- 13b/13

tenhâ F. Yalnız, ıssız, tek, boş.

t.+kal- 13b/20, 18b/06

t.+ya 15a/05

tenhâca F. Yalnız, tek başına.

t. 5a/19

terâzû F. Terâzi.

t. 10a/10, 12b/07

tereddüt Ar. Kararsızlık, duraksama.

t.+et- 4a/12

terk Ar. Bırakma, bırakılma, vazgeçme.

t.+et- 4a/11

t.+eyle- 8a/18

terki Eyerin arka kısmı, binek hayvanlarının sağrısı.

t.+de 18a/03

tesbih Ar. Tespih.

t. 11b/17

te'sîr Ar. İçer işleme, dokunma.

t.+it- 2b/06

teslîm Ar. Bir emaneti yerine verme, teslim.

t.+i ruh et- 17b/07

t.+eyle- 6a/14

t.+it- 19a/21

tesmiye Ar. İsim verme, adlandırma.

t.+it- 3a/01, 3a/02

t.+olun- 3b/07

teşâşür F. İşemek.

t. 5a/13

tevâbi' Ar. Bir kimsenin hizmetinde bulunanlar, birinin adamları.

t. 13b/16

teveccüh Ar. Çevrilme, doğrulma, yönelme. t.+et- 9b/01	tîr-endâz F. Ok atıcı, ok atan. t. 6a/10, 7a/03, 7a/04, 7a/12, 7b/10 t.+ol- 6a/11
tez Çabuk, hemen. ↔ tîz t. 5a/12, 5b/09, 6a/22, 16b/14, 17a/01, 19a/04, 19a/17	tîz F. Çabuk. ↔ tez t. 17a/15, 17a/17, 17a/21
tıflî Ar. Küçük çocukla ilgili olan. t.+den (‘âlem-i tıflî) 2b/19	toğrı Doğru. t. 8b/19, 9b/07, 17b/04
tırabzan Merdiven parmaklığı. t.+lar 8b/13	tohum Bitkilerden döllenme sonunda çiçekten sonra oluşan ve toprağa gömülünce kendisinden yeni bir bitki üreyen tane. t. 3a/05
taşra Dış taraf, dışta bulunan yer, dışarı. ↔ daşra t. 7a/24, 9a/09, 9a/13, 10b/06, 16b/19, 17a/14, 17a/18, 17b/05, 18a/11, 19a/04, 19a/14, 20a/01 t.+da 19b/05 t.+dan 10a/02 t.+ol- 13b/12	toksan Doksan sayısı. t. 2a/02, 20a/06
ticâret Ar. Ticaret, alım-satım. t. 3b/15 t.+(erbâb-ı ticâret) 8a/21	tokuz Sekizden sonra, ondan önce gelen sayının adı. t. 11a/08
tîğ F. Kılıç. t. 3a/14, 5b/16 t.+ın 4a/15	tokuzuncı Dokuz sayısının sıra sıfatı, dokuzuncu. t.+sın 16a/03
tîr F. Ok. t. 6a/06, 6a/09, 7a/13 t.+i 7a/11, 7b/03 t.+at- 6a/09, 7a/12 t.+(ta‘lîm-i tîr it-) 4b/14 t.+ü kemân 4a/15, 6a/09, 7a/15	tolu Dolmuş olan, boş yeri bulunmayan, dolu. t. 4b/05
	tonat- (Gerekli alet ve malzemesini) Tamam hâle getirmek, teçhiz etmek. t.-up (tonadup) 8b/13
	top Gülle veya şarapnel atan ateşli silah. t. 13b/08

toprak Yer kabuğunun, üzerini kaplayan çürümüş organik maddelerden ve kütle kırıntılarından oluşan canlıların yaşamasına elverişli kısmı.

t. 14a/21, 14b/16, 15a/06

t.+ı (toprağı) 10b/03

t.+la 12b/04

tört Üçten sonra, beşten önce gelen sayının adı, dört. ↔ **dört**

t. 13a/09

tövbe İşlediği bir günahı pişmanlık duyup bir daha yapmamaya karar verme.

t.+et- 20a/12

t.+it- 18b/08

tüb Ar. Tuğla, kiremit.

t.+lar 8b/13

tūfān Ar. Hz. Nûh zamanında yoldan çıkmışları tedibetmek için Allah tarafından hem gökten yağdırılan, hem de yerden kaynayarak bütün dünyayı kaplayan su.

t.+ı Nûh 17b/11

tuḥaf Ar. Az bulunur, hoş giden şeyler.

t. 20a/04

tur- 1. Dikilmek, ayakta beklemek.

t.-up 6a/06

2. Oturmak, kalmak.

t.-duğu 12b/03

turdur- Durmasını sağlamak, durdurmak.

t.-up 6b/23

tut- 1. Elle dokunmak.

t.-up 13b/20

2. Kiralamak.

t.-du 19a/20

3. Para toplamı ...-e varmak, değeri olmak.

t.-a 18a/10

4. Takip etmek, izlemek.

t.-up 19a/07

5. Olduğu yerde durdurmak.

t.-up 6a/06

6. Yardımcı fiil.

t.-am (‘azîz tut-) 7a/21

t.-mağ (yay tut-) 4a/09

t.-muşdı (sebğ tut-) 2a/11

tüken- Bitmek, hiç kalmamak.

t.-ir 16b/05

tüket- Kullanarak bitirmek, hepsini harcamak, tüketmek.

t.-mege 11a/13

tüş Rastlama, tesadüf etme.

t.+ol- 14a/03

U

u “Ve” bağlacının nazımda sessiz harfle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu. ↔ **ü, ve**

- u. 4a/17, 4b/12, 5a/03, 6b/14, 7b/06, 19a/08
- ‘ubāb** Ar. Pek taşkın sel suyu.
‘u. 11b/14
- uç** Bir nesnenin genellikle sivri olan bitim noktası.
u.+a (uca) 18a/04
u.+unda (ucunda) 17a/22
- uç-** Büyük bir hızla, son süratle gitmek.
u.-up 5b/01
- ‘ūd** Ar. Ağaç, odun.
‘ū.+dan 12b/09
- ufk** Ar. Gökyüzünün yerle birleşmiş gibi görüldüğü yer, ufuk.
u.+ı mu‘azzam 9b/06
- uğın-** Bayılacak hale gelmek.
u.-dılar 13b/07
- uğra-** Bir yerin yanından veya içinden geçmek.
u.-dı 4b/17, 16a/12, 16b/01, 18a/13
u.-maşun 4a/18
u.-mazsın 2b/11
u.-yup 15b/21
- ‘uḵḵ** Ar. Anaya babaya âsî olma.
‘u.+buyur- 3b/12
- ulaş-** Belli bir yere varmak, belli bir kimse veya şeye erişmek, vâsıl olmak.
u.-mış 9a/05
- ulu** 1. Çok üstün niteliklere sahip, çok büyük.
u. 10b/14, 10b/20
2. Bir topluluğun maddi ve manevi büyüğü, saygı duyulacak niteliklere sahip kimse.
u.+sı 2a/07
- um-** İçinde, istediği ve beklediği şeyin gerçekleşeceğine dair ve duygu taşıyarak o şeyin olmasını beklemek, ümitle beklemek, ümit etmek.
u.-arlar 4a/02
- umūr** Ar. Önem verme, aldırma, üzerinde durma.
u.+u 2a/20
- ur-** 1. Vurmak, çarpmak.
u.-up 6a/02, 6b/10
2. Koymak, yerleştirmek.
u.-up 6a/09
3. Yardımcı fiil.
u.-dı (sırtına ur-) 5a/23
u.-dum (güş ur-) 17b/06
u.-ur (berḵ ur-) 9b/12
- urus** Rus.
u. 5a/15
- utandır-** Utanmasına yol açmak, utanmasına sebep olmak.
u.-dı 9a/20
- uyu-** Uyku hâlinde olmak, uyumak.
u.-du 19b/11

uzak Arada çok mesafe bulunan, uzak.

ü. 7b/14

Ü

ü “Ve” bağlacının nazımında sessiz harfle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu. ↔ **u, ve**
ü. 4a/15, 6a/05, 6a/09, 6b/14, 6b/14, 7a/15, 10a/19, 10b/14

üç İkidenden sonra, dördten önce gelen sayının adı, üç sayısı.

ü. 8b/23, 9a/12, 12b/17, 12b/17, 13a/02, 14b/02, 17b/08, 17b/19, 18a/07

ü.+i 15b/17, 17a/01

üçüncü Üç sayısının sıra sıfatı, üçüncü.

ü. 9a/08, 11a/23, 13a/04, 18a/01
ü.+sin 16a/01

üç yüz Üç yüz sayısı.

ü. 10b/04

üç yüz altmış Üç yüz altmış sayısı.

ü. 10b/16, 10b/18, 10b/22, 11b/10, 11b/14, 12a/17

ümîd F. Umut, umma.

ü.+im 18a/09
ü.+kaṭṭ it- 11a/07

‘üryān Ar. Çıplak.

‘ü. 18a/11

üslûb Ar. Farz, yol, biçim, usul.

ü. 11b/09, 14a/13

ü.+ında 11b/23

ü.+ı sâbık 6b/09, 7a/11, 13a/06

üst 1. Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzeyi.

ü.+üne 9a/04, 10b/22, 15b/13, 16a/05, 17a/15, 17a/19, 19b/18

2. Bir şeyin aşağı sayılan yerine göre yukarı tarafı, üst.

ü.+i 10b/19, 12a/17

ü.+ünde 11b/15, 11b/19, 19a/16

ü.+ünden 18a/03

3. Vücut, gövde, beden.

ü.+ümdeki 18a/10

üstād Ar. Usta, sanatkâr.

ü. 4b/04, 10b/21

ü.+ı mellāḥ 8b/12

üzere 1. Üzerine, üzerinde.

ü. 5a/20, 6a/19

ü.+(ayağ üzere dur-) 11b/22

ü.+(ayağ üzere dur-) 6b/07

ü.+(elem üzere ol-) 6a/21

2. Gibi, olduğu yolda, olduğu biçimde.

ü. 6b/09, 7a/11, 7a/23, 7b/08, 9a/07, 9a/12, 10a/13, 11b/09, 13a/06, 14a/13

üzeri 1. Bir şeyin yüzeyi, üst tarafı.

ü.+nde 11b/21, 12a/03

ü.+ne 5b/10, 10b/16, 15b/19

2. Vücut, gövde, beden.

ü.+nden 7b/05

V

vācibü'l-vücūd Ar. Varlığı lüzumlu olan,
Allah.

v. 17a/20

vādī Ar. Yol, tarz, usul.

v.+si 16a/19

vāfir Ar. Çok, bol.

v. 4b/09, 14a/15, 15a/22, 18b/09,
18b/12

vāh Ar. Vâh, yazık.

v. 19a/13

vāk'a Ar. Olup geçen şey, hadise, olay.

v.+sında 15a/04

vākıf Ar. Bir şeyi elde eden, bir işten
haberli olan.

v. 2b/18

vākī' Ar. Vuku bulan, olan.

v.+ol- 2b/08, 3a/05, 3a/20, 10b/16,
10b/17, 10b/18, 10b/19,
17b/08

vakt Ar. Vakit, zaman.

v. 15b/01, 15b/09, 17a/03

v.+de 6a/22

v.+i 19b/18

vālide Ar. Anne.

v.+si 4b/14

v.+sine 4b/15

vallāhi Ar. “Allah hakkı için” manasına
gelen büyük yemin.

v. 19b/06

var Kainatta veya düşüncede bulunan,
mevcut olan.

v. 2a/02, 2a/10, 4a/16, 5a/16, 5b/19,
6a/06, 10a/06, 10a/10, 10a/11,
10a/17, 10b/02, 11a/17, 11b/17,
12a/19, 12b/02, 14a/20, 14a/23,
14a/24, 15a/16, 15b/05, 15b/13,
15b/14, 15b/15, 18a/17, 19a/01

v.+dır 5b/07, 7a/13, 7b/11, 11a/17,
11b/01, 15a/06, 15a/17, 16b/02

v.+mıdır 7a/12

v.+ol- 20a/07

var- (Belli bir yere) Ulaşmak, vâsıl
olmak, varmak, gitmek, erişmek.

v. 8b/05

v.-alım 9b/20

v.-am 9a/22

v.-ayım 17b/21

v.-dı 18b/16

v.-dılar 9a/05, 9a/08

v.-dım 17b/18

v.-dı mı 15b/10

v.-duğda 4b/20, 11b/09, 14a/25

v.-duğsa 14a/02

v.-inca 9b/08, 10b/08, 10b/20,
11b/08, 18a/05

v.-mağdan 9b/22

v.-mayalım 9b/21	3a/02, 3a/03, 3a/03, 3a/04, 3a/05,
v.-mayup 19a/07	3a/07, 3a/11, 3a/11, 3a/12, 3a/14,
v.-sam 5a/15	3a/15, 3a/18, 3a/20, 3b/02, 3b/03,
v.-un 19b/06	3b/04, 3b/09, 3b/09, 3b/14, 3b/16,
v.-up 7b/24, 13b/09, 14b/19, 15a/04,	3b/16, 3b/19, 3b/20, 4a/01, 4a/03,
15a/08, 15b/11, 15b/12, 16a/21,	4a/04, 4a/04, 4a/09, 4a/10, 4a/12,
17a/20, 17b/22, 18b/05, 19b/08	4a/14, 4a/15, 4a/15, 4a/17, 4a/18,
v.-up (karşı var-) 11b/07	4a/19, 4a/21, 4b/04, 4b/07, 4b/08,
vaşf Ar. 1. Nitelik, sıfat.	4b/09, 4b/09, 4b/12, 4b/13, 4b/14,
v.+ıñ 6b/07	4b/15, 4b/17, 4b/19, 5a/03, 5a/04,
2. Bir kimsenin veya şeyin duru-	5a/07, 5a/09, 5a/10, 5a/11, 5a/12,
munu, anlatarak târif etme.	5a/17, 5a/18, 5a/18, 5a/22, 5a/23,
v.+ında 5a/01	5a/23, 5b/14, 5b/15, 5b/16, 5b/17,
vâşıl Ar. Erişen, ulaşan, kavuşan.	5b/19, 5b/20, 5b/20, 5b/21, 5b/22,
v.+it- 11a/13	5b/22, 6a/02, 6a/05, 6a/06, 6a/14,
v.+ol- 7a/19, 15a/09	6a/19, 6a/22, 6a/23, 6a/23, 6b/01,
vassâf Ar. Vasıflarını bildirerek anlatan	6b/03, 6b/04, 6b/10, 6b/12, 6b/14,
veya öven.	6b/16, 7a/04, 7a/04, 7a/04, 7a/08,
v.+lar 5a/01	7a/09, 7a/16, 7a/18, 7a/20, 7b/04,
vaţan Ar. Yurt, vatan.	7b/05, 7b/05, 7b/10, 7b/12, 7b/18,
v.+ınıza 19b/06	7b/19, 8a/01, 8a/02, 8a/02, 8a/03,
ve Ar. İki kelime, cümle ve öbeği	8a/04, 8a/05, 8a/07, 8a/07, 8a/08,
birbirine bağlar, ile, ve. ↔ u, ü	8a/09, 8a/10, 8a/12, 8a/17, 8a/19,
v. 2a/05, 2a/05, 2a/06, 2a/06, 2a/07,	8a/19, 8a/20, 8a/21, 8a/23, 8a/23,
2a/07, 2a/08, 2a/08, 2a/08, 2a/09,	8b/07, 8b/11, 8b/12, 8b/12, 8b/13,
2a/10, 2a/10, 2a/10, 2a/10, 2a/11,	8b/13, 8b/14, 8b/14, 8b/16, 8b/18,
2a/11, 2a/12, 2a/12, 2a/13, 2a/14,	8b/18, 8b/18, 8b/19, 8b/19, 8b/22,
2a/16, 2a/18, 2a/20, 2b/01, 2b/02,	8b/22, 8b/23, 8b/23, 9a/01, 9a/04,
2b/03, 2b/07, 2b/11, 2b/12, 2b/12,	9a/04, 9a/05, 9a/06, 9a/06, 9a/13,
2b/13, 2b/13, 2b/13, 2b/18, 3a/01,	9a/14, 9a/18, 9a/22, 9a/22, 9a/22,

9a/23, 9b/03, 9b/04, 9b/09, 9b/09,	13a/21, 13b/02, 13b/08, 13b/09,
9b/11, 9b/14, 9b/17, 9b/20, 9b/24,	13b/10, 13b/10, 13b/10, 13b/11,
9b/24, 10a/01, 10a/03, 10a/04,	13b/12, 13b/14, 13b/16, 13b/16,
10a/08, 10a/10, 10a/10, 10a/12,	13b/19, 13b/19, 13b/20, 13b/21,
10a/12, 10a/19, 10a/20, 10a/22,	13b/21, 14a/01, 14a/02, 14a/02,
10a/22, 10b/02, 10b/02, 10b/04,	14a/06, 14a/06, 14a/09, 14a/09,
10b/04, 10b/05, 10b/07, 10b/07,	14a/09, 14a/11, 14a/13, 14a/14,
10b/07, 10b/09, 10b/10, 10b/11,	14a/16, 14a/17, 14a/18, 14a/20,
10b/12, 10b/16, 10b/17, 10b/17,	14a/20, 14a/24, 14b/01, 14b/01,
10b/19, 10b/21, 11a/01, 11a/02,	14b/01, 14b/06, 14b/08, 14b/08,
11a/02, 11a/05, 11a/06, 11a/08,	14b/09, 14b/10, 14b/12, 14b/20,
11a/09, 11a/17, 11a/17, 11a/18,	14b/22, 15a/02, 15a/03, 15a/05,
11a/19, 11a/20, 11b/01, 11b/02,	15a/12, 15a/13, 15a/13, 15a/14,
11b/02, 11b/02, 11b/03, 11b/04,	15a/14, 15a/16, 15a/16, 15a/18,
11b/07, 11b/10, 11b/11, 11b/12,	15a/18, 15a/19, 15a/20, 15a/21,
11b/13, 11b/13, 11b/14, 11b/14,	15a/23, 15b/02, 15b/02, 15b/03,
11b/17, 11b/18, 11b/20, 11b/20,	15b/03, 15b/04, 15b/04, 15b/04,
11b/21, 11b/21, 11b/21, 11b/22,	15b/05, 15b/05, 15b/06, 15b/06,
11b/22, 11b/22, 11b/23, 11b/23,	15b/06, 15b/08, 15b/13, 15b/15,
11b/25, 12a/01, 12a/01, 12a/02,	15b/16, 15b/17, 15b/18, 15b/18,
12a/04, 12a/08, 12a/10, 12a/11,	15b/19, 15b/22, 15b/22, 16a/01,
12a/14, 12a/16, 12a/18, 12a/18,	16a/03, 16a/04, 16a/08, 16a/08,
12a/19, 12a/19, 12a/20, 12a/21,	16a/09, 16a/11, 16a/13, 16a/13,
12a/21, 12a/21, 12b/01, 12b/01,	16a/14, 16a/15, 16a/17, 16a/17,
12b/02, 12b/04, 12b/04, 12b/05,	16a/18, 16a/19, 16a/21, 16b/01,
12b/06, 12b/07, 12b/07, 12b/08,	16b/04, 16b/07, 16b/08, 16b/12,
12b/09, 12b/09, 12b/09, 12b/09,	16b/14, 16b/15, 16b/18, 16b/22,
12b/10, 12b/11, 12b/12, 12b/13,	17a/01, 17a/03, 17a/04, 17a/04,
12b/21, 13a/02, 13a/07, 13a/11,	17a/05, 17a/07, 17a/08, 17a/11,
13a/15, 13a/19, 13a/20, 13a/20,	17a/15, 17a/17, 17a/17, 17a/19,

17a/22, 17b/01, 17b/04, 17b/07, 17b/12, 17b/15, 17b/17, 17b/20, 17b/20, 17b/22, 18a/02, 18a/03, 18a/08, 18a/09, 18a/21, 18b/01, 18b/03, 18b/05, 18b/06, 18b/08, 18b/09, 19a/03, 19a/04, 19a/06, 19a/07, 19a/08, 19a/09, 19a/10, 19a/10, 19a/10, 19a/14, 19a/15, 19a/15, 19a/18, 19a/20, 19a/21, 19b/01, 19b/02, 19b/06, 19b/08, 19b/10, 19b/11, 19b/12, 19b/13, 19b/13, 19b/14, 19b/16, 19b/20, 19b/20, 20a/01, 20a/01, 20a/02, 20a/03, 20a/05, 20a/06, 20a/08, 20a/08, 20a/10, 20a/11, 20a/13, 20a/17, 20a/19, 20a/19, 20a/19, 20a/20	ve'l-hāşıl Ar. Sözü'n kısıası, kısacası. ↔ el-hāşıl v. 2a/13, 2b/05, 3a/06, 7b/21, 9b/18, 12a/01, 17b/16, 19b/13 velvele Ar. Gürültü, patırtı, yaygara. v.+vir- 2b/02 v.+ye vir- 4b/18 ver- 1. (Bir şeyi bir kimseye) İletmek, eriştirmek, vermek. ↔ vir- v.-irim 18b/19 v.-mezler 3b/18 2. (Bir şeyi karşılık beklemeden birine) Bırakmak, bağışlamak. v.-miş 7b/19 3. Ödemek, tediye etmek. v.-iriz 18b/18 4. Yardımcı fiil. v.-digimde (cevāb ver-) 3b/08 verā' Ar. Haramdan kaçınma. v. 3a/20 vesā'ir Ar. Ve başkaları, ve benzerleri. v. 15a/20 vesvese Ar. İşkil, şüphe, kuruntu. v.+sidir 17a/17 veyā Ar.+F. Cümlede bildirilen hususun sayılan birden fazla şey için aynı zamanda söz konusu olduğu durum- larda bunların arasına getirilir. ↔ veyāhūd
vedā' Ar. Ayrılma, ayrılış. v.+it- 8a/03, 8b/22, 13a/20 vefāt Ar. Ölüm, ölme. v.+ından 14b/14 v.+et- 18a/21 v.+it- 20a/15 velākin F. Lâkin, ama, fakat. v. 3a/12, 4b/12, 5b/19 veled Ar. Çocuk, evlat. v.+i pāk 8b/03 v.+i pākīze 3b/13 velī F. Velâkin, ama, fakat. v. 3a/20, 9a/19	

v. 6b/15, 6b/16, 9a/08, 9a/09, 9b/03, 9b/05, 11b/06

veyāhūd Ar.+F. Yahut, veya. ↔ **veyā**
v. 2a/04, 6a/10

vezīr Ar. Vâililik, vekillik gibi yüksek rütbelerde bulunan “paşa” ünvanını taşıyan kimse, vezir.
v.+in 11b/24
v.+ler 17a/12, 20a/11

vilāyet Ar. İl.
v.+i 12a/21
v.+ine 6a/19

vir- 1. Vermek, iletmek, eriştmek. ↔
ver-
v.-di 6a/07
v.-digi 14b/02
v.-digim 13a/15
v.-dik 13b/18
v.-dügi 14b/04
v.-ir 14a/24
v.-medi mi 14a/21
v.-üp 6b/22, 13a/10, 15a/18, 16b/09

2. (Bir şeyi karşılık beklemeden birine) bırakmak, bağışlamak.
v.-di 19a/18
v.-diñ 17b/20
v.-dügi 3b/14, 19a/17
v.-ir 19a/19
v.-miş 19b/19, 19b/20

v.-mişdir 6b/21, 15b/08

3. Ödemek, tediye etmek.
v.-di 14a/20, 14b/04, 14b/21
v.-elim 13b/05
v.-miş 14b/07
v.-mişdir 14b/02
v.-sem 13b/06
v.-üp 19b/07

4. Satmak.
v.-irsin 13a/02

5. (Kendisine ait bir şeyi başka birine) Bırakmak, onun istifadesine sunmak.
v.-dim 17a/12
v.-üp 7b/12

6. Biriyle evlendirmek.
v.-ir 7a/18
v.-üp 8a/07

7. Teslim etmek.
v.-eyim 8a/01

8. Yardımcı fiil.
v.- (mehl vir-) 8b/06
v.-di (haber vir-) 6a/20
v.-diler (haber vir-) 13b/09
v.-diler (haber vir-) 5b/04
v.-diyse (zaḥmet vir-) 15b/09
v.-dükde (haber vir-) 8a/06
v.-elim (izin vir-) 13a/05
v.-ince (haber vir-) 18b/14
v.-ir (cevāb vir-) 13a/01

v.-ir (haber vir-) 11b/08
v.-medi (vücüd vir-) 16b/03
v.-miş (velveleye vir-) 4b/18
v.-üp (destür vir-) 13b/20
v.-üp (şâ'şâ'a vir-) 2b/03
v.-üp (velvele vir-) 2b/02
vîrân F. Yıkık, yıkılmış.
v. 15b/11
v.+ol- 20a/16
vukû' Ar. Olma, oluş.
v.+ihi 3b/06
vücüd Ar. 1. İnsan veya hayvan gövdesi,
beden.
v.+ın 16a/05
2. Var olma, bulunma.
v.+vir- 16b/03
vüzerâ Ar. Vezirler.
v. 11b/21
v.+dan 12a/06

Y

ya İki kelimeyi, iki kelime öbeğini veya
iki cümleyi birbirine bağlar.
y. 2a/03, 9b/15, 13a/02, 14a/19,
15b/10
y.+... ya 6a/13, 6a/14
yâ Ar. Ey!, Hey!
y. 17b/20, 20a/21
yâbân F. Çöl, sahra, ıssız ova.

y.+a 6a/02, 6b/10, 7b/01, 14a/13,
16a/14
y.+da 6a/22
yâd F. Hatırlama, anma.
y.+olun- 20a/19
yâhû Ar. "Ey Tanrı", dervişlerin "Allaha
ısmarladık" yerine birbirlerine ver-
dikleri selam.
y. 3b/01
Yahyâ Ar. Yahyâ.
Y. 2a/09
Yahyâ Çelebi Ar. Yahyâ Çelebi.
Y. 2b/15, 3a/17, 4a/06, 8a/15, 8a/19,
8b/08, 8b/16, 8b/21
Y.+den 2a/21
Y.+yi 8b/17
yakdır- Yakmak işini yaptırmak.
y.-dı 14b/08
yakın Arada az mesafe bulunan, yakın.
y.+gel- 9a/10, 10b/01
yaklaş- Yakın duruma gelmek, aradaki
zaman veya mesafe azalacak şekil-
de ilerlemek, yaklaşmak.
y.-mıştır 20a/17
y.-up 18b/17
yâkut Ar. Yakut, değerli süs taşı.
y. 12b/09
yalın Çıplak, üryan.
y. 16a/17
yalnız Tek başına.

- y. 13a/07
- yalnızlık** Yalnız olma, yanında kimse bulunmama durumu.
- y.+dan 4b/12
- yan** 1. Taraf, yön, cihet.
- y.+ında 2b/07
2. Yakın, civar.
- y.+ında 17a/22
3. Birlikte olma ifade eder, yan.
- y.+ımda 18b/18
- y.+ına 3b/03
- y.+ında 17b/03
4. Yan, nezd.
- y.+ıma 17a/05
- y.+ına 6b/13, 7a/08, 8b/17, 12a/08, 12a/11, 12b/20, 18b/16
- y.+ında 7a/08, 18b/21
- y.+ından 4a/14, 9a/16
- y.+ınızdan 8b/01
- yanaş-** (Vapur vb. iskele, rıhtım vb.ne) Dokunacak şekilde sokulmak, soku-lup durmak.
- y.-dılar 10a/02
- y.-urlar 9a/09
- ya'nî** Ar. Sözün kıyası, senin anlaya-cağın, şu demek.
- y. 3a/02, 4a/20, 9a/04, 10b/17, 10b/20, 15b/04
- yap-** 1. Ortaya koymak, gerçekleştirmek, meydana getirmek.
- y.-arlar 10a/13
- y.-ayım 10a/18
- y.-dım 16a/04
- y.-up 15a/10, 19b/17
2. Yapı olarak kurmak, bina ve inşa etmek.
- y.-duğı 19b/08
- y.-duğım 17a/10
- y.-mağ 9b/14
- y.-up 15a/14
- yapdır-** 1. Ortaya konmasını, meydana getirilmesini sağlamak. ↔ **yapdur-**
- y.-dı 4b/10
2. Yapı olarak kurdurmak, inşa ettirmek.
- y.-dı 8b/11
- yapdur-** 1. Ortaya konmasını, meydana getirilmesini sağlamak. ↔ **yapdır-**
- y.-up 8b/11
2. Hazırlanmasını sağlamak.
- y.-up 16b/08
- yapış-** Sıkı sıkı tutmak, bırakmamak üzere yakalamak.
- y.-dı 19a/14
- y.-sa 14b/16
- y.-up 16b/15
- yār** F. Dost.
- y. 2b/10
- yar-** Ortadan ayırmak, bölmek.
- y.-ar 16a/17

yara- Yarar sağlamak, faydalı olmak, kendisinden faydalanılmak.
y.-mayan 16a/14
yārān F. Dostlar.
y. 8b/22, 13b/10, 13b/14
y.+a 3a/20, 13b/20
yarın İçinde bulunulan günden sonra gelen gün, yarın. ↔ **yarıñ**
y. 18b/19
y.+da 12b/14
yarıñ Yarın. ↔ **yarın**
y. 15a/04
yaşa- Düzenlemek, kurmak, hazırlamak, tertip ve tanzim etmek.
y.-mışlar 12b/01
yaş(1) Doğuştan itibaren geçen ve yıl birimiyle ölçülen zaman.
y.+ından 3b/18
yaş(2) Gözyaşı.
y.+ol- 19b/11
yat- 1. Boylu boyunca uzanmak.
y.-up 5a/05
2. Uyumak veya dinlenmek için yatağa girmek.
y.-dım 17a/17
y.-duğum 18a/09
y.-up 12b/20
3. İşlemez, hareket etmez durumda kalmak.
y.-ar 15b/17

yavuz Kötü, fena.
y. 7b/11
yay İki ucu arasında bir kiriş gerili olan, eğri ve esnek ok atma aleti.
y.+tut- 4a/09
yaz İlkbaharla sonbahar arasındaki yılın en sıcak mevsimi.
y. 20a/08
yaz- (Bir söz veya düşünceyi) Belli işaret ve harflerle bir yere geçirmek, yazmak.
y.-miş 15b/19
yazık Olmaması gereken bir şey karşısında duyulan üzüntüyü ifade eder.
y. 6b/02
yazu Yazmak işi, düşüncelerin belli işaretlerle tespit edilmesi, yazı.
y. 15b/19
yedi Altıdan sonra, sekizden önce gele sayının adı.
y. 2a/02, 7b/13, 10b/02, 12a/03, 15b/03, 17a/04
yedinci Yedi sayısının sıra sıfatı, yedinci.
y. 10b/07, 10b/08, 11a/13, 11a/16, 11b/01, 11b/09
y.+sin 16a/02
yedir- Yemesini sağlamak, yemesine sebep olmak.

y.-dikleri 18a/08
yel Havanın yer değiştirmesi sonucunda meydana gelen esinti, rüzgâr.
y. 5b/01, 15b/21
yeldâ F. Uzun.
y. 14a/10
yelken Kayık ve gemileri, rüzgâr gücüyle yürütmek için direklerine uygun bir şekilde takılan sert, sağlam ve kalın bir bez.
y.+aç- 13b/01
Yemen Ar. Arap yarımadasının güney-batısındaki ülkenin adı.
Y.+de 2a/06
yemîn Ar. And, yemin.
y. 8b/04
y.+et- 8b/05
yen- Yemek yenme işi yapılmak.
y.-di 12a/14
y.-meye 13a/06
yeni Hiç kullanılmamış olan, yeni. ↔
yeñi
y. 17a/10
yeñi 1. Yeni. ↔ **yeni**
y. 19b/08
2. Yeniden, tekrar.
y.+başdan 20a/05
yeñiçeri Yeniçeri, bu sınıfa mensup asker.
y. 11b/23

yer 1. Bir nesne veya kimsenin kapladığı yahut kplayabileceği boşluk, bulunduğu mahal, alan. ↔
yir
y.+i 11b/03
y.+imden 17a/15, 17a/18
y.+in 10b/06
y.+inde 10b/21, 11b/11, 12b/08
y.+inden 12a/06
2. Ayakla basılan, ayakların altında bulunan yüzey, zemin.
y. 10b/09
3. Mevki, mekân, mahal.
y.+de 6b/23, 7a/06, 7a/09
y.+e 4b/11, 6a/05, 11a/04, 14a/23, 17b/06, 19b/08
y.+ine 17b/18
y.+ler 19b/10
4. Yurt edinilen, yaşanılan toprak, ülke, diyar.
y.+dir 13a/16
y.+in 4a/11
5. Bölge, taraf, yer.
y.+den 9b/11
y.+inden 10b/08
6. Bölüm, kısım.
y.+ine 4a/21
7. Mevki, makam.
y.+ine 14b/15
8. Mesafe, yer.

- y. 9b/08, 15b/16
- 9.** Anlamca kaynaşmış ve deyimleşmiş birleşik fiiller yapar.
- y.+e (yüzün yere sür-) 15a/03
- y.+inden atıl- 5a/22
- y.+ine getür- 11b/05, 12a/09
- y.+ine getür- 19b/14
- y.+lere (yüzün yerlere sür-) 4b/06
- yerine** Bir şey veya kimsenin yerini tutmak üzere.
- y. 7a/13, 11a/05, 12b/09, 12b/09, 16b/18
- yet-** 1. Ulaşmak, erişmek, vâsıl olmak.
- y.-dim 17a/20
- y.-dükde 4a/20
2. Olgunlaşmış.
- y.-miş 3a/14
- yetīm** Ar. Yalnız, tek, eşsiz.
- y.+den (dürr-i yetīm) 11b/17
- yetiş-** 1. Yetmek, yeter olmak, kâfi gelmek.
- y.-mez 14b/22
2. Büyümek, iş görecektir yaşa ulaşmak.
- y.-dükde 4a/08
- yetmişer** Yetmiş sayısının her birinde yetmiş veya her defasında yetmiş tane anlamına gelen üleştirme şekli.
- y.+dır 11b/01
- yezdān** F. Allah.
- y.+(şükr-i yezdān eyle-) 15b/01
- yıkıl-** 1. Parçalanıp dağılmak, yıkılmak.
- y.-miş 15b/01
2. Gücü kalmayıp olduğu yere düşüvermek, yığılmak.
- y.-a 5a/20
- yıl** Dünyanın güneş çevresinde tam bir devir yapması için geçen zaman, sene, sâl.
- y. 16a/11, 16b/04, 16b/04, 17a/09, 20a/12
- y.+da 17a/08
- y.+dan 17b/18
- y.+dır 15b/02, 17a/07
- y.+larca 3a/14
- yılca** Yıllar boyunca, senelerce.
- y. 18a/18
- yıllık** Üzerinden ... yıl geçmiş.
- y. 8b/23, 9a/05, 9b/18, 19b/03
- yi-** Yenecek bir şeyle karnını doyurmak, yemek.
- y.-digi 13a/07
- y.-diler 17a/01
- y.-memişsin 16b/06
- y.-r 15b/08
- y.-yüp 5a/05
- yig** Daha iyi, daha üstün.
- y. 9b/11
- yigirmi** Yirmi.
- y. 11a/23, 15a/06, 15b/07

yigit Genç, delikanlı. ↔ **igit**

y. 6b/07, 6b/12, 6b/15, 6b/17,
6b/21, 6b/22

yine Bir daha, tekrar, gene. ↔ **gene**

y. 3a/08, 19a/18

yir Mevki, mekân, mahal, yer. ↔ **yer**

y.+e 10a/19

yoğur- Hamur durumuna getirmek için
üzerine basa basa karmak.

y.-up 11a/05

yohsa Yoksa. ↔ **yoksa**

y. 10a/15

yok Bulunmayan, mevcut olmayan.

y. 4a/19, 7a/09, 7b/16, 8a/11,
12a/21, 13a/03, 13a/16, 17a/19,
17b/03, 18a/08, 18b/20, 19b/04

y.+dur 4a/12, 6a/11, 6b/12, 7a/10,
8b/21, 9a/21, 9b/15, 9b/22, 13a/11,
18b/18

y.+mı 7b/10

yoksa Yoksa. ↔ **yohsa**

y. 4a/05, 13a/03

yol 1. Bir yerden bir yere gitmek
amacıyla içinden veya üzerinden
geçilen yer, tarik, yol.

y. 4a/19, 9b/18, 10b/09

y.+a 5b/02

y.+da 9a/05

y.+ı 4b/17, 16a/12, 19b/03

y.+lardan 10b/12

y.+udur 16a/06

y.+um 15b/21, 16a/22, 18a/12

y.+unda 4b/09

y.+undan 4a/19

2. İçinden sıvı akan kanal.

y.+dan 10b/10

3. Anlamca kaynaşmış ve deyim-
leşmiş birleşik fiiller yapar.

y.+bul- 3b/04, 4b/19

y.+et- 2a/16

y.+a revân ol- 17b/19

yolla- Göndermek.

y.-mağa 8b/16

yorul- Sarfettiği çaba sonucu yorgunluk
duymak, yorgun duruma gelmek.

y.-dı 19a/08

yukarı Üst tarafa doğru, yukarı. ↔
yukaru

y. 6a/06

yukaru 1. Bir şeyin aşağı kabul edilen
kısmına göre üstte kalan tarafı. ↔

yukarı

y.+suna 4b/09

2. Bulunulan yere göre seviye
bakımından daha yüksekte olan
veya daha yüksek kabul edilen
taraf.

y.+dan 11b/06

Yūsuf Ar. Hz. Yusuf.

Y.+ı şānī 2a/10

yüce Yüksek, ulu, mertebesi üstün olan.

y. 5b/18

yücelik Yüce olma durumu.

y.+i (yüceligi) 15b/12

yük Bir insan veya taşıtın taşıdığı şeylerin bütünü.

y. 8a/02

y.+i 8b/20, 13b/04

yüksek Belli bir yere göre daha yukarıda bulunan, yüksek.

y. 17b/05

yükseklik Bir şekil, cisim veya nesnenin tabanı ile tepesi arasındaki mesafe, yükseklik.

y.+de 10b/11

yüri- İlerlemek, gitmek.

y. 8b/05

yüz (1) Surat, çehre, yüz.

y.+ine 18b/02

y.+in yere sür- 15a/03

y.+i şulu 2a/08

y.+ün yerlere sür- 4b/06

y.+sür- 11a/15, 15a/02

yüz (2) Doksan dokuzdan sonra, yüz birden önce gelen sayının adı.

y. 2a/02, 6b/21, 10b/11, 11a/17, 11b/19, 14b/07, 15a/07

y.+den 10a/18

yüzden Sebebiyle.

y. 9a/20

yüzer Yüz sayısının her birine yüz veya her defasında yüz tane anlamına gelen üleştirme şekli.

y. 11a/22

Z

zābiṭ Ar. Subay.

z.+i 14a/24

zāhir Ar. Görünen, açık, belli, meydana.

z. 17b/07

z.+ol- 15a/05, 17b/13

zahīre Ar. Gerektiği zaman harcanmak üzere anbarda saklanan hubûbat, yiyecek.

z. 8b/23

zahmet Ar. Sıkıntı, eziyet, rahatsızlık.

z. 4b/05

z.+vir- 15b/09

za'îf Ar. Zayıf, güçsüz, kansız.

z. 11b/16

zālim Ar. Zulmeden, haksızlık eden.

z.+(şāh-ı zālim) 7b/12, 8a/04

z.+i (şāh-ı zālim) 7b/22, 7b/24

zālime Ar. Zulmeden, haksızlık eden.

z. 7a/07

zamān Ar. 1. Vakit, zaman.

z. 3b/09, 6b/14, 7b/09, 10b/13, 17b/06

z.+da 3a/04

z.+dan 3b/20, 13b/03	z.+1 ol- 7b/17
2. Bir önce veya bir sonraya göre belirli bir an.	zehr F. Zehir, ağı.
z. 8b/03	z. 3b/09
3. Devir, dönem, çağ.	zelzele Ar. Yer sarsıntısı, deprem.
z. 8a/17	z.+ye 17a/22
z.+a (şāh-ı zamān) 14b/21	zemīn F. Yer, Yeryüzü.
z.+dayım 15b/20	z.+(metā ^c -ı zemīn) 3a/04
z.+(civān u pehlevān-ı zamān) 6b/20	zer F. Altın.
z.+(kahramān-ı zamān) 6b/15	z.+(heves-i hūb u sīm ü zer ü cevāhir) 6b/14
z.+(nerīmān-ı zamān) 6b/15	zerre Ar. Çok ufak parça, molekül.
zār F. İnleme, ağlayış.	z. 14b/09
z.+u zār 19b/20	z.+si 15a/07
zarāfet Ar. Zariflik, incelik.	zevk Ar. Hoşa giden hal, tatma, tat.
z. 4a/10	z. 4a/04, 4b/12, 7a/09
zarar Ar. Zıyan, eksiklik, kayıp.	z.+in 7b/20
z.+ı ihtiyār 3a/16	z.+i şafā 8a/08, 8b/09, 17a/06
z.+et- 9b/21	z.+i şöhet it- 2a/13
zarīf Ar. Nazik, ince, beğenilir tavır ve edālı.	z.+i şādī 2b/11
z. 2b/07	z.+(‘azīm-i zevk eyle-) 8b/22
zarūretlik Ar. Çaresizlik, sıkıntı.	z.+et- 2b/14
z.+i (zarūretligi) 4a/03	z.+it- 4b/01
zāyi^c Ar. Elden çıkan, kaybolan, yitik.	zevrağ Ar. Kayık, sandal.
z.+et- 19a/18	z. 15a/12
z.+ol- 17a/08	z.+a 19b/01
zebr-destlik Ar.+F. Sağlamlık, güçlülük.	z.+lar 10a/03
z.+ligi (zebr-destligi) 6a/12	zigir Ok atanların parmaklarına geçirdikleri halka, yüzük.
zebūn F. Zayıf, güçsüz.	z.+den 7b/04

z.+i 6a/05, 6a/06, 6a/07, 6a/08, 6a/09, 7b/02, 7b/03, 7b/13 z.+in 6b/22	z. 17a/11
zerrīn F. Altından yapılmış, altın. z. 10a/19	zor Kuvvet, güç. z.+it- 19a/14
zinhār F. Sakın!, asla! z. 9a/20	zū-fünūn Ar. Hünere, ilim sahibi. z. 11b/19
zīrā F. Çünkü, şundan dolayı ki. z. 9a/14, 9b/03, 9b/13, 13a/13, 13a/16, 14a/23, 14a/23, 15b/14, 16b/04, 17a/07, 17a/18	Zū'l-celāl Ar. Cömert, ululuk sahibi olan Allah. Z.+in (Hudā-i Zū'l-celāl) 3b/14 Z.+(Kerīm-i Zū'l-Celāl) 19b/14
zirāʿat Ar. Ekincilik. z. 10b/05	zümre Ar. Topluluk, sınıf, grup. z.+i hūbān 2a/17
ziyā Ar. Işık, aydınlık. z. 9b/10	
ziyāde Ar. Çok bol, fazla, aşırı. z. 4a/14, 7a/01, 14a/03 z.+i ikrām it- 12a/13 z.+ol- 13a/11, 16a/11	
ziyāret Ar. Görmeye gitme, görüşmeye gitme. z.+et- 15a/11	
zorlan Zor kullanarak, zorla. z. 10a/16	
zuhūr Ar. Görünme, meydana çıkma. z.+et- 17b/11 z.+eyle- 6b/05	
zulm Ar. Zulüm, haksızlık. ↔ zulüm z.+e 13a/16, 20a/12	
zulüm Haksızlık, adaletsizlik. ↔ zulm	

3. ARAPÇA UNSURLAR DİZİNİ

‘ale'r-re'si ve'l-‘ayn Ar. Baş ve göz üstüne, başüstüne, peki.

‘a. 10a/21

‘aleyhi's-selām Ar. “Ona selām olsun!” mânâsında kullanılan bir söz.

‘a.+dan 4b/03

‘a.+ıñ 16a/07

bi-ḥamdi'llāh Ar. Allaha Şükürler olsun.

b. 3a/09

Celle ve ‘Alā Ar. Şanı büyük olan Allah.

C. (Hak Celle ve ‘Alā Ḥazretleri) 19b/19

fe-tebāreke-Allāh aḥsenü'l-ḥālikīn Ar. Yaratıcıların en güzeli Allah, ne yücedir.

f. 2b/04

lā-ya‘lemü'l-ḡaybe Allāh Ar. Kaybolanı Allah'tan başkası bilmez.

l. 16b/02

Rabbü'l-‘Ālemīn Ar. Kâinatın Efendisi, Allah.

R. 20a/21

R.+(Cenāb-ı Ḥazret-i Rabbü'l-‘Ālemīn) 19b/02

R.+(Ḥudā-yı Cenāb-ı Rabbü'l-‘Ālemīn Ḥazretleri) 19b/09

IV. BÖLÜM

T İ P K İ B A S İ M ³⁰⁹

³⁰⁹ Yazmanın görselleri İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 250 numaralı yazmadan alınmıştır.

حلايت هواجه حيدر

سکرتیوز طقسات یوی تارخندن شهر مصره بر هواجه کلات وار
ایری جمعیت دینار قنده غنیل انجم یا اطرافه صبا جملش خورج
مینا دیا خورج هواجه مزینسنه مالک ایری فلک نمایان اولوب
دو هواجه تک اسنه هواجه زکرتا دردی وانا بر بزرگان بلکه
شهر مصر کرام و احقرام بابین اولور لوری هندن ویندن بلکه
جهله و نمایه مشهورا و لمشری و قاهره مصری از کالک بیک اولوب
ویوردی صولوسمی و سر فرادی ایوی و هواجه زکرتا تک فتوت ایله
اراسنه و کمال هتور ایله پیراسنه بحبی نام بر صاحب کمال اول
دی وارا ایری هر کورن بو زکرتا ف درایره و علم و کمال و معرفه و فضیلت
هواجه کلات سبق طوق مشهور و عالم دار فرایله کور شمشکی کوردی و برکت
مصری از کالکری نیل سبار کلات کتارنه بهتر و انا قلو و درود اولور ایبا نال
قوروب نیجه ایام عیش عشرت و ذوق صحبت ابرور برون و الحاصل
اولا ارا و هواجه زکرتا و کتور و مانندی بر کسب ایله صحبت ابرور
بر کسب و انا طوع و نوازش ابرور لوری کتور هواجه کتور زان تک اول محفل
چاره کتور نیات اولان بهر کتور کتور اطرافه سورجه فریون اتمش و نام
محبوبی که بر کسب ایله قیل قور بزم ایله ذوق متو بایون محو اتمش
دی و بویا نام رک کتوریه هواجه نامی اولور و صند الم مکرری تا زکرت
هواجه نامی اولور دو هواجه صفال صامعی اولور کتور کتور کتور
کالک و صبح خلق کتوریه هواجه دیلور قه انا کور و کتور کتور کتور
رکال و کتور و کتور کتور کتور کتور کتور کتور کتور کتور کتور

بروز فکونه و هیچ درای هیئت و احوال کتوبه ایستری بهمان نالاندم که
 ملاقی بهمان و ولوله و یروب بر کورت مال و کتبی بلکه بهمانی خوا
 ابرکت و ناصیه بکم عالمه شعشع و یروب بلکه انسان دکل
 ملائکه کما فی قتیارک الله المستحق الخالقین امله نوا برکت
 شنوه برکتی سرکست امتیوب امله سلطان امتیه و الحاصل بر
 انزیشه کنز و بهر حکوت تاغ نیر سروب کورت اختیار اتری الیه
 یانته عارف عرفان طریق بهمان عالم دین و محنت کشتن با
 درکات واقع اومش ابروی بهمانک یوسیده الهناک اوترو و
 کوروب بلوریک کتوبه خواجه و یروب جلیج در کتوبه غایت
 الم حکیم ایتوی ایدار یوجلسه کللوت یورو کور ورنکه من بعض
 رانغ نشاطه اوغرا منسوت و زور شادای رانغ کتوبه
 ملزمت و یوجلسه که عیارین معرا و احوال میزاد اکتوی بایان
 قولوی و انفسات دین تروی و سوزی اقربا و تعلقات و ترو فی
 الجمله بابان منظر یوجیجه هم اوستی در کتوبه یوجلسه و زور
 امتیجه قتیج یوجلسه صفا یجشی اولور سوز و یوری یجیجا
 جلیج سوزیک جوانی محلمن اولمق ایل رنق قابل اولور یقینوت
 کولکتن که سوز دخی کتوب امتیوب ایتوی ای سوزده یان بایس یوج
 سوزنها غله واقف و الم قلبه عارف اولور بلکه بتم یوجلسه
 اولان یون غله کتب بود که عالم طفل یور خلاصی اولوب اولانه بهوانیه
 شوم بصصلوت یورو معاطر و زور منسوت و زور با قوت کتوبه ورنکه معز کار

لورین جوانی و بابا له خواجکی تسیمیه ابرو کور کلوسون ایتدم
 یور نامور که با در کانه تسیمیه ابرو لر یعنی خرد و فرخنده قادر
 اتعه و اتمیه و یوجها اسن معلوم ایتور در لور اولور نهو
 بیج و شرا ایتدم از زمانه متاع دین دکل بلکه دیباچه افلاک
 واقع اولان التوت بنگار قتیجی تخوم و تنفسی رهیم ابرو کور
 بلوم و الحاص من جمله باز کات صبر و صفا عت به لای نصیب اتمسول
 بتم نظرس معاطر ابرو کتوب کسرو کم بهمانه پایج و مستوی راظی اولور
 اکین بنده با خواجه نامت دیهیم لا یقهو و یوری جو کتوب غنیمت کسبه
 سوز اولان عارف ایتوی ای جلیج حکم الله که یوجیجه مقدم بنوت
 استفسار ایتوت ابروی معلوم و فلتیق اولوسوت که سوز بایک نالی
 مال ایل و حسب امله و معرفت ایل اولونک مال معرفت اولمجه
 کتبی ادم اولور و کتوب معناه سوز و اصطلاحات بهمان دین کار
 از سوز محنت بهشین اوله مجله کتوب دونه قاله مجله من ناخی کتوب سوز
 ری تیج و کتوبی طاندورین مالور عید غریبه بهمن اوله اکو بهمناب شریفین
 سوز اوله نامن تحصیل کتوبه با با بر دفعه کتوب من و بر تحصیل کورا
 ظور اختیار ایل انوز صوف منواجه ذکر تا زان سوز بهمانی جلیج و یوری
 دیری جلیج سوز یقینوت یوجها ای اجتماع اید مجله همان اولور کتوب
 ایتسی اسباب و لغف معاطر اولور و یوجیجه بهمان ذکر تا اولوسوت
 نور دین کتوبه سوز کتوب کور ای اما یجلیج تلخ اولوسوت ایجور
 عقید و ملای و لی کتوبه تلخیات واقع اولمخله بارانه و داع و اسباب

ماسوت برود غریب کونش و خه عالم کور مسنور و دیور عارینه خاطری
 الهه مقید اولور لولر لنگ کم اولسه رعایت اتمهنگ وکل رعایت سنوت او
 مارا کلر بوسودارت فاغ و بونان کون بویله ظور و تلکی ارتکاب اتمهنگل
 اسی لطف ات پنه پیری کوش بجانہ متکوش ات و افشارا کلله ذوق و
 شاده غه تدبیر الهه یوقصه کسنا بر مسکلیست ایوم ابوت
 ال دیری عجبی جلایی بویورورت دینهم دیری سواجه ذکر ااستری
 دیاری عجم شش فیروز ابادن قرینه شو شایه برده قافی نلد
 برا و غفر کلوب بشکر سن بعن طریق پوری رعایت اتمیوی اوق
 اتمام دیای طوماق کوراسنه روشوری هو تقور بااسی طرافت
 وزرافت طرفین کورای ایسه قابل اولما دی عاقبت پورایستری
 ای بونخت حوت لیلان دوت یونین تزلزل اتو کس من بجو بنرت کرنا
 درمات بوصف ورا کوروی کور و زنده کور و نوزسن قتلتیم تزلزل اتم
 دیری هان دهقات زانه دچی پورورت بونکونا عجمای کور و لب
 پوری کسور و پوری بانسور سور و کت زبانه الم و کور و کوب کوش اتموی
 مطوح دیوب هان او کون تیور کما ناک الدین و تیغی میانه و
 کسورین قولونه ابوب اول اطرافه برکوه بر شکوفه وارا بریکه درلو
 درلو سیم الهه سملو و انواع صید و شکارا الهه مسنخور اولور یغذرت
 غیری اول جیلد بمنار لری یا عیال وادم اوغن مصوت اسیوت
 بر یولونرت غیری یولوبوق ابری هان او کوهه هان اتی و کلوب
 او کوهه بیکر سنک عارادت بر صلی بنا ایلشیلر ابری یعن
 بر عظیم قیامتک ایجایی ابوب برکرای اتمشاور و هریرینه نجه متعاسر

یا هو دیوب کیری بیرویت کیری اولان مبعیت اسباب براسن طاعلوی
 ده کس خاندس کیری سواجه ذکر اادچی سعادت خاندس کلوب
 او سولون یانده دهکوت ابوب ایتوی ای روشنای بستم ای ارای جام
 بکون سنانه حال اولو بریزر افکار سنا ییل بولوی و بونکونه مجلس
 غم ذرای ای اکی کسنگ قلب صنوره نرت طایح تحت اولوی سواجی
 دچی سن یعن کم اتمویب ماوقع علی وقوعه اعلام بالاسنه افهام اتمی
 سواجی کسنگه تسیمیه اولما و غمه فکری برکن افریا مژدت فلان
 سواجی کسنگه سوال ابوب بنو چی بواب و دردیکن اول کسنگه مستی اولی
 لکس کس بوزمان ایام شورت راهله عجل ابوب و فلکلن زهر و طعوت
 بکله ناخصاصه شجره اولوب سواجی لک ناسله لیلانته تحصیل ایلو
 دیری بونکون لکس یقین بلی سبتلا اتوی و کیک کور یغظون مانع اولمشور
 علفون بیور و بونق لکس اجابت بویورورت رسون سواجی ذکر اای
 سبات پار سدن بوجو ای افترا کسنگه ابونجه ایتوی ای ولولون
 نجوت بیغون خنال ابور کسین و یجوت خللا زوخللا کسنا و برز و ک
 دولتن شکرین بلور کس سواجی لک ناسنرت سواجی بستم بهاد
 سواجی بکور و بکله سواجی بکسنگه کسور و رارت سالی اولور واکسور
 غفظ ایلسون بر صاعقه کسنگه ایل کسرایسین لکس کسنگه با
 ذکر کاتر اولی کسنگه کسرایه و ریزر کسنگه لکس کسرایه کسنگه
 بوز بریم فور و کسنگه کسنگه کسنگه کسنگه کسنگه کسنگه
 و انلا مش کسنگه کسنگه کسنگه کسنگه کسنگه کسنگه کسنگه

صبح آتش ایوی دهقان زان اول مقامی کورخه بغایت زوق ایوب
 بنایونین اصلاح مقام اولیو دیوب کلوب اوین ایچینه کیوریکه اکبر بنا
 سی بلکه صحت ادم علیه السلام دن اول بنا اولمسی در لک تو کو
 یا اول نادر التوت یو کون یقینش ریخ کوزک برقیویه کلای و بیلک در لک
 زحمت ابله ایچینه کوروب کورریه کوروب طلوانتوت همان دم التوتی کور
 کون صغریه عظیم شکوایوب یوزوت بر لک کورری و یو کوهک بر
 طرف شهر فیوز زاماد در بر طرف فی شربه منو شایوب بران تلورک
 ایوب شصت ایوی فیوز زاماد کتوبیه و خانیه لادن اولان مهنات
 الی و طاق عمله کتوب ایوب اولک هون یوزوت برقیویه و یولیدن بر
 قیو پامردی دموردت شوبله که رطاسیله اعلیه مهنات منافع
 برین کلسه کوهله یه خانه قار اولمبار یجن کلوب اولک هون قرار
 الی و کونوز و لوصید و شکار ایوب ذوق صفای ایوبی و لک
 اولققرت عالی اولمزدی و هو کون کوی سنهن کلوب تعلیم
 تیرا پردی و کجاری کوهله جقاری برکون سنهن کلورک والی
 سی مناظرته کلوب کوبیه کتوب سواد الی و مقدم سنهن کلوب و
 لورک معضی پیش کتوب تراک ایوب یه قوب شهر در وان
 سنرت کورک یولی بر باغه اوشاری و ایچینن های هوی صرا
 سی بهمان ولولیه و بریش بن عجمایونک اصلی نه اوله دیوب
 کلوب دلا سنوب قیو کس یولی و ریخ اول باغیت قیو کس ایوی
 روب با یو باغیت قیو کس یولی ایوی و دارقن کوریکه یوز باغیت
 که مغانینه کوزا بر صفا صوله بران نظر ایوب کوریکه بیخاییت

باغور که و صاف و صفتن عامیون علیه اطراف کور ایوی کوریکه بر
 عظیم موسیت ایچینه ماه روز و طاق کلوب اکبر اوینشور لک یوبان
 فیوز با و شهر بیلک با دشاهنیت ایچینی و در وقت ماه آتوی برینوار
 یا ریلر ایله کون کلسنر ایچینی و باغورده عالی بلالو که کوش کون زوق
 اولور لرا اول املون بیوب ایچوب بانوب راحت اولمسی ایوی ایچینی
 یوزوت های مزاب ابله موسیکه کوب کتوب صفا کس ایوی ایچینی
 قصا کوریکه تیرا جوق یوزوت و دهقان زان ایچر و کورک و راست
 موضع باشنه کلوب یولای یوزوت کورک هون کتوبی بر دروست اریه
 مهنات الی و یوزوت را با را اسنرت بانوبی و وانه نظر ایوب بیلک
 مهنات ابله علق ایوب و هون کلینه و منقریب صندری کورای و یوزوت
 لک موضع ایچینن قابل دکل دیوب هزار اول و مهنات ابله نیان با شایوب
 و در و لک یوزوتان کورای موسیت و سنن یوزوت و کورای با شایوب
 دهقان زان مهنات الی و طاق کلوب کوریکه کتوب شایوب و اقتضا آتشی
 دهقان زان اولمسی نه التسم دیو یوزوت کوریکه بانو موضع
 ایچینی و لرا کور موسیت یقین لادن کلسه اولمسی و در و لک را
 به کس و اول جقار کورای طاق کلوب و در وقت ایچینه کورای
 و موسیقی به صغریه بر لای صیوان طاق کلوب به کس با نایان ایوب
 و قیو کتوب قایل دیوب یوزوت و کتوب و کتوب کتوب کتوب کتوب
 و کتوب موسیت یقین کتوب طاق کلوب کتوب کتوب کتوب کتوب
 و کتوب هون علق باشنرت کورک از کلر که اریچینی و در و لک
 هاله بیلک به ابله ستلک بیوب اولمسی صغریه الی و کتوب و کتوب
 بی مهنات کور و در و لک سواد الی کوریکه کتوب و کتوب
 ایچینی و در و لک کتوب کتوب کتوب کتوب کتوب کتوب کتوب

بانگزن دورا و لور و غلامن ز و اقا صفقوزا و دلوب بوسن کوی کوردون
 نه دریم اول الله عظم الشات صفقوزا که کورایی فروردون
 قلوی بوسنوردن ربوونه قاردرکلم و نوز اولدن هات منوابع زکریا و
 لوریا کتورت بوبل عین اشکرکن نفسکن ددوب ایستای نوزی
 دیم جوت بوبل عین اشکرکن نفسکن ددوب ایستای نوزی
 لکن بعضی مرتبه هواجو عمل ایوب بوسن سکن ویرکه ترا
 ترکتورم و هوایشک برمنو شغل کورم تاکه برکنن نه نام منوابع
 تحصیل این سکت دیری بجای جلیبی کورم تاکه برکنن نه نام منوابع
 هونکه فرمانننن اولور که سز بلور سز دیر کتورت و نوز صفقوزا
 مشقور اولور اتون صحن منوابع زکریا دخی اسواتی اولور کن
 ادواتی برکمی یا دوردوب و حجت برنی نظر کو شیک یا دوردوب
 و بل کورکچی کورین قولورنن اتی و بر اسات ملایحه کیمی انا
 اصهر لوی لعمه رف دیر لورای و طوبی و طوبی لورکمی طو نادوب
 و اه صحنارین ساهی مسک الله دوردوب و مومل لور
 زماننن کوردوب کوزر سکت عزیمت اتکین بیج صحنو لای ایا
 قالقوب بجای جلیبی یولامعه تعظیم و کورمل کیمی باشنه
 کلوب منوابع زکریا صفقوزا بجای جلیبی بانه جمانو رب ایستای
 اولور بیل واکاه اولکل صفقوزا پورک و نوزت هواجو دی و راه کارا
 موری و نام منوابع و برعت اوری بوردکه بونیل باشنه طقوی اولور
 کیمکه بوردکمی یوقی مسک برام الله ایکی ادم العاصنه رصام
 یوقدور بوردکمی بوردکمی بوردکمی بجای جلیبی دخی پسر مسک
 دیر و دیر ایوب و باران و افغان ایل کور و شوب عظیم دوت ایلری
 و کیمه بنوب روان اولور و اچ بلق زعمین ایل کیمه کوردوب نیل

باشی الله کامل برسنه کتوریلر نجه عجایب و نزلاب ممالک کور
 اتیرلر کورکمی منوابع بجای نک بوسنوردن کورکچی سوال تحویرا و لنسه
 باشی باشنه بورتاب اولور دغی انا بختصره قلور الیصل
 ایکی سکت کتوریلر اباران و شهر و قضیه بریری اوکوننه یعنی شنگلری
 بر برینه اولر شمشیری اوی و هو قنن وار دیر ایسه انچه بریللق بولر
 مسک اربن اشتمشور و مسک طالب اولور کیمه کور سولر و طالب
 اولور دخی بر ایکی صفقوزا کتوریلر بولر اولور ایکی سکت کتوریلر
 اوکونن سکت ه قنن وار دیر ایسه کتوریلر نندن شرقی و یاغزی بر شهر
 دو شمشیری و یا بر قضیه کور و کور کلوب بانا شهور لورای بونکین طنن
 خلقی کلوب کیمه کتورت لور لاندن ماکولات قنن ایل الله کیمه یقین
 کلوب راجحه ه مسکرت موریلر بیهوت اولور کتوریلر کیمه یقین
 اشته بوسناده اوزن اوکوننه ابالا دانلق کتوریلر غیری ارتق
 ابارانلق قلیری بونکین بونجه کتوریلر ایوی و طننن یقین دن نور
 قار لورای بر ایجاب و نزلاب جمانو لور بولر ایوی بونن الی
 ای دخی کتوریلر منوابع ابارانلق نشتات کور و نوزی منوابع بجای
 ایستای هلیج کل بر برین برمل معالسی بروردور که بنی بانتون
 کتوریلر سر انا شمشیری بونکین کتوریلر دغی انا بختصره قلور الیصل
 هم مسک اتی و نیل مبارک اطرافنن ماصیل اولمش ات اعلایه
 بالق دریمی کیمه ولی قیمت مسک نه بلسونلر علی الخصوص منوابع
 نه بوزن انا نوزی بولر مسک کتوریلر لور بولر نجه زنه
 فروقت اتمه نظام بوزدور بونجه کتوریلر معلول اولمش ابر
 پس بوزن صحنایم و بوزن صحنایم و بوزن صحنایم و بوزن صحنایم
 غیری غیری انا بختصره قلور الیصل و بوزن صحنایم و بوزن صحنایم
 اول اباران کتوریلر و نوزی طقوی ایلر انا بختصره قلور الیصل

تقریباً صبا هو کز کین لم دیوب اسمہ اھسہ کنان نوقہ انویلو
 یو کین بعض بار پاکور مگہ باشقہ ای ابریمیر دیر لوی کوریکه
 کھی یو بود و کھی کو بود یو تو ایا بنور دیر لوی میر دیر لوی زبرا
 الکی ای ابریم سن بنو نوق بشنود و عرض معون دن برینسہ کور
 میر لوی اول ایلدین ایا اینسا خور و یا شیطانات نسل میر دیر لوی
 افشاب عا ملانی افق معظفورت باشقہ و روبر اطراف بر تو صا
 لوب بھر سات سنور ابر مچہ نیل باشند طغوری باقوب کنا رنیلین
 اول ارا به و ارجہ او فرنج بر کمنش لوب کور و لوب کنا رنیلین
 عظیم منار لوب کور کول و و علمای و با معاری نین قتلری التوتون
 کورت دو قونوقن هر بری بر افشاب قور ظیا کور کور و لوب کور
 کونش بیلک یورد و دوعوی قیاض اولوی و شهوری سنور و روبر
 لی التوت کبی برت او رور کھی ایجنش اولنر منو ابریم کھی قندہ
 یجم اولوب ایستایو کلک دطف ایو لہ کور کور و عودت این لم زبرا
 التوتون و کمنش شهوری کھی پیچہ بنی ام ایشتی و کلور رین
 یاپری اولوب کور و رور شهوری پرییات اولو و غونہ شینہ یورد
 البت کور و دوشند اولی دیر منو ابریم کھی ایستایو کور تحقیقہ
 پری شهوری ایسمہ بری یو قون کور منشا رور و اکر بن عراوت
 ابر لرسہ ایا کور شهوری دطف رر ران بر یلق یول کور و رور و لوب
 صل شو کور و رور شهوری صاحب هر کیم ایسمہ قوت فاهی صا
 صبی در بن کلک سراد ابر لرسہ یو قون صکن کور و ارام و کور
 وار میالم بر قن ظرا مگہ قاردر لوب و لوب کور کور کور کور
 وار مقون غیری صان یو قور و یو کور کور یلق منو ابریم کھی کور کور
 صا معقول دیر لوی روات اولدیر تا ک شهوری قون و لوب و لوب
 کنا رنیل و قور و صحران انسان یو قون و کور و رور و انسان مملکتی

اولد و غین بلوب و کور کلور خور منوق بل کلته کیر و روبر صفاتی صا طر
 ایل کلوب تا ک لک بر غوب لاکلیه بنا شدر لوب فی الحالی طلشن دن بر
 حج کمنش کسر لوب کور کور زور قار لوب لوب کور و کور کور کور
 یجم کھی ایل کور شوریو محل مثالی مسک اولو و غون بلوب عظیم
 شاد ستر اولد و رور کور کور کور کور کور کور کور کور
 عظیم اوب لاکل باشلن برنج دانه مقی کور شکر و لوب ادا لکونش
 لوب برین اوب باق دوشمنش اوبی منو ابریم کھی لوب یورد و روبر
 اول کور شکر او قور دیر و یو زبون کور کور کور کور کور کور
 او قور و روبر کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 روبر برنج قار لوب کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 صا صینہ ران شوق و ارجہات الخ کور کور کور کور کور کور
 لوب و مسکی رور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 لوب کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 اول مسکی کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 سیر برین مالمی نور لوب کور کور کور کور کور کور کور کور
 وار یو لوب و لوب کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 ایا یام فلان دیر کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 یو ابات و کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 لوب کلور لوب و منو ابریم کور کور کور کور کور کور کور کور
 منو ابریم کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 والعیین دیوب اولد و سارا و لوب و دیر لوب کور کور کور کور

اوکنه دوشنوب هزار تقطيم ايله شهنه يقين کله کن کور ديم بوشهر
 اطرافي بشن قورق و ارامري و سوري قات خنزرك بكمشله و صوکنه
 ري اودوب طوباني اويناخ اولور و خنزرك بيقون اطرافين خنزرك اتمشله
 و هو خنزرك کله کنه ما بينشني اويموز ارسون قور اتمشله و اليف
 خنزرك اراست يملر زراعت و معراست ايلشله مثلا اليف اليف
 راه شنگلر نطشمن اولور و غلجوت اکير يرين دقي سولتون اتمشله
 و يويجي خنزرك ما بينک يملر باغ و بيله اتمشله و نيل سيارکون بر
 ارماد يوقا روي اولور خنزركون يويجي خنزرك واريغه بر يريند ويز
 انرکو نضکن برالتدوت بول اتمشله يملر باغ و بيله صولا يوب
 و خنزرك ليد بر لب بر اولور و قور نضکن مابا قنيسه اولر بولون
 کنه نيل کيرد و يوب خنزركلارون صکن يوز ارسون يوکسکلکن بياخر
 طاشنوت اطراف شهن بر صوکر مگشله و طروف طوف يمين بولادوت
 قوتلر اتمشله ياريا قلعه ايجنه قورم باليله برنه سات قلعه ايجنه
 کوشنه بر کوشنه کير و تمام اودوب نه ايت نغز سوت اتمدن بر اولور
 سرايه کلوب سوليه يچي کور ديم يک سولر است شهر اورا رسدن
 واقع اولمش و يوسرا يي ايج يوز اتمشله درک اوزرينه بنا اتمشله
 و هر ديم بر صو قات اغز تن واقع اولمش يعني يوسرا يک اطرافين
 اويموزون ~~و~~ اتمشله اتمشله صو قات واقع اولمش ايجي
 طوف بوسو قاتله ايجي يملر دگان واقع اولمش و دقانلر اوسله
 اولور سولر و يريعتي هر صو قات اولر لار يک قلعه ديوارنه واريغه
 اسلامبول مانتري ديري ~~و~~ و ادره برين اولان لار يي اولتان
 اولر بنا اتمشله اوکنه جقات ادم اوبه يوز اتمشله صو قات نغز
 ايجن اولان دولا ندره هونه اتمشله سوليه يملر لار اولر لار يي

کوز نور ايمري و اول لار يي مفا بلستين بر باغ کور ديم ايجنه جنتين
 يولور نور بوشهر بر کر يچي اتون و بر کر يچي کوشنوت و بر کر يچي
 بنا کنه سياتشوت اتمشله يوب يوز لار يي اتمک ايجنه دور و
 کور ديم کنه جقات ليد مفضل اتونکي مسکني سماللر کور يوب برين دور
 کور و کلاب ايله يوب خور يوب کر يچي برينه اوکوشنگ صوکر لور يوليه
 يچي کور يوب اتمشله و کور يوب اتمشله و کور يوب اتمشله و کور يوب اتمشله
 اوسير قطع ايوک کنه و جقاتي خوفنه دوشنوب يار ي سولر اوونون
 اتون اينور سولر يه کور يوب و کور يوب کيم طوفو طيفه بر سولر درک
 هر بر طيفه کير کور کور کور موشن دکل عالي لور مقصود موشن اولمش
 موشيه يچي کور رن سياتشولر سولر قنيسون بوراغوب ايجنه
 دن بر سولر اراغوان موشون او بر يکيا و سولر قنيسون قلوب يولني
 او بر طيفه کور ديم يوشون سولر هر طيفن اولان اعوانلر
 بر يينه و اصيل ايوک بر قنوم ايله و کله کله قارب اولور يريچي
 طيفه نرواني اتنه کله کن اولور لار يي بولکلر يک موشيه يچي
 هر بر يک يک اياغنه يوز کور مکه ديمکي سياتشولر کور يوب يوز سولر
 قور ديم سولر يريچي طيفه نطشله يوب کور يوب يوز سولر سولر
 بر شهر قور و رور و هر طيفه سنن يوز اون وار و لور اوان و نرانه
 ايجن در و هر اولان بر لار سولر مشهور اولکن او نرانه
 محبوب سامنن او نرانه محبوب صولنن او نرانه محبوب و انسه
 سنن او نرانه يملر ال قوشور يوب يور و لور و اوت دقي صا بلو
 صقلو کسولر يوب سنن اتور سولر مصلحت ايرلر هر
 طيفن اولان يوز را و نه بولله بر لار يي اتمشله و سولر ايجي
 طيفن اولان اتان يري غلا يکي موشيه يچي طيفه نطشله

او بنشیند و آنه کمیا طبعانی بر وجهه ابله و دور از تحقیق انقضای فیه نه و غیورانه
 قول خاطرین کلدی هیز نرد بانترن اشغف اینوب کوردنکه هر بار بنزدیکیم
 قاطر کولجمنش نرد بانترن دینن مظهر و درو لکن بانتن کسسه یوق قاطر
 دخی کوردنجه قزاقم قلدیوب نیل طوقتن اولات قنبویه طغری کتدم و اوج
 یولردم یوقن قنبورن طلشن مقلب جمیع غنیر کلدی کجیوب بر تیکسسه
 بر مقلوب شهور طوقنه قظر ایوب بر زمان کوش اوردوم بود کلدی انسان
 و صوابانترن بر صبر اظهار دکلر کوردی اهل سببی بر انش تسلیم ریح
 انمشلر یوقن کتدم و ابله ایتم بحسبونا اوج دفعه واقع اولات
 صبرانه اوله دیوب تکو ایورکن شهوره راست اکس کسرت اولات
 طافن شصن کلن صوفیوب بر سببی استور کلدی اول طاعن
 بر انللی ظهور اتوی کویا طوق فانی فوج دور ایانه اوله دیو اولط
 غه قظر ایوب اف کوردنکه اولطاع الله اسوله ایکی شقی اولو کاو
 انجمنون بر نرد طاق اولو کوب و نیلای قنبلی یجله شهور کا برورن
 کتوروب نیل مبارکه دو کوی یو صوابله ییخو اولووم یوقن کتدم
 حله کلدی کوردم صواب اولمشق و شهوره کتدم قلدی و غنیر
 یونجه صیق و در صغناوی بله والیا صوبل ایتم اول مکان نه محال
 کوردم ایتمه اوله اولمشق و کوه کده بنقوت اولوب اشق بنمش
 بنهر یون بناسی برورنه واردم قزاق کلر بر اولات بنارت بنار
 قلدیشن ارنوق در رسق اولمشق یوب یوله روات اولو و اوجیورن
 اچ و صوصو کتدم و یو کسسه صبر ایوب یارت کتدم و برورنه کده
 کتدم ایتمه دیوب نیل مبارکه طلع غه کتدم باری صصن و الاریم
 اند رن کعبیه واروب محاب بر قلایم و اولات کمیا لای التور ایوب و

فو قزاقه بحسب اینیم دیوم او ییخو کورت بر کعبه راست کلدی بواریه
 حافورم کندان کلدی و قاطر ابله بنی صصن کتورون دیوم رضی اولدیو
 یوقن کمیا طبعانی هکله ابله تو کیدین ایوی قظا و قزاق کوردنکه او
 ستورن مقدار مادم تا کم قاطر او ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو
 کعبه ییخو کتدم بر ایوبینه وارینه اول ابلو قیو و یوب قاطر طبعانی ابله
 نیل مبارکه و کتورون کوردنکه ابله نه کلدی کعبه کوردیم یونجه کتدم
 بنی بسلیوب اوج ای کمن قلوب مصد کلدی یوقن بنرد نوردون
 و هم برور کلدی اتمک ایجه کسیر طلب اتر یارب ایتمه بر صصن یوق
 ییخو اسیاب ابله ییخو اتم و او صیدیم طبعانی ایوب ییخو ییخو ییخو
 اولو کتورون طوقه او کتورون کتدم لاسلیم هب ییخو یوب ییخو
 عویات طلشن اتر یارب دخی ناچار الوب کندان نیلده یوقن ناردان
 بر یارب لورن کتورون ایوب ۱ شهن کتدم و یوقن کورد
 کتدم و کتورون او کتورون ایوب کتدم و کتورون ایوب کتدم و کتورون
 اولدم ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو
 دیو یارب ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو
 لم یوب ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو
 ایتمی هو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو
 بلبله کتورون لم دیوب ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو
 بنای ییخو ایجه کتورون ایوب ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو
 ییخو کتورون ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو
 ایجو و کتورون ایوب ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو ییخو

برکسته و ارا بریکه بر بر لرینه عود است اسیر لرا بری پس و لغت بر
 سولیسله اولیخه بل که هست ابوب باشنه برمال کتورور
 دیوب خواجه سعید ایت ری ایشین راست کلمه و کشف حقه
 حواله اتوم و تیشول اوی طشش کورور دیوب خونسکار لرینه
 خطاب ابر خجه خواجه سعید ری سدرقه عیش هیچ برکسدرت
 کلام بار ایشختس ادم دکل ایک بر بان اتش اولری و ده رو نون
 انجیری و دکانه وار سیوب دوزخه شیل مبارک کنارک قوتوب نا
 شملکون عفری و کتنو و به بر مفرار ییچو تان کلوب بر لری شول
 اران بر متوار اوانور ایم دیوب اوتور و و کتنو شوم طالعده
 کوکو و قاضی ربو کلوب بی دین و به مذهب و بر این ربو کلوب
 عور یقی حالت دوشو نو کت افی کور و یکی کنار نیلین بر شیت
 دور و ارا نه اوله دیوب اول او یادوب بران عکوری کور و یک برقا
 طوله شل و راه در منو صوبه دوشوب بوغولش بار شو عیوی
 طشش عفری و شوره و لکون و عوب یا شمشیر و زور ابوب
 حکمه شملو و یکله کله کناره کتوری و کور و یک کتنو و نه صوبه
 کینوت غاطر بر طه ساله هکله سی دخی او کتور و نه موجود و دور
 تزدگانه کلوب اینری عورت جناب کبریا و بر دوکی طلقی بوخاکون
 ضایع ایش ایکینه بنا و بروری و این عوانوکی شطری بران
 انشا الله کت و بر بر دیوب همان اول کت کت کت بران
 عمله ابوب برکی طوتو و عوانه زکریا این اوسنان اتوک و انجور
 بر عبه قسوف آله مشبه کاکه کتنو و به تسلیم ابوب و بر بو توش

اتوک اوت بیکه نر و شنه بالغ اولری و خان خلیل اولی و دکانه
 صاعداق دور و برن بوخت خواجه زکریا خواجه سعید بری یوانه
 بقوب اینری بو اوت بیکه عور و ش و اولن لجن شیک اوله سدرت و
 عوانه سعید دخی خواجه زکریا به و عوانه مجید به خیر و لکر
 ابوب و اول کون واروب اول لجن نه اوتور و کتنو محالین الدو
 و عورت انشام اولوب لجن نه دخی خواجه عوانه لجن الدو
 برانوک کسک متقی الدنن قالمیوب ال کتنو به انشام
 کور و غایت کومینه کله و صبا صولک اتوک کور و به توبه
 خواجه قاضی نیاز الیری قلوب غازی قلوب و افز دخی و نه و نه
 ابوب دکانه ابوب اوتور و اوله قاضی و کلوب ادم کلوب عوانه
 سعیدی دعوت ابوب اینری و دخی کور کسک دکانه او کتنو بر
 عوانه بر مسلمان و افز عفرات ایش اول مسلمان دخی قاضی
 انجیری شکایت انری قاضی دخی شاهو استوی اول مسلمان
 کت عفری و بر خجه قاضی انجیری دخی دعوت انجور بغی کور و نه
 دیوب عوانه سعید دخی بسو چشم دیوب قلوب اول ادم ایله
 قاضی صفورینه و ارا اول مسلمان عوانه سعید دکانه
 بقلا شوب اینری اگر چه حق ارا بیکه بر ش و بر لکن انجوری
 غایت صحیح کار بر بر و اوتور لکن بغی با این باره بودور
 کسک قاضی انجور بیکه غازی کولاله ارا کتور و بر و بر
 دیوب عوانه سعید دخی بر عینه کت بو قسوف اوله مسلمان
 دیوب کت انجیری اعلام اتوک مکر انجور بیکه یا نین قضا اوتور

کولوی بوکوت خانقاری و جابر لوی کلوب ابی رست الدی و طمش
 مطوب ادا و صلاه الیهی و دیوان الیوب عباد الله مصدا
 لحین کورد کو نقص کن اول ملا سدری پهاغروب منوایه ذکر تیا و خوا
 به بحسبانه نجه نجه تحف از سفان کورد و نور و جمنای کبویانیت
 بجه باشنور دظفنه وانفا منه غرق الووغون بلور دی انلو و جی
 اشیروب شاد اولو بلور کت منوایه سعید شهرین اولنا صفقشان
 کون غرق او یوب کنه وارا اولو و قلوب کسبه بلور ابی انجی بهار
 اتای ابی کورد یو که با کلمش واکر کنه واکر منیب کماله یو طمش
 مجلسی خنرات اولوب یو اموالی منوایه سعید صور بلور منوایه
 سعیدون مخی اولات اموالی بر سر انستری جمیع خلق دخی سیجین
 شکرتو ابیوب باری تعالی نیک فکرتلرینه خنرات اولو بلور و وزر
 اکر کلدی طلوعه توبه اتو بلور یو تو نقص کن منوایه سعید قوقیل دخی
 عبادت اولوی و یو شهر کت نجه یو یوب یو خلای غنودن
 مصن دغوی شنگلکن ملا صیه بشندوی بعن منوایه سعید
 وفات ابیوب سلطنت اوله منلرینه قلای والای اوله تلوزین
 دیومالا بر یو یوب اقلیم اولمشور و اوجت اوله اتی ایلی ویران
 اولد کتا رنبل جمیل معورا اولوب مصن یقلشیش بر ویران
 سعید اقلی امله الله مشهور دکه منوایه سعید من الهمی الله
 یاد اولمشور دهمت یو کتایک مؤلفنه و کاتینه و قارتینه و
 ساعده و امین دینه اولمشور
 امین باب العالی

طبقه فی بغشلا ری و انتر صکن زوقه منوب روات اولوی
 و جمنای مصنف رت العالی مطب بر منوایه روز کلام کرم انو که
 ایکی بحقه بلقی یولی قرز کونین الوی جمنایه سکامنه کلوب کورد
 من جمنایه صورت اثر یوف امره انستری دیوب ملا صلی
 ایستری یو کجه بن طمش ن فالوروت اکثر یرته کلام ایسه
 منوایه والا کلز ایسم و اردن صحت و سلامت الله و طانتن
 کرم و دیوب جمیل کبر الیرین و بر رب هکجه بکلک طبلر ایله
 الوب شهرین وورد و نویس و ارب وورد و یو کسرای پیودخی
 منوایه صاصه کت منوایه یو ابی العالی صحنه حضرتلرینه
 عبادت و نیاز الیوب اولمشور اقله کیه کوز باشنور اویرلو
 باش اولوی و صباقه قریب منوم غلبه ایوب بزار اویرلو اولو کرم
 الله سر صحت و شفقه ایوب اولمشوری جمیله مناسی الله
 و انسانی و عیسوا خایله و مال منال الله و الحاضیل اول کله
 نقصان کسز اولو کرمی زالجلا کندن برینه کتوردی و منوایه
 سعید من قولاهنه صبر الکلوب ملا صلی معصیر من قیاس
 ابیوب کوزن اشوی و کورد ازان عتبی صبر الیرین دیوب
 کتوردی منوایه یوب کسرای منوایه سعید کتوردی و بر یوب
 انجمن کورد نجه نماز و قیام طمش ابی قال صوب اتم و کت اولو
 کوردی منوایه و علی معصرتلری اولمشور کندن انفا ابیوب و بر یوب
 و برینه بیلک و بر منوایه منوایه داور ازار اقله ی و تبه و بن جمنایه

ÖZGEÇMİŞ

01 Şubat 1988 yılında Bursa-Yıldırım’da doğdum. İlk ve orta öğrenimimi Bursa Fidyekızık İlköğretim Okulu’nda tamamladım. Liseyi ise; Bursa Nuri Erbak Lisesi’nde bitirdim. 2007 yılında, İstanbul’da Marmara Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde başlamış olduğum lisans öğrenimimi 2011 yılında bitirdim. 2011 yılında Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde Türk Dili bilim dalında yüksek lisans öğrenimime başladım. Yüksek Lisans tezi olarak Prof. Dr. Gülden Sağol Yüksekaya yönetiminde “Hikâyet-i Hâce Sa’îd (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)” adlı çalışmayı hazırladım.

TÜRKAN KORKMAZ